

భారతి

మార్చి
1945

సంపుటము 22 :: సంచిక 3

[విక్రీప్రతి 3 అణాలు]

ఆంధ్ర గ్రంథమాల, పోస్టుబాక్సు 212, మద్రాసు.

పండితారాధ్య చరిత్ర : శైవమత ప్రతిపాదకముగు ద్వీపద కావ్యము. పాల్కురికి సోమనాథ కవి రచితము. డా. చిలు కూరి నారాయణరావుగారు సంస్కరించిరి. దీక్షా, పురాతన, వాద, మహిమ, పర్వతములను పంచ ప్రకరణములును ఒకే సంపుటమున గలవు. ఇంత నిర్దుష్టముగ ఈ గ్రంథము నిదివర కెవ్వరును ప్రకటించ లేదు. నారాయణరావుగారు రచించిన అమూల్యమైన పెద్ద పీఠిక కూడ కలదు.

రూ. 5-0-0

అభియరామభూపాలుడు : టి. శివశంకరముగారు రచించినది. విజయ నగరపురాజగు అభియరామరాయల సమగ్రజీవితచరిత్ర. త్రివర్ణ, ద్వివర్ణ, ఏకవర్ణ చిత్రములతో సర్వాంగసుందరముగా ప్రకటితమైన చరిత్రగ్రంథము.

పెల 1-0-0.

తంజాపురాంధ్రనాయకరాజచరిత్ర : కురుగంటి సీతారామయ్య గారు రచించినది. తంజావూరును పరిపాలించిన ఆంధ్ర నాయకరాజుల చరిత్రోదంతములు యుక్తియుక్తములైన ఆధారములతో సవిస్తరముగా వివరింపబడియున్నవి. అనేక చిత్రపటములు గలవు.

పెల 1-0-0.

జ్యోర్జవిజయనగర చరిత్ర : కుందూరు ఈశ్వరదత్తుగారు రచించినది. కృష్ణదేవరాయల రాజధానియైన హంపీవిజయనగరముయొక్క ప్రాచీన వైభవమును కన్నులకు కట్టినట్లు వివరించుచున్న చారిత్రక గ్రంథము. అనేక చిత్రములతో, సంకలితమైనది.

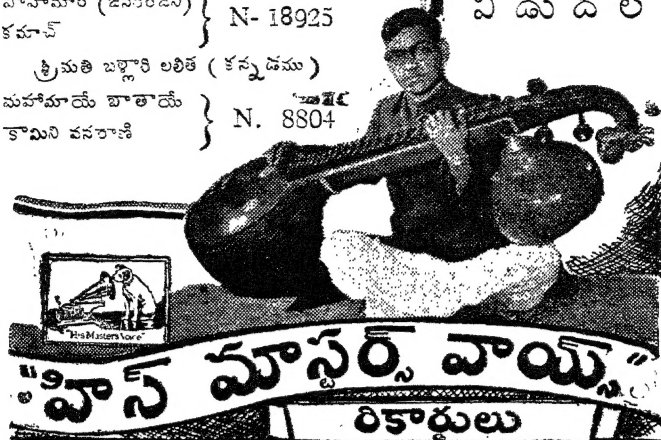
పెల 1-0-0

ప్రాఫెసర్ ఈమని శంకరరావు (వీణ)
పాపిమాం (జననంజని) } N- 18925
కమాచ్ }

శ్రీమతి బల్లారి లలిత (కన్నడము)
మహామాయే బాతాయే } N. 8804
కామిని చనరాణి }

కొత్త

విడుదల

"హిస్ మాస్టర్స్ వాయిస్" రికార్డులు

మున్ను వెలువడినవి

శ్రీమతి బి. రాజరత్నం

N. 18745

ఘట్ ఘల్లన రా

హాయి హాయి

టాలో గీతములు

జగద్గో ఫిలియువారి

"తాస్తియ" "

N. 18749—53

ప్రతిభావారి

"సీతారామజననము" "

N. 18755—57

మాస్టర్ బి. జే. వర్మ &

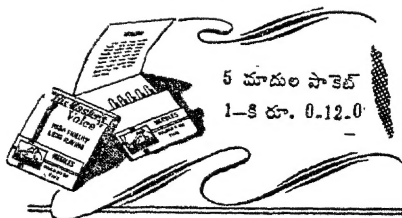
శ్రీమతి బి. రాజరత్నం

N. 18747

మాస్టర్ రాజేశ్వరరావు &

శ్రీమతి బాలసరస్వతి

N. 18758

5 మాదుల పాకెట్

1-కి రూ. 0.12.0

ది గ్రామోఫోన్ కంపెని లిమిటెడ్, మద్రాసు.

విషయానుక్రమణిక

1945, మార్చి

పార్థివాబ్దమా! - శృంగారం అయ్యమాచార్యులుగారు	201
ద్రుతవిచారము - పూతలపట్టు శ్రీరామ:లురెడ్డిగారు	213
ఉపమ - సుందరాచారిగారు	207
హంససంభాషము - కీ. శే. కవిస్థలం కృష్ణమాచార్యులుగారు	209
శివకవి యథావాక్కుల ఉన్నమయ్య - నిడుదనోలు వెంకటరావుగారు	219
ఇంటిపేరంట - మేది సోమయాజుల వరహానుగారు	218
కాళిగానుని శకుంతలాచిత్రణము - నగూరి బంగారయ్యగారు	234
కోయిల - కె. అన్నమరాజశర్మగారు	238
దృశ్యభావ - కొప్పిడి లక్ష్మన్నగారు	239
దైనికజాతకము - గాల్లపల్లి గోపాకృష్ణమాచార్యులుగారు	245
సీపుకాడ - మొదలి వెంకటరామయ్యగారు	251
'ఏకోరసః కరుణవీవ!' - రా. నేం. మ. గం. రామారావుగారు	270
పసిఫికోవ్యవహార మహానభ - మామిడిపూడి వెంకటరంగయ్యగారు	271
విశ్వంపె - సోమంచి యజ్ఞన్న శాస్త్రిగారు	279
చుల్లీ - మాధవపెద్ది బుచ్చి సుందరరామశాస్త్రిగారు	290
మధురనేలిన తెలుగునాయక రాజులు - దిగవల్లి వెంకటశివరావుగారు	291
కలగూరగంప	298
విమర్శనము	300

చిత్రములు

వర్ణచిత్రము: నివాళి.

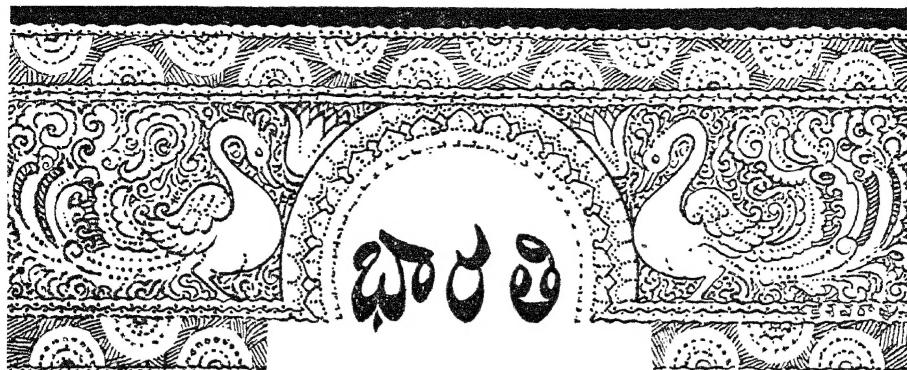
సాధారణ చిత్రములు : ఆంధ్ర దేశములోని అద్భుతజలపాతములు; తుంగభద్రాప్రాజెక్టు
దశాములు - వ్యంగ్యచిత్రములు.

ని వా

కలకత్తా, పాతమండలి ఒకానొక దేవాలయములోని శిల్పఖండమునకు ప్రతిరూపము

నంపుటము

మార్చి, 1945

సంచిక

22

కారణ - ఫాల్గునము

3

పార్థివాబ్దమా!

== శ్రీ కృంగారం ఆయ్యమాచార్యులు ==

పార్థివవత్సరంబ! పరిపాలన నీ దిశ; లోకశాంతిగా
సార్థకనామమానటు మహాదృతి వచ్చెడు నీకు స్వాగతం
బర్థి నొసంగి లోకులు ప్రియంబుగ నానెలబాలుఁ జూచుచుకా
బ్రాథన సేయుభంగి ననురక్తిని నిక గణుతింతు రెల్లరుకా.

అటువది వత్సరంబులకు నొందలయెత్తి జగత్తులోకి నె
తైఱుఁగున వత్తువో యని మదికా దిగులందు చునుండె లోక; మ
వ్వెఱుపునుబాపి చక్కని పవిత్రచరిత్రకు మూలమాయ నే
కొఱుతలు లేని సుస్థితిని గూర్చగడంగుము పార్థివాబ్దమా !

వంతుప్రకార మిప్పటికి వచ్చితి వీ వొక రాజుభంగి నీ
తం తెటు లుండునో కలికథల్ విని లొంగక లోకమెల్ల ని
చ్చింతగ నుండుపద్ధతిని డేమము వర్ధిలఁజేయుచుండి వి
శ్రాంతిని జీవకోటికి నొసంగుము చక్కగఁ బార్థివాబ్దమా !

సోమరివై ప్రపంచమును జూడక యే దెటు పోయినకా నరే,
నా మరియుద నా సుఖము నాకు లభించినఁ జాలునంచు నీ

వేమటియుంటివా; యనలుకే యింక మోసమువచ్చునుమ్మి! నీ
కేమియు గౌరవంబు నిడ రెవ్వ రింకెన్నడుం బార్థివాబ్దమా!

ప్రీతిగ దేశ మెల్లడ నుభిక్షముగా నిరుప్రదంబుగా
నీతిగ నిర్భయంబుగఁ బునీతచరిత్రగ, నిర్గతారిగా
ఖ్యాతజయంబుగా శుభగుణాఢ్యగ నర్వసుఖప్రదంబుగా
నీ తరుణంబులో నలిపి యెన్నికగాంచుము పార్థివాబ్దమా!

మంచికొ! దేనికో! యధికమాసముగూడను వెంటరాఁగ నే
తెంచుచు నుంటి వెట్టుల విధింతువొ నీఘనశాసనంబు; నీ
యంచితమా కటాక్ష మభయం బిడునట్టుల నెల్లదేశముల్
గాంచుచు లోకమంగళముగా నొనరింపుము పార్థివాబ్దమా!

స్థిరముగ నుండలే రెవరు చేసిన చేతలె శాశ్వతంబుగాఁ
జరితములందు నిల్చును; బ్రశస్తములైనవె కీర్తిదెచ్చు; ము
ష్కరములు దుర్యశం బిడును గావున నుండెడి కాలమందె నీ
వరన్యపధర్మముల్ జరిపి వాసి గడింపుము పార్థివాబ్దమా!

కడచిన వత్సరంబు లటు కల్పనఁజేయుచు యుద్ధరంగముల్
నడపుచునుండెగాని కదనంబుల నాపఁగ లేకపోయె; నీ
పుడమిని శాంతి యేర్పడఁగ బోరు లడంచి కడిందిక్షేమ మిం
దిడి పెనురాచపాడిని రహిణి నిలబెట్టుము పార్థివాబ్దమా!

వ్యయ యను నేడు నీపిదప వచ్చునటంచును లోకులందఱు
భయమును బొందుచుండిరి; విపత్తు దలకొ బూడనూపలేని ని
ర్భయమగు ధర్మశాసనపరంపరఁ జేసి భవిష్యదబ్ద ము
వ్యయ యగునట్లొనర్చుము దివంబును మెచ్చఁగఁ బార్థివాబ్దమా!

తీవ్రదవాగ్నికీలలకు చీటగు క్రోధము నార్పివేసి రా
జ్యప్రజమణ్ బ్రశాంతమగు న్యాయపథంబునఁ బెట్టి ఘోరతృ
ష్ణావ్రతతికా మహాత్మశమశస్త్రముచేఁ దెగవేసి నీ వహిం
సావ్రతసత్ప్రచారమును నల్పవలెనుమ! పార్థివాబ్దమా!

దు త వి చా ర ము

= శ్రీ హతలపట్టు శ్రీరాములురెడ్డి =

నకారమునకు ద్రుత మని మన వైయాకరణుల పేరిడిరి. ఆ నకారము వర్ణసమామ్నాయములోని దని చెప్ప వలనుపడదు. (అక్షరమునందువలె తెనుగు నందును రెండువ నకార ముండెనేమో!) లోపాదక విశిష్టమగు ద్రుతగుణముతో పదాంతముం దుండునదియే యిది యని యూహింపఁదగియున్నది. ఉదా మనము, గనయము, నిలువు, చెనకు మున్నగు పదములలోని నకారము ద్రుత మనిపించుకొనదు. వినిచెకొ, పలుకొకొ, వలనకొ, కానకొ మున్నగు పదములయందుంతముం దుండునదై యవసరము లేదేని లోపించి, వినిచె, పలుక, వలన, కాన మున్నగు రూపములతో నొప్పారు నకారమే ద్రుతము. దీనికి ని, ను అను స్వత్విరూపములు కలవు.

ద్రుత మంతిమందు గల పదము ద్రుతప్రకృతి కము. ఈ ద్రుతప్రకృతికముల శేర్షముపట్ల పండితులలో నభిప్రాయభేదము లున్నవి. ద్వితీయాప్రత్యయములైన 'ని, ను' ద్రుతములే యని కొందఱు అనిరి. ద్రుతప్రకృతికములుగాఁ గొందఱు అనుచుకొనిరి. 'అందు' ద్రుతాంతముని కొందఱు; కాదని కొందఱు. ఇట్టి యభిప్రాయభేదము లొందుటకుఁ గారణమేమి?

అచ్చతెనుగున వాస్తవములగు విభక్తిప్రత్యయములు నాలుగే. అవి 'కొ, కుకొ, నకొ, అకొ' అనునవి. ప్రథమాప్రత్యయములైన దు, ము, వు అను మూఁడును సంస్కృతపదములఁ దెచ్చు కొనుట కేర్పడినవేకాని అచ్చతెనుగున కావు. అచ్చతెనుగుపదములకు ప్రథమాప్రత్యయములు లేవు. ఆచ్చికశబ్దము లెల్లం దఱుచుగ స్త్రీసమంబులం, స్థిబసమంబులు నయియుండు

నని నూత్రింపవలసివచ్చిన కారణ మిదియే. ద్వితీయాప్రత్యయము 'కొ' రాముకొ, చెట్టుకొ, గుట్టుకొ మొ. ఈ ద్రుతమునకు వ్యత్యము గలిగినపుడు రాముని, ట్టును, గుట్టును అని యేర్పడును. షష్ఠీప్రత్యయము 'కు' ఇది ఇకారాంతపదములకు (నీ, మీతక్కు) 'కి' అను రూపము నొందును. సప్తమి 'న'. ఇదియు అకొ ప్రత్యయమందు వర్ణవ్యత్యము మేర్పడఁగాఁ గలిగిన రూపమే. (అకొ = కొ + అ = న) అగుచో మరల ద్రుతము నంటఁగట్టుకొన్నది. ఇక తక్కిన చేత, తోడ, వలన, కంటె, పట్టి, యొక్క, లో, లోపల, అందు ప్రత్యయములును, చేసి, మై, పొంటె, కోలె మున్నగునవియు పదములేకాని ప్రత్యయములు కావు. చేయి, తోడు, వలను పదములకు 'అకొ' ప్రత్యయము చేర్చఁగా వీర, దిన రూపములే చేతకొ, తోడకొ, వలనకొ. 'కొ' అను నది 'కి + అయి' చేరినది. 'కొ' అనునది 'కొ + అకు' చేరినది. 'పట్టి, చేసి' అనునవి పట్టు, చేయు అనువాని క్ష్యాధికరూపములు. సంస్కృతము ననుకరించుటచే వచ్చినరూపములే యివి. ఉండుఁగాక!

“మహత్తో నితా విభక్తౌ టాదౌ వచనద్వయే క్రమేణ స్తః”-మహాచ్ఛబ్దంబునకుఁ ద్వితీయాదివిభక్తి పరమగు నపు డేకవచనంబున 'ని' ఆగమంబును, బహువచనంబున 'ల' ఆగమంబును అగును. (బాలసరస్వతి, చింతామణి.) దీని కారణముగనే 'నిరమో మహతామై', 'అచ్చ స్యాతో' (మహాచ్ఛబ్దముల ద్వితీయైకవచనమునకు నివర్ణకం బగును. దానికి లోపమును గలుగును. రాముని, రాముకొ) అని చెప్పబడినది.

భారతి - తారణ ఫాల్గునము

దునుంతుంబునకు ద్విత్వీయాద్యైకవచనంబు పరం
బగునపుడు నిగామంబు స్వర్యత్ర విభాష నగు (బాల.
తత్వ. ౨౩)నని చిన్మయసూరిగారు చెప్పిరి. బాలసర
స్వతియద్వైతానుసారముగా రాముని, కృష్ణుని, రాముణ్,
కృష్ణుణ్ అని యేర్పడిన రూపములు సూరిగారి యద్వై
తానుసారముగా రామునిని, కృష్ణునిని యైనవి. ఈ
రూపములు వాడుకలో నన్నువా? పూర్వకవిప్రయో
గములేని కలవా? తృతీయనుండి యగు 'ని' అగు
మును ద్విత్వీయకును తెచ్చుటచే నేర్పడిన ప్రయోజన
మింతకంటె వేఱు గానరాదు. అగుగాక!

ద్రుతమునకు 'ఇ, ఉ' అను అచ్చులు చేర్చు
టచేగదా 'ని, ను' అను స్వత్వరూపము లేర్పడినవి?
అట్లుండ నవి మరల ద్రుతాంతము లెట్లయినవి? వానికి
ద్రుతకార్య మెట్లు సిద్ధించును?

ఇతర ద్రావిడభాషలలో లేని విలక్షణమైన
ద్రుతము, ద్రుతాంతకార్యము మన తెనుగున నెట్లే
ర్పడినది? అని యోచించుచో సముచ్చయమైన
ఉత్పత్తి దీనికి మూలాధారమని తెలియుచున్నది.
అకారఇకారాంతములకు సముచ్చయార్థకమైన ఉత్ప
ము పరమగుచో యడాగమంబై 'యు' అయినది. (హరి
యు, సీతయు. మొ.) ఉ కారాంతములకు నుగాగమంబై
'ను' అయినది. (రాముడును, కృష్ణుడును. మొ.) ఈ (ను)
సముచ్చయమే పెక్కు పదములను, ప్రత్యయరూప
పదములను, ప్రత్యయములను ద్రుతాంతములుగాఁ జేసి
వైచినది. ఉదా: చేత—చేతను; తోడ—తోడను;
వలన—వలనను. ఇందలి సువర్ణము సముచ్చయార్థ
ద్యోతక మగుచున్నదేకాని వేఱుకాదు. చేయు
చున్నాను, చేసితిని అనుచోట్లఁ గల నకార మిట్టి
సముచ్చయమును స్ఫురింపజేయుట లేదు. చేసితినికొ,
చేయుచున్నానుకొ, చేయుచున్నాకొ అను రూప
ములు లేవు. ఇట్లే తోడనుకొ, వలననుకొ మొదలగు
రూపములు లేవు. నన్ను, నన్నుకొ అను రెంటిలోఁ
గల యర్థభేదమును బాగుగా పరిశీలించివాడుడు.
'నన్నుకొ' అను రూపము 'నన్ను గూడ' అను నర్థమునే
సృష్టపఱచుచున్నది. కావున నన్నును, చేతను మొద

లగురూపములు 'గూడ' అనునర్థము రానిచోట్ల నుప
యోగింపరాదని తోచుచున్నది. 'ఉన్నాను' శబ్ద
మునకు 'ఉన్నానుకొ' అనికాని, 'ఉన్నాకొ' అనికాని
రూపములు సిద్ధింపలేదు. 'నన్ను' అను రూపముందుఁ
గల యర్థము 'నన్నుకొ, నన్నును' అను రూపములలో
భిన్నించినట్లు 'నకొ' అను రూపమున భిన్నింపదు.
ఈతీరున మమ్ము, మమ్మును రూపములలోను అర్థ
భేదము కలదు. 'మమె' అను రూపము లేదు.

నన్ను—నన్నును; చేత—చేతను; తోడ—
తోడను; కొఱకు—కొఱకును; వలన—వలనను;
కంటె—కంటెను; వానికి—వానికిని; రామునకు—
రామునకును; లోపల—లోపలను; అందు—అందును.
వీనియందలి యర్థ భేదము మాతృమతి నారయునది.

'రామునకు ఒక భార్య కలదు' అను వాక్య
మందలి యర్థమునకును, 'రామునకును ఒక భార్య
కలదు' అను వాక్యమందలి యర్థమునకును కల భేదము
పండితపామర చేష్టయు. ఇట్లుండ 'కు' వర్ణకమునకు
'కును' రూపాంతరము సిద్ధించుటెట్లు? ఇట్లే తక్కిన
వాని సూహించుడు.

నన్ను పిలిచెను—నన్నును పిలిచెను; రాముని
చేత రాదు—రామునిచేతనురాదు; రంగనితోడఁ బోకు
ము—కృష్ణునితోడను పోకుము; నాకొఱకు రమ్ము—
నాకొఱకును రమ్ము; ఆపని నీవలన నగును—నీవలనను
అగును; నాకంటె పెద్ద—నీకంటెను పెద్ద; బావిలోపలఁ
గలదు—బావిలోపలను కలదు; నీయందుకలదు—
నీయందును కలదు.

ఈ రెండవ రూపము లన్నియు సముచ్చయార్థ
మునే తెలుపుచుండుటలేదా? ఇందు ద్విత్వీయరూప
ములగు నన్ను, నిన్ను, మమ్ము, మిమ్ము, రాముని,
కృష్ణుని, వనమును, తరువును సముచ్చయద్యోతకములు
కానట్టివి. ఇవి ద్రుతాంతములు కావు. స్వత్వరూప
ములు. వీనికి నన్, నిన్, రాముకొ, వనముకొ, తరువుకొ
అను మొదటిరూపములు ద్రుతాంతములు. ఇట్లే
'అందు' కళి; ద్రుతాంతము కాదు. 'అందును' సము

చ్యుయద్యోతకము. చేత, తోడ, వలన, లోపల అను నవి అక్షప్రత్యయసహితములుగాన ద్రుతాంతములు. కంటెక, తోలెక లోనగునవియు ద్రుతాంతములే. కాని, వీనిలోని ద్రుతమునకు స్వత్వరూపము వచ్చు నప్పు డర్థాంతర మేర్పడుచుండుటచే వీనికి స్వత్వ రూపమే లేదేమో యని యూహింపవలనుపడుచున్నది. పూర్వము ద్రుతముల కన్నిటికిని స్వత్వరూప ముండె నా? కొన్నిటికిమాత్రమే యుండెనా?

తెనుఁగున హలంతము లన్నియు సుచ్చారణ సౌలభ్యమునకై ఉకారాంతము లగుచుండెను. వాని లోఁ గొన్నిటికి ద్విత్యమును గలుగుచుండెను. ఉదా: వనమ్-వనము, వనమ్మ; శిరస్, శిరసు, శిరస్సు మొ. ఇట్లే నకారాంతములును. కళువెవీరరాజు రచించిన భారతమునందును, సముఖము వెంకటకృష్ణప్పనాయ కుండు విరచించిన శైమినిభారతమునందును, నన్నయ కంటెక బూర్వక డనఁబడుచున్న నన్నెచోడుండు వ్రాసిన కుమారసంభవమందును వాండు, వీండు, కలండ్డు, రాముండ్డు, కంటై, అంక్రము, లంచుము మున్నగు రూపములు కానఁబడుచున్నవి. (నన్నె చోడుండు నన్నయకు తరువాతివాడని కొందఱు మతము) పూర్వకాలమున మన తెనుఁగులో నఱుసున్నలు లేవు. ఇప్పు డవి యున్న స్థానములలో నప్పుడు పూర్ణబిందువులే వాడఁబడుచుండెను. కాని యుచ్చారణమందు మాత్ర మెక్కువభేదము కనఁబడుచుండెను. ఆ భేదము వ్రాతలోఁ దెలియుటకై అస్తోచ్చారణ మునకు సున్నయును, పూర్ణబిందుచ్చారణమునకు సున్న తరువాతి యక్షరమునకు ద్విత్యమును సంజ్ఞలుగా నుపయోగించుచుండిరి. అప్పు డర్థబిందుచ్చారణము స్పష్టముగా నుండినకొన సార్థబిందు నిర్బిందు ప్రాస విషయము చర్చనీయాంశము కాకయే వేటువేయై యుండెను. అర్థబిందుచ్చారణము మనలో నశించి నందువలననే సబిందుక నిర్బిందుకపదములు ప్రాసము లైయుండవచ్చు నని పెక్కుండచే నంగీకరింపఁబడి నది. ఇంక మనము బలవంతపఱచినను అర్థబిందువును మనవారు చూచుకొనవలదు. ఉచ్చరింపఁజాలరును. కావున

మానుటలోను, సబిందు నిర్బిందుపదముల ప్రాసమైత్రి నంగీకరించుటలోను పారపాటనియు, దోషమనియు నచింపఁజాలము. కాలానుసారములైన మార్పుల నెల్ల రంగీకరింపకతప్పదు. పూర్వము దక్షిణదేశమునకు నలనపోయి యచ్చటనే స్థిరని సము లేర్పఱచుకొనిన తెలుఁగువాండ్రెట్లలో నిప్పటికిని వదలక తెనుఁగే మాటలాడుచున్నారు. వాండు, వీండు, కూంతురు, చేంప లోనగు కల్లుములలోని వారి యర్థబిందుచ్చారణ మును విని యాంధ్రులు కేకలు పెట్టి నవ్వులు తోచనీయ ముగదా! మన పూర్వభాషాసంప్రదాయమును వారైనఁ గాపాడుచున్నందులకు మాపడగినది కృతజ్ఞతయా, గేలియా? అగేలిక గారణము మన భాషకు పూర్వపు స్థితి యది యని యెఱుంగమియేకదా?

వాక్యాంతమునందక్కఁ దక్కుచోట్ల గల ద్రుతమునకు పూర్వము సున్నయే వాడఁబడుచుండెను. సున్నమిది పరుషములు సరళము లగుచుండినవి. అప్పు డాసున్నలు పూర్ణోచ్చారణము గలివీయే యగు చుండెను. వానిం జూడుము, రాముం గాంచుము, కానం దేలిన మొదలగు రూపములే రూఢియైనవి. అర్థబిందుచ్చారణమును నశింపకుండెను. కావున నీ విషయమై సంశయజనకములు లేకుండెను, రూప మందు పూర్ణబిందువుగా నుండినది యర్థబిందురూపము దాల్చినప్పుడును, తరుచ్చారణమే నశించినతరువాతను. పూర్వపు సరళాదేశముమాత్ర ముట్లే నిలిచిపోయినది. ‘వానిఁ జూడుము, రాముం గాంచుము’ మున్నగు నర్థబిందు రూపకపదములకును, ‘వాని జూడుము, రాము గాంచుము’ అను నిర్బిందు రూపకపదములకును ఉచ్చారణమందు భేద మిప్పుడు కానరాకుండుటచే అర్థానుస్వార ముంచినను, ఉంచున్నను దోష ములేని స్థితి తలపించినది. పండితుల వ్రాతలందు మాత్ర మయ్యది నిర్ణీతక శుష్కశరీరముతో కానఁబడు చున్నది. అది లేకున్న నేమి యను వాదము పుట్టినది? పెరిగినది.

ద్రుతముమీఁద సరళాదేశముకూడ జనసామాన్యము వ్రాయు వ్రాతయందు కానరాదు. నిండు

నున్న మీఁద నైనచో నిత్యముగాఁ గానవచ్చుచున్నది. పండితుల వ్రాతయందుమాత్రము కొంత ఛాందసముగాఁ గానఁబడుచున్నది. అనుస్వారోచ్చారణ మిసుమంతయు లేని స్థలములందు సరళాదేశము స్వభావ విరుద్ధము. 'వాని చూచితిని, రాముని కాంచుము' అను చోటులలో కర్ణపారువ్య మేమికలదు? 'వాని జూచితిని, రాముని గాంచుము' అనుచో సరళాక్షరములు వచ్చినవేకాని కర్ణపారువ్య మింతయుఁ గానరాదు. 'వానిం చూచితి, రాముం కాంచుము' అనుచో పారువ్యము కానవచ్చుచున్నది. వానిం జూచితి, రాముం గాంచుము' అనుటయే సరళపద్ధతి. సరళాదేశము పూర్వ (భారత) కవుల సమ్యక్తము గాదని పారసంది రామకౌస్త్రీగారు చింతామణి వ్యాఖ్యయందు తెలిపియున్నారు. అర్థబిందూచ్చారణము లోపించినంతమాత్రముననే సరళాదేశము పారువ్య మగుచుండఁగా స్వత్వముమీఁద సరళాదేశము పారువ్యత్వము కాకుండునా? అది శాస్త్రసమ్మతమగునా? వైయాకరణులు స్వత్వముమీఁద సరళాదేశమును నిషేధింపలేదుకదా? అటులుండ నది శాస్త్రసమ్మతము కాదనుటెట్లు? అని కొందఁ అడుగవచ్చును.

ద్రుత మనఁగా పదాంతమందలి నకారము. అది అచ్చుతోఁగూడిన స్వత్వ మగును. స్వత్వమైన పిమ్మట నది ద్రుతాంత మెట్లగును? ద్రుతకార్యముదాని కెట్లగును? అదియునుంగాక 'దివంబునుంబోలె' మున్నగువానిలో స్వత్వముపై ద్రుతము కనఁబడుచుండలేదా? అందురా? దీని కేర్పడిన సూత్రమందు 'కొన్నియెడల' అను పదమే దీని వైరత్వమును తెలుపుచుండుటలేదా? ఇట్టి చిత్రప్రయోగములు నన్నయ మఱియుఁజెక్కింటి సుప్రయోగించి యున్నాఁడు. వాని నన్నిటిం జర్పింప నిది యదనుకూడు. ద్రుత ప్రకృతికముమీఁది పరుషములకు సరళము లగు (బాల. సంధి. ౧౭ నూ.)—'పూచెను గలువలు, తోఁచెను జుక్కలు, చేసెను డక్కలు, నెగడెను దముములు, మొగిడెను బద్దము.' అని యుదాహరణములతో వ్యక్తికరించుచుండ దీనిని పొదపాటనుటెట్లందురా?

కవిశ్రయముగాని, తదితర ప్రామాణికకవులుగాని స్వహస్తములతో వ్రాసిన తాటాకుల పుస్తకములు దొరకుచో మనము సుకరముగా డీనిని నిశ్చయింపవచ్చును. అట్లు లభింపదయ్యె. అచ్చైన శుద్ధప్రతులన్నియు బాలవ్యాకరణమును ప్రమాణముగాఁ గొని సంస్కరింపఁబడినవే. ఇన్నిటిని తప్పించుకొని మనకుఁ గానవచ్చుచున్న దొక్క పద్ధ్యము గలదు.

“కవదోనలును గాండివము

నవల నిడం బనువు ముంద రరదము డిగు మే

ను విదప డిగియెద శుభకర

మవు నివిష్ట మట్లు నేయు మనుడు నతండుకొ”

(భార. శల్య. ౨ ఆ.)

‘ఏనువిదప’ అనుచోట ‘ఏనవిదప’ అని కొందఱు దిద్దిరి. ‘ఏనువెను’ అన్నచో నిర్వివాదాంతముగా నుండునని యొకరినిరి. ఎవ్వ రేమన్న సేమి? వాదోపవాదములు చాలకాలము పెక్కిండ్లకు జరిగినను అట్లే యారూపము మాసిపోక నిలిచియున్నది. అట్లే స్థిరముగాను నిలువఁగలదు.

ఏను, సేను శబ్దములు ద్రుతాంతములైనను స్వత్వరూపము నొందినవి కావున కళ లయ్యెను. కళలకు శ్రవణహితముకొఱకు గపడదవాదేశము చేసినఁ జేయవచ్చుఁగాక. సరళాదేశము తగదుగదా? స్వత్వముపై స్పష్టమైన సరళాదేశము ప్రాసస్థానమందు గల యొండురెండు ప్రయోగములు భారతమందుగాని, మఱియితర ప్రామాణిక గ్రంథములందుగాని కలవా? పెద్ద లింకను విమర్శించి పరిశీలింతురుగాక!

౧. నన్ను, మమ్ములకు సంధి నిత్యము. ‘నన్ను నడిగె’నను రూప మసాధువు. సమచ్చయార్థమునఁ గావచ్చును.

౨. నను, మముల కచ్చు పరమగుట శ్రవణ హితము కాదు.

౩. ‘అందు’ కళ; ద్రుతాంతము కాదు.

౪. స్వత్వరూపముపై సరళాదేశము శాస్త్రవిరుద్ధము; స్వభావవిరుద్ధమును.

౫. స్వత్వ మికారాంతమైనచోఁ బరమగు నచ్చునకు యడాగమం బగు. ‘వానినియడుగుము’ తోలితూపము ‘వాని నడుగుము.’

ఉ ప మ

= శ్రీ సుందరాచారి =

సృష్టిపరిశీలనజ్ఞానమే విజ్ఞానం. దైవసృష్టి ఆనంతం, అనేకం. అది అణువణువునా వైవిధ్యభావాన్ని వహించినా, సృష్టికీ సృష్టికీ మధ్య అదోవిధమైన సమానసంబంధబాంధవ్యభావం గోచరిస్తుంది. ఈ భావమే ఆధారంగా విజ్ఞానం విస్తరిల్లుతుంది.

చూరంలో మబ్బులు కొండల్లాగూ, నక్షత్రాలు మెరిసే కమలాల్లాగూ, ఉదయించే సూర్యబింబం నిష్పబంతిలాగూ, కాకి శోకిలలాగూ, నక్క కుక్కలాగూ కనిపించటం సహజం. వాటిని వొకదాని కొకటి పోల్చిచెప్పకొవటం పొరబాటు కాదు. అసలు శైశవంనుండి లోకజ్ఞానం వివిధవస్తుసమదాయాన్ని యేదోవొకరితిగా పోల్చి తేల్చుకొవటంచేతనే ప్రారంభమాతుంది. బంతికి అలవాటుపడ్డ పసిబాలుడు ఆకాశంలోని చందమామనికూడా కోరుతుంటాడు. అతనికి అదిగూడా బంతిలాగే కనబడుతుంది. గోభాకారం యిక్కడి సమానభావం. ఇంద్రియాల బలానికందని ధూమ్యకారాన్ని బంతికి పోల్చిచెప్పటం ప్రాథమికవిధ్య.

బ్రతుకుతో, భావంతో, భావతో పుట్టిపెరిగింది భావం. వ్యావహారికజీవితంలో అడుగుడుగునా మనం వాడుకునే మాటవరుసలూ, లోకోత్తరలూ యీ నైజభావాన్ని అనుసరించి అలవాటులోకి వచ్చినవే. కవి కల్పిస్తేనే పుట్టింది కా దీ భావం.

అర్థంకాని పట్టుల్నీ, అనూహ్యమైన భావాల్నీ అందరికీ సువ్యక్తం చేయాలంటే, అంతకుముందే వారి అనుభవంలో వున్న విషయజ్ఞానంతో పోల్చి చూపాలి.

విడరాని జోడు

సామాన్యులు వూహించలేని అంశాలూ, ప్రకృతి రహస్యాలూ కవి కావ్యాల్లో చిత్రించటానికి పూనుకుంటాడు. భాషారూపంతో అలాంటి భావాలకి రమ్యత్వాన్ని ఆర్జించటానికి ప్రయత్నిస్తాడు. భావాలు సువ్యక్తమైతేనేకాని రమ్యత చేకూరదు. దీని కుపకరించే ఉపమని వాడుకుంటాడు కవి యిక్కడ - తెలియని విషయాల్ని తెలిసిన విషయాలతో పోల్చిచూపి.

కాగా, కవితకి ఉపమ విడరాని జోడైంది. వేమనవాణి యీనాటికీ వినిపించటానికి కారణం దాని కున్న ఉపమాబలం. కాళిదాసుని కీర్తి ఉపమాశక్తి.

గీటురాయి

ఉపమని వుచితంగా వాడుకోవటం వొక నేర్పు. కవిప్రతిభా, కావ్యాత్మా అందుమీదనే ఆధారపడి వుంటాయి. అందరికీ అర్థమయ్యే, అనుభవసిద్ధమైన సామాన్యవస్తువుల్ని నేకరించి, ఉపమని చిత్రించటం రమ్యం. మానససహోచరంలోని హంసల్నీ, వెన్నెలని భణించే చకోరాల్నీ, యెవ్వరూ చూడని అపస్వరోగనల్నీ, అంతకన్నా అథంకాని అలకాపురినీ ఉపమానాలుగా తీసుకోవటం వృథా ప్రయాస. అవి సాధించిన కార్య మేమీ లేదు. ఉప్పును కప్పురానికి పోల్చి, రుచులబాడల్నీ గమనించి, పురుషులనుండి పుణ్యపురుషుల్నీ సరళంగా వేరుచేసిన వేమన పుషమని స్యప్రయోజకంగా వాడుకున్నాడు. 'సరసిజ మనుభిదం శైవలేనాపి రమ్యం మలినమపి హిమాంశో ర్గల్గ్న లక్ష్మీం తనోతి, ఇయ

మధికమనోజ్ఞా వల్కులేనాపి తస్య' అనే కాళిదాసుని కంఠం 'ఉపమా కాళిదాసస్య' అనిపిస్తుంది.

అలంకారంకాదు-ఆయువు

కావ్యాలకి అలంకారం ఉపమ అని ఆలంకారికు లంటే, అది ఆయు వని నే నంటాను. ఆలంకారాలు కావ్యాలకి కళలు దిద్దుతై. అవి లేకుంటే కావ్యరూపం నశిస్తుందా ? బొనవడానికి వీలేదు. కాని, ఉపమ లేని కావ్యం వుత్తది అనిమాత్రం మనం గట్టిగా చెప్పుకోవచ్చు. దీనికి కారణం యిది స్వభావ సిద్ధంగా మానుషప్రకృతితో పుట్టి పెరిగటమే. ఉపమ ననుసరించే అలంకారా లన్నీ పెరిగినై అని అంటే కూడా సత్యదూరం కాదు. రూపకం, దృష్టాంతం, అర్థాంతర న్యూస- యివన్నీ ఉపమకి దగ్గరిచుట్టాలు. రూపకోపమలు నామభేదంతో వేరువేరుగా వ్యవహరింపబడుతున్నాయే గాని, వాటిమండే తేడా అతి నూత్నం. మబ్బులు ఉరిమిన తోడనే లోకరక్షా దీక్షతో చక్కని వర్షం కురిసేలాగు కరుణాయుతుడు ఆక్రోశించి ఆరిచిన వెంటనే దానికి తగిన ఫలం కలగక తప్పదు. ఇది దృష్టాంతం. కరుణాయుతుడు మబ్బులే ఆక్రోశభావం పురుషులైంది ; వర్షాలు దానికి తగిన

ఫలితాలైతై. ఇది పుషమ కాకపోవచ్చు కాని ఉపమల వరుస. "బ్రాహ్మణో నహంతవ్యః" అని వేద శ్రుతి. ఇతడు బ్రాహ్మణుడు, కాన వధింపదగిన వాడు కాదు. ఇది అర్థాంతర న్యూస. వేదసూత్రంతో ప్రస్తుత పరిస్థితిని పోల్చటమే కదూ యిదికూడ ?

‘ఏకంసత్ విప్రా బహుధా వదంతి’

ఉన్నతభావాలన్నీ ఉపమవీజంగా వెలువడాయి అంటే విశ్వసించవచ్చు. భవనప్రాంతంలో కాంతార వేల్లితవల్లి నిచయాలు అల్లుకున్నై. కాని, గిరికను వెన్నంటిన వసురాజుచూపులను అవి అరికట్టలేదు. గిరికశిరోజాలు నల్ల మబ్బులుగా కనిపిస్తే, నెమళ్లు పురివిచ్చి నాట్యమాడేయి. అప్పుడు తీవెలు చెదరి చూపులకు దారిచూపాయి. ఈ చిత్ర అలంకారం చిన్ని ఉపమమీద పెరిగింది. శిరోజాలు మబ్బుల్లా కనబడకుంటే నెమళ్లూ లేవు, నాట్యాలూ లేవు. అల్లిన వల్లీనిచయాలు తవ్వకోనూలేవు. ఏ అలంకారమైనా, యిలాగే ఉపమలూ లయించిపోతుంది. కవి కాళ్యా న్ననుసరించి యిదే అనేక రూపాలతో, అనేక నామాలతో అలంకారకాస్త్రంగా బలినీ పోయింది.

BHARATI—7TH, MAR. 1945

బ్రహ్మండమైనవిడుదల!

ఉగాది కానుక

బెజవాడ -

హరుతి పినిహ

గుంటూరు -

సరస్వతి టాకీస్

బందరు -

మినర్వా టాకీస్

కాకినాడ -

మినర్వా టాకీస్

విశాఖపట్టణం -

పూర్ణా థియేటర్

విజయనగరం -

పూర్ణా థియేటర్

వరంగల్ -

విక్టరీ టాకీస్

త్రైకేంద్రుః
K.నాగభూషణం

ప్రారంభము:
గురువారం
15-3-45

...శ్రీ రాజరాజేశ్వరి పిక్చర్స్ సృష్టి.....

DISTRIBUTORS FOR ANDHRA, CEDED & NIZAMS:

MADRAS—BEZWADA—SECUNDERABAD—GUNTAKAL.

For Tamilnad & Mysore:— NARSU PICTURES CIRCUIT. MADRAS.

భాగ్యములకొకట భాగ్యమును మీ మెత్తని తల వెండ్రుకలను కేకవర్ధిని నుపయోగించి మీ ముఖ్యాలంకారముగా చేసికొనవచ్చును గడ్డము, ముక్కు మొదలగు ముఖనిర్మాణము మార్పుకొలేరు గాని కేశ కలాపమును మాత్రము, అజంతా చిత్రరువు లట్టు యధేచ్ఛగా చిత్రించుకొనవచ్చును.

ప్రతినీత్యమును మీ అలంకరణమునందు, కేశవర్ధిని మీ కేశముల నలంకరించుటతో నారంభించుచు మీ శృంగారమునకు దోహద మొసంగ నిండు. లేజవ్వనమున మోహనమునకు మీ కేశబంధమును కేశవర్ధిని బలమునిచ్చి పెంచును. 2

నేడే మీకురులకు కేశవర్ధిని వాడుకురులను అందముగా పెంచి బలపర్చును.

కేశవర్ధిని అకాలు 0-12-0

కేశవర్ధిని హింపూ ,, 0-12-0

కేశవర్ధిని క్రిం ,, 1- 0-0

ప్యాకింగు పోస్టేజీ అధికము

వర్తకులందరివద్దను దొరుకును లేక

158, తిరువెంకటస్వామి రోడ్డు,

ఆర్. యస్. పురము - కోయంబత్తూరు.

బలహీనమైన బిడ్డలకు
పుష్టియున్ను, బలమున్ను
ఆరోగ్యము నిచ్చును

 గమనిక :— దీనినిపోలిన యితర యిమిషులకు నూనెలనుకొని మోసపోవద్దు. మీరు కొనుటకుముందు, దానిమీద, “కేశవర్ధిని” మరియు “సాత్ యిండియా కెమికల్స్” అను పేర్లనుచూచి తీసికొనుడు.

హంస సందేశ

= కీ. శే. కసిష్టలం కృష్ణమాచార్యులు =

హం ససందేశం వ్రాసేటప్పుడు వేంకటాచలముని—
శ్రీ వేదాంత దేశికులవారి—మనస్సులో మేఘ
సందేశం తప్పకుండా వుండి వుంటుంది. అయితే, కాళిదాసుని
కృతిని అనుకరించటంలో కవి చూపింది కేవలమైన దాస్యం
కాదు; అక్కడక్కడా, చాలాచోట్లలో ప్రతిభా, మౌలికత్వ
మూను. కావ్యం ఒక్కసారి చదివేటప్పుడే యావిషయం
లోచనమృ. ఇలా, ఈ విషయాన్ని విమర్శకదృష్టితో,
ప్రపంచంగా నిరూపించడంబాదు.

ఖిన్నుడైన ప్రియునికి దూత పనిపించటం; ఎక్కడో
దూరదేశంలో వున్న ప్రియురాలి విరహోద్వేగ తలచుకోవటం;
పాపిష్టివిరహం యికా యెంతోకాలం వుండకనీ, అంధకా
ఎలాగో వోపికతో వుండమని ప్రేయసికి సందేశం పంపాలని
లోచటం; దూతమీద సోదరభావం కలగటం; సందేశాన్ని
అందించటంలో దూతకు ఔదార్యమూ, సామర్థ్యమూ తప్ప
కుండా వుంటాయని విశ్వసించటం; కుభళకునాలు కనిపించ
టం; మార్గవర్తన; దారిలో దూతకు రకరకాల వివేదాలు;
పుణ్యక్షేత్రాలలోని ఆధ్యాత్మికానుభూతులు; దూత్యానికి కుభ
సూచకంగానూ, దూతలత్వకు వున్నతీ కలిగేలాగూ తలపని
తలంపుగా పరమాత్మను పేవించగలగటం; గమ్యస్థానవర్తన;
దూత మాడగలప్పటి ప్రేయసిభౌతిక మానసికపరిస్థితులు;
అమె ఆ రహస్యదయానికి అవంతైనా అందోళన కలగనిలాగు
నేకకు సందేశం అందిపోవాలి అని ప్రియుని ఆరాటం;
మధురాతిమధురమైన సందేశం; దూతముఖజలరసకూ,
విశ్వాసపాత్రకూ తగ్గుమైన నిదర్శనం; దూతకు ప్రియు
డిచ్చే ఆర్పణమైన ఆశీస్సు—ఇవి మేఘదూతనుండి కవి
గ్రహించినవి.

సందేశకావ్యరూపనిర్మాణంలో మౌలికత్వం తప్ప
కుండా కాళిదాసుదే. ఉన్న రూపాన్ని తీర్చిదిద్దటంలోనూ,
అలంకరించటంలోనూ తరువాతికవులు ఎంత ప్రజ్ఞా,
కౌశల్యమూ, కుదకు మౌలికత్వమూ చూపగలిగినా,
ఒక క్రొత్తరకం కావ్యాన్ని సృష్టించే, మౌలికత్వం

ప్రదర్శించే విషయంలో కాళిదాసుతో పోటీపడటానికి వాళ్ల
కెవళ్లకూ ఏమాత్రమైన హక్కు లేదు. కాని—అలాంటి
తరువాతి కవులలో ఎవరు గొప్పవాడు అని నిర్ణయించగల
గటం వా న్నెంతవరకు సంకల్పసిద్ధులైనారు? ఆన్న ప్రశ్నకు
మనమివ్వగల సమాధానాలమీద ఆధారపడివుంటుంది.
కాళిదాసు వాల్మీకిరామాయణం చదువుకొని, రసవంకమైన
సన్నివేశాలు వర్ణించి, ఆనందించే వుంటాడు. కాబట్టి
శ్రీరామమూర్తి ఆలోచననికడోని సీతాదేవికి సమీరకుమా
రుని ద్వారా పంపిన మధురసందేశమే కాళిదాసునికి మేఘ
సందేశంవంటి కావ్యం వ్రాయాలన్న కొరిక కలిగించివుం
టుంది. ఇతే, ఇలాంటి ఒక సూచనను గ్రహించి సరిక్రొత్త
కావ్యాన్ని సృష్టించటానికి ఒక కావ్యాన్ని అనుకరించి—
ఈ అనుకరించటంలో ఎంతటి ప్రతిభ ద్యోతకమైనదనే—
మరొక కావ్యం వ్రాయటానికి ఎంతో తేడా వుంది. చూచా
యగా వున్న సూచన వాల్మీకిదై తే అయిందికాని, కావ్యాని
కొక కొత్తరూపు కల్పించటం, దాని కనుగుణమైన చంద
స్సును ఏరుకోవటం, అంగంగాలు మొట్టమొదట తీర్చుకోవ
టం, వీటిని మేళవించటంలో శిల్పం చూపి, సర్వాంగమంద
రమైన అపూర్వకావ్యం నిర్మించటం—ఈవిషయాల్లో గౌరవ
మంతా కాళిదాసుదే; ఇది ఇతని కావ్యాన్ని అనుకరించిన
వాళ్లలో అత్యుత్తమకవికి లభించదు. సందేశకావ్యకర్తల్లో
ఎవళ్లూ యిలాంటి గౌరవాన్ని అపేక్షించినట్టూ కనపడదు.
అయితే, వీరిలో కొందరు—వేంకటాచలమునివంటివారు—అం
గాంగ నిర్మాణం విషయంలో చూపిన శిల్పం చూచినప్పుడు,
కాళిదాసు కృతిలోకంటేకూడా ఎక్కువగా మెప్పు, ఆనం
దమూ కలుగుతూవుంటాయి.

మేఘసందేశాన్ని హంససందేశాన్ని ఒకదానివెంట
ఒకటిగా పదివేవాళ్ల దృష్టి ఉత్తరంలో కైలాసశిఖరం
మొదలుకొని దక్షిణంలో లంకాద్వీపం వరకూ గల యావ
ద్వారకదేశమీదా పారుతుంది; అంచే, రామగిరికి,
మాల్యవంశానికి—మధ్య వున్న ఆ కొంతప్రదేశం తప్ప—

ఇలా చూస్తే, వేంకటాచలమని కృతి కాశిదాసుని కృతికి పోషకం; కాకుంటే పూరకం.

హంసను దూతగా ఎన్నుకోవటంలో చాలా బొచ్చిది వుంది. రాముడు లంకమీది దాకిన బైలుదేరటం శరత్తు తోచినవెనకే నని అంటుంది రామాయణం. ఈ యిటువు తోనే హంసలు హిమాలయంలోని మానససరోవరాన్నించి దక్షిణాగ్రానికేని ప్రయాణం సాగించటం ఆరంభిస్తాయి.

ఒక కావ్యాన్ని విమర్శించాలి అంటే, దాని కవికి చూపవలసిన గౌరవం నిర్ణయించాలి అంటే ముందు కవి హృదయం గ్రహించాలి; అంటే కవి యెందు కీకావ్యం వ్రాశాడో, ఈకావ్యానికి ఉద్దేశ్యం ఏమిటో తెలుసుకోవాలి. కావ్యంలోని నాయకుని శీలచిత్రణాన్ని పరిశీలిస్తే ఈ కవిహృదయం సాధారణంగా బోధపడుతుంది. కాశిదాసుని యక్షుడు పీఠలలితుడు. చున పురాణాల్లో యక్షుల్ని ఇటు మనుష్యులూ కాక, అటు దేవతలూ కాక చిత్రించారు. అయితే వాళ్ళకు చూపవలసినంత చేవతలతో పోలిక లేకుంప. వాళ్ళకుబే దుని ప్రజలు కావటంచేత మహానందములు. సర్వాంగిణంగా సర్వతోముఖమైన సుఖం అనుభవించడానికి వాళ్ళకు వున్న అవకాశాలకు లెక్కలేదు. శక్తిసామర్థ్యాలకు మేర లేదు. యువతీకాంచనమడుపానలే వారికి జీవితపరమార్థం. ఈ జాతికి చెందిన నాయకుని అనుభూతులకు అనుగుణమైనట్లే మేమదూతలతో అంతర్యామినిగా పాడుతుంది యింద్రియ లోబవక—కాయకళ్యాంగారం. కాబట్టి,

“మధ్యే శ్యామః ప్రవణవ భువః శేషవిస్తారపాణ్ణుః”
 “సత్రాభంగం ముఖమివ పయో వేత్రవత్కా శృరోర్మి”
 “లోలాపాంగైర్మది వరమనే లోవనై ర్వంచితోసి”
 “సంసర్పంత్యాః స్థలికసుభగం దర్శితావర్తనాభేః”

కుదకు—

“జ్ఞాతాస్యాదో వివృతజుహునాం కో విహాతుం సమర్థః”
 ఇలాంటివన్నీ ఆకావ్యానికి బొచ్చితిని పోషిస్తాయి.

అయితే వేంకటాచలమని నాయకుడు అమరమూర్తి శ్రీరామచంద్రుడు. అతడు దీపోదాక్షుడు.

రామాయణంలో ఒకచోట స్వార్థమెదుగని ఆంజనేయుడు శ్రీరాముని ఈలాగు వర్ణిస్తాడు ;

“రక్షితా సర్వలోకస్య స్వజనస్యచ రక్షితా,
 రక్షితా స్వస్య వృత్తస్య ధర్మస్యచ పరంతపః.

మర్యాదానంద లోకానాం కర్తా కారయితావ సః .
 అర్చిష్ఠాన్యర్చితో త్వర్థం బ్రహ్మన్యవ్రతే స్థితః,
 పాహూనా ముపకారజ్ఞః ప్రచారజ్ఞశ్చ కర్మజాం....
 క్రుతవాణా శీలసంపన్నో వినితశ్చ పరంతపః,
 సత్వదర్శపరఃశ్రీమాణా సంగ్రహాన్గ్రహే రతః,
 దేశకాలవిభాగజ్ఞః సర్వలోక ప్రియంచరః.”

ఇట్టి ఉత్తమనాయకుని పరిచయం అందరికీ కలిగించి ఆనందింపజేయటమే వేంకటాచలమని ఉద్దేశ్యం. కాబట్టి, హంససందేశంలోని వాతావరణం శృంగారార్ధంగా కావాలి అనుకోవటం ఉచితం కాదు. అంటే, భౌతికశృంగారం లేనే లేదని కాదు—వుంది; బొచ్చితికి భంగం లేకుండా, మెరుపు మెరిసినట్టు, తరళంగా, సరళంగా వుంది. మహాయుద్ధ సన్నాహాల్లో తలముంగిలైనా, రాముడు విరహ— సీతకోస మేగా యంతా ; కాబట్టి, అప్పుడప్పుడూ ఆయనమనస్సు సీతమీదా, ఆమె కష్టాలమీదా, ఆమెతో తా ననుభవించిన సుఖాలమీదా నిలుస్తూవుంటుంది. ఆలాంటిప్పు ధది శృంగారానికి సమేళమై వుంటుంది, అందుకే—” స్తోకోన్మగ్నస్ఫురిత పురినాం త్వన్నివాసేచ్ఛయేవ”—యలాంటి ఒకటి రెండు చిత్రీకరణలు కావ్యసౌందర్యాన్ని మెరిసిస్తాయి.

వాల్మీకిరామాయణం చదివినదివి తనివిత్తీరని వేంకటాచలమడు తన హంససందేశంలో అదికవిస్వాదుభావాల్ని చదువరికి చదివూప సంకల్పించాడు ; ఇందుకు మేమదూత రూప శిల్పం సాధనంగా చేసుకున్నాడు. ఇద్దరు మహాకవుల భావాల కనుగుణంగా వర్తించాలి ; అట్లని. తన వ్యక్తిత్వాన్నీ త్వణించాడు—తానై పూనుకున్న యీవని మరీ కష్టమైపోయింది. ఇలాంటి కట్టుదిట్టాలతో కూడా తన కావ్యాన్ని ఆకర్షణీయం చేయగలిగిన కవి సామాన్యుడు కాదు. రావణుని ఆరామం లో ఒకమూల క్రుంగిపోతూన్న సీతాదేవికి రాముని పూసు చెప్పి, హనుమంతుడు అప్పుడే వచ్చాడు తిరిగి మాల్యంతలా నికి. దూత్యం జయప్రదంగా నెరవేరిం దనటానికి ప్రమాణాలుగా రెండు తెచ్చాడు ఆంజనేయుడు—సీతాదేవి చూడమణి ; ఆమె యింపిన ప్రతిసందేశం; తన్ను ఒక్క నెలరోజు ల్లోగా ఎలాగై నా రక్షించక తప్పదని.

“దారయిష్టామి మానంతు జీవితం శత్రునూదన,
 మాసాదూర్వం నజీవిష్యే త్వయా హీనా నృపాత్మజః”

కాబట్టి, సూచితకాలంలో జైత్రయాత్ర ఎలాగై నా ముగించాలని రాముని ఆరాటం. రోజు ఆలస్యమై

నానరే తీరని నష్టం వస్తుంది. రాముని మనస్థితి యిలా వున్నప్పుడు, అతని దృష్టి చెంతవున్న శమలవని మీద పడుతుంది. అక్కడొక హంస విహరిస్తూవుంటుంది. దాన్ని చూడటంతోనే రామునికి సీత జ్ఞాపకం వస్తుంది. దానికీ సీతకూ పోలిక ఉన్నాయి: దానిది సీతగమనంలాంటిది; ధవళిమలో, దాళదళ్యంలో దాని యీకలు సీతచీరకు తీసి పోవు; దాని కూణితం సీతమంజీరనివదనదృశ్యం. అంచేత అతని చూపు హంసమీద లగ్నమైంది—నర్వాస్థి మరచి, సీతదే లోకంగా ప్రణయస్ఫూర్తిలో పడ్డాడు రాముడు.

“శమ్మీ సీతగతి మమగతే తద్ధకులాంకమూర్తై
శన్మంజీరప్రతిమనినదే న్యస్తనిష్పందదృష్టిః,
దీశ శ్రేతోవిలయ మగమ త్రన్మయాత్మా ముచూర్తం
శంకే త్రితం భవతి సమయే శాసనం మీనకేతాః”

మేహున్ని చూస్తూనే ప్రేయసిని తలమకుంటాడు యక్షుడు, కారణం లేని బలీయం కావు. హంసకూ సీతకూ ప్రబలసారక్యా ఉండబట్టి రాముని చర్య మరీ సహజం.

ప్రయానపడి—తాను ‘లక్ష్మణ స్వాగ్రజుని’ అనుకుని—మేలుకుంటాడు రాముడు. తను అప్పుడప్పుడు బేలకనం తలచుచున్నప్పుడల్లా లక్ష్మణుడే హెచ్చరించ వలసివచ్చేది. సీతాపహరణం పచ్చివుండుగా వున్నప్పుడు తను, మఠిచెడి, పంచపటిలో చెట్టువట్టల్ని కొండగుట్టల్ని జాలిగా వేడుకుంటున్నప్పుడు

“కోకనాభిప్రస్తుం కే జ్ఞానం వంబోదయా మృహం,
మహాత్మానం కృతాత్మానం మాత్మానం నావబుద్ధ్యనే”

అని దుఃఖాన్ని దూరీకరించింది లక్ష్మణుడేగా. తమ్మునికి మళ్ళీ అలాంటి పని పెట్టటం యిష్టంలేదు రామునికి.

హనుమంతునిమీదకంటేకూడా ఎక్కువగా హంస మీద రాముని కిలా సహజంగా కుదిరిపోయింది సాహర్షం; హంసద్వారా సీతకు దుఃఖోపశమనంగా, ఆకాశనకంగా మధురామధురమైన సందేశం వంపడమకుంటాడు. త్తీభిరమనస్కులకు తర్కం రాదు; అంచేత పక్షి యెక్కడ, సందేశ మెక్కడ, అని రామునికి తోచనైనా తోచదు. రాముని యీ దౌర్బల్యం వింతకాదు—

“విశేషేణ జీభిరమనసాం మేమతైల ద్రుమాదా
యాహైదైన్యం భవతి కిముత క్యాపి సంవేదనాత్నే.”

అచేతనమైన మేహున్ని వేడుకుంటాడు యక్షుడు పరిక్రాంతరహంసో రాముని గతీ యింతేగా:—

“కచ్చిత్ క్షీతిభృతాం నాభ దృష్టా నర్వాంగసుందరీః
రామా రమ్యే వనోద్రేకే మయా విరహితా త్వయాః
కదంబ యది జాన్తిషే హంస సీతాం భూతననాం....
యది తాం త్వయా దృష్టా పక్ష్యతాలపలస్తసి....”

కాన, యప్పుడు వేడుకుంటున్నది చేతనమైన ప్రాణిని - పక్షిని; అందులోనూ హంసను. చెట్లూకొండల్లాగు గాక యిది నిస్సంశయంగా సంవేదనార్థం. చేతనప్రకృతి యొక్క సంవేదనార్థత్వం రామునికి అనుభవంతో లేనిది కాదు. ‘సీతమ మీరు చూచారా? మీరు చూచారా?’ అని ఆడవిలోని జంతువుల్ని తాను వేడుకుంటున్నప్పుడు, అవి తమ దిగాలు మ్మరింపనీరేదూ:—

“ఏవముక్తా వర్తేద్రేణ తే మృగా స్వహసోత్థితాః
దక్షిణాభిముఖా స్వర్వే దర్శయన్తో నవ్రథలం
మైథిరీ హ్రీయమాణా సా దిశం య మన్వపద్యత.”

అందుకే హంస రామునికి అవాణజంబువైంది; దాని సహాయం అవేక్షించటానికి అతనికి సంకోచంలేదు. తన కామితం తప్పకుండా అది తీరుస్తుందని రామునికి విశ్వాసం. ఎందుకంటే దాని వంశ మలాంటిది; దర్శనంస్థానవార్థం విశ్వసనీయ సారథిత్వం వహించిన విషయాన్ని అది వినివుండ వచ్చు. “సర్వప్రస్థా వివిరిష యతః సారథిత్వేన తస్మై”

కాలకాండవం చెయ్యకుండా ప్రకృతానికి వస్తాడు — పవిత్రకార్యార్థంగా రాక్షసనగరికి-లంకకు పోవాలే అంటాడు. వానకాలం వెళ్లింది; శరత్తు మళ్ళీ వచ్చింది. దానితోనే వచ్చింది హంసా. కళ్లు మూసి సుఖించడగ్గ కామరకౌలకులు వెదుక్కుంటూ హంస దక్షిణాభిముఖంగా ముందుముందు చాలాదూరం పోయే అవకాశం ఉన్నై. కాని, దక్షిణాగ్రంలో రాక్షసు యంటారంటే, మనసు మార్చుకుంటుందేమో. దారిలో వున్న వింతలూ, వినోదాలూ తలమకుంటే యీలక్కలోటు సులభంగా మరచిపోవచ్చు నని రాముడు హంసకు నచ్చచెప్పాడు.

“ప్థానై ర్విద్యై రుపవితగగుణాం చందనారణ్యరమ్యాం
ముత్తాసుతిం మలయమరుతాం మాతరం దక్షిణాశాం
అన్యత్ప్రీత్యై జనకతనయాజీవితార్థం గచ్ఛా
ఏకం రక్షేవదమితి నఖే దోషలేశం సహేధాః”

దూర్వోద్దేశ్యమే పవిత్రమైంది — జనకతనయాజీవి తార్కం. ఒక సత్పార్శ్వంతోనం యిచ్చుండుటా, తుదకు కడ గట్టు ఓడ్డుకోవచ్చు. కాబట్టి, యీ ఒక్కదోషలేగాన్ని సులభంగా అలక్త్యం చెయ్యవచ్చు (ఏకోహి రోషో గుణనన్ని పాతే నిమజ్జతి).

కనచేతే గారవాన్ని, అతిథ్యాన్ని హందగలిగిన రాజ హంసకు సర్వద్రా రాజోపహారాలు జరిగితీరుతాయని రాముని దృఢవిశ్వాసం. అప్పుడే మలయమాదకం సౌహార్దంతో స్వాగత మిచ్చింది, దరవికస్వరమైన కమలకల్తారాల కషాయగంధంతో. సూర్యకిరణాల దారిలోని శారదసీరదం దవళాతపత్ర మౌకుంది.

“సూక్ష్మికారై ర్నివకరకరైః కల్పితాంతశ్చరాకాః
శారోహంతాశ్చతమభద్రస్థశ్చేషచిత్రాంతకేన,
ఊహాః పశ్చాదుచితగతివా బాయినా రాజహంస
ప్రతాపేర న్నభినీ భవత శ్శారదా వారివాహాః”

సూర్యోదయాస్తమయాలు వీక్షించేవాళ్లకు, కిమ్మిర వర్షాకీతప్రకృతిచిత్రాలు — ముఖ్యంగా మజ్జులచిత్రలేఖ నాలు—అయిచితంగా, యాదృచ్ఛికంగా నయనవర్జమవటం పరిచితానుభూతే. అలాంటి ఒక సందేహలో నా కొక మరువ లేని దృశ్యం చూచే భాగ్యం కలిగింది. ప్రాద్దుగ్రుంతే వేళ; సూర్యబింబం చుందిస్తోంది పడమటికొండల్ని. ఒక నల్లటి మజ్జు వచ్చి తరణిముఖం కప్పింది. చుట్టూ వున్న సన్నటి మజ్జులగుండా విచ్చిన్నట్టు కిరణాలు ప్రసరిస్తూవున్నై. ఈ మజ్జుల చుట్టూ మళ్ళీ వీటికంటే కాస్త నల్లనిమజ్జులు అర్థ చలయాకారంగా వున్నై. వీటివైటి అంచులు బంగారపు సరిగల్లాగు రగధగలాడుతూవుంటే, విచ్చిన గుడిగొడుగును తూర్పుకేసి పండబెట్టిన ట్లనిసిందింది నాకు. నిసర్గరమణీయ మైన యిట్టి ప్రకృతిచిత్రం చూచినవాళ్లను వేంకటనాథుని వైష్ణవత్వం వింతగా ఆకర్షిస్తుంది.

వైలుదేరేముందు, ప్రియురాలు పద్మినితో చెప్పిపో వారి హంస. కాకుంటే, ఎంతో కాలానికి మళ్ళీ ప్రియుని కౌగిలికి. నోచుకున్న పద్మినికి ఆభాదం అవుతుంది, తీయని మాటలతో నచ్చబెప్పి, మళ్ళీ పొమ్మంటాడు రాముడు.

“ప్రక్షిణం త్వద్విరహాసమయే జాతహృద్ మిదానీం
ప్రత్యాయాన్యస్మిన్ననునయ శ్చైవే పద్మినిం స్వాదువాచా
పద్మిని ఒప్పుకుంటుందా; రామునికి సందేహమే లేదు.

“సాతే త ప్రీన్యనసుభగయా స్వాదితీహాభ్యను జ్ఞాం
మన్యే తుర్యా నృధుకరగిరా మైదిరీ సౌహృదేన.”

సీతా, హంసప్రియురాలూ యిద్దరూ పద్మినులే. కాబట్టి, వారికిదువురికీ గాఢమేహం. ఆదాని కష్టాలు వింటే ఆదాని మనసు కరుగుతుంది. వాళ్ల కష్టాలు వాళ్ల కర్తవ్యమైతట్లు మగవారి కర్థంకావు. అందుకే కాబోలు కర్తవ్యమైతట్లు అభిసారికల్పి వురుములతో బెదిరింప వద్దని మేఘాన్ని వేడుకుంటాడు. నగరపు చీకటిదాదల్లో ప్రేయిలకోసం వెళ్లేవాళ్లకు మెరుపుకన్నెలు దారిచూపాలిట.

“సౌదామిన్య కనకనికషన్మిగ్ధయా దర్శయోర్వీం
తోయోత్సర్గస్తనికముఖతో మానృతూ ర్విక్లవస్తాః”

ఇలాంటి సుందరభావమే ఋతునంహారంలోనూ వుంది, అభిసారికల్పి అటంకపరచటానికి మజ్జు రెంత చేసినా, మెరుపుకన్నెలు తోడువడతాలట.

“అభీక్ష మున్నైర్వ్యసతా పయోముదా
ఘనాదకారీకృత శర్వరీష్యసి
తటిశ్చృభాదశ్చిక మాగ్రభూమయః
ప్రయాంతిరా దభిసారికా త్రియః”

మృచ్ఛకటికలో యీదేభావం మరి స్పష్టంగా వుంది. వసంతసేన మెరుపును నిందిస్తుంది—

“యది గర్జత్ వారిదారో గర్జతు తన్నామ నిష్ఠూకాఃపురుషాః
అయి విద్యుత్ ప్రమాదానాం త్వమపివ దుఃఖం నజానాసిః

కొత్తవాళ్ల విషయంలోకూడా త్రిల కిలాంటి జాలి వుంటే, సోదరీవిషయంలో వుండదూ? హంసపొందిన యీ వీడ్కోలు మేఘం పొందిన దానికంటే మేలయిందని వేరే చెప్పాలి ?

(అపృచ్ఛస్య ప్రియనఖమముం తుంగమారుహ్య తైలం....) దూరపు ప్రయాణం కాబట్టి, జాగ్రత్తగా పొమ్మని రాముడు చెప్పటం చూస్తే, వాత్సల్యం వుట్టివడు తుంది.

“ఉద్ధీయేథా స్సరసి జవనా ర్దక్షిణాశాసూరీ

వక్షా దూరాత్ ప్రబలగరుతాం పక్షిణం దర్శ వత్తా.

మాల్యవంకశిఖరాన్నించి హంస ఎగురుతూన్నప్పుడు భవళప్రతిబింబం తోటి ఆవర్తకం. మనస్సులోనించి చం

ద్రుని విడిచిపెట్టే శ్రీమహావిష్ణులా వుంటుంటుంది. (చంద్రమా మనపో జాతా). ఇది మేఘసందేశపు నన్నిచేతానికి అనుర రణం కాని ఆ సౌందర్యం లేదు దీనికి.

“యేన శ్యామం వపు రలితరం కాంతి మావకస్యతే తే బరే జేవ స్ఫురితరుచినా గోవచేషస్య విష్ణోః”

వేంకటనాథుని చిత్రం సాంకేతికం (మణిమయో మూర్త్యా నేష తైలః); అందుకే, అస్మాభివకం.

గాలిలో ఎగిరిపోతున్నప్పుడు హంస ఎన్నో వింత లూ విశేషాలూ చూడగలుగుతుంది, పక్షిటారి ఆడువారు (పామరీణం) తన్నొక వింతగా చూస్తారు. (అక్షరభగ్నేష్య దికసుభగ్నే ర్నిశ్చింతాగకటాక్షైః) ఇక్కడా మహాకవి ప్రధా పం కనపడుతోంది (క్షూచిలాసానభిక్షైఃప్రీతిన్మితై ర్దనపద వహా రోచనైః పీయమానః).

ఆంధ్రకర్ణాటకదేశ మధ్యప్రాంతాల్లో మామిడిచెట్ల నిడల్లో వండుకొని వంటలు కాచే కాపువడుతుల పల్లెపదాలు హంసకు శ్రవణవేయం కాకపోవు. అక్కడ ముఖ్యంగా దర్శించవలసింది తిరువలికొండర్ని. పైనించి చూస్తే పాము లా కనిపించే యీ కొండలకు శేషాద్రినామం సార్వకమే. ఈ కొండలపైగాంలో ఎర్రటి చందనపురాల్లో వుంటాయి. అవి రత్నాలలాగుంటాయి.

దురద్రవయాణాలు మొదలుపెట్టేముందు గుడికివెళ్లి, స్వామిని పూజించిరావలం ఎందుకూ మంచిది. బైలుదేరేటప్పుడు పూజ చేయకున్నా, దారిలో అవకాశం దొరికి నప్పుడు, ప్రయాణం యాత్రార్థం కాకున్నా పూజించాలి. కాబట్టి వేంకటేశ్వరస్వామి ఆలయంలో జరిగే పూజల్లో పాలుకొనమంటాడు హంసను రాముడు.

శేషాద్రిని విడిచిపోతున్నప్పుడు హంసదృష్టి తప్ప కుండా సువర్ణముఖిమీద పడుతుంది. ఈయేరు శేషాద్రికి కొన్నిమైళ్ల దక్షిణంగా పారుతుంది, గట్టిమీది చెట్లనించి పూలు నీటిలో రాలి తేలిపోతువుంటే, కాకవాస్తవ్యుడని అర్పించటానికి కన్నెనడలతో సువర్ణముఖి యీ పూలన్నీ తీసుకుపోతువుంటా అనిపిస్తుంది.

“స్త్రోకోశ్యగ్గు స్ఫురితపులినాం త్వన్నివాసేచ్ఛయేవ ద్రక్ష్యస్యారాత్ కనకముఖరాం దక్షిణామంజునాద్రేః, ఆనన్నానాం వనవిటవినాం వీచిహస్తైః ప్రసూనా- న్యర్వాహేతో రుపహరతి యా నూన మధ్యేందుమాశేః”

ఇందులో రమ్మమైన ర్భని వుంది. జలకమాడిన జవనా రాకత్త నిండుభక్తిలో పుష్పాంజలిలో ఆలయానికి పోతువుంటుంది. ప్రియుని కలుసుకునేవరం పొందటానికి. ఆమె కోరికముందే దేవుడు వరం ప్రసాదించాడు అన్నట్లు ప్రియుడు దారిలోనే కలుసుకుంటే అతని చూపులు కదవడే కనపడని ఆమె అంగాల్నూ వెతుకుతుంటాయి.

సువర్ణముఖి పైకత్తలలో కాస్త సుధించనిదే బైలు దేరటానికి హంసకు మనస్కరించదు. ఇలాంటి కోరికను అణాడుకున్నా, తుద తెలాగో అది బైటపడి, కార్వభంగం కలిగిఉంది— అని రామునికి తెలుసు. అందుకే, ఎన్నడూ లేనిచోట ప్రియురాలి కాగిల్లో కన్ను కాను మరిచిపోయే ప్రియునిలాగు, కాస్తేపు పీటి చర్మని యిసుకతన్నెంమీద విశ్రమిస్తూ వినోదిండుకోమంటాడు హంసను.

“నిర్విత్తైనాం నిభృత మనవివ్యక్త మంజుప్రణాదో మద్రాధూతః పురినపవనై ర్హంజులామోదగర్భైః, అవ్యాసగ్గః సవది వదవీం సంక్రయాన్యై రలంఘ్యః”

కోరిక తీరికర్నాక చేతిలో పని మరిచిపోవటానికి వీలుండదు. ఐనా అలాంటి చోటు విడిచిరావలం అంత తేలిక కాదు. అందుకే జ్ఞాత్రసూత్రా అంటాడు రాముడు— “బంధీకుర్యుః ప్రభవనతయో మా భవంతం కిరాతాః” కాని, యజునికి మంచి వుపాయం తోచే అవకాశం లేకపోయింది. సావం—“మందాయంతే న ఐదు సుహృదా మధ్యపేతార్థ కృత్యాః.”

ఇక్కడినించి కంచికి. అది భూచేవి కాంచి. ఆమె స్వామి హస్తీతేలేకుని చూపంతా దానిమీదే. అక్కడ హంసకు నదియైన సరస్వతీదర్శనభాగ్యం అబ్బుతుంది. ఆమె హంసల వంశకర్తయిక్క స్వామిని కదా.

“స్వామిని వః కవినాం వేగానంజ్ఞాం వహతి మహతీం వల్లభా వద్యయానేః”

సరస్వతి కవుల ఉపాస్యదేవత అన్న దన్నీ వుంది యిందులో. ఈ వృత్తం మొదటిసాదాల్లో మరొకదర్శని వుంది. సప్తభేదైః వర్ణస్తోమైః వరిణాః; స్వచ్ఛస్యాదుప్రస రసుభగా-ఈ మాటలు నదీవరంగా వాడబడటంచేత సూర్య కిరణార్ని ఇంద్రదమస్సులోని సప్తవర్ణాలుగా విభజించవచ్చు నన్న వస్తుశాస్త్రవత్త్యం సూచికమౌతోంది. ఈ విషయాన్నే మనం సూర్యునికి సప్తాశ్వా దాన్నాయని పౌరాణికంగా చెప్పుకుంటాము.

సరస్వతీజలంలో స్నానంచేయటంమూలాన్ని హంస కు బాహ్యశుద్ధికాదుట, అంతశుద్ధి కలుగుతుందట.

“వక్ష్య స్వంతర్వహిరే వరాం శుద్ధి మక్షేవజీయం”

ఇలాంటి శుద్ధి మేమునికి కలుగుతుంది. వింత ఏమిటంటే, అక్కడి నదీ సరస్వతే. అయితే ఒక్క-మేముడు సల్లదీవాడుకాబట్టి, అతనికి అబ్బగలిగేది. ఒక్క అంతశుద్ధి.

“అంత శుద్ధ స్వమపి భవితా వర్తమాత్రేణ కృష్టః”

హంసలకు కార్యోయిక్లంకే భయం. శ్రీసరదరాజ స్వామి కాళమేఘంలాంటివాడు. లక్ష్మీదేవి సౌదామినివంటిది. అందుకే, ఆ దివ్యమూర్తి చూచి భయపడడోకని రాముడు చిరునవ్వుతో అంటాడు హంసతో. అక్కడికి వెళ్లినప్పుడు- హంసభాగం పండితే, స్వామి దేవసహితంగా ఉపవస విహారం చేస్తూవుంటాడు. ఉచితరీతిలో అప్పుడు సేవిచితేనే కాని, మళ్ళీ అలాంటి అపూర్వావకాశం రానేరదు.

“వ్యక్తే చాలవ్యజనవప్రమే వీజయే ప్రం త్వమేవ.”

మేఘదుతంలోని నవ్వివేకానికి యిది అనుకరణం. దాని సౌందర్యమూ, దాని బౌద్ధి దీనికి లేవు. గౌరీకోసం తనకు ప్రాణమైన భుజగదలయాన్ని త్యజిస్తాడు శంభుడు. మహోన్నతమైన హిమాలయాలగంభీర్యంలో తైలాస సౌందర్యం దర్శనమౌతుంది, మేముడు అర్పించవలసింది శంభుని కాదు - విశ్వమాత గౌరి నట.

“హిత్వా తస్మిన్ భుజగవలయం శంభునా దత్తహస్తా”

అన్న యీ శ్లోకంలోని భావమాతురి చవిచూచిన వాళ్లకు వేంకటాచలం “మద్వాసక్తం సరసిజమివ వీశన్న మాలంబమాసః” చప్పుగా వుంటుంది.

హంససందేశంలో అక్కడక్కడా ఒకటిరెండు విషయాలకు కాస్త యొక్కువ ప్రాముఖ్యత యివ్వబడివుంది. ప్రతిభాళి యైన నవకవి యంతే అంతటి ప్రతిభ లేని నమకాలికకవులకు వుండే యీర్ష్యా, వాళ్ల చూసే విరాదరమా - ఇది మొదటిది. వేంకటాచలం జీవితంలో యిది కొత్తది కాదు. మరి, రెండవది-రావచారి పూర్వోపపుం వైభవం. మొదటిదాని ప్రసక్తి కావ్యంలో మూడు సందర్భాల్లో వుంది. హంసవరోక్షంలో తమ గొప్పదనాన్నిగూర్చి మహాయోధిగా వాగిన శైవర్ష, దానియెదుట మూగదాతాయట, (హచాలానా మివ జడదీయాం సత్కవౌ దూరయంతే), చోళ పాండ్యమండలాల మధ్యవున్న ఆడవిలో కిమర్షణ గొంతు

చీలేలాగు కూర్చుంటే, రాముడు గంభీరంగా మౌనం వహించమంటాడు హంసను. శబ్దయంతే నటించవలసి వున్నదొ దుర్జనానాం. ఇక, ఆశోకవనికలో సీతగర్భ దుర్జనులైన నమకాలికల నడుమ సత్కవిమూర్తులవడే పాట్లు తలచిస్తాయట, (హక్తిం రమ్యాం ఖలవరిసరే సత్కవేః కీర్త్యమానాం).

మరి, రాజవైభవంవిషయం - హంస బైలుదేరే టప్పుడు మలయమాధుతం దవళాశపత్రం వట్టే మట్టంలో ఇది తొలిసారి తలమాపింది. హంస చోళమండలప్రవేశం చేసేటప్పు డిలాంటి వైభవమే మళ్ళీ వొక్కసారి తోస్తుంది. అక్కడి సోకమోకలు కళ్లకు విందు, స్వామి కామదేవుని కోసం బంటు వాయుదేవుడు మహోన్నతంగా స్వాగతం యేర్పాటుచేస్తాడు.

“కుర్వన్నానకుమరకాసా యత్ర చిత్రం వికాశం
పూగరణ్యే మృదు విచలయన్ పాణికావరామణి,
పాదన్యాసక్షమ మవకిరన్ మృతలం పుష్పజాతైః
ప్రాయో వాయుః పరిజనవిధిం సంపదానస్య రక్షే||”

నువర్ణముఖరి విషయంలోలాగు, కావేరీనది వర్ణన. లోనూ మహోహరమైన ద్వని వున్నది, సహ్యాద్రి ఆడుగు. నుండి సాగరానికి మెల్లగా పారుతున్న నదని చూస్తే, అత్రచారింటికి వెళ్లే కొత్తకోడలు జ్ఞానకం వస్తుంది-ముత్తైదువలు ముద్దుముద్దుగా తావిగుణించే పూలు సింగారం, బాద, పెద్దలూ బ్రాహ్మలూ ఆశీర్వదించారు; పెద్దతోడుతో బైలుదేరింది కోడలు.

“సహ్యాత్పంగా త్వవది మధతా సాగరం నీయమానాం,
భద్రాలపై ర్విహితకుళాలాం తాదృశానాం ద్విశానాం,
యామవ్గన్నా స్ఫరసకుహాశితప్రాతై ర్విశాంతే,
మందమృతం మధుపరిమలై ర్వాసయంతీవ పూగాః”

కర్వాక శ్రీరంగం వెళ్లారి హంస. అక్కడి గుడిలో పూజలూ అవీ చేసి, పాండ్యమండలం ప్రవేశించారి. ప్రియునికోసం యెదురుచూచే ప్రేయసిలాగు, హంసరాకను తామ్రవర్ణి నిరీక్షిస్తూ దక్కడ. ముందు మహాసముద్రం దాటాలకాబట్టి, యమకతివైలమీద అలసట కాస్త తీర్చుకొని, మళ్ళీ ప్రయాణం సాగించటం మంచిదంటాడు రాముడు. అది వుత్త విశ్రాంతికాదు; అల్లేషసౌఖ్యం (శీతీహిత ప్రరళాపరీహాస సంక్షేపణేన.)

హంస తనమీద యెగురుతున్నప్పుడు సాగరునికి కృతజ్ఞత పొందుచుండి-నగరపుత్రుని శ్రీరాముని వంశకర్తగా-తనలో దాగిన కొండలమీద హంసను తప్పకుండా విశ్రమించుకోమంటాడు. అవసరం లేకున్నా, యిలాంటి అతిథ్యాన్ని స్వీకరించాలి. (అత్రాంతోఽపి ప్రణయ ముచితం నైవ బంధోర్విహ్వలః).

యక్షునికి అలకాపురి చాలా దాగా తెలుసు; అని వానికి గర్వంకూడ. కాబట్టి, అలకాపురివైభవాన్ని, అందులో అందరి సౌఖ్యోపలబ్ధిని గూర్చి యక్షుడు గంభీరంగా వర్ణిస్తాడు: కాని, రామునికి లంకావిజయం—అనుభవనీయంగా—ఏమీ తెలియదు. తెలిసినా, విరోధినగరాన్ని అంత యిదిగా, వర్ణించటానికి మనస్ఫూర్తిస్తుండా: హనుమంతుని ద్వారా, మరీ యితరత్రా, అంతో యంతో తెలుసుకున్నాడయితే-రావణుడు ఆదికారం దుర్వినియోగంచెయ్యటం మూలాన్ని, బిందెైన ఆచరణ అష్టకష్టాల్నిగూర్చి, కాబట్టి లంకను గూర్చి దూతకు చెబుతున్నప్పుడు రాముడు దాని వైభవాన్ని వర్ణించడు.—దిక్కుచూలిన యీ శ్రీలంకాని వర్ణిస్తాడు. తమతో కలిసి సీతపుండ్రులమే వారికి దైత్యం; అదే వారికి ఆకాలేశం. (ఉత్పత్యంతో జనకతనయా తేజనైన స్వరజేం) ఈనందర్పంలోని మొదటి వృత్తం (లీలాభేరిం లలిత గమన....) రచనలోనూ భావంలోనూ కాళిదాసుని దానికి ప్రతిబింబం (విద్యుద్వంతం లలితవనితా:....)

చాంచల్యం యెదుగని ప్రియులకు పరస్పరమూ వున్న విశ్వాసం అనంతం, అగాధం. ఇలాంటి ప్రణయానుభూతి మానవహృదయానికి అమరవ్యం, దివ్యవ్యం ఆపాదిస్తుంది. ఆదిలోనూ, సీతస్థితిలోనూ ప్రణయానికి పాదాని సీతలు శంకా, అవిశ్వాసమూ, స్వార్థరాహిత్యమూ, అత్యార్థజం పరస్పరంగా వుంటేనేగని ప్రేమమార్గం పూర్ణబాం కాలేదు—వక్రాతి వక్రంగా, కంటకావృతంగా వుంటుంది. అత్యంతాగం చెయ్యగల మనస్సు యెదుటవాళ్ళ త్యాగం యెదురుచూడదు; ఒకసారి చేసిన త్యాగానికి వశ్యుక్తానంద పడదు. బిక్కపిట్టికి, ప్రణయసమాధికి అనుభూతమైన హృదయం అగుపించిందంటే, అలాంటిది అందులో కాళ్ళకంటా లీనమౌతుంది; తృప్తి అంటూ లేనేలే దీ అనుభూతికి—ఈ తాదాత్మ్యం అంతటిదీ. సీతారాముల ప్రణయం యిలాంటిది, కాబట్టి, రాముడు చేసే సీతావర్ణనలో అత్యుక్తి వుంటుందని తోచదు మనకు. శింశువక్రీంద కూర్చున్న సీతను యిలా వర్ణిస్తాడు హంసకోసం.

“సా మే దృష్టి శృవరనయనా నన్నతప్రసా మ్మకేః కన్య కుంగ సైవభరనతా తప్రణాంబునదాదా.”

ఇవి చదువుతుంటే మేమనందేళంలోని—

“కన్య శ్యామా శిఖరదళనా పక్వబింబాదభోష్టి మధ్యే జ్ఞేమా చకితహరిజీప్రేక్షణ నిమ్ననాభిః”

అన్నవి తోస్తాయి. పైకి రెండు బాగానే వుంటాయి; కానీ కాళిదాసుమాటల్లో వున్న భావధారం వాటికి లేదు.

హంస చూచేటప్పుడు సీత తన గోడు రామునికి చెప్పమని పిట్టల్ని పేడుకుంటావుందవచ్చు; హనుమంతుడన్నట్టు, స్వామి వస్తాడేమో నని ఉత్తరానికేసి చూస్తూ వుంటుండేమో; రామచంద్రుని వంటినంటిన హాయినిగూర్చి తన సొమ్ముల్ని అడుగుతూ వుండవచ్చు; లేదా పాతకాలపు మంచితోజాలు మననంచేస్తూ, కళ్ళ మూసుకొని సంకోషిస్తూ వుంటుండేమో. సీతకితి యిలా యిలా వుండవచ్చు—

“శుద్ధామిందోః శ్వవచభవనే కాముదీం విష్ణురంజీ—
మానీతాం వా విషదయవనే పారితాతస్య శాఖం.
సూక్తిం రమ్యం బలవరినరే సత్కవేః కీర్త్యమానాం;
వర్ధాకిదామివ కమలీని వ్యాహరణా మివోక్తిం.
పంకాశ్లిష్టామివ బిసంతాం పత్యపేతామివేభీం
మేఘవృన్నామివ శశికలాం విష్ణురుద్ధామివాశాం,
వ్యాఘ్రోపేతామివ శశవదూం భూతలే జ్యామివాస్తాం.”

ఇలాంటి స్థితిలో సీత బాహ్యోత్కం మరచి, ప్రణయ మధురస్పృకుల్లో రాముని మీదే ద్యానం నిలిపివుంటుంది. వలపుకలలు చెదిరిపోతాయేమో తొందరపడకు—అంటాడు మేమునితో యక్షుడు (యామమాత్రం సహస్య.)

“మాటూ దస్యాః ప్రణయిని మయి స్వప్నలభ్యే కథంచిత నద్యః కంతమృతభుజులతాగ్రందిగాఢోపసూధం.”

చెట్టమొదట సీతను చూచి, తన పని విన్నవించుకోవటానికి తగిన సమయం చూచుకోమంటాడు హంసను రాముడు. ఎందుకంటే వాటికి యన్నట్టు. (నిశాచరీణాం ప్రత్యక్ష మనర్థం చాపి భాషణం) మన కవి యన్నట్టు (నిద్రాసమయ ముచితంసేక్య న క్తచరీణాం) హంస అందించవలసింది రహస్యమైన సందేశాన్ని, రాక్షసాంగలు పగలు తూగుతూకాబట్టి, హంస ఆ దగ్గరి కొలతుల్లో రాత్రి పుచ్చటం మంచిది. ప్రభాతాయాతవతాలతో లేచి, కుచిమై తగిన సమయం యెదురుచూడాలి హంస.

ఇలాంటి కావ్యాలకు శిరోఘాషణం సందేహమే. కాబట్టి, అది నాయకుని హృదయానికి అనుకూలంగా జీవం తో స్పందిస్తున్నదని. సందేహంతో చూడటం శ్రోత్రపేయంగా వుంటుంది. ఇందుకు విరహంలో రాముడు వద్ద యాతనకంటే తగ్గమైనది పుంజువా? నాయకనాయకులకు తమ తమ కష్టాలు పరస్పరమూ విరహంలో వేగుతూన్నప్పుడు దర్శమైనట్లు మరొకప్పుడు అర్థమౌతాడు, అది పూహించుకోనూ లేదు. ఈ ఆర్తి అధికవి అమరవాణితో మ్రోగింది మొదట. కాళిదాసునిలాగు స్వీయభావనను నమ్ముకోక, వేంకటాచుడు చాటికి వాక్కులు చారంగా వాడే శిక్కిడు. ఆన లీయన ఉద్దేశ్యమే యిది—చాటికి భావాలకు ప్రచారం హెచ్చించటం.

సీతకు తన్నెరిగించుకోవటానికి హంస జనకుని వంశాన్ని, దళరతుని వంశాన్ని, మెల్లిగా కీర్తించాలి. అంజనేయుడూ యిలాగే చేశాడు ముందు, ఆమె తనవంశ తిరిగి, తన్ను చూచినప్పుడు తాను ఆమె స్వామికి నమ్మినటుంటిని, తను రావటమంటే శరత్తు రావటమేనని—వీరపత్నికి శరత్తు రావోయే దాడిని సూచిస్తుందని తప్పక తెలుసు—విన్నవించుకోవాలి హంస.

“శూరాణాం య శృరదువగమే వీరపత్ని వరాణాం సన్యాసార్థం సమయ ముచితం సూచయే త్కృజితైస్త్వైస్వి”

ఈవార్త వింటే ముడుచుకుంటున్న సీతహృదయం వికసిస్తుంది. మేఘదూతంలోనూ దూతకు యిలాటి వుపదేశం ఉంది. ఆక్కడ.

“యో బృందాని త్వరయతి పతి క్రామ్యతా మధ్యగానాం మంద్రస్మిన్దై ర్వనిధి రబలా నీవిమోక్షత్సుకాని

మన రాజనీతి గ్రంథాలన్నిటోనూ రాజులు శరత్తులో దాడివెళ్లతారనీ; అప్పుడు వెళ్లటమే మంచిదనీ వుంది రామాయణంలోనూ ఈ విషయం ప్రత్యేకంగా చెప్పబడింది. ఇచ్చిన మాట మరచి సుగ్రీవుడు నిద్రపోయాడేమో, నేళవచ్చిందేనని రాముడు లక్ష్మణునితో అంటాడు.

“అన్యోన్యబద్ధవైరాణాం జగీమాణాం నృపాత్మజః ఉత్సాహసమయః సౌమ్యుః పార్థివానా ముపాస్థితః”

ఇలా తన సంగతి చెప్పి, హంస శ్రీరాముని క్షేమోదంతం మొదట తెలిపి, అతర్వాత ఆమెవిషయం విచారించాలి:

“.....భవతిభాగదేయేన జీవః కల్యాణం త్యాం కుళల మనఃకుః కోపరేంద్రోఽనుయంత్రే”

తన స్వామి క్షేమంగా వున్నాడన్న దైర్యం కలిగిందంటే, సీతకు తక్కిన సందేహం వినేటందుకూ ఓపికా, దైర్యమూ వుంటాయి. రాముడిలా అన్నాడంటే, అది స్వాధిమానమూ కాదు, ఆత్మోన్నతి కాదు, అందులో వున్నది స్వార్థరాహిత్యం—ఈ విషయంలో యింతటి క్రద్ద తీసుకోమనడం, “ఏమాటంటే ఏమౌతుందో” పాపం సీతకు అన్న బెంగచేతేకదా. అంజనేయుడన్నది అంతే. (వై దేహీ కుళలీ రామ స్త్రాంతం కౌళల మప్రివీత్),

వసంతోదయానికి ముందే జరిగింది సీతావహరణం. ఇది శరత్తు. ఇంతకాలమూ రాముని వేదన అద్వితీయం. పూలకాడుతో తాను విరహంలో మునిగివుండినా, సీతను తలచుకున్నప్పుడే రాముని కడుపు తడుక్కు-టొయ్యేది. అప్పటి ఆతని జాలి సందేహంతో వుంది. సీత వున్న చోటికి పోవద్దని రాము డప్పుడు వసంతుజ్ఞి వేడుకున్నాడు. బలమాలకున్నాడు.

“సీతాపార్శ్వే న భవతు భవా నిత్యబోచ ద్వనంతం రామస్త్రాసాదనమితదనర్మౌళినా నన్నతేన”

రామాయణంలో రాము దేమనుకుంటూ డంటే—

“నూనం నతు వసంతోఽయం దేశం నృళతి యత్ర సాకథం హ్యునీతపద్మాక్షీ వర్తయే న్మా మయా వినా.”

హంససందేశంలోనిదే దీనికంటే మేలైన భావన విరహవేగంలో, త నేమి చేస్తున్నదీ తెలిక, రాముడు దక్షిణానిలమార్గంలో క్రమింప సాగాడు. కానీ, లక్ష్మణుడు ఆ ప్రమాదం తప్పించాడు. (వారితో లక్ష్మణేన)

సందేశంతో మరోవిషయం యేమిటంటే —“సీత యేమయిందని తన్ను జనకు డడిగితే, అతని కేమనాలి? విజయ యెరిగితే, ఏమనుకుంటాడు? అది యెలా భరిస్తాడు? అన్నది. అశోకపు ఎర్రనిపూలూ, కురుంజతెల్లనిపూలూ చూచి రామునికి తను పెళ్లీ బో చేసిన లాజహా?మం తోచింది. వెంటనే జనకుని జ్ఞాపకం వచ్చి యిలా అనుకున్నాడు.

“మందో వక్ష్యే కిమితి జనకం కిన్ను యోగిశ్వరోమాం”

రామాయణంలోనూ యిలాంటి తలపే రాముని వేదిస్తుంది, అందుకే లక్ష్మణునితో అంటాడు—

“నివృత్తవనవాసభృ జనకం మిదిలాదివం।

కుళలం పరివృప్తంకం కథం వక్ష్యే నిరీక్షితం

కిన్ను వక్ష్యేమి రాజాహం దర్శజ్ఞం సత్యవాదినం”

నీతతాదలు కనిపించనప్పుడు యిలాంటి తలపులు కలగటం సహజమూ, ఉచితమూ. అందుకే విదీశీ సం దేశంలో స్థానం దొరికింది.

వానకాదులో మయూరాన్ని చూడటమే కష్టమనిపిం చేది రామునికి. ఆది యాచుజోడుగా జంతుకట్టి విహరిస్తుం దంటే, విహరించడూ మరీ?—దానివరకూ రాక్షసులంటూ వుంటేగా: (రక్షాపీఠారహితదయితాశ్లేషధన్యో మయూరః) రామాయణంలోనూ యింతే. (మయూరస్య వనే సూనం రక్షసా న హృతా ప్రియా: తస్మా న్నైకకృతి రమ్యేషు వనేషు సహ కాంతయా.)

ఇన్ని కష్టాల్లోనూ రామునికి దుఃఖోపశమనం కలిగిం చేది ఒక్కటే—భౌతికంగా నీతకూ తనకూ ఎంతో అంతరం వున్నా, కదలిపోయిన మధురజీవితంలో తనకూ ఆమెకూ ఎన్నో ముద్దులచేతలు వున్నట్టిగా వుండబట్టి, మానసికంగా నీత యెన్నడూ పార్శ్వనరై తనకు.

“దేహస్వర్గం మలయవవనే దృష్టిసంభేద మిందౌ ధామైకత్యం జగతి భువి చాభిన్నవర్తంకయోగం తారాచిత్రే వియతి వితతిం శ్రీవితానస్య వశ్యకా దూరీభూతాం సుతను విదినా త్వామహం నిర్విశామి.”

పాపం కాళిదాసుని యజ్ఞినికి యంతమాత్రపు ఓదార్పైనా లేకపోయింది. ప్రేయసిబోలికలు ప్రకృతిలో అక్కడక్కడా కనిపించినా, అన్నీ ఒక్కచోటే వుండవుగా అని వానియేడుపు (హంత్రైకన్యో ర్చర్యదపినతే చండి సాధుశ్య మస్తి).

అన్నిటికన్నా పెద్ద దుఃఖం—తనవెంట కారడవికి కోరి వచ్చిన నీత, తన కౌగిల్లో కళ్లుమూసి సుఖించక ఎక్కడో, దూరదేశంలో ఆ రక్కసిమూకల్లో దిక్కుమాలి ఏడుస్తోందే అని.

“తాదాదేశా త్వవది భరతే న్యస్తరాజ్యాభిషేకం యా మా మేకా వన మనుగతా రాజధానీం విహాయ తామేవ త్వా ముచితకలయాం బాహమధ్యే మదియే దూరేశ్వత్యా గుణవతి ముహూర్తాయతే జీవితం మే”

ఈవృత్తంలో వేంకటనాథుడు వార్తీకిమాటలే కొన్ని వాడుకున్నాడు.

“యా మా మనుగతా మందం పితా ప్రవ్రాజితం వనం తయా విహీనః కృపణః కథం లక్ష్మణ ధారయే”.

దూత వెంటనే తానూ గొప్ప వానరనైవ్యంతోడి వస్తున్నాడనీ, ఆగామి సంక్రామంతో లక్ష్మణుని జ్యోతిం కృతి ఆమెకు కర్ణానందం కలిగిస్తుందనీ అంటూకు నందే శంలో రాముడు. (రామాయణంలోని సందేశంలోనూ దాదాపు యిలాంటిదే వుంది—

“క్షీప్రం ద్రక్ష్యసి రాఘవం

లక్ష్మణంచ దమష్టాచేం లంకాద్వార మువస్థితమ్.

అబ్బీయోతి స్ఫుముఖి దినవై ర్యోదయకాయాతుధానా తర్జ్జి శీధుం తవ రచయితా లక్ష్మణ శ్చావహృతైః”

కష్టాలన్నీ చాటి, గట్టెక్కి, మళ్ళీ సింహాసనం ఆది స్థించిం తర్వాత తాము అనుభవించబోయే భవిష్యత్వం సూచనతో సందేశాంతం అవుతుంది—

“సిద్ధారంభేనవది భవతా మాదిరాజ్యాభిషేకాత్ సంప్రాప్త్యావ శ్చిరవిరహాత స్సంచితాశ్చేది భోగీగా.”

యజ్ఞుడూ తన సందేశాన్నిలాగే ముగిస్తాడు.

“సశ్చా దాచం విరహగుణితం తంత మాత్మాభిరాషం నిర్వేష్యవః పరిణత శరచ్చంద్రియా మక్షపాను.”

సందేశం వాస్తవమైనదేనని నీతకు యాడివరచటాని కని—ఆమెకు చెప్పమని - ఖరదూషణవధానంతరంకనకూ ఆమెకూ జరిగిన ఒక రహస్యవృత్తం హంసకు చెప్పుతాడు రాముడు. యజ్ఞుడూ యిలాగే రహస్యమైన ఒక సన్న వృత్తాంతం దూతవశం చేస్తాడు.

హంస తప్పకుండా నీతకు సందేశాన్ని అందిస్తుందని రాముని విశ్వాసం. ఎందుకంటే నలునికీ దమయంతికి తోడ్పడింది ఒక హంసేగా :

“ప్రాగ ప్యేవం పరిణతగుణాం నైషధే వీశ్యవార్తా మాత్రతాణం ద్రతమితి విదు ర్గంక శ్చుత్యనాం హః”

యజ్ఞుని నమ్మితా యిలాంటిదే—

నిశ్శబ్దోఽపి ప్రదీశసి జలం యాచిత శ్చాకతేభ్యః ప్రత్యక్షంహి ప్రణయిషు సతా మీప్సిశార్థక్రియైవ.”

దూత్యం నెరపేటందుకు హంస వైలుదేరేముందు దానికి రాము డిచ్చిన దీపన్ యిది—

“నైర్వరం రోకాశా వివర నిలితా సౌమ్య లక్ష్మ్యేవవిష్టుః సర్వాకారై స్త్యదనుగుణయా నేవితో రాజహంస్యా.”

యజ్ఞోచ్చిన దీవన యంతకంటే మేలనిపిస్తుంది, విరహముచే ఏమిటో చను తెలుసుకున్నాడు కాబట్టి, “మాటూ దేవం క్షణమపి చ తే విదుక్తా విప్రయోగాః”

అంటాడు.

హంససందేశంలో అక్కడక్కడ వ్యాకరణ-దోషాలనకూడదేమో-విశేషాలు కొన్ని వున్నై. మహాకవులందరూ భాషావిషయంలో యిలాంటి—వైయాకరణులు ఆమోదించని—స్వాతంత్ర్యం క్యాచిక్కంగా ప్రదర్శించేవున్నారు. ఈ ప్రయోగాలకు భాషతో కాలక్రమేదా ఒక పూజ్యస్థానం యేర్పడిపోయింది. ఇవి వ్యాకరణానికి అతీతమైనవి. (మహాకవి ప్రయోగాః). పాణిని ద్రాక్షాదన్న ప్రతీతి గల కావ్యంలోనూ యిలాంటి స్వాతంత్ర్యం కనబడుతుంది. కాళిదాసు ప్రయోగాలూ వున్నవి. రఘువంశంలో ‘దశపూర్వరథం య మాఖ్యయా’ అన్నాముకదా అని మేఘసందేశంలో ‘దేవపూర్వగిరిం తే’ (I-42) అని వాడాడు. రఘువంశప్రయోగం శీర్షం. ఎందుకంటే అక్కడ అది చూచించేది నామం; వస్తువు కాదు. కాని, మేఘసందేశంలో అది వస్తునూచకం. కాబట్టి, మల్లినాథుడుకూడా యీ ప్రయోగాన్ని సమర్థించలేదు. అంచేత హంససందేశంలోని విశేషప్రయోగాలు నమకూర్చటంలో వేంకటనాథునికి గౌరవహాని రానేరాదు. అయితే ఒకటి-కాళిదాసు రచనలోకంటే మన కవి కృతిలో యిది కాస్త యెక్కువ. మైసూరు వరకాళిస్వాములవారివంటి మహావ్యాఖ్యాతలు యీప్రయోగాల్ని సమర్థించేవున్నారు.

శీర్షే పుంసాం శమికకలుషే” (I-30)

ఇక్కడ ‘పుంసాం’ అన్నది ‘కలుషే’ అన్నమాటకు అన్వయిస్తుందే కాని ‘శమికకలుషే’ అన్న సమా

సానికి గాదు. దీనికే ‘ఏకదోషాన్వయః’ అని పేరు (I-39) లో యిలాంటిదే మరోప్రయోగం వుంది.

“యుగ్మం నేత్రై ర్విమి సుమనసాం సేవ్యమానం విమానైః” (II-6).

“కమలముకుళే లీయతాం షట్పదానాం” (II-26)

“వదనకమలం మందమున్నమ్మ పీఠం” (II-29)

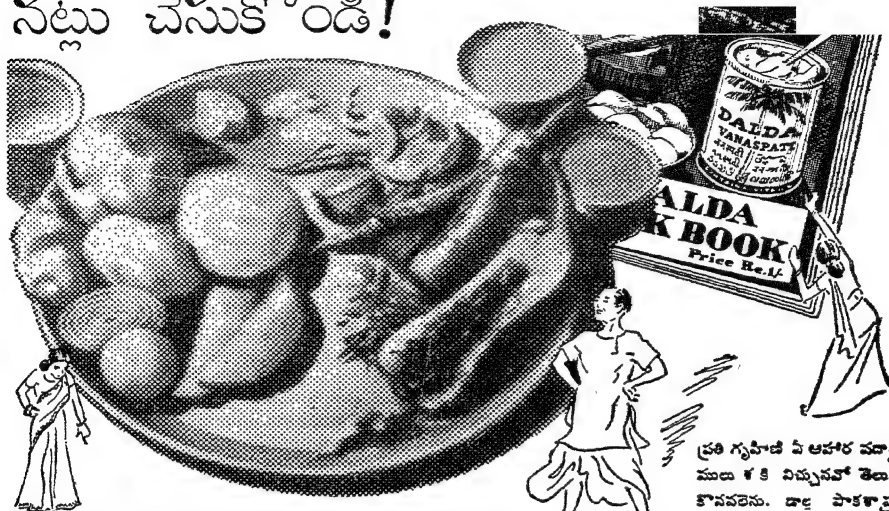
“కుసుమ రమషః చిత్రపుంతైః” (II-35)

“రామస్రాసా దనమితకదనుః” (II-35)

కాళిదాసుని మేఘసందేశంతో పోల్చుకుంటూ వేంకటనాథుని, హంససందేశాన్ని పరిశీలించాం. కావ్యనిర్మాణం విషయంలోనూ, అక్కడక్కడ అంగంగాలు తీర్చిదిద్దటంలోనూ వేంకటనాథుడు కాళిదాసుకు ఎంతవరకూ ఋణపద్ధాదో చూచాం. మరి, కొన్నికొన్నిభావాలకు కవి వాల్మీకి మీద యెలా ఆధారపడ్డాడో స్పష్టమైంది. ఇంతకన్నా యెక్కువగా యెన్నో సన్నివేశాల్లో కవి ప్రతిభనూ, భావనాబలాన్నీ చూచి ఆనందించాం. ఒక్క కావ్యాన్ని విమర్శించి, దానికి విలువ కట్టేటప్పుడు వీలైనంతవరకూ కవిని దూరంగా వుంచటమూ, మరిచిపోవటమూకూడా మంచిదే. హంససందేశంలోని కవిత్వా, భాషా మేఘసందేశంలోనివాటికి తీసి పోలేదు. ఈ విషయం రుణపువరచటానికి యీవ్యాసంలో పుదాహరించిన వృత్తారే చాలు. కానీ, మొదటనే నేనన్నట్లు, అన్ని విషయాలూ చూస్తే, మొత్తంమీద, హంససందేశం కాళిదాసుని కృతికి తరువాతీదే. అట్లని, కవికి వున్న గౌరవం పోదు, వేదాంతవిషయకమైనవీ, సాహిత్యవిషయకమైనవీ దాదాపు వందకుమించిన ఉద్గ్రంథాలు రచించిన శ్రీ వేంకటనాథుని కీర్తి హంససందేశం మూలాన్ని ద్విగుణీకృతమే అవుతుంది.

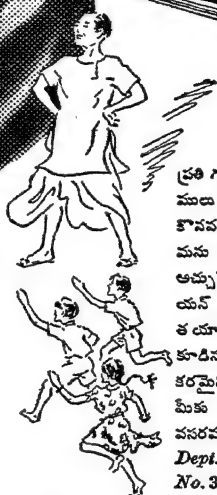
మీకు బాగా యిష్టమైన ఆహారములను
మీకు అధికశక్తి నొసంగు!
నట్లు చేసుకోండి!

మనకు ద్రియమైన కొన్ని ఆహార పదార్థములు మన ఆరోగ్యమున కేమాత్రము మంచివికావన్న విషయం మీకునలు తెలుసా? అవి ఆకలిమాత్రము తీరుస్తవి — గాని మనము పనిపొట్టనర్ల కోల్పోవుచున్న శక్తివైనా తిగి యివ్వకాలవు. ఇది బాగా ఆలోచించ వలసిన విషయమే సుమా; ఏమంటారు? మన ఆరోగ్యము, సంతోషము, పనితనము, యివి అన్నియు మన శక్తిమీద ఆధారపడి వున్నవగుదు. మనం తినే ఆహారం పూర్తిగా బలాన్ని చేకూర్చలేకపోతే, మనం ఏప్పుడో ఒకప్పుడు మూల పదవలసినదేగా మరీ.

అన్ని పదార్థములు యేదో కొంతవరకు బలాన్ని చేకూర్చగలవు. కాని మనం నిత్యం తినే వాటిలో కొన్ని బలము యేమాత్రము యివ్వలేవనే చెప్పాలి. అటువంటివగు యీ రకపు ఆహార పదార్థములను మంచి పుష్టినివ్వగల యితర పదార్థములతో కలపటంవలన బలము వృద్ధిచేసుకో వచ్చును. ఆహారమును విటమిన్లతోనిండిన దాల్చాతో పండినయెడల దీనికి బాగా లోభ్యుడు యుండు. ప్రకృతి సిద్ధముగా బలమును, ఆరోగ్యమును, చేకూర్చగల శక్తి దాల్చా మీకు యివ్వగలదు. దాల్చాతో పండటం చాల మంచి పద్ధతి — మనకు క్షేమకరము.

విటమిన్లతోనిండిన

ప్రతి గృహిణి ఏ ఆహార పదార్థములు శక్తి నిచ్చునో తెలుపి కొనవలెను. దాల్చా పాకకాస్త్రమున పుస్తకము (ఇంగ్లీషులో అచ్చుపేయ బడినది) 150 ఇండియన్ వివిధ తినుబండారముల కయారుచేయు పద్ధతులతో కూడినది. మిక్కిలి పువయోగ కరమైన విషయములు గలవు. మీకు ఒక కాపీ వుండుట ముఖ్యవసరము. 4 అణాం బిక్లలు Dept. C110 P. O. Box No. 353, Bombay, పంపుడు.

ఏ పనికైనా తగినంత శక్తి నాకుందని నాన్నగారు అంటూ వుంటారు

బలమునకు

సౌందర్యము యొక్క ప్రాముఖ్యత నిలబెట్టుట

ముఖ్యమైన అన్ని విషయాలలో వనితలకు చిన్నతనములో తమ తల్లిలకంటె మంచి సలహాను ఎవరు యివ్వలేదు. ఈ తల్లి తనకుమార్తెకు ముఖ్యముగా బోధించినదేమంటే, పియర్స్ సబ్బు విర్యలమైన సీటితో తన చర్మసౌందర్యమును నిలబెట్టుకొనుటయే. ఈ పద్ధతిని తన తల్లివద్దనుంచి నేర్చుకొని అనుసరించుచున్నది. ఇదే ఆమె సౌందర్యము చెడకుండా వుండుటకు కారణము. తన కుమార్తెకూడా యీ విధంగానే చేయుచున్నది. కనుక ఆమెయొక్క సౌందర్యము కూడా ఏమాత్రము చెడకుండా వుంటుంది. ఇండియాలో సలబై సంవత్సరములనుండి అందమైన త్రీటప్రత్యేకముగా పియర్స్ నేవాడు చున్నారు. దీని పరిసుకము, మృదువైన సురుగుదీనికి సబ్బులలో ప్రాముఖ్యత నిచ్చినవి.

పియర్స్ సబ్బు

కా క్వ క ము గా సౌందర్యమును కాపాడుటకు

శివకవి యథావాక్కుల అన్నమయ్య

౨

= శ్రీ నిడుదనోలు వెంకటరావు =

అన్నమయ్యకృతీయందు పండ్రెండవ, పదమూడవ శతాబ్దముల నాంధ్రదేశమున వెలసిన వీరశైవమతము ప్రతిపాద్యమైనది. అన్నమయ్య నాంధ్రవీరశైవమతమున పండితసంప్రదాయముని శేర్వడవిన యారాధ్యసంప్రదాయమునకుఁ జెందినవాఁడు. కావుననే తత్సంప్రదాయప్రవర్తకులగు మల్లికార్జునపండిత పాల్కురికిసోమనాథుల గ్రంథములనుండి భావముల నేర్చి వారివాక్యములనే యథాక్రమమున ననుసరింపుచు, వలసినయెడల విపులీకరించుచు నీలఘుకృతీని రచించినాఁడు.

అన్నమయ్య పండితారాధ్యుల పాల్కురికి సోమనాథుల గ్రంథములనేగాక, శైవులకుఁ బారాయణగ్రంథములగు శివపంచస్తవముల (మహిమ్నుము, మల్లాణము, మలయరాజీయము, అనామయము, హలాయుధము)నుండియు భావముల నేర్చినాఁడు. ఈస్తవములు పండితారాధ్యులు లింగార్చనాసమయమునను, శివరాత్రియందు శ్రీశైలమున భక్తులను పఠించుచున్నట్లు సోమనాథుఁడు పండితారాధ్యచరిత్రమునఁ జెప్పియున్నాఁడు. కావున నీశివస్తవములను నన్నమయ్య కృతికి మూలములని చెప్పవచ్చును.

అన్నమయ్య యీ కృతీయందు నిరూపించినది యారాధ్యసంప్రదాయకముగు సవైదిక వీరశైవమేయైనను, నిందుముక్తికి పరిశుద్ధమైన భక్తియోగము సాధనమనియు, భూతసేవాపరమైనజంగమభక్తియోగము మూలసాధన మనియు నిరూపింపఁబడినది. విద్యుత్ కర్మల నాచరించుచు గురులింగజంగమజ్ఞానసంపత్తిఁ బడసి, తత్సేవాధర్మముల నిర్వర్తింపుచు, నిశ్చలభక్తియోగమున ధ్యానమార్గమున శివానందము భక్తుఁడనుభ

వించు నని యన్నమయ్య యిందు వివరించినాఁడు. మఱియు కర్మ, భక్తి, జ్ఞాన, ధ్యానమార్గములను నాల్గుయోగములలో భక్తియోగమే దక్కినవానికిఁ త్రాణమని భక్తియోగప్రకృప్తతను నిర్వచించినాఁడు.

సహజైకభక్తినిష్ఠాపరతంత్రుఁడగు భక్తునకు బాహిరములగు కేవలప్రకృతివిషయములఁ గూర్చిగాని యన్యదేవతావిషయముగాని యవసరమే యుండదు. కావుననే యన్నమయ్యకృతీయందు, పండితారాధ్యులు శివతత్త్వసారమున వివరించిన, శివాపచారులను జంపవచ్చును, శివభక్తునకు పరలోకవిధులు వలదు, శివభక్తు లేవిధముగ ప్రవర్తించినా పూజ్యులు మున్నగు శివభక్తియోగమునకు సంబంధించినతాకికవిషయములు కన్పట్టవు. మఱియు పాల్కురికి సోమనాథుని గ్రంథములయందు శివభక్తుగ్రద్దేశమున నచ్చటచ్చట కన్పట్టునన్యదేవతాదూషణము, బ్రాహ్మణనింద మున్నగు విషయము లిం దేమాత్రమును కన్పట్టవు. అన్నమయ్య కృతీయం దెచ్చట చూచినను, శివమహత్త్వము, భక్తినిశ్చలత, శాంత, సాత్త్విక, వైరాగ్యప్రవృత్తి యుద్దీపించుచున్నది.

ఇట్టి భక్తియోగనిర్వచనము ననుసరించి యన్నమయ్య తనకు ముందు గల శైవగ్రంథముల ననుసరించెననియు, తన్నిర్వచనమునకు వలయు భావము లందుండి గ్రహించెననియు, తాను ప్రత్యేకముగఁ జెప్పఁదలచిన విషయముగూర్చి యాయాగ్రంథములలోని భావములను విపులీకరించె ననియు, ముందు చూపఁబోవు సుదాహృతులఁబట్టి తెలియనగును. తా ననేకగ్రంథములు శోధించియే యీకృతీనిరచించియుంచిన ట్లన్నమయ్య యిట్లు చెప్పి యున్నాఁడు.

“ధాత్రిం భక్తజనానరంజకముగాఁ
దత్తప్రకాశంబుగా
చిత్రాధాంచితశబ్దబంధరముగా
సేవ్యంబుగా, సజ్జన
స్తోత్రానందముగా శుభాన్వితముగా
శోధించి సర్వేశ్వర
స్తోత్రం బన్నయ చెప్పె యిజ్జగములూ
శోభిల్ల సర్వేశ్వరా ! (౧౩౩ ప.)

అన్నమయ్య సర్వేశ్వర శతకమునకుఁ బూర్వము
చూపిన మూలములలో సంస్కృతమున మహి
మ్మము, మల్లణము, అనామయము, హలాయుధము
నను స్తవములు, మల్లికార్జునుని శివతత్వసారము,
పాల్కురికి స్తోమనాథుని గ్రంథములు (అనుభవ
సారము, సండితార్థాధ్య చరిత్రము) నని చెప్పవగును.

అన్నమయ్య స్తోత్రములలో ముఖ్యముగ మహి
మ్మమునుండి పెక్కు భావముల నిందు కూర్చినాఁడు.
వానిఁ గూర్చి తొలఁత తెలిపెదను.

మహిమ్మమునుండి (సంస్కృతమున పుష్ప
దంత రచితము.)

“బహుశరజనే విశ్వోత్పత్తాభవాయ నమోనమో
జనసుఖకృతే సత్వోత్పత్తౌ మృతాయ నమోనమః
ప్రబలతమసే తత్సంచోరే హరాయ నమోనమః
ప్రమహాసేపదే నిష్టాగుణ్యే శివాయ నమోనమః. (౩౧)

“భువనోత్పత్తి విధించుచో భవుండవై
పాల్పొండఁగా దాని ను
త్సవలీలం బ్రభవించుచో మృదుండవై
సర్వంబు గల్పాంత శై
రవసంక్షోభ నటించుచో హరుండవై
త్రైగుణ్యశక్తిం దుదిక్.
శివనామాంకముఁ దాల్చు నీ మహిమ దాఁ
జిత్రంబు సర్వేశ్వరా !” (౧౦౦)

“హరి నే సాహస్రం కమలబలీ మార్ధాయ పదయో
ర్యదేవోనే తస్మిన్ నిజ ముదహరన్ సేత్రకమలం
గతో భక్త్యుద్రేక పరిణతి మసౌ చక్రవళుషా

త్రయాణాం రక్షయై త్రిపురహర జాగర్తి జగతాం.”
(౧౯)

“సమయోద్భిష్టసహస్రపంచమహా పూ
జాపూరణార్థంబు శే
త్రము విష్ణుండు సుభక్తి యేర్పడ భవ
త్పాదంబు లర్పించి చ
క్రము నీచేఁ గొని దైత్యకోటి ననితా
ఖండించి దానీపద
క్షుమతానేన సమస్తదేవతలకు
స్సత్త్వంబు సర్వేశ్వరా.” (౧౩౭)

మఱియు సర్వేశ్వరశతకమున ౩, ౧౩, ౧౪,
౧౭, ౧౮, ౯౬, ౯౭ పద్యము లన్నియు మహిమ్మ
స్తవముసరణములు. విస్తరభీతి మదాహరింపనైతిని.
మల్లణము (మల్లణకవిరచితము.)

శ్లో. “శాలోపి సంస్కరణమాత్ర మచేతన స్తే
లింగం కరోతి హరపాంశుమయం వినోదాత్
అత్యంతదేశభవధాన్య సమృద్ధిభాజి
రాజ్యం కరోషి హతకంటక మున్నతంచ” (౩౪)
“క్రీడాప్రపంచనిరతా శ్చివో భవంత
మారాధయంతి.....” (౧౭)

అను శ్లోక భావములును మాఁడునాల్గు పాదము
లలో మార్చి యాక్రిందిపద్యము రచింపఁబడినది.

“అడంబోయిన చోట బాలురు వినో
దార్థంబు పాషాణముల్
గూడంబెట్టి శివాలయం బమచు పే
గొన్నంతటండేసి వా
రాడంబోయి సురాంగనాకలితది
వ్యారామచిత్రామణి
క్రీడావైభవోరురై వెలయుటల్
గీర్తింతు సర్వేశ్వరా !” (౧౭)

అనామయము - దండిమహాకవిరచితము.

శ్లో. “యోగీ భోగీ విమభగమృతశృప్త్రపాణి స్తవస్వీ
శాంతః శ్రూర శృమితవిషయ మైలక న్యాసహాయః

భిక్షావృత్తి ప్రభువనపతిః కుద్ధిమా నస్థిమాతీ
శక్యో జ్ఞాతుం కథమివ శివ త్వం విరుద్ధస్వభావః”

“ సకలాధీశ్వర పట్టభద్రుడవు భి
క్షుగామి వత్సంతకాం
తకళాత్ముడవు, రాద్రమాత్రి, చతిసాం
దర్యాంబికా సంగమా
భిలలోలండువు దివ్యయోగివి మదిం
దెల్లంబుగా నెట్టివా
రికి దా శక్యమె నీనిజం బరసి చ
ర్చింపంగ సర్వేశ్వరా!”

హలాయుధము - హలాయుధ విరచితము -

శ్లో. “యత్ప్రత్యక్షం సకలభువనాశ్చర్యభూతం విభాతి
జ్యోతిర్లింగం కనకకపిశం శ్రీగిరా వ్యోమ్ని దివ్యం
తత్ప్రత్యంతః శివసుకృతిన స్త్యక్తసంసారబంధా
స్త్యుత్తారణ్యా చ్ఛిరగణపదప్రాప్తిభాజో భవంతి.”

“ధరణిం బ్రాక్తనభక్తనిర్మితమహా
స్థానంబులై యొప్పు శ్రీ
గిరిముఖ్యంబగు దివ్యతీర్థముల భ
క్తిం జూచిరే వారి దు
ష్టదోషంబులు వాయు నన్న మఱి సా
క్షాద్భక్తులం జూచినం
బరమార్థంబుగఁ బాఠుడే నరులు హ
పంచెల్ల సర్వేశ్వరా!” (౨౮)

మరియు నిందు ౮౭, ౮౮, ౧౩౪ పద్యముల
భావములను హలాయుధ స్తవమునుండి గైకొనఁబడినవి.

మల్లి కాద్భుతపండితుని శివతత్త్వసారమునుండి
భావములకు విపులీకరణములు.

శివతత్త్వసారము

“ఏదేశంబున నేపురి
నేదెస వసియించియుండు నిల శివభక్తుం
డాదేశంబున నాపురి
నాదెస వసియించియుండు హరితీర్థంబుతో” (౨౦౭)

సర్వేశ్వరశతకము

“ఏదేశంబున నేదికాముఖమునం
దెయూర నేవాడ మీ
పాదాధ్యర్చన సేయు నిర్మలండు స
ద్భక్తుం డొకండుండు నా
యాదేశంబును నాదికాముఖమును
న్నాయూరు నావాడ గం
గాదిన్న ననదీప్రవాహాఫలదం
బైయొప్పు సర్వేశ్వరా! (౧౧౯)

“వేదవిదులైన కోటిమ
హిదేవోత్తములు గుడివియిచ్చు ఫలం కా
హాదంబుగ శివయోగికి
నాడు బిత్తుంబుపెట్టినంతన పొందున్” (౨౭౩)

“సుముఖుండై శివయోగిమోదము మదిన్
శోభిల్లెఁ జేకొన్న భి
క్షుము విప్రాత్తమకోటిభోజననదృ
క్షుంబన్న సాభాగ్యయో
గమునం దారయ నమ్మహామహండు వే
డ్రంగోరి యారోగిణం
బమరంజేసిన పుణ్యమెట్లుగురిసే
యన్వచ్చు సర్వేశ్వరా!”

“ఎచో నీపదభక్తు డుండు మదినిం
పెక్కల బ్రయత్నంబుతో
నచో నీ ననిశంబు నుండుదు త్వదీ
యధ్యానచిన్మాత్తులై
అచో సన్మూలెల్ల నుండుదురు మం
త్రాంగాక్షరాయుక్తులై
అచో తీర్థములెల్ల నుండునిది వే
దార్థంబు సర్వేశ్వరా!”

“జలజాసనాచ్యుతాద్యుప
రలకును [నిదియిట్టిదని] నిరూపింపఁగ న
గ్గలమగు నీనిజరూపముఁ
దొలఁగక నీభక్తు లెఱుంగుదురు సర్వజ్ఞా!”

“జలజాతప్రభవామృతాదులునుదించి
బర్పించి చర్పించి నీ
కలహాపారయలేక చిక్కులబడం
గా నిన్ను హస్తార్పితా
మలకన్యాప్రికిఁ దెచ్చి యేర్పఱచి సం
బంధించి చేకొన్నభ
క్తుల కౌర్యం బుపమంపనెవ్వఁడు సమ
ధ్నుం దింక సర్వేశ్వరా!”

శివతత్త్వసారమునందలి ౧౧౯, ౧౬౧, ౧౬౨,
౧౬౩, ౧౬౪, ౧౬౫ పద్యముల ననుసరించి సర్వేశ్వర
తత్వమున ౨౧, ౧౦౧, ౧౨౨, ౧౨౩ పద్యము లను
సృజుట.

శివతత్త్వసారములోని పద్యములు సోమనాథుని
పండితారాధ్యచరిత్రమున ద్విపదరూపము దాల్చినను,
అన్నమయ్య యాయాపద్యభావములను సోమనాథుని
గ్రంథములనుండియే గ్రహించె ననియు, శివతత్త్వ
సారానుకరణముకంటె పాల్కురికి సోమనాథుని
గ్రంథములకును, నన్నమయ్యకృతికిని స్పష్టముగను
నధికతరముగను శబ్దభావసాదృశ్యము లనుకరణము
లన్న స్త్రీక్రింది యుదాహరణులనుబట్టి యెఱుంగనగును.

విపులీకరణములు

సోమనాథుఁడు :—

“దృష్టంబు మఱియును దేవాత్మ పశవ
స్పృష్టా యనఁగ శ్రుతిదృష్టంబులుగను
కాన యీశుండు జగత్ సృష్టికర్త
.....తనదు గర్భాంబుధిలోన
జేనియించు బుద్బుదజాలంబులట్ల
నెనయంగ లింగమధ్యే జగత్సర్వ
మనఁగ తనృద్యంబునంద కావించు:”

(పండితవాదప్రకరణము, ౫౩౦ పుట.)

అన్నమయ్య :—

“జలజాతప్రభవాండ బుద్బుదము
లక్రాంతంబునుం బుట్టుచుం

గలయం గ్రాగుచునుండు నీ పృథుల
లింగస్ఫారగర్భాబ్జిలో
పలఁ దద్బుద్బుదగర్భవాసులు
హరి బ్రహ్మాదిదేవాలియుం
గలదే వారికి నీమహత్త్వ మెఱు
గంగా తక్కి సర్వేశ్వరా.”

(౩ పద్యము.)

సోమనాథుఁడు :—

“కాలగళుం డుండ కాలంబునకును
పారునియాజ్ఞాశక్తి యనుబయుగాక
పరమకర్తృక మెద్ది పరికించియాడ.”
(పండిత వాదప్రకరణము ౫౧౧ పుట.)

అన్నమయ్య :—

భవనాండంబుల రక్షణాంగములుగాఁ
బుట్టించు సత్త్వదృష్టిలో
తృణలీలావిభవంబుతోడ భవదా
జ్ఞాశక్తి సర్వేశ్వరా!

(ఈయాజ్ఞాశక్తి విషయము ప్రత్యేక శీర్షికగా
గ్రంథమునఁ గలదు.)

సోమనాథుఁడు :—

ఏచి విష్ణుండు దధించె నలిగి
వైచుడు బడివిరై వరచక్ర మపుడ
తుత్తుము రగుడు దైత్యులు విజృంభింప.
(పండిత మహిమ ౧౦౩ పుట.)

అన్నమయ్య :—

కింకం దమ్ము నదల్చి చక్రమున వాఁ
గృహ్ణం డని పై వ్రచినం
బొంకం బొప్పంగ దానిఁ
దుత్తుమురుగాఁ బోదట్టి యుష్మాంగ ని
శ్శంకాత్ముండు దధించి కాశ్యపులు నీ
సద్భక్తు లూహింపఁగా
సంకల్ప ప్రభవప్రతాప వన
భాస్వదావ సర్వేశ్వరా!

(౪౩ పద్యము.)

శివకవి యథావాక్కుల అన్నమయ్య

సోమనాథుడు:—

తలఁప “వేదాశ్చ కాస్త్రాణి” యనంగ
నిల నుపమంత్రై రశేకథా యనంగ
తటితటి శ్రుతులు కాస్త్రములు మంత్రములు
నెఱి పురస్తత్రైవ నిర్గతా యనంగ
బరగుచు సకలశబ్దప్రపంచంబు
వరుస నట్ల యథా శివ స్తథా యనంగ
నడఁగు జనించు పంచాక్షరియందు.

(మహిమ ౧౪౩ పుట.)

అన్నమయ్య:—

అమితోద్యద్భవదీయ తత్వము మహీ
యస్తోత్ర వాణివిలా
సములై యొప్పు సమస్తవేదములు కా
స్త్రప్రశేణియుఁ దెవ్వరి వి
భ్రమనాదంబులు నెన్నిచూడనివి నీ
పంచాక్షరీ మంత్ర భా
వములై యుండు సమస్త లక్షణముల
స్వర్ణింప సర్వేశ్వరా!

సోమనాథుడు:—

అటుగాక యీపుష్ప మంతయు నొకఁడు
పటుభక్తి మీపదాబ్జములపైఁ బూన్చి
మఱి పూర్వజన్మసమాధులు లేని
నెఱిముక్తి గలిగింపు నిజమట్లుగాక.
(పర్వత ౪౯౦ పుట.)

అన్నమయ్య:—

ఒక పుష్పంబు భవత్పదద్వయము పై
నొప్పంగ సదభక్తి రం
జమఁడై పెట్టిన పుణ్యమార్తికి పున
ర్జన్మంబు లేదన్నఁ బా
యక కాలత్రితయోపచారముల ని
న్నర్చించుచోఁ బెద్ద నై
ష్ఠికుఁడై యుండెదవాఁడు నీవగుటఁ దా
జిత్రంబె సర్వేశ్వరా!

సోమనాథుడు:—

.....పరివార
దేవతలను వాసు దేవవిరించి
రవిగజాస్త్వగుహాభైరవమాతృకాపి
దివిజగణంబు నందియు నట్లయింప.
(పండిత. మహిమ. ౧౧౩ పుట.)

అన్నమయ్య:—

ఇనవిఘ్నేశ్వరమాతృకాద్రుహిత్రా
హ్మీస్మించదుర్గారమా
వనితాధీశ్వరభైరవుల్ బలసి భా
స్వద్భక్తిసంయుక్తిని
కనిశంబుం బరివారభృత్యనికరం
భైరన్న నిన్నింకఁ గొ
ల్పనివా రెవ్వ రజాండభాండములలో
వర్ణింప సర్వేశ్వరా!

సోమనాథుడు:—

సకలేశు భక్తుల చరణోదకంబు
సకలతీర్థములకు జనయిత్రి యనియు
పలుతీర్థములఁ గ్రుంగబఱచుటకంటె
నిల భక్తపాదాంబువులు గొను టుజవు
నెట్లన్న తీర్థంబు లేగుట భార
మట్లును గాక స్వర్గాదిఫలంబు
లారుద్రభక్తపాదాంబువుల్ ద్రావ
భార మేమియు లేదు ప్రాపించు ముక్తి.
(పండిత. పురాతనప్రకరణము, ౨౭౮ పుట.)

అన్నమయ్య:—

పలుతీర్థంబులఁ గ్రుంగుకంటె మహిలో
భక్తాంఘ్రిపానీయముల్
తలమీఁదం జిలికించుకోఁదగును తీ
ర్థంబాడ భారంబు త
త్ఫల మత్యల్పము భక్తపాదయుగళాం
భస్పర్శనిరౌఘరమై
యలరుఁకా శాశ్వతభుక్తిముక్తిఫలదం
బైయుండు సర్వేశ్వరా!

సోమనాథుఁడు:—

మాతయై కొనియాడు మహి గురుభక్తి
భ్రాతయై ప్రాపగు పటుగురుభక్తి
తాతయై శిష్యుఁడు దా గురుభక్తి
దాతయై రక్షింపు దగ గురుభక్తి
వైద్యుఁడై రుజుబాపు వరగురుభక్తి
ఆద్యుఁడై బోధించునది గురుభక్తి.

(పురాతనప్రకరణము, 320 పుట)

అన్నమయ్య:—

పెంపం దల్లి యగున్ రుజుపటలరు
ప్రీడావిధిక్షిభ వా
లింపక వైద్యుఁడగున్ కుమార్దవిధులం
గ్రీడింపబోకుండ శి
క్షింపం బల్లిదుడైన తండ్రియగుచున్
క్రిమంతుగా పెంతయెన్
సంపద్యుద్ధియొనర్పదాతయగు నీ
సద్భక్తి సర్వేశ్వరా!

సోమనాథుఁడు:—

జంగమభక్తిలింగపరి
చర్యల మీటుట యుత్తమంబు త
జ్జంగమలింగపూజ లవి
సామ్యముసల్పుట మధ్యమంబు మున్
జంగమలింగపూజ యెడ
సల్పక లింగము గొల్పు చున్ని యె
న్నంగఁ గనివ్వనూట శర
ణప్రతిపత్తియొముఖ్యు మెమ్మెయిన్.
(అనుభవసారము, 212 పద్యము)

అన్నమయ్య:—

తమ లింగార్చనకంటె జంగమము సౌం
దర్యంబుగాఁ గొల్పు టు
త్తమభక్తిస్థితి, లింగజంగమలస
త్సామ్యంబుగాఁజేత మ
ధ్యమభక్తిస్థితి లింగపూజ సధిమం
డై జంగమపాసనా

తముఁడైయుండుట భక్తియందదికని

వృత్తంబు సర్వేశ్వరా!

సోమనాథుఁడు:—

జంగమపరాజ్ఞుఖండై
లింగార్చన సేయునతని లీలఁ దలిర్పన్
వెంగలియై శవమునకును
శృంగారము చేసినట్లు శివభక్తినిధి!

(అ. సా. 209)

అన్నమయ్య:—

లింగారాధన జంగమార్చనము లో
లిం భక్తికంగంబుప్రా
ణాంగవ్యాప్తియై స్ఫురించు నిది త
త్త్వార్థంబగుంగాక నా
యంగాభ్యర్చనజంగమహితకరుం
డైచేసినం దా శవ
శృంగారంబగునానిభక్తికుదిఁజ
ర్చింపంగ సర్వేశ్వరా!

వైభావము పండితారాధ్యచరిత్రమున నున్నను,
శబ్దసాదృశ్యమునుబట్టి యనుభవసారమునుండి గ్రహింపఁ
బడినది. ఇందు చివరిపాదమున ‘శవశృంగారము’
అనుచో గణభంగ మైనను, కవి పూర్వగ్రంథములోని
వాక్యములు యథాక్రమముగ ననుసరింపవలెనుగావున
నీవిషయము పాటించలేదు. ఇది అన్నమయ్యకుఁ
గల సోమనాథకృత్యనుకరణాభిమానమేగాక వైవకవి
సంప్రదాయాభిజ్ఞతయొక యెరుపుచున్నది.

సోమనాథుని వాక్యములనే యుపయోగించి
శ్రీనాథుఁడు పండితారాధ్యచరిత్రమును రచించి
నాఁడు. పిదపరి సోమనాథుఁ డీవిషయమై సాత్వ్య
మొసగుటయేగాక తాను ద్విపదబసవపురాణములోని
సోమనాథుని వాక్యములనే తన పద్యబసవపురాణమున
పొదిగించి యున్నాఁడు. వైవకవి నాగులాటి శేష
నారాధ్యుఁడు శ్రీవైలఖండ మనుషేరఁ బర్యవేషపురాణ
మును రచించి యందు పండితారాధ్యచరిత్రమునఁ గల
పర్యవేషప్రకరణము ద్విపదలనే పద్యములం దిమిద్వి

శివకవి యథావాక్కుల అన్నమయ్య

యున్నాడు. వేదేల, పాల్కురికి సోమనాథుడే తనకు ముందు వెలసిన ప్రశస్తతైవకవి నన్నిచోడని శుభరసంభవమునుండి యథావాక్యములుగా నెన్నియో గ్రహించినాడు. అన్నమయ్యయు శివకవిపద్ధతిని తనకు ముందు గల గ్రంథములలోని పదపద్యభావములను గ్రహించినాడని చెప్పనగును.

ఈపట్టున పాల్కురికి సోమనాథుని కాల విషయముగూడ ప్రసక్తమగుచున్నది. ట్రైయుద్ధృతాంశముల ననుసరించి పాల్కురికి సోమనాథుని యన్నమయ్య యనుసరించినట్లు స్పష్టమగుచున్నది. మఱియు నన్నమయ్య క్రీ. శ. ౧౨౪౨ లో కృతిని రచించుట నిర్వివాదమగుటచే సోమనాథుఁ డంతకుముందుగాని, లేక యన్నమయ్యయు, సోమనాథుఁడును సమకాలీనులగుటగాని తటస్థమగుచున్నది. అన్నమయ్యకృతియందుల చివరిపద్యములలో

“అభిరమ్యంబుగ దూదికొండమహానీ

యారాధ్యసోమేశ్వర

ప్రభుకారుణ్యవసంతసంజనితమ

తృప్త్యప్రసూనావళిన్

1. భారతి ౧౫ సం. ౧ సంచిక-‘ప్రాచీనాంధ్రకవులు : నాగులాటి శేషనారాధ్యుఁడు’—ఈవ్యాసమున పండితారాధ్యచరిత్రద్విపదలను నారాధ్యుని పద్యములను చూపియున్నాడను. విస్తరభీతిచే నిందు విడచితిని.

2. ‘దూదికొండసోమేశ్వరారాధ్యు వీరిని గురువు’ (శతకకవుల చరిత్ర. వంగూరిసుబ్బారావుగారు (౧౯౨౪) ౫౩ పుట)

‘ఈతఁడు వీరకైపుడు. దూదికొండసోమేశ్వరారాధ్యులవారి శిష్యుఁడు’ (వావిళ్లముద్రణపీఠిక. భక్తిరస శతక సంపుటము I. ౫౩ పుట)

‘దూదికొండనివాసియగు సోమేశ్వరారాధ్యుని శిష్యుఁడు’ (శతకమంజరి, ఆంధ్రగ్రంథమాల, పీఠిక తొలిపుట).

విభవంబూర్పుగ గూర్చి యెంతయు లస

ద్విఖ్యాతిసంపత్సుఖ

ప్రభవంబైన భవత్పదద్యయము నా

రాధింతునద్యేశ్వరా.

(౧౩౧ ప.)

అని యొక సోమేశ్వరారాధ్యుని శేర్మణి నాడు.

ట్రైపద్యమున నారాధ్యసోమేశ్వరుఁడన్నమయ్య గురువనియానాట విమర్శకులు నిర్ణయించియున్నారు. 2 ఈతఁడు పాల్కురికి సోమనాథుఁడే కాఁదనని నే నూహింతును. సోమనాథుని సోమనారాధ్యుని యాంధ్రవీరకైవకపులును, సోమేశ్వరుఁడని కర్ణాటక కవులును తేల్చుచున్నారు. అయిన నీ యైక్యనిరూపణమున కొక యాక్షేపఁ సోమనాథుఁడే పండితారాధ్య చరిత్రమున శివతత్వసారమున కందములను ద్విపదలుగా ననువదించిన ట్లను, మయ్య కృతినుండి గ్రహించి యనునదిపంకూడదాయని రావచ్చును. దానికి సమాధానము మొదటనే కలదు. వీరకైవకముతమును, బసవపండిత సంప్రదాయములను సర్వతోముఖముగఁ దొలఁత ప్రపంచించినవాఁడు సోమనాథుఁడు. అన్నమయ్య కృతియందు సమగ్రముగ తనకు ముందు వానిలో గొన్నిటి మాత్రమే గ్రహించినట్లు స్పష్టము. మతవిషయ మట్లుండ సోమనాథుని కాలముకూడ నీ యాక్షేపణమునకు సమాధానమే. పాల్కురికి సోమనాథుఁడు క్రీ.శ. ౧౨౪౨ ప్రాంతముల బ్రసిద్ధుఁడై పండితారాధ్య చరిత్రాది గ్రంథముల నానాటికే రచించియుండు ననుటకు సాధనములు గలవు. వానినిగూర్చి ప్రత్యేకము స్థలాంతరమునఁ జర్చించెదను.

అన్నమయ్య శేర్మణిన దూదికొండ కర్నూలు మండలమున ప్రత్తికొండ తాలూకాయందు గలదు. కర్నూలు మండలమున ప్రసిద్ధతైవక్షేత్రమగు శ్రీకైలమున కవిప్రాభవమును చెలయించిన సోమనాథుఁడా మండలమున కొంతకాలము సంచరించిన స్త్రోతిహ్యము

గలదు. అన్నమయ్య తొలుత గోవావరీ మండలమున పట్టిసత్తేత్రవాసి యనియు, నాతఁడు శ్రీశైలయాత్రకు బోయి యా చెరుక పల్నాడులోనిరవడెనయితద్దం కియులు చెప్పచున్నారు. అన్నమయ్య సోమనాథుని శిష్యుఁ డగుట దేశకాలపాత్రానుగుణ్యముగనే యున్న దని చెప్పవగును.

ఈకృతిని శతక మనుటకంటె స్తోత్ర మని చెప్పటయే లెస్స యని ముందు నుడివితిని. సర్వేశ్వర స్తోత్ర మనియు, సర్వేశ్వరస్తవ మనియుఁ గవి దీనిఁ జేర్చొనినాఁడు. 'శతక'మని యున్న పద్యము నీకవిది కాదనియు నీవఱకే తెల్పినాడను. ఇందు మఱుట నియమ మున్నను, నిందు కేవలశతకములలోవలె ముక్త కములుగాక కొన్ని శీర్షికలతో నున్నవి.

ఆజ్ఞాశక్తి, భక్తతీర్థ ప్రభావము, భక్తమహిమ, పూజామాహాత్మ్యము, శివయోగావదము, భక్తిప్రభా

1. పాల్కురికి సోమనాథుఁ డీ ప్రాంతముననే 'మల్లమదేవీపురాణ' మను కృతి రచించెనని యిప్పటికి ముప్పదేండ్లకుముందు శ్రీపపపుల నాగయ యోగి గారును, కీ. శే. మానాయనగారును చెప్పుగా వింటిని. ఇరవదేండ్ల క్రిందట కర్నూలు మండలమున సంచారము గావించి, 'నా కర్నూలుమండల యాత్ర' అను వ్యాసమున బ్రహ్మశ్రీ పెండ్లాల సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి గారి గ్రంథమునుగూర్చి వ్రాసిరి. శ్రీ సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రిగారి వ్యాసము 'సారస్వత సర్వస్వము' అను పత్రికయందు ప్రకటిత మైనది. ప్రస్తుత మీ పత్రిక వ్యాప్తిలో లేదు.

2. శివతత్త్వసారశీతిక, 3వ పుట.

3. ఈశతకమును బ్రహ్మశ్రీ వేటూరి ప్రభాక రశాస్త్రిగారు గుర్తించియున్నారు.

ఈశతకమున వారు గుర్తించిన పద్యము మధరాసు విశ్వవిద్యాలయమున తాళపత్ర గ్రంథసంచయమున సంకలనఫండ్ గ్రంథములలో (నెం 330) నొకచానియందు గలదు.

వము, భక్తియోగము, చిత్రవశికరణము, భక్తిసంసార్గర ఫలము, పంచాక్షరీమహిమ మున్నగు శీర్షికలచే నీకృతి నామనాథుని యనుభవసారమువలె చిన్న కావ్య మని యెన్నఁదగియున్నది. నేఁటి ముద్రితప్రతులయందీ శీర్షికలలో పద్యములు తార్కానై యున్నవి. ప్రత్యేకముగఁ గొన్ని విషయములఁగూర్చి కవి చెప్పఁదలఁచినట్లే శీర్షికలయందలి విషయములు తెల్పుచున్నవి. ఇట్లే శివతత్త్వసారమును శతకములలోఁ జేర్చఁబడినది. అది పండితార్కాధ్యచరిత్రమున 'శతకంబు శివతత్త్వసారము' అను పాదమున శతకంబు అనునది శివతత్త్వసారము నకు విశేషణముగఁ జేయుటచే గలిగిన పొరపాటు. 2 ఈ పట్టున సంస్కృతాంధ్రవైవస్తోత్రములు, గ్రంథములు, ఛైతన్యము పేర్కొనఁబడినవి. ఇందు శతకము, శివతత్త్వసారము వేఱువేఱు గ్రంథములు. శతకము మల్లి కాష్టనవండుతని శ్రీగిరిమల్లికార్జున శతకము కావచ్చును. శివతత్త్వసారశీతిక ననుసరించి శతకకపుల చరిత్రమునను, నొకను చెందుమాఁడు వ్యాసములందును శివతత్త్వసారము శతకమును పొరపాటు దొరలినది.

సర్వేశ్వరస్తోత్రము సనీగ్ధపునర్ముద్రణమునందే నేని యిది శతకము కాదని శీర్షికలు విభజించి చూపవగును.

అన్నమయ్య కృత్యంతరము లీలానంద సర్వేశ్వరశతకమునం దేఁబడిపద్యములు లభించినవి. ఆద్యంత పద్యంబుల నిం దుదాహరించు చున్నాడను.

శ్రీసర్వేశ్వరుఁగా సదాశివునిఁగాఁ

జడ్రాపునిఁగా నిరా

భాసాఖ్యాతునిఁగా నిరంజనపర

బ్రహ్మంబుగా బ్రహ్మవి

ద్యాసారాంగునిఁగా నిరంతరమునే

ధ్యానింతు హృత్పద్యమ్

తాసీనస్థిరుఁగా గురుప్రభునీలీ

లానందసర్వేశ్వరా !

అంతర్ధ్యసభాహ్యలక్ష్యలివిధా

కారంబులన్ ఖేచరి

ప్రాంతంపై విలసిల్లు సందునను మ
ధ్యాబాహ్యులు రెండున
త్యంతం బెన్న నిర్దేశకంబగును సం
తఃఖేచరీముద్రస

1. 'ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకభాండార సూచిక.
(Descriptive Catalogue of Telugu Manuscripts. Vol. VII—Satakas. No. 1694 Page 1958.)

ర్వాంతర్యామి యనం బ్రసిద్ధియగు శ్రీ
లానందసర్వేశ్వరా !

ఈపద్యములు నముద్రితములు. | సర్వేశ్వరప్రో
తముతోడ పీనిని ముద్రించి, మూలములఁ జూపుచు
ప్రాచీన భాషాసంప్రదాయానుసారముగ పరిష్కర
ణము గావించిన ప్రాచీనశైవవాఙ్మయమునకు, ప్రాచీ
నాంధ్రభాషా వాఙ్మయ వికాసమునకు నిది బహూప
కారక మగు ననుటలో సందియములేదు.

అ ర్చ

= శ్రీ మాదభూషి గోపాలాచార్యులు =

పర్వతాగ్రంబులఁ బ్రభవించు నదులకు సాగరు నిండారు సంగమంబు,
పవనవీధిఁ జరించు బాలార్కమూర్తికి సరసిజాంగనతోడి సరసమైత్రి,
గంభీరమేఘాఘుసనగర్జలకు మెచ్చి వనవీధి నటియించు బద్ధిప్రేమ,
మబ్బులోపలి చిన్ను మాక్తికంబుగ మార్పు ముత్యంపుచిప్పల ముద్దువగలు.
ప్రస్ఫుటంబుగ నెవ్వని ప్రతిభఁ దెల్పు - విశ్వమంగళకర మగు ప్రేమసూత్ర
మెవఁడు ధరియించి యానంద మెపుడు గొల్పు - నతనికర్పింతు నే వందనార్చనములు.

ఇంటివేరంటే?

శ్రీ మేరుసోమయాజుల వరహాలు

ఎన్నికోటల యింటిపేర్లను గలవా ?
ఏతదతిసంఖ్య నాఖ్య ల వెందుకొరకొ ?
ఎప్పుడు పుట్టెనో పరిజాను మెట్లు గనెనో ?
ఎరిగి యదమిత్యనువార దెంతవారో ?

ప్రతీవ్యక్తికి పేరుతోపాటు యింటిపేరు అనేది ఒకటి జతనూడివుంటోంది. వ్యావహారికంలో యీ యింటిపేరు అనేది కొన్ని చోట్ల పేరుకు ముందుగాను, మరికొన్నిచోట్ల పేరుకు తరువాతను వాడబడుతోంది. ఇంచుమించుగా ప్రపంచకంలో పుండే అన్ని దేశాల్లోనూ, అన్ని జాతుల్లోనూ, అన్ని మతాల్లోనూ కూడా యిది స్థానాన్ని పొందేవుంది. ఆ విశ్వ ప్రపంచకాన్ని అంతా విమర్శించి యీ యింటిపేరును యిదమిథ్యం అని సమన్వయించాలంటే పెద్ద గ్రంథం అవుతుంది; చాలాకాలం పడుతుంది.

ఇంటి గెలిచి రచ్చగలవడం మంచి మార్గం కాబట్టి, ఆ విశ్వప్రపంచకాన్ని ఆలా వుంచి ముందుగా మన యింటి సంగతి విమర్శించి చూచుకోవడం మన ప్రథమకర్తవ్యం. అదీ కష్టమైన పనే. ఏమంటే, చూడుకోట్లకు పైగా వున్న ఆంధ్రులలో అధమం ఒక కోటి అయినా యింటిపేర్లు వుంటాయి. వాటి నన్నింటినీ సంగ్రహించి పరిశోధించడం చాలా కష్టమైన పని. కాబట్టి ముందుగా మనకు బాగా అందుబాటులో వున్న కొన్ని యింటిపేర్లను గ్రహించి వాటిని విమర్శించి చూచుకుంటే ఫలితాన్ని బట్టి మిగిలినవాటి సమన్వయానికికూడా యేదైనా మార్గం గోచరం కాకపోదు.

అంటే యీ నా వ్యాసంలో యింటిపేరంటే యేమిటో ప్రవచిస్తున్నా సమకోకండి. నిజానికి అది నాకూ దురూహ్యమవడమే యీ వ్యాసరచనకు కారణం. మరిఒక మనవి. ఈ వ్యాసంలో నాచే పుదాహరింపబడినయింటిపేర్లఅన్నికూడా యథార్థంగా అమల్లో వున్న వేగాని తమోమాకర్మితాలు యెంత

మాత్రం కావు. కావాలంటే వారివారి పూర్వినివారలు పంపగలను. చాలా యింటిపేర్లు పుదాహరించాలంటే వ్యాసం పెరిగిపోతుంది. కాగితాలకు కరువుపట్టిన యీ రోజులలో అది ప్రచురణానికి ప్రమాదకరంగా వుంటుంది. గనుక కొద్దికొద్దిగామాత్రం పుదాహరిస్తాను.

గ్రామనామం

ఇంటిపేరు అంటే యేమిటి అనేసరికి చట్టున వస్తోంది గ్రామనామం అన్న జవాబు. ప్రప్రథమంలో ఆయా కుటుంబాలవారు ఆయా గ్రామాలలో నివసేస్తూ వుండేవారని దాని అన్వయం. దీనికి పుదాహరణ - అండబూరివారు, వేమూరివారు, కొల్లూరివారు, చెన్నూరివారు, గూనూరువారు యిత్యాదులు. పైవాటి తుదిని గల “పూరి”, లేక “పూరు” అనే పదాలు యీ అన్వయానికి ఆధారం. దీన్ని బట్టి “పల్లి” లేక “పల్లి”, “పూడి”, “పాటి”, “పొలు”, “పురపు” మొదలైన పదాలకుకూడా గ్రామార్థం సమన్వయించుకుంటే ఆయాపదాలు తుదిని గల యింటిపేర్లకూడా యీ గ్రామనామశక్తి క్రిందికి వస్తాయి. చూడండి: బళ్లెపల్లివారు, బొమ్మిరెడ్డి పిల్లివారు, మంగిపూడి వారు, పారుపూడివారు, భమిడిపాటివారు, పూసపాటి వారు, చేబ్రోలువారు, రాయప్రోలువారు, అయినా పురపువారు, విజాపురపువారు, యిత్యాదులు. ఇంతగా పూహించుకోవడం అనవసరం లేకుండా ప్రస్తుతంకూడా వ్యవహారంలో వున్న గ్రామాల పేర్లకూడా యింటిపేర్లలో వున్నాయి. పుదాహరణ: వడ్డాదివారు, సాలూరివారు మొదలైనవి. ఇట్టివిగూడా యీతెగ

లోకే వస్తాయి. ఇక్కడి కిది బాగానే వుంది; అంగీకరించుచున్నా.

వృత్తినూచకం

అయితే యీ అసంతృప్త యింటిపేరులలో పై తెగక్రిందికి గానివాటి మాట యేమిటి అంటే, వృత్తినూచకం అన్నాడు కొందరు పెద్దలు. అంటే ఆదిలో ఆయాకుటుంబాలవారు ఆయావృత్తులను అవలంబించి బ్రతికేవారని దాని అర్థం. చూడండి— అధికార్లువారు, పంతులువారు, ఉపాధ్యాయులవారు, పురాణంవారు, భాగవతులవారు యిత్యాదులు.

బిరుదావధులు

బాగుంది, యిది అంగీకరించవచ్చు. తరువాత బిరుదావధులు అన్నాడు మరికొందరు పెద్దలు. అనగా ఆయాకుటుంబాలలో మొట్టమొదట యెవరికో ఆయా బిరుదాలు వుండేవి అని భావం. పుదాపారణ - కేసరి వారు, బక్షివారు, మరాఠ్ భావావారు యిత్యాదులు.

ప్రజ్ఞాప్రకర్షలనూచకం

తరువాత ప్రజ్ఞాప్రకర్షల నూచకం అన్నాడు. అనగా ఆయా యింటిపేరులు గలవారి పూర్వులు యెవరో ఆయావిద్యలలోనో, సామర్థ్యాలలోనో ప్రజ్ఞో, ప్రకర్షో చూపించి పేరుగన్నారని అభిప్రాయం. పుదాపారణ: భాట్లవారు, సర్వసీద్ధివారు, జనమంచి వారు యిత్యాదులు.

సరి: యిక్కడికి యివన్నీ బాగానే వున్నాయి గాని యింకా వున్నవాటి సంగతి యేమిటి అంటే, యీలాగానే అన్నిటిని సమన్వయించుకోవాలన్నాడు. నూతివారు అంటే ఆదిలో ఆ గ్రామంలో ఒక్క వాళ్ళ యింట్లోనే సయ్యి వుండేది అన్న అభిప్రాయం అన్నాడు పెద్దలు కొందరు. ఇది కేవలం అన్యాయం. కొంతవరకూ అసందర్భంగా కూడా వోస్తోంది. ఏమంటే తుమ్మలవారు అనే యింటి పేరుకు యీ వాదప్రకారం ఆదిలో ఆ కుటుంబీ

కులలో యెవరో తుమ్మల అంటే యేమైనా సమంజసంగా వుంటుందీ? అదిని ఆధునికంలో నూగూడా తుమ్మలవారు యెవరైనా వున్నారా? అయితే మరి అందరి యింటిపేర్లూ తుమ్మలవారే అని యెందుకు లేవు అన్న సందేయం కలగకమానదు. కాబట్టి పిడుక్కి బియ్యనీకీ ఒకటే మంత్రం అన్న వాదన పనికిరాదు.

ఈ యింటిపేరంటే యేమిటి అన్న సమస్యను పరిశోధించి యిదమిథ్యం అని పరిష్కరించా లన్న కుతూహలం మట్టుకు గాఢంగా వుండి చైతన్యంగా బయలుదేరేను కీర్తికి. ఏ ఒక్క యింటిపేరైనా ఒక వర్గానీకీ, ఒక జాతీకీ చెందివుంటుందా అంటే లేదు. ఒక్క యింటిపేరు నానాజాతులలోనూ, నానావర్ణాలలోనూ కూడా గోచరిస్తోంది. నేమని వారు ద్రావిడులలోనూ, వేగినాట్లలోనూ వున్నారు. మండపాకవారు ఆగ్రవర్ణులలోనూ, శూద్రులలోనూ కూడా వున్నారు. యింకా యిత్యాదులు అనేకం వున్నాయి. ఈ యింటిపేర్లలో యేదైనా అర్థం, క్రమం వుందా అని కొన్నింటిని యేర్పి అయిటం వారీగా కేటగిరీచేసి చూసేసరికి మహా చిత్రవిచిత్రాలు గోచరించేయి. గ్రంథవిస్తరభీతిచేత అందులో కొన్ని టిని మాత్రం పుదాపారిస్తున్నాను చూడండి.

దేవుళ్ళ పేర్లు—విశ్వనాథవారు, గోవిందవారు. దివ్యస్థలాల పేర్లు—క్రీరంగంవారు, ద్వారకా వారు, వారణాశివారు.

దివ్యగ్రంథాల పేర్లు—పురాణంవారు; రామాయణంవారు.

భూతాల పేర్లు—ఆకాశపువారు, గాలివారు. మనుష్యుల పేర్లు—అన్నంరాజువారు, మాది రెడ్డివారు.

జంతువుల పేర్లు—ఏనుగువారు, గుఱ్ఱంవారు, ఎడ్డవారు.

పక్షుల పేర్లు—కోడివారు, పిచికలవారు.

చెట్లపేర్లు—మామిడివారు, మర్రివారు, నెంపల వారు.

భారతి - తారణ ఫాల్గునము

అవయవాల పేర్లు—కాళ్ల వారు, ముక్కువారు, బొడ్డువారు.

అలంకారాల పేర్లు—కడియాలవారు, బొట్టు వారు.

పరికరాల పేర్లు—తాపీవారు, గాదివారు, గంపల వారు.

కాయగూరల పేర్లు—వంకాయలవారు, వీర కాయలవారు.

భోజనపదార్థాల పేర్లు—చేబియ్యంవారు, నూ కలవారు, పప్పువారు.

రంగుల పేర్లు—కరివారు, ఎర్రవారు.

కొలతల విశేషాలు—పాడుగువారు, ముప్పిడి వారు.

వాద్యవిశేషాలు—మద్దిలవారు, డప్పలవారు.

వ్యాయామ విశేషాలు—దాట్లవారు, కప్పగెం తులవారు.

వ్యవహారవిశేషాలు—దావాలవారు, వేలాల వారు.

ఈలాగ్గా వివిధవిషయాలక్రిందకి వస్తున్నాయి యీ మన యింటిపేర్లు. అందుచేత ఆదిలో ఆలా వుండేది అన్న అర్థం అన్నిటికీ అనువర్తించదు. భావాత్మితమైన రహస్యం యేదో విధిగా యీ యింటి పేరులో వుండివుండకతప్పదు. మైన ఉదాహరించిన కేటగిరీలు చేస్తూవుండగా కొన్నికొన్ని యేదో దగ్గర చుట్టలయినట్టూ, వాటిలో వాటికి యేదో పక్షిణీ చుట్టరికం, యేదో అవినాభావసంబంధం, వాగదర్శ ప్రణయం వున్నట్టూ, వాటివాటి మాతృకలు వేరు వేరు కానట్టూ లీలగా స్ఫురించింది. అందుమీద ఆ అయి టంవారీ కేటగిరీ పని మాని కొన్ని కుటుంబవిభజనలు కూడా చేసిచూసేను. అందులోనూ వింతవింతసాగు నులు గోచరించాయి. అందులో మచ్చుకు కొన్ని కుటుంబాలనుమట్టుకు క్రింద వుదాహరిస్తున్నాను :

గంటికుటుంబం:—గంటివారు, మాగంటివారు, చాగంటివారు, కాపుగంటివారు, పానుగంటివారు యిత్యదులు.

పంతులకుటుంబం:—పంతులవారు, చిట్టిపంతులవారు, ఎల్లంపంతులవారు, అన్నా పంతులవారు, అనంతపంతులవారు యిత్యదులు.

సోమయాజులకుటుంబం:—సోమయాజులవారు, అయిలసోమయాజులవారు, మేరుసోమయాజులవారు యిత్యదులు.

ఇంకా యిత్యదులు చాలా కుటుంబాలు వున్నాయి. వీటినిన్నీంటిని బట్టి చూస్తే యీ యింటి పేర్లకూడా కాలగర్భంలో వింతపరిణామానికి గురిఅయినట్టు తోస్తోంది. పరిణామ మేకాకుండా మధ్యమధ్య మానవబుద్ధికాద్యజనితో న్యాదాలకూడా యీ యింటి పేర్లకు వికృతులనుఘటించినట్టు చూచాచూగా గోచరిస్తూవచ్చింది. ఈ సందర్భంలో ఓ చిన్న యితిహాసం విన్నాను. అది యథార్థమే అని రుజువుచేయడానికి తగిన రికార్డు దొరికేవరకూ దాన్ని యితిహాసంగానే భావిస్తున్నాను. అదేమిటంటే ఒకప్పుడు మన ఉత్తర సర్కారులలోనే ఒక పట్నంలో “బొక్కా”వారు అనే యింటిపేరు గల కుటుంబీకులు వుండేవారట. వారు సంసారాలు, యోగ్యులుకూడానట. కొంత కాలానికి ఆ కుటుంబంలో కొందరు బుద్ధిమంతులు ఆవిర్భవించి, హూణవిద్యాపాఠంగతులై “బొక్కా”వారన్న యింటిపేరు చాలా యేర్పాటగా వుందని దాన్ని మార్చి “బ్రహ్మాండంవారు” అని తమ ఇంటిపేరు నమోజు చేయవలసినదిగా కలెక్టరుగారికి అర్జీ పెట్టుకున్నారుట. అప్పటికి ఓ ఛాందస వ్యక్తి కలెక్టరుగా వుండి “సనాతనంగా వున్నదాన్ని మానేయడం మంచిపని కాదు. ప్రాజ్ఞులై మీరు క్రొత్తదాన్ని పెట్టుకోడానికి అభ్యంతరంలే” దని, ఆ రెండింటినీ కలిపి “బ్రహ్మాండం బొక్కావారు” అని గజెటులో నుద్దించేసేడట. అప్పటినుండే ఆదిలోని “బొక్కావారు” తరవాత “బ్రహ్మాండం బొక్కావా” రయేరట. ఇట్టివిధంగానే ఒకప్పుడు “పండికొండ” వారన్న యింటిపేరే యిప్పటిలో “వరాహాగిరి”వారగా వాడుకలో వుండటం కూడాను.

ఇట్టి యితహాసాల యాథార్థ్యం యేలా వున్నా ఈ మన యింటిపేర్లు వింతవింతపరిణామాలు పొంది నేటి స్థితికి వచ్చివున్నాయి అనుకోడానికి అటంకం యేమీ లేదు. అందుచేత యీ యింటిపేరు రీసెర్చిలో క్లిష్టాలు చాలా వుచ్చేయి. ఏ యింటిపేరు పుట్టుతూ రోవ్తరాలు గ్రహించాలన్న ఆదిలో దాని నిజస్వరూపం యేలా వుండేదో తెలుసుకోకుండా వ్రాహులు పరుగెత్తి కే ప్రయోజనం వుండదు.

ఇంక యీ యింటిపేరుపుట్టుతూ రోవ్తరాలు కాస్తా పరిశీలిద్దాం. వేదాలలోనూ, శివులలోనూ, స్మృతులలోనూ, ఉపనిషత్తులలోనూ, పురాణోత్తహాసాలలోనూ యొక్కడాకూడా యీ యింటిపేరు వినబడదు. అందుచేత ఆ కాలాలలో, అనగా ముందటి మూడు యుగాలలో కేవలం ప్రాకృత సంస్కృత భాషాకాలాలలో యింటిపేరు అనేది వ్యవహారంలో లేదనుకోడానికి అభ్యంతరం వుండకూడదు.

అవి అలా వుంచి ఆంధ్రుల చరిత్ర పరికిద్దాం. క్రీ. పూ. ౭౩ వరకూ, అనగా శ్రీమఖళాళివాహనునికి ప్రాచీనకాలంలో నివసించిన ఆదినివాసులలో నైతేనేమి ద్రావిడులలో నైతేనేమి, ఆర్యాండ్రులలో నైతేనేమి, యింటిపేరు వ్యవహరింపబడలేదు. అయితే శాలివాహనులకు యింటిపేరు వుందా అంటే లేదు. ముందు ఆ సంగతి మనవిజ్ఞేస్తాను. ఈ శాలివాహనులలోనే యింటిపేరు ద్రమజనకం అవుతూవుండడంచేత నా యింటిపేరురీసెర్చికి యీ శాలివాహనుల కాలాన్ని ఓ లేండుమార్కు (Land mark) గా గ్రహించేను. శ్రీమఖళాళివాహనుడి తరువాతివాడు కృష్ణ శాలివాహను డని చూడగానే యీ శాలివాహను డనేది యింటిపేరా అన్న ద్రమ కలిగింది. నేను మొదటనే మనవి జ్ఞేనేను యీ యింటిపేరు కొందరికి పేరుకు ముందు, కొందరికి పేరుకు తరువాత వాడబడుతోందని. కాని ఆంధ్రులలో యింటిపేరు యెప్పుడూ పేరుకు పూర్వమేగాని అనంతరంలో వ్యవహరింపబడక పోవడంచేతను, మొదటి శాలివాహనుని తండ్రి దీపకర్ణికి యీ శాలివాహనపదం

వాడబడకపోవడంచేతను, కృష్ణ శాలివాహనుని తరువాతివాడైన క్రీ శాతకర్ణికిహడ యీ పేరు వాడబడక పోవడం చేతను, యీ శాలివాహనుడు (లేక శాతనాహనుడు) అన్నది యింటిపేరు అనడానికి యంతమాత్రం అవకాశం లేదు. ఇదేప్రకారం శాతకర్ణి తరువాత చాలామందికి యీ శాతకర్ణి పదం పేరుతో జతకూడి వున్నప్పటికీ దాన్ని యింటిపేరుగా భావించరాదు. యేమంటే, యీ ఆంధ్ర భృత్య వంశంలో క్రీ. శ. ౧౩౦-౧౬౦ కాలంలో పాలించిన శ్రీపులమయికి శాతకర్ణి పదం వాడబడివుండలేదు. ఈ ఆంధ్రభృత్యవంశం తరువాత ఆంధ్ర పల్లవుల కాలంలోగాని, ఆంధ్ర చాళుక్యుల కాలంలో గాని యింటిపేరు వాడుకలో లేదు.

చాళుక్యులలో పేరు కెక్కినవాడు, ఆంధ్ర భాషాయోషను పరిపాషించినవాడు రాజరాజనరేంద్రుడు (క్రీ.శ. ౧౦౨౨-౬౩). వీని ఆస్థానకవి, ఆంధ్ర కవిత్వ విశారదుడు అయిన నన్నయకు గాని, యీ రాజుకు గాని యింటిపేరు లేదు. ఈ నన్నయభట్టు యుగం మన యింటిపేరురీసెర్చికి రెండవ లేండు మార్కుగా గ్రహించాలి. ఏమంటే- నన్నయభట్టుకు యింటిపేరు లేకపోయినా యీతని కాలంలో చిన్న విశేషం ఒకటి కనుపిస్తోంది. ఈ రాజరాజనరేంద్రుని చేత నవఖండవాడ అను గ్రామమును బహుమానముగా బడసినవాడు, తెలుగులో గణితశాస్త్రం ఒకటి వ్రాసిన వాడు పావులూరి మల్లనకవి మన రీసెర్చికి కొంత గడబడి కలుగజేస్తున్నాడు. ఈ మల్లనకవి పావులూరి కరణమైయున్నట్టు చరిత్రలపల్ల తెలుస్తోంది. అందు చేత పావులూరిమల్లనకవి యిని వ్యవహరింపబడివుండడం సమంజసం. అయితే మైన ఉదాహరించిన గ్రామ శామంగా యీ పావులూరిని యింటిపేరుగా యేల పరిగణింపకూడదు అంటే యీ మల్లసతరువాత యీతని వంశంలో పావులూరి బుచ్చన్నో, అచ్చన్నో మరి కనబడలేదు.

చాళుక్యులతరువాత కొంతకాలం పాలించిన కాలచుర్యవంశంలో (క్రీ. శ. ౧౧౨౨ వరకు) బిజ్జలని

భారతి - తారణ ఫాల్గునము

కాలమున వైశమతోద్ధారకుడైన బసవేశ్వరుడు హింస శేష్వర అగ్రహాసీకుడగు మండంగిమాదిరాజుకు జనించి నట్లు చరిత్రలవల్ల తెలుస్తోంది. ఈ మండంగి అన్నది మాదిరాజు యింటిపేరే అయివుంటే బసవేశ్వరునికి యొక్కడా వాడబడివుండలేదు. బిజ్జలాదులగు కాల చుర్యులలో యింటిపేరు కానబడలేదు.

పిమ్మట చోడుల కాలంలోకూడా యింటిపేరు వాడుకలో లేదు. నన్నెచోడునికి యింటిపేరు లేదు. ఆంధ్రవోడులలో మనుమసిద్దికి యింటిపేరు లేదు. తిక్కనసోమయాజికి యింటిపేరు లేదు. ఈ తిక్కన యుగం మనం చూడవలెండుమార్కుగా గ్రహించాలి. యేమంటే దండివీరచిత్రదశకుమారచరిత్రను తెలిగించి దానిని తిక్కనకు అంకితంచేసి అభినవదండి యని పేరుకొన్న కేతనమహాకవి తన ఆంధ్రభాషాభూషణ మను గ్రంథంలో—

“వివిధకళానిపుణుడ నభి

నవదండి యనంగ బుద్ధజనంబులచేతన్

భవి పేరు గొన్నవాడను

గవిజనమిత్రుడను మూలఘటికాన్వయుడఁ

అని వ్రాసుకున్నాడు. పై పద్యంలో తుదిని గల అన్వయశబ్దమునకు యింటిపేరు అని అర్థం చెప్పి కేతనకవియింటిపేరు మూలఘటికచారు అని శ్రీ చిలు కూరి వీరభద్రరావుగారు తమ ఆంధ్రులచరిత్రలో ప్రవచించారు. వారి అన్వయశబ్దాన్వయాన్ని పూర్వపక్షం చేయడానికి నేను అసమర్థుణ్ణేకాని నా మితప్రజ్ఞతో నేను మాత్రం వారి అన్వయశబ్దార్థంతో యోగింపజాలను. అన్వయము అన్నప్పుడు వంశ మనే గ్రహించాలిగాని యింటిపేరు అనడానికి వీలులేదు. కారణాన్వయ అన్నప్పుడు దుర్యోధనుడి యింటిపేరు కారవ వారు అంటే బిష్ణుకుంటారా? యాదవాన్వయ అంటే శ్రీకృష్ణుడి యింటిపేరు యాదవవారా? యీవిషయంలో యిదమిథం అనడానికి నాకు శక్తి చాలదు. తెలిసిన పెద్దలు విశదీకరించాలి.

పిమ్మటిది కాకతీయుల యుగం. ఈ కాకతి అనే పదం ప్రోలరాజాదులగు కొంతమందికి పేరుతో కలిసి వాడబడియుండుటచేత యిది యింటిపేరా అన్న భ్రాంతిని గలిగిస్తోంది గాని కాకతీయులలో యీ పదం పేరుతో కలిసి వ్యవహరింపబడని రాజులు అనేకులు గోచరించడంవల్ల దీనిని నేను యింటిపేరుగా భావింపక కాకతీయులలో యింటిపేరు లేదు అనే భావంతోనే వున్నాను. ఈ కాకతీయులలో మొదటి ప్రతాపుని కాలంలో వుండిన పాలుకుర్కిసోమనాథ కవికిమాత్రం స్పష్టంగా యింటిపేరు కనబడుతోంది.

తదుపరి కమ్మవారిలో నైలేనేమి, పల్నాటి వీరులలోనైలేనేమి, వెలమలలో నైలేనేమి యింటిపేరున్నట్లు కనబడదు. రెడ్లకాలంలో రేచర్లవారు, అల్లాడివారు, కోమటివారు యిత్యాది యింటిపేర్లు కొన్ని గోచరిస్తున్నాయి.

బమ్మెరవోతన్నకు యీ బమ్మెర అన్నది పైన ఉడావారిచిన పావులూరివల్లనకవిఅన్వయమే అనువర్తిస్తుంది. ఏమంటే యీతని సమకాలికుడు, బావమరిది యైన శ్రీనాథుడికి యింటిపేరు లేదు.

రాయల అష్టదిగ్గజాలలోనూ యింటిపేరు బాగా కనబడుతోందిగాని రామరాజభూషణుడికి మాత్రం కనబడలేదు.

చామకూర వేంకటకవికి యింటిపేరు రుదిగాని రఘునాథరాయలకు లేదు.

ఈ యింటిపేరురీతికి ప్రాచీనశాసనాలు, గద్యలు, పత్రపద్యములు తప్ప వేరు సాధనాలు కనబడవు. అందులో యొక్కడా యీ యింటిపేరు కనబడదు. శ్రీనాథాదులకు యింటిపేరు లేదా? వుంటే యెందుకు వ్రాసుకోలేదు? ఇటు యేడుతరాలూ అటు యేడుతరాలూ దిబ్బా తీర్థం యేకరువుపెట్టిన గద్యులలో, పత్రపద్యాలలో, శాసనాలలో యెందుకు వ్రాసుకోలేదు? ప్రస్తుతం మనలో కొందరికి యింటిపేరేగాని పేరు అనవసరం అని తోచి, అద్దంకి, పారుపల్లి, స్థానం అని వ్రాసుకుంటూ వున్నట్లే అప్పు

ఇంటిపేరంటే?

టిలో శ్రీనాథాదులకు పేరే గాని యింటిపేరు అనా వశ్యక మని తోచిందా?

తీరిపోయిందా? తీరిపోతే మరి మన తీ యింటిపేరు బరువెందుకు? యెత్తేయజ్ఞం అనీయొచ్చా?

కాగా యిప్పటికి తేలింది యేమిటి అంటే —

౧. ఇంటిపేరు అనేది మొదట ఆంగ్రంలలో లేదు. నీదో మధ్యకాలంలో వచ్చింది. ఆ కాలం సేసలుపడాలి.

౨. ఆ కాలంలో యిట్టి యింటిపేరు కావలసి వచ్చిన వ్యావహారిక యిబ్బంది యేమిటో స్పష్టపడాలి.

౩. ఆ అవసరం యిప్పటికీ వుందా? లేక

ఈ యావత్తు వివరాలను యిదవిశ్లేషమంటూ పరిష్కరించమని ఆంగ్ర దేశంలో వున్న పెద్ద లందరినీ పేదకుంటున్నాను. ముఖ్యంగా కోరాడవారిని కోరుతున్నాను. తాపీవారిని తొందరపడమంటున్నాను. పేటూరివారిని వెతకమంటున్నాను. కట్టమంచివారిని కటాక్షించమంటున్నాను. చెళ్ళపిళ్ళ వారిని చెప్పమంటున్నాను.

నూత్రంబు గోత్రంబు త్రేత్రంబులేగాని గద్యంబు నింటిపే రానరాదు

తాతముత్తాతలు తండ్రు లన్న లె గాని వంశవర్ధన నిది విశేషపడు

వారాలు వర్ణాలు వర్ణరాశిగాని చూపట్ట దిది నాటి కాసనముల

తర్జింబి భర్జింబి గర్జింబిచేకాని మరిచి రీ వ్రాసు విమర్శలందు

ఎచట సున్నదో ఎందుకై వీడబడెనో - యెరుగుదురయేని డెల్పు డా యెరిక నాకు

విమలమతులార కవులార విబుధులార - ముందుగా జేతు నిడె మీకు వందనములు.

ఆడవారి గాననభ

కాళిదాసుని శకుంతలాచిత్రణము

= శ్రీ సంఢారి బంగారయ్య =

శకుంతలాచిత్రణమునందలి ఆకర్షకసాధనములలో శకుంతలాచిత్రణ మమూల్యమైనది. ఈచిత్రణమున కవికులగుచుచు చూపిన ప్రాగల్భ్యము శాకుంతలమునకు ఆంధ్రవైభవమును జేకూర్చుచున్నది.

శాకుంతలాచిత్రణము నొక యాలయముగ గ్రహించి నచో అందు సుప్రతిష్ఠితమైన విగ్రహము శకుంతల. ఇతర పాత్రములన్నియు ఈవిగ్రహమునకు అర్చకులు. ఈవిగ్రహ సౌందర్యమునకు రసజ్ఞతాభూషణము లనదగిన నీచపాత్రములు సహితము చకితము లగుచున్నవి.

“ఈదృశంనామ సుఖోపనతం రూపం దృష్ట్వా కోఽన్యో విచారయతి” అని దుష్యంతుని పరిణమగు శకుంతలాసౌందర్యమునకు ని చా ట లిచ్చుచున్నాడు : మోదకభాదనమే జీవితపరమార్థముగ గ్రహించిన విదూష కుడుకూడ

“మైషా శిథిలబంధో ద్వౌత్తకుసుమేన కేశాంతే నోద్భిన్న స్వేదబిష్టనా వదనేన విశేషతోఽవసృతాభ్యాం బాహాభ్యాం అవనేకస్నిగ్ధతరుణవల్లవస్య చూతపాదవస్య పార్శ్వే ఈషత్పరిశ్రాస్తే చాలితా”

అని చిత్రపటమునుండియే శకుంతలామూర్తివిశేష మును గ్రహించుటలో వైదగ్ధ్యమును బ్రకటింపుచున్నాడు. అట్టిదో “ననుశకుంతలాయా స్సౌభాగ్యదేవతా అర్చనీయా” అని విశేషతకులగు శకుంతలసఖులు పూజ కువక్రమించుటలోగాని, “ఆయే లద్ధం సేత్రనిర్వాణమ్” అని రసజ్ఞ షక్రవర్తియగు దుష్యంతుడు దర్శనమాత్రమునకే అనంద లహరిపై నుయ్యాలలూగుటలోగాని ఆశ్చర్యము లేదుగదా :

శకుంతలాసౌందర్యోపాసనమునకు ఎన్నో కొన్ని పూరింపు నేకరించుకొని అన్ని పాత్రములును ఆయత్తము లగుచునేయున్నను అగ్రతాంబూలముమాత్రము దుష్యం తునిదే. కాళిదాసు శకుంతలాసౌందర్యమును వర్ణించుచు చెప్పిన క్లౌకములలో అత్యుత్తమమయిన వన్నియు

దుష్యంతుని నోటనే వెలువడుచున్నవి. సౌందర్యము సర్వజననమోహనకరమే యయ్యును, ఉపాసకుని సంస్కారమును బట్టికూడ దాని విశేషములు బ్రకటమగు చుండునుగదా :

ఈ చిత్రణమునందలి విశిష్టలక్షణము మూర్తి మత్త్వము. ఏ యవస్థ కాయవస్థతో బ్రతినిమేషము శకుంతల మన యెదుట బ్రత్యక్షమగుచున్నది. ఇప్పటి బంగళీచిత్ర ణములందువలె అస్పష్టముగగాని, ఆత్మైకప్రధానముగగాని గోచరింపక సుపుష్టమైన విగ్రహముతో కన్నులసండు వొనర్చుచున్నది. వల్కలధారణి యైన శకుంతలవర్ణనము—

“సరసిజ మనుబద్ధం తైవలేనాని రమ్యం మలినమసి హిమాంశో ర్దక్ష్య లక్ష్మీం కనోతి ఇయ మదికమనోజ్ఞా వల్కలేనాని తస్యీ కిమివహి మధురాణాం మందనం నాకృతీనామ్.”

మృతసేవనమొనర్చుటకయి కేసరవృక్షమువెంత నిలువబడినపుడు బాహ్యప్రకృతితో మానవసౌందర్యమును నమన్వయించుచు తీసిన పోదో :—

“అధరః కిసలయరాగః కోమలవిటపానుకారిణీ బాహూ కునుమమివ లోభనీయం యోవన మంగేషు నన్మద్దమ్.”

అంతలోనే మధుకరముచే కాతరీహత యగుచున్న శకుంతలా విగ్రహము:—

“యతో యత స్వట్పరణో భివర్తతే తతస్తతః ప్రేరితలోలలోచనా వివర్తితక్షూరియ మధ్య శిక్షతే భయా దకామాపి హి దృష్టివిప్రమం.”

ఈరీతిగ నీసీమారీలు త్రిప్పినటులుగ ననుక్షణము వర్ణించుకొనుచువచ్చినాడు కాళిదాసు. “అహో సర్వావస్థాసు రనుజీయత్య మాకృతివిశేషాణామ్” అను బాక్యము వేరొక సందర్భమున జెప్పినరయినను శకుంతలావర్ణనమునకుగూడ ఎంతగ నన్వయించునో చూడుడు. మధురావస్థలోమాత్రమే కాక.

“ఇతః ప్రత్యాదేశా త్వజన మనుగమ్యం వ్యవసితా తత స్తీష్ఠేయ్యై ర్యదతి గురుశిష్యే గురునమే పున ద్భృష్టిం బాష్పప్రసరకలపా మర్చితవత్తి....”

అని విషమావళలో జిక్కుకొన్నపుడును, “వననే పరిధానరే వసానా నియమజ్ఞమునీ ధృతైకవేణీ” అని విరహాద్రతమును భరించుచున్నపుడును చేసిన వర్ణనములు గూడ ఎంత రమణీయములుగ నున్నవి :

సువృష్టవిగ్రహ మనగనే స్థూలచిత్రణ మని భావించ రాదు. ఎక్కడను వ్యంగ్యమయ్యాదను అతిక్రమించకుండ కవి పూర్వమైన యాత్మనిగ్రహమును వహించి వర్ణించుచున్నాడు గాని లౌల్యముతో చేసిన వర్ణన మెచ్చటను గానము. అంగవ్రత్యంగవర్ణనము లున్నను కుమారసంభవమున పార్వతీవ్రతమవర్ణనమువలె దీర్ఘమైనవిగను, ప్రారథా విహీనములుగను, విసుగు జనింపజేయునవిగను లేవు. ఇంకొకటి. కొన్ని ప్రబంధములలో నాయకా వర్ణనములవలె గతానుగతికముగ లేక అవస్థావైశిష్ట్యమును, ఆకృతి వై శిష్ట్యమును ప్రతిపాదించునవిగ నున్నవి.

కాళిదాసుని నాటక నాయకంలో మాళవిక కేవలము మనుష్య స్త్రీ. ఊర్వశి కేవలము అప్పరస్త్రీ, శకుంతల యన్నో కేవలము మనుష్య స్త్రీ గాదు ; కేవలము అప్పరస్త్రీ గాదు. మేనకా విశ్వామిత్రుల సంబంధమును

*“కన్యను అనామ్రూతపుష్ప మని వర్ణించుటలో విశేష మేమున్నది ? మీరు మిక్కిలి అట్లీ లవ్యోతకముగ కూడ లేదా” అని కొందరు విమర్శకులు ప్రశ్నించుచున్నారు. ఈ శ్లోకమునకు ‘ఆనఘం’ అను పదము ప్రాణవదము. దుష్కంతు దీదివరలో సుందరుల నెందరినో చూచినాడు. కాని ఎక్కడను (వేలుపెట్టి చూపుటవలెన) వీలులేని. ఏమా శ్రమ మాలిన్యము లేని. రూపసంపద ఒక్కటో మాత్రీభ్ర వించి ఇచ్చట ల్రక్యక్ష మైనది. అందును అట్టి రూపసంపద ఉండు ననుకొనుటకు వీలులేని ఆశ్రమమున బ్రత్యక్షమైనది. ఒక సూతనక్షోతిని సందర్శించిన శాస్త్రజ్ఞునివలె ఆతడు వివేకదయ వర్ణించుచున్నాడు. ఉపమానముల మూలమున ప్రతిపార్థమయినది సౌందర్యముయొక్క అకృత్రిమత్వము మాత్రమే. నాగరకతానందగ్నము కలుగగనే దానికి కృత్రిమ త్వము (Artificiality) సంభవించు నని దుష్కంతుని యాశయము. ఈ సందర్భమున “కర్తవ్య దుర్లభ మిద” మను శ్లోకమును గూడ జ్ఞప్తియందుంచుకొనదగును.

పునస్కరించుకొని మానవత్వము, దైవత్వమును ఈమె యందు తెన్నుగ నెఱ్ఱుకొనుచున్నది, అందుచేతనే ఈమె వర్ణనమునందుకూడ కాళిదాసు అనుభావశిల్పమును గాన జరిపిచున్నాడు.

“అభ్యున్నరా పురస్తా దవగాధా జఘనగోరవాత్పచ్చాల్ ద్వారేఒన్య సాంధునికతే వదనజ్జ్ఞై ర్మృత్యుతేఽపిసహ.”

అని దృఢముగ పాదమును భూమిమీద మోపనిచ్చి వర్ణించుచున్నను

“మానుషీమ కథంవా స్యా దన్యరూపస్య సంభవః,

న ప్రభాతరలం జ్యోతి రుదేతి వనుచాకలాల్,”

అని యొక్కమారుగ గగనమున కెత్తవైచుచున్నాడు. కాళిదాసుని నాయకంలోగూడ ఏ యితర నాయకకును లేని వైభవము శకుంతలయందు నిరూపితమైనది.

“చిత్రే నివేశ్య పరికల్పిత సత్త్వయోగా రూపోచ్చయేన మనసా విధిసా కృతాను త్తీరక్తు సృష్టి రపరా ప్రతిభాతి సా మే దాతు ర్నిధుత్వ మనుచింత్య వపుశ్చ తస్యాః.”

ఈ సౌందర్యమును నిష్కామవృత్తితో వీక్షించినను ఆత్మకాక యపురూప హృదము నిద్రించుచున్నది, ఒక్క దుష్కంతుడు మాత్రమే కాక నాటకమును చేతబట్టిన ప్రతి పాఠకుడును,

“అనామ్రూతం పుష్పం కిసలయ మలూనం కరరుహై

రసావధం రక్తం మధు నవ మసాస్పాదితరసం,

అఖండం పుష్పానాం ఫలమివ వ తద్రూప మనఘం.”*

అని గానము చేయవలసియున్నది.

మాళవికపట్లను, ఊర్వశిపట్లను లభింపని యవకాళ మొకటి కాళిదాసునకు శకుంతలపట్ల లభించినది. అది శకుంతల తావసాశ్రమమున బెరుగుటయే. ఈ యవకాళము నాతడు పూర్వముగ వినియోగించుకొన్నాడు. సహజమయిన లావణ్యమును సహజమయిన పరిస్థితులం దుండి వర్ణించుట కెంతయో వీ లిచ్చినది. ఏ రాజాంతఃపురములోనో ఉన్న కన్య యైనదో ఆమె యెంతటి లావణ్యవతి యైనను శకుంతల వలె మన చిత్రము నాకర్షించ లేకపోయెడిది. “అవ్యాజ మనో హర” మయిన లావణ్యము కావుననే శకుంతలా చిత్రణము దేశకాల పాత్రముల నతిక్రమించి సర్వకాలములందు సర్వజనులను సమ్మోహింపజేయుజాలి యున్నది. ఈమెకు ఆలంకారముగ కాళిదాసు వేకరించుకొన్న సామగ్రికూడ కడు మనోహర మయినది.

“కృతం న కర్తావ్యతబంధనం నభే
శిశిష మాగంధ విలంబి కేవలం
నవా శరచ్చస్త్ర మరీచి కోమలం
మృణాలసూత్రం రచితం ప్రసాకరే.”

ఇక ఈమె మాంగల్యవసూలంభనములు, తీర్థమృత్తిక! గోరోచనము! దూర్వాశీసలయములు! అత్తవారింటికి ప్రయాణ మగునపుడు నఖలు ఈమె కొనంగు కానుకలు పొవ్చోలు కావు; నెంఱుబుట్టు కావు; నగలు కావు; నాణెములు కావు. నారికేళనముద్దక నిక్షిప్తమగు కేసరమాలిక! ఇట్టి అత్యంత సులభసాధ్యమగు సామగ్రితో కాళిదాసు త్రితోకసుందరి అయిన యీమె విగ్రహము నలంకరించి నాడు.

తావసాశ్రమమునందలి బాహ్యప్రకృతికిని, శకుంతలకును ఒకవిధమయిన అన్యోన్యత. అవినాశవసంబంధము నేర్పరుచున్నవి. ఈ రహస్యమును గుర్తించియే—

“కార్యా నైకతలీనహంసమిభునా స్రోతోవహః మాలినీ
పాదా స్త్రా మభితో నిషణ్ణపారిణా గౌరీగురోః పావనాః
కాథాలంబికవల్గలస్య పతరో ర్నిర్మాకు మిచ్చామ్యధః
శృంగే కృష్ణమృగస్య వామనయనం కణ్ణాయమానాం
మృగీం”

అను శ్లోకములో కేవలము వ్యక్తిచిత్రణము మాత్రమే కాక స్రాంత చిత్రణముకూడ ఎంత యావశ్యక మైనదియు విస్పష్టపరచినాడు. ప్రథమాంకముననే “ఏతా ప్రపన్వితన్యాః స్వప్రమాణానురూపైః సేవనపురై ర్పాలపాదపేథ్యః పయోదాకు మితపి వాభినర్తకైః” అను వాక్యముతో చదువరి హృదయమునలు నొక సమ్మోహనాత్మము వేసిన ట్లగుచున్నది. “పుద్గాంత దుర్లభ మిదం” అను దుష్కంఠుని శ్లోకముగూడ ఈసమ్మోహనశక్తికై సాక్ష్య మిచ్చుచున్నది. “నకేవలం తాకనియోగః అస్తి మమాపి ఐదు సోదరన్నేహ ఏతేషు” అను శకుంతలావాక్యము ఈశక్తిని మరింత సాంద్రమొనరించుచున్నది, దీనినిబట్టి ఆశ్రమవృక్షములపయ నామెకు-విలాసవతులకు సాధారణముగా పూవులమొక్కలపయ నుండు మొగ్గరము మాత్రమే కాక వానియందు సోదరన్నేహ మున్నదని వ్యక్తమగుచున్నది. “నఖి శకుంతలే, ఇయం స్వయంవరపదూ బాలనహకారస్య త్వయా కృతనామధేయా వనజ్యోత్స్నాతి నపమాలికాఖలు-ఏనాంవిన్యతానీ?” అను ప్రశ్నవలన మొక్కలకు ఆమె ముద్దుపేర్లు పెట్టుకొనుచు వానిలో నొం

దొంటికి వివాహములొనర్చుచు వినోదిండు ననుట తేటపడుచున్నది. దీనికి శకుంతల యిచ్చిన “తదా యది ఆత్మా నమపి విస్మరిష్యామి” అను సమాధానము ఆమెప్రేమను “సోదరన్నేహ” మనునంతరువునుకూడ దాటిపోయి అత్యుసాద్యశ్య మను నంతరువును జేర్చుచున్నది.

నాలుగవ యంకమున శకుంతలాచిత్రణము పరమావధి నందుచున్నది.

“పాతుం నప్రథమం వ్యవస్యతి జలం యుష్మా న్వసితేషుయా నాద తే ప్రియమండనావి భవతాం స్నేహేన యా వల్లవమ్ ఆద్యే హే కుసుమప్రసూతి నమయే యస్మా భవ త్యుత్పనః సేయం యాతి శకుంతలా పతిగృహం సర్వైరనుజ్ఞాయతామ్”

అను తాతపాదుల వాక్యము శకుంతలాహృదయమును చక్క గ చిత్రించుచున్నది, ఆమెప్రేమ ఎట్టి స్వార్థ త్యాగబుద్ధిచే నుత్తేజితమయినదియు నిరూపితమగుచున్నది. ఆశ్రమమృగములయందుకూడ ఆమెకు ఎట్టి యగాధమయిన ప్రేమ మున్నదో తిలకింపుడు :

“యస్య త్వయా వ్రణవిరోపణ మింగుదీనాం
తైలం స్యస్థివ్యత ముఖే కుశసూచివిధే
శ్యామాక ముష్టి పరివర్తితకో జహతి
సోయం న పుత్రకృతకః పదవీం మృగస్తే.”

ఇట్టి ప్రేమకు అశవిమృగముల హృదయములు నైకము నంచలించి ద్రవీభూతములు కావలసినదేగాని ఊరకుండగలవా :

“ఉగ్ధశితదర్పకబలా మృగాః పరిత్యక్తనర్తన మయారాః
అవస్థితహంతుపత్రా ముజ్జు త్యక్త్రూణీప లతాః”

చతుర్థాంకము కాళిదాసు కల్పించిన ప్రత్యేకస్వర్గసీమ. ఈయంకము లేతున్నచో శకుంతలాచిత్రణములో నున్న సౌందర్యము నగమునకు మైగా లుప్తమయ్యెడిదేమో :

శకుంతలకు బాహ్యప్రకృతితో నున్న యన్యోన్యతను చిత్రించుటలో కాళిదాసు మూలమునం దున్న యంశములే విపులపరచినాడు. కాని శకుంతలకు అనసూయాప్రియంవదలను జతగూర్చుటలో క్రొత్తదారి ద్రొక్కినాడు. స్థూలదృష్టికి ఈ అనసూయాప్రియంవదలు శకుంతలను దుష్కంఠునితో సంధానించుట కుపయోగపడు కథానిర్వహణ సాధనములుగా మాత్రమే గోచరించుచున్నవి. కాని సూక్ష్మదృష్టితో బరికించినచో శకుంతలాచిత్రణమునకుగూడ ఈచిత్రణ మెట్టి యమూల్యసాధనమో బోధపడకమానదు. కళార్య

ప్రీతి కౌన్ని యపురూప సౌందర్యమయము లగు వస్తువుల మధ్య వాటివన్నిటిని మించిన ఇంకొక వస్తువు నుంచి తెలిసింది. “కవినాం కవీంద్రులే” అనినట్లు ఇట్టి కళారహస్యములకు పట్టినిల్లగు కాళిదాసు శకుంతల నొక్కతేనే చిత్రించక అమెకు “తోడిపెండ్లికూతులు”గ నుండుటకయి మరి ఇరువురు సౌందర్యవతులనుగూడ చిత్రించినాడు. అందువలన శకుంతలతోప యనుమడించినది. ఈ రహస్యమును రసజ్ఞ శేఖరదగు దుష్కంతుడుకూడ గుర్తించి “అహో! నమవ యోహరవమణియం సౌహార్దం భవతీనాం” అని తబ్బిల్చుచున్నాడు.

ఈ అనసూయాప్రియంవదల చిత్రణమువలన శకుంతల తెల్ల రోజు చేకూరినదియే “అపి కానాసి కింవిమిత్రం శకుంతలా వనజ్యోత్స్నా మతిమాత్రం పశ్యతి” అనునప్పటి నిర్మలపరిహాసములును, దుష్కంతుడు నమిసించిన వెనుక “నపి శకుంతలే, యద్యద్య తాతః సన్నిహితో భవేత్” అనునప్పటి నర్మగర్భిత పరిహాసములును, శకుంతలను దుష్కంతుని సన్నిధిని విలుపుటకు వ్యాజ్యముగ “వృక్షసేచనే ద్యే మే ధారయసి, తస్మా దేహి తావ దాత్మానం మోచయి త్యా తతో గమిష్యసి” అనునప్పటి కుహనాలహములును విశదీకరింపగలవు. శకుంతలను దుష్కంతునితో సంధానిండుటకు వారు చేటికలు. గాంధర్వవివాహమునకు వారు పెండ్లి పెద్దలు. శకుంతల యావేదనతో నమరాగినులు. శకుంతలా ప్రస్థానసందర్భమున బాలనహకారమును, నవమాలికను “ఏషా ద్యయో ర్వాం హ ప్రసిక్షేపం” అని శకుంతల వారి కొప్పగించినపుడు “అయం జన స్త్యయేదాసిం కన్య హస్తేల్లికః” అని వారు బాష్పములు విడుచుచు వలికిన వాక్యము ఎంత హృదయంగమముగ నున్నది :

పాత్రపరిణామము (Evolution of character)

అను ప్రక్రియకు శకుంతలాచిత్రణము చక్కని నిదర్శనము. నాటకమున బ్రవేశపెట్టిన పాత్రము మొదటినుండి తుదివరకు ఒకేతీరున నిలిచిపోవుట అసంభవము. లోకములో ఏవ్యక్తి నైన గై కొనుడు. ఆతని స్వభావమునుబట్టి యాతని జీవితము నడచుచుండును. కాని ప్రపంచమున నాత డొక్కడేగాక ఇంకను ఎన్నో వ్యక్తు లున్నవి, శక్తు లున్నవి. వీనివలన తలవనికలంపుగ కొన్ని యుదంతము లాతని జీవితమున బ్రవేశించుచున్నవి. ఈ యుదంతములనుబట్టి యాతడును, ఆతనినిబట్టి ఈ యుదంతములును పరస్పరపరిణామము

నందుచుండును. ఈ పరిణామమును నాటకపాత్రములలో నిరూపించు కళాప్రక్రియకు పాత్రపరిణామ ముండును. శకుంతల మొదట ఆశ్రమవృక్షములను, ఆశ్రమమృగములను, ఆశ్రమ వాసులను రప్ప ఎరుగది అచూయకహృదయ. మున్నుండు ‘అమె! ప్రేమము వీనిని ఆశ్రయించుకొని ప్రకాశించుచున్నది. దుష్కంతుడు అమెదృశ్యశృంగమున ఉడువరకు నడకమైన అమెహృదయమును కలి మొదట చిత్రించుకొనినవచ్చినాడు. దుష్కంతుని అమె అహ్వనింపలేదు, అది యాదృచ్ఛికముగ. అదే దైవికముగ నడచిన యుదంతము. ఈ యుదంతము వలన, అనగా దుష్కంతుడర్జునమువలన అమెహృదయమున నొక వికార ముదయించినది. ఇది తపోవనవిరోధి యని హాద అమె గ్రహింపకపోలేదు. మూడవ అంకము తుది వరకు ఈ వికారపరిణామము చిత్రితమైనది, వివాహ మైనది, దుష్కంతుడు స్వనగరమునకు పోయినాడు, అది గాంధర్వ వివాహ మగుటచే గురుజనుల యనుజ్ఞ లేదు. ఇటు కణ్వు దేమనునో అని ఒక భయము. అటు దుష్కంతుని అనంతర ప్రవర్తన మెట్లుండునో అని ఒక ఆందోళనము. పంచ మాంకమున దుష్కంతుడర్జునమువరకు ఈ ఆందోళనము చితితము. తుదకు వలివలన సిద్ధించినది ప్రత్యాదేశము, ఈ ప్రత్యాదేశసందర్భమున ప్రదర్శితమైనది దైవశక్తి యొక్క దురూహాత్మక-అనిధ్యార్థక. “తావ ద్విదిహ చర్యితం ప్రభుత్వమ్” ప్రతికూలముగ నున్న ఈ దైవశక్తిని ప్రసాద పరచుటకే దీర్ఘ వృత్తి గల. ఆర్షదృష్టి గల. కణ్వుడు సోమ తీర్థమునకు పోయినది. ఏమయిననేమి, ఈ దైవశక్తి దాని పని నది చేయకమానినదిగాదు. అంగుళీయకము మాయ మైన , దుర్వాసుని కావము ప్రకాశించినది, పతికి నమ్రోహ ముదయించినది, తనకు ప్రత్యాదేశము సిద్ధించినది. ఇది శకుంతలాజీవితమున పెద్ద ఘట్టము. ఆత్మహత్యకుగూడ అమెను పురికొల్పినలనిన- పురికొల్పిన-ఘట్టము. తరువాత మరీచాశ్రమమున అమె విరహావ్రతమును ఖరించినది. జీవితమునందలి భోగవాంఛలు పటాపంపనైనవి, ఈ కష్టాన్నిలో త్రాగుటవలన ఆత్మ కొక నైర్మల్యము సిద్ధించినది, దుష్కంతుడు మరల అమె నంగీకరించినను అమె కప్పటికే ఇహజీవితమునందలి మోక్ష తగ్గి ఆశ్రమంతరమును స్వీకరించుటయందు అసక్తి హెచ్చియుండవలెను, కాని ఈ యవస్థయందుకూడ శ్రీజనోచితమగు మాధుర్యము అమెను వీడలే దనుటకు “జిహ్వా మ్యార్యపుత్రేణవహ గురునమీపం గంతుం” అను వాక్యముతో కాళిదాసు మిక్కిలి ప్రాశస్త్యముగ విరూపించినాడు. తావనకన్యగ పృథ్వీచేపన మొన

దుడు ప్రవేశించిన శకుంతల ప్రణయినియై, పెండ్లికాదు రయి, గర్భవతియై, కాపాపహతయై, దుర్భరదుఃఖాగ్నిస్థితయై, ఆత్మవదోద్వృత్తయై, కుడుకు మరల పుత్రవతియై, పతివర్మానితయై ప్రాధనిర్భరవయఃపరిపాకమునబ్రత్యక్షమగుచున్నది.

కాని సూక్ష్మముగ విచారించినచో ఈ చిత్రణమున ఒక్క లోపముకూడ పొడకట్టుచున్నది, అది కవినంస్కృతి ననుసరించినది, వాల్మీకియో, వ్యాసుడో ఈ నాటకమును రచించిరేని వారి శకుంతలాచిత్రణము వేరుగ నుండెడిది. కేవలము మూలానుసరణ మొనర్చినను కాళిదాసు శకుంతలాచిత్రణము వేరుగ నుండవలసినది. మూలమునుబట్టి శకుంతలవీరము రెండుభాగములుగ విడిపోవుచున్నది, హస్తినగరమున దుష్కంతుని మరల గలసికొనువరకును ఒక

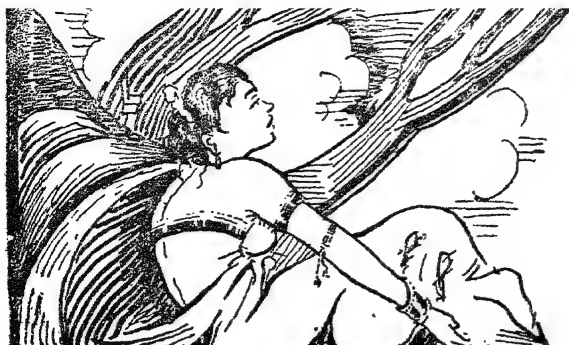
భాగము, అటుతరువాత, అశరీరవాచి ననుసరించి దుష్కంతు డామెను స్వీకరించువరకు రెండవభాగము. శకుంతలయాత్మ విశ్వాసమును, అనన్యదుస్పాద్యమగు తేజమును నిరూపింప జాలినది, అనగా శకుంతలకు భారతమహిళామండలిలో అగ్రస్థానమును చేకూర్చినది ద్వితీయభాగమే. కాళిదాసు తన చిత్రణమున లాటిత్వసీమయగు మొదటిభాగమును ఎంతో మనోహరముగ బెంచుకొనివచ్చి మాహాత్మ్యభినియగు ద్వితీయభాగమును మిక్కిలి కుదించివైచినాడు, అత్తవారింటికి చేరుకొనువరకు, అనగా చతుర్థాంకాంతమువరకు ఆతని చిత్రణము అతిమనోహరముగ నున్నది, కాని తరువాత మిక్కిలి సంకుచితమైపోయినది, వంశమాంకమున బాహుళ్యముగ రాజనభ్యో జయభేరిమోగింపవలసిన శకుంతల "నవగుంశనవతి"గ నొనర్చి పెరిచిదారిని నిష్క్రమింపజేసినాడు.

కో యి ల

ఆరుని చెలికాని కాతిభ్య మొనఁగ
మంగళగీతి లేమాపు లుడుండి
కోయిలా, వినిపించె కుహుకుహూధ్వనుల
నిత్యనమ్మోహనాన్నిత మంజురతము
నిద్రాణ నిరసిత సీరవ నృప్తి
గాననుధాతరంగములఁ దేలించి
యెచటికో, యెచటికో యీడ్చికొందోపు.
పంచమన్వరగాన భౌతికజగతి
పరమసంతోష కవాటముల్ తెఱచి
స్వర్గలోకం బొందు సమకూర్చెప్రతిని
ప్రాతర్విభిన్నాబ్జ పత్రంబుపగిది
నవవసంతోదయానంద భాగ్యమున
సర్వంబు చైతన్య సంపుల్లమాయె
కమ్మని గానాట్టి కల్లోలహతిని
కవికుమారుని మనఃకావ్యంబునందు
భూరిప్రమోద సమ్మోహనాశ్వాస
మారంభమయ్యెఁ బ్రాయంపులేజిగికి

శ్రీ కె. అన్నమరాజ శర్మ

కన్నమిన్నె టుంగని గడుసుమీలారి
కోకిలా ! నీపునః కూజః శ్రుతిని
కుహుకుహూయని మాటుకూతగూసెడిని,
వలవంత యెంతటి బాధాకరంబా
పడుచుజంట యెఱుంగు ప్రాయం బెఱుంగు
శోణితాక్షమ ! ప్రేమసూత్రాపుటురుల
బంధింప నెంచెదే పడుచుదుంపతుల !
వీ యతీంద్రియ బలం బే యోగరక్తి
యే యైద్రజాలికం బే మహాశక్తి
మిళితమైయుండె త్వస్మృదుగానలహరి
ఊహింప నగునె రసోర్ములతన్మ
యానందగతి దేలియాడుటదక్క -
ప్రణయినీనంగత ప్రశ్రయధ్వనియొ
భగ్నమనోదిత పరిదేవనంపుఁ
నేకలో నీ రుతి గీలింపఁ బడుట
వచియించు భారంబు పాత కావళికె
వదలితి నే న్నేహ వాల్మభ్యవశత.

[కథానిక]

దృశ్య ధా లు

= శ్రీ క్రొవ్విడి లక్ష్మన్న =

అలాడు జూనియర్స్ కి సీనియర్స్ ఆహ్వానపు విందు. కాలేజీ కళకళలాడుతోంది విద్యార్థి విద్యార్థిని సమూహంతో. ప్రాఫెసర్లు, ప్రొడెంటు అందరి మొహాల్నీ చిరునవ్వు తాండవ మాడుతోంది. చక్కగా అలంకరింపబడ్డ క్లబ్ రూమ్ లో సుఖాసీనోప విష్ణులయి అంతమందీ కబుర్లు చెప్పకుంటున్నారు. ఒకరి నొకరు ఎరికపరుచుకుంటూ కరస్పర్శలు చేస్తున్నారు. అడా మగా క లి పి ఓ పాతికమంది వుంటారు; అంతా ఎం. ఏ. తరగతివాళ్లే. కృష్ణమూర్తి భువనైక మోహనమూర్తి; ఆహ్వానసంఘకార్యదర్శిని. విశాలమయిన ఫాలభాగం, కుడిచక్కని కొంచెం వంకీలు తిరిగి పైకి నొక్కి దువ్విన క్రాపింగు, నిమ్మ పండులాంటి కిరీరచ్చాయ, సమమయిన ఒడ్డు పొడుగు—అతన్ని చూడగానే కలగజేసుకుని మాట్లాడా లనిపిస్తుంది. ఎప్పుడూ మడతలు తప్పని దుస్తులు అతను గొప్పయింటినాడని చెప్పక చెబుతూ వుంటాయి. ఆ వేళే మరీ యిదిగావుంది అతని ముస్తాబు. ఆర్.ప్రొ.కాలరు, డిన్నరుటై, కాఫీరునూటూ, నిగనిగలాడే బూటూ అతని అందాన్ని ద్విగుణీకరించేయి.

నిగరెట్టు వయ్యారంగా పెదిమచివర నంటించి, నిల్కు రుమాలుతో కళ్ళద్దాలు తుడుస్తూ తోడిన్నేహితుడితో మాట్లాడుతున్నాడు. “అయిదు నిమిషాలుంది అల్పా హారాలు పుచ్చుకునే వేళకి; యింకా ఒకరిద్దరు విద్యార్థినులు రావాలి కూడాను.” అంటూనే మేడ కిటికీలోనించి వాళ్ళ కోసం తొంగి చూస్తున్నాడు. సరిగా రెండు నిమిషాల వ్యవధి వుందనగా రత్నం, సబోజా వచ్చేరు. సబోజా కృష్ణమూర్తి స్నేహితుడి చెల్లెలు; క్లాసుమేటున్ను. ఆమెద్వారా జూనియర్ లో అప్పడే చేరిన రత్నాన్ని కూడా పరిచయం చేసుకున్నాడు.

వచ్చిరావడంతోనే అందరినీలాగే కృష్ణమూర్తినికూడా ఆకర్షించింది రత్నం. కేవలం నూతన వ్యక్తి అవడంచేతనే కాదు; ఆమె మూర్తిభవించిన రతిదేవిలాగ వుండడంచేతనే. కాని రత్నం సంసారుల పిల్ల. మెడలో సన్ననిగొలునూ, చేతికి చిన్నవాచీ తప్ప యింకే అలంకారాలూ లేవు. అయినా అతి అందంగా కనిపిస్తుంది చిత్రరువులో బొమ్మలాగ. అంత మరీ గుండ్రంకాని ముఖం, సన్నని చాదుబొట్టూ.

గులాబి రెక్కల్లాంటి పెడిమెలూ, కూర్చిన ముత్యాల
కోవలాంటిపల్లరుస, ఎప్పుడూ ప్రసన్నభావాన్ని
తెలుపుతుచేసే మందహాసం—యిది చాలపురత్నాన్ని
సానపట్టిన రత్నంలాగ ప్రదీపింప చెయ్యడానికి ?

అందరూ టీ ఫలహారాలు పుచ్చుకుంటున్నారు.
మర్యాద తప్పకుండా ప్రతీవారితోనూ ఒకటి రెండు
నెమిషాలు మాట్లాడి కృష్ణమూర్తి సరోజా, ఆమె
ఆన్న వెంకట్రావు ఉన్న మేజాదగ్గరికివచ్చి కుర్చీలో
కూర్చున్నాడు. మూర్తిమొహంలో ఏదో వెలితి
కనిపించింది వెంకట్రావుకి. అడిగేడు “ఇవాళకొంచెం
హుమరు తక్కువగా కనిపిస్తున్నా వేచి”టని

కృ—ఏమిటో మొన్న గ్రేండుహోటలు
మీటింగులాగ లేదు. అంతా మీడియోకర్.

వెం—ఏమిషయంలో ?

కృ—ఈ సమావేశమయిన వాళ్ళకి అసలు
జేటస్నేలేదు, నువ్వు నీ చెల్లెలికి మనహా. అంత
బొత్తిగా నేలను ప్రావలాడేవాళ్ళతో కలిసికట్టుగా
వుండడం కష్టం.

వెం—బాగానేవుంది. ఇది సంఘానికి సంబం
ధించిన సమావేశం. ఎం. ఏ. రెండు క్లాసుల్లోనూ
తున్నవాళ్ళు ఒకరి నొకరు బాగా తెలుసుకోవాలనీ.
విషయాలు సర్దురంగా సేకరించాలనీ
కామా దీని అభిమతం ?

సరోజ—సాసయితో చిన్న పెద్దాహూడా
ఉంటుంది అంతస్తు అంతమాత్రంచేత ఉల్లాసభంగం
ఎందుకు చెసుకోవాలి కృష్ణా?

కృ—మీ ఉపన్యాసాలు వరవళ్ళు వ్రాసుకో
డానికి చాక్కిగా పనికొస్తాయి. కాని ఒక్కవిష
యం మీరు వుభయలు మరచిపోయేరు. ఉల్లాసం
అనేది దానంతట అది కలగాలి; ఎరువుతెచ్చుకో తగ్గది
కాదు. నటించినంత మాత్రాన్ని ఆత్మకి ఎంతమాత్రం
సంత్పత్తి కలగదు.

సరోజ—నటించవలసినంత అగత్యం ఏమొ
చ్చింది అంట.

కృ—సమానవియ్యం, సమానకయ్యం కాక
పోయినప్పుడు నటనకాక మరే ముంటుంది?

వెం—అందరూ పోస్టుగ్రాడ్యుయేట్సుచే
గదట్రా.

కృ—ఏప్పుడూ పుస్తకాల గొడవేనా ?

వెం — ఏసందర్భమయినాను. అందరూ
బి. ఏ. ప్యాసయినవాళ్ళ మనడంచేత ఆత్మ-బుద్ధి ఒక
పరిణతికి వచ్చి సమస్తాల్ని సమానంగా బోధపరుచు
కుని చర్చించగలమని నే ననుకుంటాను.

కృ—అబ్బాయ్, నువ్వు ఎన్నిచెప్పినా ఆద
ర్భాలే మాట్లాడుతున్నావు. అనుసరణకీ ఆదర్శానికీ
చాలా తేడావుంది.

సరోజ—సరేలే. కోడిగ్రుడ్డంత బంగారంలేని
వాడున్నాడా అని వాడికోసమే వెతుక్కోవడం
దోషం కాదా?

కృ—అదే దోషమయితే నాభర్తం. అడ్డమ
యిన వాళ్ళతోటే, రెండవరాలున్నాయి గదా అని,
నేను కలిసిమెలిసి తిరగలేను.

“ఈప్రస్తుత కేసు చాలారుచిగావుంది, యింకోమ
క్కపుచ్చుకుంటావా. కృష్ణా” అంటూ ధోరణిమాచ్చే
సింది సరోజ అర్థవంతంగా అన్నవంక చూస్తూ. ఎప్పు
డూ యితే. ఇలాంటివి ఎన్నో సంఘటనలు వచ్చేయి;
కాని తెగేరవకూ లాగే స్వభావంకాదు సోదరి సోద
రులది. ఇంక కృష్ణమూర్తి మనస్సు చివుక్కుమంటుం
దనేసరికి ఎవరో ఒకరు పట్టా తప్పించేస్తారు.

కృష్ణమూర్తి తండ్రి, వెంకట్రావు తండ్రి బాల్య
స్నేహితులు; ఇరుగుమారుగు గ్రామాలకి ప్రాప్తయిట
ద్దన్ను. కృష్ణమూర్తి తండ్రి చిన్నతనంలోనే కాలం
చెయ్యడంచేత అతనివ్యవహారాలన్నీ వెంకట్రావునా
న్నగారే చూస్తూ ఉండేవారు. అదే కారణం కృష్ణ
దూ, సరోజ-వెంకట్రావులూ “ఏకగర్భజనితుల్లాగ
వుండడానికి, ఒకరినొకరు అర్థంచెసుకోడానికిన్నీ.
వెంకట్రావుతండ్రి నాలుగుదేశాలు తిరిగినవాడు;
అతని ప్రాప్తయిటరి అంతా స్వాధీనం. కష్టం సుఖం
అనుభవించినవా డవడంచేత హృదయ వైశాల్యం ఏర్ప
డింది. ఆ అంతురాలు సంతతిలాహూడా నాలు

కున్నాయి. కృష్ణమూర్తి తండ్రి ఆగర్భక్తిమంతుడు. తాతము తాతలనాటినుండి వస్తున్న జమీందారీ. చిన్నప్పట్నుంచీ గుర్రబుద్ధిలోను, మోటరుకార్లలోను కాలం వెళ్లబుచ్చినవాడు. అంచేతే కృష్ణమూర్తికి కూడా దర్జా ప్రధానం. ఎంతచదువుకున్నా నూటల్లో నూ, చేప్టల్లోనూ అహం కనిపిస్తూ ఉంటుంది. తను అవగాహన చేసుకోలేని విషయం లేదనే తొందర పాటుకూడాను.

ఈ పరిస్థితుల్లో రత్నం పక్కలో బల్లెలూగ ఉండేది అతనికి. రత్నం ప్రపంచకాన్ని ఎప్పుడూ సరళంగా అర్థంచేసుకునేది. తన అంతస్తా, ఎదటివారి మనస్సును గుర్తించి మెలగనేర్చిన మనిషి. అనవసర విషయాలలో ఎప్పుడూ జోక్యం కలుగజేసుకునేది కాదు; కాని తాను కలగజేసుకోవలసేస్తే, విషయాన్ని కూలంకషంగా గ్రహించి మథించి తన వ్యక్తిత్వాన్ని స్థాపించుకుంటావుండేది. ఈమె అంటే అందరికీ అంతగౌరవం ఏర్పడ్డానికి ఈమెమతాగ్రబుద్ధే కారణం. కాని కృష్ణమూర్తినువ్రాతం ఎంతైనా తనకంటే పై చెయ్యకదని అపోహపడుతూవుండేవాడు. అసలా మెవిషయంపట్టి చుకునేవాడుకాదు. సమానవియ్యం (Statusquo) కావలసినవాడాయరి! అలాగని ఊరుకోనూలేకపోయేవాడు ఆమెనుగరించిన ప్రశంసలని వింటూ.

ఇంతట్లోకి “కాలేజీ” ఉత్సవంసమించింది. ఆటపాటలపోటీలు జరిగే సమయం; సత్తా తెలియ వలసిన ఆవశ్యకమున్ను. ఒకనాడు సాయంత్రం వెంకట్రావు, సరోజ, రత్నం కలిసి టీ త్రాగుతూవుంటే కృష్ణమూర్తి వచ్చేడు. సరోజప్రక్కని రత్నాన్ని చూడడంతోతే అతని ఉత్సాహం కొంత తగ్గింది. ఆ విషయం సరోజా వెంకట్రావులు గమనించకపోనూ లేదు. మాటలధోరణి కాలేజీ పోటీలవైపు మళ్ళింది. రత్నం విజ్ఞానాన్ని వెంకట్రావు, అతని చెల్లెలు పృథ్వీయపూర్వకంగా మెచ్చుకుంటూ మాట్లాడుతున్నారు. కృష్ణమూర్తికి యిది కష్టంగా తోచినా, బాగుండదని, ఏమయినా “టిప్స్” యిమ్మన్నాడు రత్నాన్ని సంబోధిస్తూ.

“మీరు నాకంటే సేసియర్లు. మీరు సేసేం హింట్స్ యివ్వగలరు? మీదగ్గర నేర్చుకోవాలిగాని నిజమే ననుకోండి. ఆయినా...” అని అడ్డంకిలో వదిలేసేడు కృష్ణమూర్తి. దాని ధ్వని రత్నం పెంటనే గ్రహించింది. డబ్బుగలవాడయినంత మాత్రాన్ని అన్ని ముగుజాలూ తనకైవసం అయినట్టు భావిస్తున్న వంగలి గదా అని విచారించింది; కోపం తెచ్చుకుంది. ఈమధ్యలో యింకోపాఠపాటుకూడా చేసేడు కృష్ణమూర్తి. “ఎల్లండి నా ఫుట్టినదినం. మీరు ఉభయలూ భోజనానికి రావాలి” అన్నాడు సరోజ వైపు చూస్తూ; ఆమె కళ్లతో ఏమందోమరీ, ఉత్తర తుణులతోనే “మీరున్నా” అన్నాడు రత్నంవంక తిరిగి. దీంతో ఆమెకి అతనితత్వం బాగా బోధపడి పోయింది. ఆమెపృథ్వీయం హేయభావంతో నిండి పోయింది. ఆయినా మర్యాదభంగం కలగకుండా “చాలా సంతోషం” అంది. యింటికి వచ్చి వెంటనే “మీ ఫుట్టినరోజు పండగకి నా అభినందనలు. కారణంతరాలచేత మీయింట భోజనానికి రాలేను. తమించండి” అని ఓ ఉత్తరం ముక్క వ్రాసి టాబులో పడేసింది.

అరోజు స్వర్ణాక్షరాలతో లిఖించుకుందిరత్నం. అదే ఆమెకి ప్రథమవిజయం లభించిన దినం. రంగు కాగితాల దండలతోను, ఆరటిస్తంభాలతోను అలంకరించిన మేమయానాలో పౌరులూ, విద్యార్థులూ అంతా కూర్చున్నారు. అయిదుగురు తనమనుష్యులు మేజా వద్ద వేదికపైని వున్నారు. ఉపనాథసాలపోటీ సరిగా వేళకి ప్రారంభించేరు. ప్రేక్షకులలో ఉత్సాహం, చర్చలూ బయలుదేరేయి. ఇంతట్లోకి కృష్ణమూర్తి వంతు వచ్చింది. అతను వేదికమీద కనిపించగానే చప్పట్లు మిమ్మముట్టిపోయినాయి. లోకం గొర్రెల మండలాంటిది. ఒకడు దారితిన్నేసరి. ఒకడు ఓడు అంటే కంచమంతా ఓడే. లేకపోతే అతను నోరు విప్పుకుండానే అంతగల్లంతు ఎందుకూ? కృష్ణమూర్తికి సత్తా ఒక యెత్తూ, అంగులు పెండేత్తులూనూ. అసలు

పసలోవున్న చెలిని యోహా, పోజా, గ్రేనూకమ్మెస్తూ
వుంటాయి. గత నాలుగైదు ఏళ్ల బట్టి ఆకాలేజీలోనే
చదివినవాడేమో స్థానిక బలంకూడావుంది. ఉపన్యాసం
ముగిసేసరికి ప్రేక్షకలోకంలో హర్ష ధ్వానం మరీ
యినమండించిపోయింది. ఆఖరుకి రత్నం మాట్లాడవలసి
వచ్చింది. ఈమె పూర్వోత్తరాలు ఎవ్వరికీ తెలియవు.
ఆమె ఆరంభించేసరికి నిష్పక్షికదృష్ట్యలే ప్రసరించేయి.
కాని మొదటి అయిదునిమిషాలు అయ్యేలోపలే
ముగ్ధుడు “హియర్ హియర్” అనే కేకలు విన
వచ్చేయి. ఒకానొక సందర్భంలో కరతాశ్చద్యునులకి
అంతం లేనట్లు కనపడి, ఆమె చెప్పేమాట వినపడ
కుండా పోయేసరికి, ఒక్క తుణుం తాత్కాలికంగా ఉప
న్యాసం ఆపి మరీ అందుకోవలసివచ్చింది. అయిదు
గురు న్యాయమూర్తులూ — ఒక్కవీరేనేమిటి? —
యావన్మంది న భ్యు లూ ఆ మె కే చె వు లు
అప్పగించేరు. ఒకసారి కృష్ణమూర్తే అన్నాడు “భేమ్”
అని అప్రయత్నంగా, తరవాత నొచ్చుకొన్నాను.
చివరకి ఫలితాలు చెప్పేరు. మొదటి బహుమానం
రత్నానికి; రెండోది కృష్ణాడిదిన్నీ. న్యాయం సరి
గ్గానే జరిగిందని కృష్ణాడి అంతతాత్పర్యం తెలుసును,
అయితేనేం? అతనిలోని అహం ఆ భావాన్ని చెలికి
రానిచ్చింది కాదు. ఒక న్నిద్దురు అత్యయిలు కృష్ణాడి
ప్రవర్తనకి కించపడి మందలించేరుకూడాను.

సరే యీ అడదాన్ని ఆటల్లోనైనా ఓడించలేక
పోతానా అనుకున్నాడు మూర్తి. యిద్దరూ మర్నాడు
టెన్నిసుకోట్లలో నిల్చున్నారు. ప్రేక్షకజనంలో
ఉత్సాహానికి అంతు లేదు. సమాన ఉజ్జ్వల అన్నారు
కొందరు. కృష్ణమూర్తి సెగ్గేస్తాడన్నారు మరీ కొం
దరు. ఏమో చెప్పలేక; నిన్ను మా యిలానే అనుకు
న్నాం అన్నారు యింకా కొందరు ఆత్మప్రబోధం
కలిగినవాళ్లు. ఆ అమామ్య గంభీరమయిన ముఖవర్చ
స్సులోనే తెలియడంలేదూ విజయనూచన అన్నారు
పెద్దలు, ఆట మొదలయింది. స్కోర్ షాట్సుకోసం
సిద్ధమయినవాడిలాగ ఎడమచేత్తో బంతి నెగరేసి విల్లు
వంపుగా కుడిచెయ్యి చాచి నెర్వో చేసేడు కృష్ణాడు.

బంతి రివ్రవన ఎగిరి “నెట్టు” ని డీకొని ప్రక్కకి తొలి
గింది. క్రక. చేతిలో రెండోబంతిని ప్రయోగించేడు.
రత్నం అలామాత్ర మయినా చలించకుండా బేటు
బల్ల పఅవుగా వుంచి బంతిని అడ్డోతలాన్ని స్పృశిం
చింది. “బ్యాటిఫుల్ స్ట్రూక్” అన్నది ప్రేక్షక
లోకం. వయ్యారంగా భ్రమిస్తూ వస్తూన్న బంతిని
ఆచిపెట్టి తట్టేడు కృష్ణాడు. తగిన సమయస్ఫూర్తితో
బేటుఅంచు అడ్డుపెట్టి తిరిగి వచ్చినచోటికే దాన్ని
పంపించింది రత్నం. “పైన్ కట్” అని కేకలు చెల
రేకేయి. కృష్ణాడు అందుకోలేకపోయేడు. గోలీలో
గోల అతన్ని కలవరపరిచింది. ఆ తొందర్లో కొంచెం
ముందుకువంగేసరికి కాలు జారిందికూడాను. ఏమయితే
నేం? అయిదు పాయింట్లతో రత్నమే గెలిచింది.
తెచ్చిపెట్టుకున్న మందహాసంతో కరస్పర్శ చేసి
కంగారు కప్పివుచ్చుకున్నాడు కృష్ణాడు.

3

సాయింత్రం సుమారు ఆరుగంటలవుతుంది. తమ్ముణ్ణి
ఎత్తుకుని పార్కులోకి వచ్చింది రత్నం. కృష్ణమూర్తి
అక్కడికి రావడం తెలుసించింది. రత్నాన్ని మొదట్లో
చూసేమాడనట్లు ఊరుకుండా మనుకున్నాడు. కాని
మనస్సులో ఏదో గుంజులాటగా వుంది. తలపటా
యిస్తూ అటు మొగం పెట్టి నిల్చున్నాడు. అతను
పలకరించకుండావుంటే తనుమాత్రం ఎందుకు మాట్లా
డాలని తటస్థంగా వూరుకుంది రత్నం. ఎట్టకేలకి
కృష్ణాడి దగ్గరికి వచ్చి, చిన్న దగ్గతో గొంతుక సవ
రించుకుని ప్రారంభించేడు—

“హల్లో! మీరు ఔనా కాదా అని మొదట్లో
సంకోచించేను.”

“అవుండే, ఇంట్లో వంటా వార్చు మాలాన్ని
సాధారణంగా తీరిక గాదు.”

“ఏం? మీ యింట వంటలక్క లేదా?”

“వంటమనిషి చేసిన వంట, ప్రయవేటు
మేష్టరు చేప్పిన చదువూ వంటపడతాయింటి?”

ఈ మాట కృష్ణమూర్తికి కొరడా చెబ్బలాగ

దృశ్య కథలు

తగిలించి, ఇంగ్లీషుకని దొరని ట్యూటరుగా పెట్టుకున్నాడు. అయినా పోటీలలో మొదటి బహుమతి రాలేదాయితే! కాస్తేపు మానముద్ర వహించి తిరిగి అందుకున్నాడు. విసురుగానే చెబుతున్నాయి మాటలు. చివరకి యింకపట్టలేక అనేసేడు: "మీకు చాలా మనోధైర్యం ఉందండీ"

"ఔను; మీకు నమ్రతానూ"

"ఫలోక్తి మీదగ్గరే నేర్చుకోవాలి"

"నిదానం మీదగ్గరానూ"

"మీరు పరువంగా మాట్లాడుతారు"

"దైన్యత భరించగలంగాని హైనంచ లేంగదా"

"నేనంటే మీకుకోపమా?"

"నామాటల్లో అటువంటిభావం మీకు స్ఫురిస్తే అది నేను ఉద్దేశించలేదని నమ్మండి."

"ఈ సంభాషణ నామట్టుకు నాకే చింతగా కనిపిస్తోంది. మనం వివాహంచేసుకుంటే సంతతికి నా అంతస్తూ, మీ తెలివితేటలూ వస్తాయేమో?"

"బెర్నార్డుషాని యిటువంటి ప్రశ్నపేస్తే యేం జవాబు యిచ్చేదో మీకూ తెలుసుకుగా?"

"నేను నోరువిడిచి మిమ్మల్ని అడుగుతున్నాను. ఇదే తొలిసారికాదు."

"మీరంత క్రిందికి దిగి పోవలసిన అవసరంలేదు. నేను నిరాకరిస్తున్నాను... తమింపండి. చీకటిపడుతోంది. మళ్ళీ కలుద్దాం."

రత్నప్రదీపకారోచిన్సులు నావాటికీ నలుదిశలూ వ్యాపించిపోతూ వుంటే కృష్ణమూర్తికి పచ్చి వెలగకాయ గొంతుకపడ్డట్టుంది. ఒకవైపు అహంపట్టుకు వదలదాయె; మరొకవైపు రత్నప్రతిభావికేషాలు అయస్కాంతంలాగ తీవ్రంగా ఆకర్షిస్తున్నాయి. ఆక్కడికి తన మనోరథం తెలియజేసేడు. బెట్టుసరి మూలాన్ని వ్యవహారం పొసిగిందికాదు. అయినా ఆమె అంటే అతనికి గౌరవం తగ్గలేదు; కాగా, రో

జురోజుతో అది మరి ఎక్కువయి మమకారంతో మిగిల మయి పోతోంది. నెమ్మదిగా యీసంగతి సహజా వెంకట్రావులతో అన్నాడు.

"నేను కూడానే ఎవలేదట్రా, సువ్యక్తాస్త్రం చెందు కళ్ళూ విప్పి ప్రపంచకాన్ని చూస్తేగాని లాభలేదని?" అన్నాడు అంతావిన్న వెంకట్రావు.

కృ—నేనేం తప్పచేసేనో నాకే తెలియడంలేదు.

"నీమొహం. నలుగురితోనూ సమానంగా తిరగపోడమే ఒక గొప్పతత్వం. అలాంటివాడివి నీ నాలుగుగోడల మధ్యా పడివుండాలి."

"అంటే నే నా అమ్మాయి అంతస్తుకి దిగిపోవాలన్నమాట."

"సువ్యక్తాడికి దిగి పోనక్కరలేదు. ఉన్న వాళ్ళ తింటూరు లేనివాళ్ళ పన్నంటూరు. ఆగోడవ నీకెందుకూ? చేతనయిందా చేతనయిన సాయం చెయ్యి; లేదా పూరుకో. అంతే గాని పేదవాళ్ళంటే విసుగుందా? కూటికి పేదలయితేమీలానికి పేదలా? వాళ్ళకి మట్టుకు తెలివిలేటా లేదా?"

"అదీ నిజమేలాగ కనిపిస్తుంది."

"ఇంకొక్కముక్క జ్ఞాపకంవుంచుకో. సువ్యక్తాడిపేపు కనక చెబుతున్నాను. ఒకర్ని చిన్నతనం పుచ్చడం ఏనంత మహావిశేషంకాదు; ఏఒక్కరి స్వంత హక్కున్నా కాదు. దానికి అనేకమార్గాలున్నాయి."

దీంతో కృష్ణమూర్తి వెల్లివాడిలాగ చూస్తూన్నాడు నిశ్శబ్దంగా సిగరెట్టుపాగ వొడుల్తూ.

౫

"సువ్యక్తా చాలా అదృష్టవంతురాలివి రత్నం"

"ఏవిషయంలో సహజా?"

"కృష్ణుడు నిన్ను పరించేటగా"

"అందుకే సువ్యక్తా నన్ను అభినందిస్తున్నట్టుయితే నాకన్న అదృష్టవంతురాలు యింకొకరై ఉండవలసిందే" "ఏం?"

“అన్నీ తెలిసి నువ్వు అలాగ అడుగుతావేం సరోజా? అరసు గాలిలో ఎగురుతాడు; నేను నేలని వదలను. అతనికి దర్జా కావాలి; నాకు గొప్పతనంతో పనిలేదు. అతను ప్రతి గౌతాలినని భావిస్తాడు; నేను నేర్చుకోతగ్గవిషయాలు లక్షలున్నాయని నాకు తెలుసును. మాయిద్దరి యిద్దరూ వ్యత్యస్తమాద్యాలని సంచరిస్తూవుంటాయి. ఇంక మాకు ఎలాగ పాసుగుతుందీ? ఒక్కశాఖవార్యం అయితే సరా?”

“అతని ప్రవర్తనలో మార్పువస్తేనో?”

“మిట్టమధ్యాహ్నం తక్కిమని సూర్యుడప్రమించి చంద్రుడుదయిస్తేనో?”

“చూస్తావుగా”

“శల్యసారథ్యంకొవోలు”

“నీకే తెలుస్తుందిలే శల్యసారథ్యమో కృష్ణసారథ్యమోను”

“ఎందు కీ వేళాకోళం?”

“అతనంటే నీకు అసహ్యమా?”

“అతని ప్రవర్తనా, సంకుచితబద్ధి ఏవ్యాంగా కనిపిస్తాయి నాకు”

“తదితరలక్షణాలచూట”

“మానం అర్థాంగీకారమా?”

“నేను యిదమిత్థం అని నిర్ణయించలేకుండా వున్నాను”

“అతను నీక్షమాసణకోసం కలవరిస్తున్నాడు”

“నేను ఒక్కరై నీ తుమించవలసినవిషయం ఏమీలేదు”

“అతని ప్రవర్తనలో మార్పువచ్చిందంటే నమ్ముతావా?”

“ఈనెల్లాళ్ల నెలవల్లనే? యితకి లోకమే తన్నిధారణచెయ్యాలిగదా?”

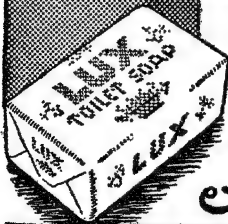
ఆర్పెల్లయింది. రత్నానికి అంతా అధూమయంగా కనిపిస్తోంది. కృష్ణమూర్తి ప్రతివాళ్లతోటి సరదాగా తిరుగుతున్నాడు. తనతో మాట్లాడేటప్పుడు

తండ్రిదంపన జపిసిన బిడ్డలాగ ప్రవర్తిస్తున్నాడు. అయినా ఎవరినోటచూసినా “కృష్ణమూర్తికి కళ్లు విడ్డా” యన్నమాటే. సాధారణంగా క్షణరూపంలో ఏ విచేశపత్రికా పుచ్చుకుని కూర్చునేవాడు నిన్నా నేడూ నేపితుల యోగ తేమాలు కనుక్కుంటున్నాడు. ఒకల్లిద్దరు బీదవిద్యార్థులకి జీతాలు కట్టేదని కూడా వినికెడి. బర్మా ఇవే క్యూయాలకి భోజనాలు పెట్టేసమయంలో తను స్వయంగా నడ్డికట్టుకుని యిత్రజీచేట పట్టుకున్నట్టు; కొందరికి బట్టలూకూడా యిచ్చే డంటున్నారు. ఇదంతా నిజమేనా? తన కళ్లనీ, చెవులనీ తనే నమ్ములేకుండా వుందా?...

శ్రావణ భాద్రపదాలు. ఆరగంటకి కాలేజీ విడుస్తూ రసగా కారుమబ్బులు కమ్మి కుంభవృష్టి కురిసింది. ఇంకా చిన్న చినుకుపడుతూనే వున్నా జనం నెప్పదిగా గొడుగుల ఆసరానియిట్లు చేరుకుంటున్నారు. రత్నం రిక్షామాట్లాడుకుంటోంది. ఇంతట్లో కృష్ణమూర్తి తన క్లాస్కి ఆహ్వానించేడు. గమ్యస్థానాలు భిన్నదిశల సున్నాయని మొదట్లో నిరాకరించింది రత్నం; కొనకి అతడి బలవంతంమూలాన్ని ఒప్పుకోక తప్పిందికాదు. రోడ్డు నిరాటంకంగా వుండేమో పదినిమిషాల్లో రత్నం యిట్లు చేరుకుంది కారు. తను దిగకుండానే “ఇంక నాకు నెలవా? మీకు యీమాత్రం పరిచర్య చెయ్యగలిగినందుకు ధన్యస్థి” అన్నాడు కృష్ణుడు. టీ పుచ్చుకుని వెళ్లమంది రత్నం. ఆదే ప్రథమం కృష్ణమూర్తి వాళ్ల యింట్లో కౌలుపెట్టడానికి. సావిట్రి ఆమె నాన్నగారు కనిపించేరు. రత్నం వారిరువురికీ పరిచయంచేసి టీ తేవడానికి లోపలి కెల్లింది. ఆ పావు గంటలోనూ వారిద్దరికీ ఎంత ఆంతర్యం ఏర్పడిందో మరి “అంత గొప్ప యింటి బిడ్డయినా ఎంత సమతా కృష్ణమూర్తికి” అన్నారు రత్నంనాన్నగారు రాత్రి భోజనాలదగ్గర. బహునిదానమయిన మనిషి తనతండ్రి అన్న యీమాటవిని రత్నం చాలా ఆశ్చర్యపోయింది.

మరి రెండు నెలలకల్లా ఆమె మృదుల హస్తాన్ని వజ్రపుటుంగరం అలంకరించింది!

నటిమణులవలె షిశితకసౌందర్యమును కాపాడుకొనుడు!

మనోరమ

“నా చర్మ సౌందర్యము యవ్వనవంశంగా వుండుట వలన లక్ష్మి టాయిలెట్ సబ్బుకు నా చన్ద్రవాదారిర్పిస్తాను” అని అంటుంది మనోరమ. ఈ సబ్బుయొక్క సురుగు చర్మమును సౌందర్యముగా వుంచటం గొప్ప ఆకర్షకరమైన విషయం అంటుంది.

లక్ష్మి టాయిలెట్ సబ్బు

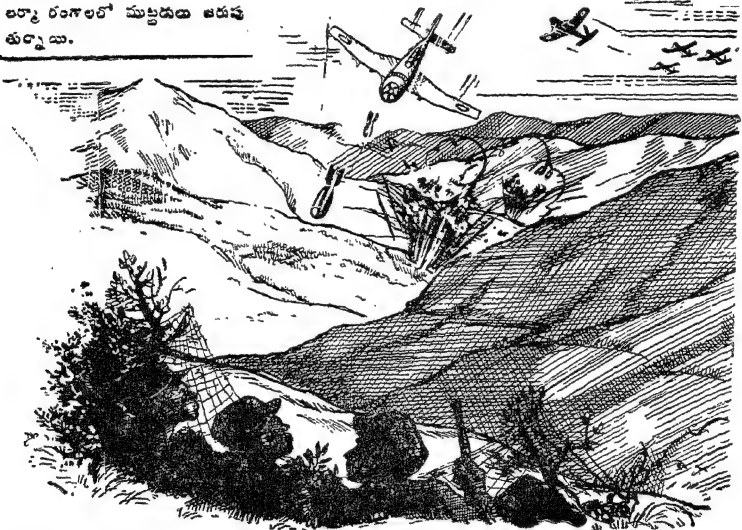
కొహిమా, కాబూలపై మన డేగల వీర విహారం

“...నేను మన విమానాలు శత్రుప్రదేశాలపై చాడులుజరిపి, వేలకొలది శాముల బరువుగల బాంబులను వర్షించి, శత్రుస్థానాలపై, దుర్గాలపై, సైనిక శిబిరాలపై నట్టిదెబ్బ తీశాయి...”

ఇది ఒక మచ్చు ప్రకటన. ఢిల్లీకి భారత వైమానికుల పాపాపశ్చర్యాలతో కూడిన వీరగాథలున్నాయి. వారికి అప్పగించబడిన బాధ్యతను సెరవేర్చగల పాపశ్చర్యం వారికి వున్నట్లు యిది స్పష్టపరుస్తున్నాయి. ప్రపంచంలో మరెక్కడా లేని అధ్యాత్మిక శాతావళిగంలో, కష్టభూయద్వైమై ప్రదేశంలో ఆకాశంలో

ఈవారు భారత విమానదళంలోని ప్రేరేపక, నైర్వాహక, వర్షాధీశన విమానాల విశేషాలతో అధిక సంఖ్యగా శత్రు ఆక్రమిత ఆరకార, లంకా రంగాలలో ముక్తదళి అడవు తున్నాయి.

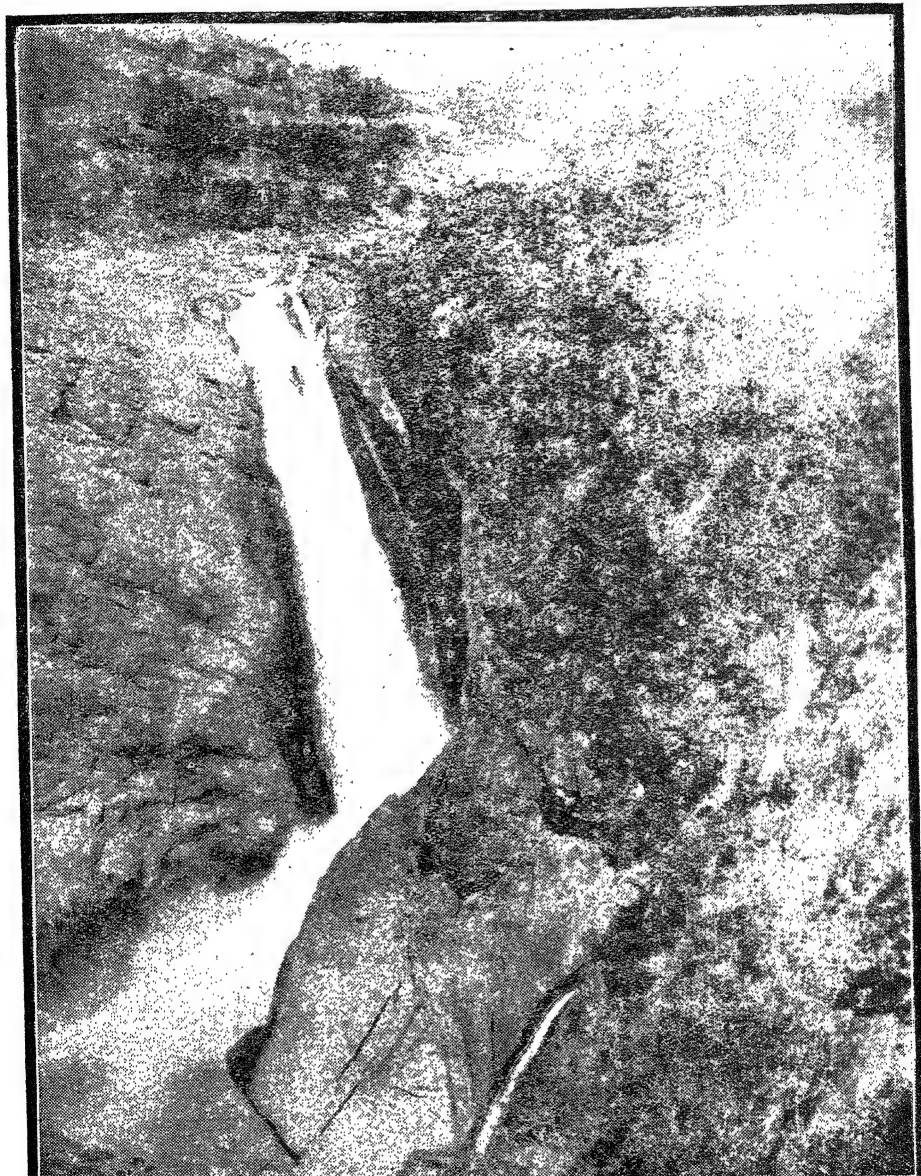
నేమి, వేలమీద నేమి, వారమావిన వైర్యం, చాకచక్యం, సహనశక్తి అత్యుద్యమములైనవి. వారిని తెలిసినవారు, వారి పనులను చూచినవారు భారత వైమానికుల కేవల శ్రీ లింగారు.

వారి విమానాలు కొహిమా, కాబూలపై వీరవిహారం చేశాయి. నేను ఆది బర్మాపై విహరిస్తున్నాయి. భారత విమానదళంలోని “కుసూమ విమానాలు”, “పగతీర్పుకొనే విమానాలు” జపానువారిని మార్గదర్శకం చేస్తున్నాయి. జపానువారిని భీకరమృత్యువు పొట్టేస్తున్నాయి. భారత వైమానికులకు చూడుకొని ఇండియా గర్వపడుతున్నది.

నిండుకంటే వారు ఈ సంగతిని రుజువుచేశారు
జపానువారిని మనం కొట్టగలం
మనము వారిని తిరుగకొట్టుతున్నాము

ఆంధ్రదేశంలోని అద్భుతజలపాతాలు

౧. దుడుమా జలప్రపాతము

జయపుర సంస్థానములో మల్లవగిరి తాలూకాయందు బడిగోడోవద్ద మన్నది. దీని యెత్తు 540 అడుగులు.

[ఛాయాచిత్రకారుడు: శ్రీ తలిశెట్టి రామారావు.]

దైనికజాతకము

శ్రీ రాళ్లపల్లి గోపాలకృష్ణమాచార్యులు

పూర్వజన్మమందలి కర్మవిశేషపు పరిపాకఫలముగా ఈజన్మమున మానవులకుఁ గలుగు శుభాశుభఫలము లిట్టిదని జన్మకాలికగ్రహభావస్థితులు సూచించు ననుట జ్యోతిషశాస్త్ర సంప్రదాయము. శుక్రఁడు శుభమొనగూర్చు నని, శని దుఃఖమును తెచ్చి పెట్టునని పారిభాషికముగా వాడుట సంప్రదాయమైనను గ్రహములు మానవులకు శుభాశుభఫలములను తమంత తామే తెచ్చియాయవనియు, స్వకీయకర్మానుగుణముగా మానవులకు రానున్న మంచిచెడుగులను జాతకమందలి గ్రహస్థితులు మునుముందుగా సూచించుననియు ప్రాచీనహోరాశాస్త్రతత్వవేత్తృ సిద్ధాంతము. అంధకారమున నున్నవారికి చుట్టునున్న ద్రవ్యములను దృష్టోచరము చేయు విషయమున దీప మెంత ఉపయోగకారియో, కాలగర్భముం దణిగియున్న భరితవ్యతయొక్క ఆచూకాల్యప్రాతికూల్యముల నెఱుంగు విషయమున జాతక మంత ఉపయోగకారి యని కల్యాణవర్మ స్పష్టముగా విశదీకరించెను.

“యదుపదిత మన్యజన్మని

శుభాశుభం తస్య కర్మణః సక్తిం

వ్యంజయతి శాస్త్రమేత

త్తమసి ద్రవ్యాణి దీపవనః. (సారావళి)

ఇంచుమించుగ పాశ్చాత్యుల సిద్ధాంతముసయిత మిట్టిదే.

“The planets condition ; they do not compel” (“గ్రహములు పరిస్థితులను కల్పించును. అవి నిర్బంధించవు.”) అనుట వారి ముఖ్యనూత్రము. అది యట్లుండె.

గ్రహములు సూచించు ఫలమును సామాన్యముగా రెండువిధములుగా విభజించవచ్చును: బాహ్యము, ఆభ్యంతరము అని. బహిః ప్రపంచమునకు వ్యక్తుల చర్యతోఁ గల సంబంధమును డెలుపునట్టిది బాహ్యఫలము ; ఇది కార్యరూపమయినది. వ్యక్తుల సహజమైన ఆంతరంగికస్వభావమును సూచించునట్టిది ఆభ్యంతరఫలము ; ఇది గుణరూపమయినది. తుమ, దయ, శౌర్యము, ధైర్యము, సాహసము, లజ్జాశుభ, దాతృత్వము, వివేచనాశక్తి, రసపిపాస, ఉపజ్ఞ, శాంతమనస్కత ఇత్యాదులు గుణరూపములు. స్పర్ధ, కలహము, సల్లాపము, వస్తుసృష్టి, ద్రవ్యనాశనము, వ్యక్తిక్షణము, శిల్పక్రియ ఇత్యాదులు కార్యరూపములు. గుణరూపములగు ఫలములు వ్యక్తులలో సార్వకాలికముగా గోచరమగుచుండవచ్చును. కాని, కార్యరూపములగు ఫలములుమాత్రము, వీవోకొన్ని దినములలోనే, కొన్ని సందర్భములయందే వ్యక్తి జీవితములలో కానవచ్చుట యనుభవసిద్ధమగు విషయము.

ఉదాహరణార్థమై దశమాంగారకయోగమును గైకొందము. కుజుఁడు తన పరమోచ్చస్థానమగు మకరరాశి ౨౮-వ భాగలో నున్నదినమున, ఆ భాగయే దశమకేంద్రమధ్యముగా నొక పురుషుని జాతకమునఁ గల దనుకొందము.

“కులే తస్య కిం మంగలం మంగలోనో

జనై ర్భూయతే మధ్యభావే యది స్యాత్,

స్వతస్సిద్ధవీ వావతంసీయలేసా

వరాకోపి కంతరీవః కిం ద్వితీయః”

(చమత్కార చింతామణి)

అనురీతి కార్యము, పరాక్రమము, దుష్పు
సహృద, స్వాతంత్ర్యప్రీతి, జంకుకొంతులులేని సాహ
సము, నిర్భీకతతోడి పురోగమనకాంక్ష ఇత్యాది
ధర్మము లాపురుషుని నై జగదములలో సర్వదా కాన
రానచ్చును. కాని ఆయుధకేళివిహారము, యుద్ధా
చరణము, సాహసకార్యకరణము, శత్రుశిక్షణము
మొదలగు బాహ్యవ్యాపారము లతని జీవితమున అను
దినము సంభవించుచుండుట అస్వాభావికముకదా ?
సామ్రాజ్యమందలి సర్వసేవాధిపతియైనా, సాహస
కార్యములను ప్రతిదినము చేయుచుండు ననుట అసం
భవము. అగుటచే, బాహ్యఫలములు వ్యక్తిజీవితము
లలో కానరాగల దినము లేవో కొన్నిచూత్రమే
యుండఁగలవని తేలును. అట్టి దినములకు జాతకముతో
నేమైన సంబంధ ముండునా యనుట విమర్శితము.

గ్రహముల ఫలసూచకత్వము వ్యక్తిజాతకము
లలో నవి యున్న ప్రత్యేకస్థానముల నాశ్రయించినది.
అనఁగా, రాశివలన, భావమువలన మాత్రముకాక
ఇతరగ్రహములతోటి దృష్టివ్యాధి సంబంధములచే ఆ స్థాన
ముల ఫలములలో నొక ప్రత్యేకత కలదనుట. కాని,
ఆ ఫలసామగ్రి జన్మారంభమందే పరిపక్వత నందఁ
జాలదు. గ్రహములూ, తమ స్థానములలోనే కాశ్వత
ముగా నుండవు. తమతమ ప్రత్యేక గతినియముల
ననుసరించి అవి నిరంతరము ఖగోళమున పర్యటనము
చేయుచునేయుండును కదా ? మఱి, అవి తమ నూచ
నల నెపుడు చేయుట ? చారవశమున జన్మకాలిక స్థాన
ములకు మరల వచ్చినపుడే తమ వాదానము నెరవేర్చు
టకు గ్రహములకు నుంచి యవకాశ మేర్పడు నన
చ్చును. సత్యమే ! కాని, అట్టి దినములు రవిబుధశుక్ర
లకు రహారమి ఏదాది కొక్కమారు వచ్చును. కుజునికి
౧౮ మాసముల కొకమారు, శుక్రువునకు ౧౨ సంవత్సర
ముల కొకమారు, శనికి ౩౦ సంవత్సరముల కొకమారు
మాత్ర మట్టి యవకాశము లభించుచున్నది ఇంక
వరుణగ్రహము జన్మకాలికస్థానమునకు వచ్చు భాగ్యము
మన దేశమున నిప్పటినిధిలో నేయింట ఏ ఒకరిద్దరికో
రాగలదు. ఇంద్రగ్రహవిషయమున నిస్సందేహముగా

నిది అసంభవమే (అమితాయుర్దాయము గల
యోగులకు తప్ప). ఇంత వ్యవధి కానలసినవైచేని,
గ్రహముల ఫలసూచకత్వముతో మన కుపయోగమే
యుండదు. కావున, వేరుమార్గ మొక్కటి యుండక
తీర దని సులభముగా నూహించుట కవకాశ మున్నది.

జాతకమండలిలో ఆయువుపట్లవంటి ౪ ప్రధానస్థాన
ములు కలవు. లగ్న, దశమ, సప్తమ, చతుర్థ భావ
బిందువు లవి. ఇతర స్థానములకన్న వీనియందే పా
చ్చుగా ప్రధానఫలములు కేంద్రీకృతము లగుటచే,
వీనికి కేంద్రములని వ్యవహారము వచ్చినది. జన్మకాల
మున పూర్వదిశా హరిజమున (Horizon) ఉదయ
మగు భాగ లగ్న కేంద్రము. అపు డస్తమించు భాగ,
అనగా లగ్నమునకు ౧౮౦ వ భాగ సప్తమ కేంద్రము.
జన్మకాలమున ఆకాశమధ్యము నలంకరించియున్న
భాగ దశమ కేంద్రము. దీనికి ౧౮౦ భాగల దూరమున
పాతాళమధ్యమందున్న భాగ చతుర్థ కేంద్రము. ఇవి
నాల్గును మండలికి నాలుగుదిక్కులు. లగ్నమును
తూర్పుగ, దశమ కేంద్రమును దక్షిణముగ, సప్తమ
కేంద్రమును పశ్చిమముగ, చతుర్థ కేంద్రమును ఉత్తర
ముగ వ్యవహరించుట త్యాతివశాస్త్రసంప్రదాయము.
ఇతరప్రదేశములలోని గ్రహములకుం బే కేంద్రములందలి
గ్రహముల నుండియే— మంచివో, చెడ్డవో — ఫల
ములు పాచ్చుగా ప్రకాశమునకు రావలయుననుట
సర్వసమ్మతముగు విషయము. కాననే, కేంద్రములలో
శుభగ్రహము లుండవలయు ననియు, పాపగ్రహము
లుండరా దనియు మనవారు కోరుట ! కేంద్ర మేభాగ
కలలో నున్నదో ఆ భాగలయందు గ్రహ మున్న
ప్పుడే గ్రహభావ సంబంధమువలన మనకు రావలసిన
ఫలములు పూర్ణముగా నుండుననియు, ఆ స్థాన
మునకు కొంత చెనుకనో, ముందో గ్రహ ముండెనేని,
అట్టి ఫలముల పరిమాణము సంయతము కొఱతపడు
ననియు శాస్త్రము చెప్పచున్నది.

“ భావాంశతుల్యః ఖలు వర్తమాన
భావోద్భవం పూర్ణఫలం విధత్తే,

భావనకే చా ప్యధికేచ భేజే

త్రైరాశికే నాత్ర ఫలం ప్రకల్ప్యం.

అని శ్రీ పతి.

అగుటంబట్టి, ఫలనూచక గ్రహము కేంద్రముల నాశ్రయించిన దినములలో సంవత్సరము తత్ఫలము కార్య రూపముగ కానరావచ్చు ననుకొందము. కాని, బృహస్పత్యాది మండగతి గ్రహముల విషయమున అట్టి దినములు కూడ చాల అరుదుగా నుండగలవు. భచక్రమున బృహస్పతి యొకసంవత్సరకాల మొకరాశిలో నుండుటచే, మూడేండ్ల కొకతూరి కాని ఆ గ్రహము కేంద్రమునకు రాదు. ఇక, శని కేంద్రమునకు రావలె నన్నచో రెడ్డి సంవత్సరములు పట్టును. అట్లే వరుణునికి ౨౧ సంవత్సరములు, ఇంద్రునికి రహరమి ౪౨ సంవత్సరములు కావలసియుండును!

ఈగ్రహములు నూచించు ఫలములు-కొంచెము గనో, కొప్పుగనో-జీవితములో కార్యరూపము చాలుట కింత కాలవిశేంబ ముండుట అసహజ మని యనుభవము చెప్పచున్నది. కాక, కొన్ని ప్రబలమైన శుభాశుభ పరిణామములు జీవితములో కలిగిన దినములలో జన్మ కాలికగ్రహములు స్వస్థానములకుకాని, లగ్నమునకు కాని కేంద్రములయందు లేకుండుటయు చూచుచున్నాము. జాతకమునందలి కేంద్రములలో గ్రహములకు సంబంధమే లేని దినములలో ప్రబలఫలములు కార్యరూపములు కానవచ్చుట సాధ్యమైనచో, కేంద్రస్థానములకు శాస్త్రకారులు చెప్పిన యాత్మవ్యక్తమున కర్త ముండదుకదా? కావున ఫలనూచక గ్రహములు దైనందినచారవశమున కేంద్రములకు వచ్చు పద్ధతితో కాక, వాని వ్యాప్తిని, లేక సంబంధమును కేంద్రస్థానములకు తెచ్చువార్గము వేరొకటి యుండి తీరవలె నని తేలుచున్నది.

మనము నివసించు నీ భూమండలమునకు విగామము లేని రెండువిధములగు పర్యటనగతి యున్నది. తన చుట్టు తానే తిరుగుట యొకటి; మూర్ఖభగవానుని చుట్టు నియమితకక్ష్యవార్గమున తిరుగుట రెండవది. మొదటిది చక్రభ్రమణము (Rotation); రెండ

వది పరిభ్రమణము (Revolution). ఇరువదినాలుగు గంటల, లేక అరువదిగడియల కాలమున చక్రభ్రమణ మొకటి పూర్తియగును. సౌరమానముతో నొక సంవత్సరకాలమున నొక పరిభ్రమణము ముగియును. భూమిపై నివసించు మన జీవితములలో నివి రెండును ముఖ్యఘట్టములు. చక్రభ్రమణము మన దృష్టితో నొక దిన మనియు, పరిభ్రమణము దేవమానముతో నొక యహోరాత్ర మనియు పిలుచుట సంప్రదాయము. ఈ రెండువిధములగు దినములకుఁ గల పరస్పరసంబంధమే దినవర్ష పద్ధతి యను పేరున పాశ్చాత్యులలో ముఖ్యముగా వాడుకలో నున్న దశాపద్ధతి కాధారము. 'మనవ్యజాతకము' మున్నగు మన గ్రంథములలో నిది దిక్పాత్రముగా ప్రదర్శించఁబడినది. అది యట్లుండె.

జన్మకాలమున రవి ఏరాశిలో, ఏభాగకలా వికలలో నుండెనో, మరల ఆ రాశిలో అదే భాగకలా వికలకు వచ్చినపుడే ఆవ్యక్తిజీవితమున నూతనసంవత్సర మారంభమగును. ఆనిమిషమును నికరముగా కనిపెట్టి, తత్కాలమునకు భావస్ఫుటగ్రహస్ఫుటములు చేసి, ఆ కుండలినుండియే రాఁజొవు సంవత్సరపుఫలములు నూచించు పద్ధతికి 'వర్ష జాతక' మని పేరు. తాజకసంప్రదాయవేత్తల కిది పరిచితము. అట్లే ప్రతి దినమందుకూడ జన్మకాలమునకు వ్యక్తిజీవితమున నూతనదివస మారంభ మగునకుదా? ఆత్మణమందలి గ్రహభావస్థితుల ననుసరించి ఆయాదినములలో ఫలానుభవము కలుగవలసియుండుటలో వింతలేదు. ఈ సంప్రదాయమునకే 'దైనికజాతకపద్ధతి' అని వ్యవహారము.

భూమికి నూర్చునిచుట్టు తిరుగవలసిన అవసరము లేనిచో, అనఁగా పరిభ్రమణగతి లేనిచో ఏదినమందైనా ఇష్టభూభాగమున, ఇష్టకాలమునకు ఒక్కటే భచక్ర భాగ పూర్వదిశాహరిజమున ఉదయ మగుచుండెడిది. అనఁగా జన్మకాలమున ఏ రాశిభాగలో లగ్నముండెనో ఆ రాశిభాగయే ఏదినమునకు సాధించిన దైనికజాతకకుండలియందైనా శాశ్వత లగ్నముగా కానవచ్చుచుండును. కాని భూమికి పరిభ్రమణగతి యొకటి యున్నది. అగుటచే ఇరువదినాలుగుగంటల

కాలములో, అనగా ఒక చక్రప్రముఖము ముగియు
వేళకు తన కవ్యమార్గమున భూమి రహారమి ఒక
భాగ ముండునకు జరిగియుండగలదు. అగుటంబట్టి
చక్రప్రముఖములో నొక చుట్టు. పూర్తియగునపు
టికి ఇష్టభూభాగమున మునుపటిదినము పూర్వ
దిశాపరిజమున నుదయించిన లగ్నభాగ కాక,
ఇంచుమించుగా దాని తరువాతి భాగ ఉదయ
మగుట సంభవించుచున్నది. ఇట్లు సంవత్సరకాలము
(ఒక పరిభ్రమణము) ముగియునపుటికి ఇష్టకాలము
నకు మరల జన్మకాలిన లగ్నభాగయే ఉదయమగును.
ఈకారణమున వ్యక్తిజాతకమందలి లగ్నదశమకేంద్ర
ములు (కేంద్రములలో ముఖ్యమయినవి) రెండును
సంవత్సరకాలములో క్రమముగా భ్రమకమందలి
360 భాగలలో ప్రతిభాగయందును సంచరించుట
సంభవించుచున్నది. ఇట్టి చలకేంద్రములకే దైనికకేం
ద్రములని పేరు. ఈపద్ధతి ననుసరించి సంవత్సరకాల
ములో దైనికకేంద్రములు జన్మకాలిక గ్రహస్థానము
లన్నింటిపైనను సంచరించుచున్నవని చదువరులు
సులభముగా గుర్తించగలరు. ఒక్కొక్క గ్రహ
మొక్కొక్క కేంద్రములో నుండగల దిన మొకటివం
తున నవగ్రహములు లగ్నదశమకేంద్రములలో నుండఁ
గల దినములు సంవత్సరములో ౧౮ అగును. ఇదికాక,
చారగ్రహములు పైకేంద్రములో సంచరించు దినములు
వేరుగా ౧౮ ఉండగలవు. అనగా, దైనికజాతక
మున గ్రహములకు లగ్నదశమకేంద్రవ్యాప్తి నిచ్చు
దినముల గరిష్ఠసంఖ్య సంవత్సరములో 360గా నుండు
ననుట. ఇట్లు దైనికజాతకములోని కేంద్రములకు గ్రహ
సంబంధము కల్గిన దినములలోనే, జన్మకాలిక శుభాశు
భత్వము ననుసరించి ఆయా గ్రహము చూచించు ఫలము
లనుభవమునకు రాగలవు.

ఇందులో నొకటి రెండు విశేషము లున్నవి.
పైన వివరించిన రీతిగా సాధించగల 36 దినములలో
నన్నియు ఫలదాయకములా అని యడుగవచ్చును.
అది సామాన్యముగ సాధ్యము కాదు. గ్రహములు
శూన్యగల ఫలములు వాని వాని దశలలోనే పరిపక్వ

మనకు రావలయునుగాదా ?

“యద్యో ద్యోత్యం కథిత మృషిభి
ర్యోస్యయస్యగ్రహస్య
కర్మాజీవోపేత తనభృతాం
యశ్చ యశ్చిదీతోత్ర,
యద్భావోత్థం యదపి గృహజం
యోగజం దృష్టిజం యత్
తత్తత్సర్వం గ్రహబలవతా
ద్యోజనీయం దత్తాను.” (శ్రీపతిపద్ధతి)

ఇచ్చట దశ లనగా ఉడుదశ యని కాదు. అది
చంద్రునిపై నాధార పడినది ప్రశంసలో నున్న కేం
ద్రచలనము లగ్నముపై నాధారపడిన దగుటచే లగ్నచ
లనమే ప్రధానాంగముగాఁ గల దశాపద్ధతి దీనితో
బాగుగా సమన్వయమగుట యుక్తము. ఏకాంశవర్ష
పద్ధతి, దినవర్ష పద్ధతి మున్నగునవి ఈజాతికి చేరిన
దశలు. ఈ సంప్రదాయమున చలితగ్రహములకు సంభ
వించు దృష్టివిశేషములచే తాత్కాలికదశ మంచి
కొ, చెడ్డకొ ఫలప్రదముగా నుండు సంవత్సరములో
అట్టిగ్రహములు కేంద్రస్థానముల వాత్రయించిన దిన
ములే మిక్కిలి వెలగల ఫలమును చూపగలవు. ఇతర
కాలములో అట్టి యనుభవములకు దశ లవకాళ మీయ
వుకొవున, గమనించుటకు వీలుకల ఫలములు రాజా
లవు. సారాంశ మేమన, దశలలో గ్రహములు ఫలప్ర
దము లయినపుడే, వాని సంబంధముచే కేంద్రములు
చెప్పకొకఁగలుగునంతటి ఫలపరిణామమును చూపు
ననుట !

మఱియొకటి. జన్మకాలమందలి గ్రహస్థాన
ములో, కేంద్రస్థానములో, ఏదోయొకదానికి చార
గ్రహములలో నొకదానికి సంబంధము కల్గినంతమాత్ర
ముననే మనకు గొప్ప ఫలము లభించుట యరుదు.
ఇది నిష్ఠులమని నా ఆశయము కాదు. గమనింపఁదగిన
విశేషఫల ముండదనుట ! అట్లుకాక, ఒకేదినమున
చారగ్రహసంబంధము మూడునాల్గు స్థానములకు
లభించినప్పుడే, జీవితములో గొప్ప ఫలానుభవము

చూపట్టుచున్నది. అట్టి దినములలోనే దైనిక కేంద్రములకొరకు నిరుపమానమే యుండగలదు.

విశేష మేమనగా, జన్మకాలము నిష్కర్షగా శుద్ధపరచిన జాతకములకుదప్ప, 'పరోపక్షి'కాలమునకు వ్రాయబడిన అందాజుజాతకముల కీదైనికజాతకపద్ధతి ఎందులకును పనికిరాదు. దీనియందలి కేంద్రసంచలనపద్ధతిని గమనించినచో, వైయర్థము సులభముగా బోధపడగలదు. ఇంచుమించుగ, నాల్గినిమిషములు—తేక, పదివిగడియలు—గడచినచో, లగ్నమొక భాగవంతున మారుచుండుటచే, అందాజుకాలమునకు గణింపబడిన జాతకములలో దైనిక కేంద్రములు జీవితఫలములతో సమన్వయపడు గ్రహ కేంద్రసంబంధమును తెలుపగలుగుట అసాధ్యము.

దైనిక జాతకమును గుణించుపద్ధతి కొక్కయందాహరణము నిచ్చుట ప్రయోజనకారి యను

రా ౭-౮			ఇ ౧౬-౩౧
	సార్వభౌముని జాతకము (సాయనము)		X ౮-౩౭ గు ౮-౩౭
ర ౧౧-౧౨ బు ౧౮-౧౯ కు ౧-౨౩	శు ౫-౮౭ శ ౧౮-౪౦ వ ౨౨-౯ చ ౨౪-౫౫	I ౨౮-౫౦	కే ౭-౨౮

కొందును. మహామహాడగు మన వ్యవజ్ఞుని సార్వభౌముని జాతకమునే దృష్టాంతముగా నుపయోగింతుము.

ఈ ప్రభువర్గుడు సాండింగ్ హోమ్ అను పట్టణమున ౧౮౯౫-వ సంవత్సరమున డిసెంబరు మాసపు ౧౮-వ తేదీన సూర్యోదయశుక్లార్వము

(౧౩-వ తేదీనాటి రాత్రి) ౩ ఘంటలు, ౧౫ నిమిషములు, ౧౦ కేకంట్లు A. M. (G. M. T.) కాలమున నడయమయ్యెనట! * అధునిక జ్యోతిషశాస్త్రవేత్తలలో సుప్రసిద్ధుడగు డెయిలీ యను నాంగ్ల మహాశయునిచే గుణింపబడిన జాతకమండలి యీ ప్రక్క నున్న

నన, పంచమ, భావాధిపతియగు బృహస్పతి ఈ జాతకమున నెంతటి ఉత్తమస్థానము నాశ్రయించి యున్నాడో పాఠకమహాశయులు కనులపంజరుగా గమనించదగిన విషయము! దశమకేంద్రమున బృహస్పతి యున్నాడనగా, ఇట్లుకదా యుండవలయును? రాశిభాగకలతో దశమకేంద్రముతో సమముగా నీగ్రహస్థాన మున్నది. వైగా, దశమాధిపతియగు రవితో నీగ్రహమున కుండునది ప్రబలపరివర్తనయొగ మొక్కటి!

“ఏకర్తుకలాంశగతో
యథోక్తఫలద త్యక్తి గ్రహవశేన,
అన్యర్తుగత స్సప్తమే
మనసావా భావనం కురుతే.”

గ్రహచంద్రసమాగమ ము పలక్షణముగా చెప్పబడిన యీ సంప్రదాయవాక్య మెంత రమణీయముగా నీ జాతకరత్నమున కన్వయించుచున్నదో చూడుడు! దశమరాశిలో, ఏమూలలోనో యున్న గురువును చూచి తృప్తిపడువారికి రాజయోగమే కలిగినేని అది స్వప్నమందేకదా?

ప్రపంచమందలి ఆర్థిక, నైతిక, సాంఘిక రాజకీయాదిసర్వవ్యవస్థల స్థాపకమారు చెల్లెడెదరుగావించు మహాక్షిప్తపరిపితులు దాపురమైన యిట్టి విషమాభివమకాలమున ప్రబలండగు బృహస్పతి దశమ కేంద్రమధ్యమందే కల మహాసార్వభౌముడు లభించుట సామ్రాజ్యప్రజల చేసిన సుక పాక మనక తీరదు! అది యట్లుండె.

* Vide Page 143 of British Journal of Astrology, Vol. XXX—May, 1987.

భారతి - తారణ ఫాటనము

ఏవిధముగఁ జూచినా సార్వభౌమత్వమున కెంతయుఁ దగియున్న ఈ మహనీయుని జాతకమున కిప్పుడు గ్రహభావఫలముల నూహింపఁబూనుట అధిక ప్రసంగ మగును. ఈ ప్రభువర్షుని జీవితమున కొన్ని ప్రధానఫలములు గల విశేషములను సేరుకొని వానిని దైనిక జాతకమున కుదాహరణార్థ ముపయోగింతము. ఆ విశేషములను లివి:—

(౧) శ్రీ పంచమబాద్ధిసార్వభౌమఁ డిహలోక మువీడుట;

(౨) శ్రీ ఎడ్వర్డుప్రభువు రాజ్యపరిత్యాగము చేయుట.

(౩) శ్రీ సార్వభౌముని సామ్రాజ్యపట్టాభిషేక మహోత్సవము;

(౪) శ్రీ సార్వభౌముఁడు ధర్మసంరక్షణము నకై జర్మనీపై దండయాత్రను ప్రకటించుట.

పైదినములకు దైనిక జాతకములను జూడుఁడు.

(౧)

౧౯౩౬-వ సంవత్సరమున జనవరీనెలలో ౨౦-వ తేదీనాఁడు సార్వభౌముని జనకుండన పంచమబాద్ధి చక్రవర్తి మానవలోకమును వీడిపోయెను.

నాటి మధ్యాహ్న కాలపు గ్రహస్థితి యీక్రింది కుండలి చూపఁగలదు:—

శని-౪౦ కుర-౩౮		వ-౩౬	
బుధ-౧	పితృనిర్యాణము (సాయనము)	కేం-౧౩	
ర-౨౯-౧౬ రా-౧౧-౧౩			
శు-౨౦-౧౪ గు-౧౫-౩౫ చ-౧౧-౧౫			ఇ-౧౬-౩౦

జన్మకుండలియందలి కేంద్రస్థానములకుఁగాని, జన్మకాలిక గ్రహస్థానములకుఁగాని నాటిదినమున

నేవిధముగ వేధయు కానరాదని పాఠకమహాశయులు గమనించియేయందురు. సార్వభౌముని జాతకమున ఇంతకన్న విశేషమున ముందునా? ఈ జాతకమున కా దినముతో నేమి సంబంధము?

దిన వర్ష దశాపద్ధతిలో దశమాధిపతి యగు రవి చలించి, ఆ సంవత్సరమునకు కుంభరాశి క వ భాగకు వచ్చియున్నాఁడు. దశమస్థగ్రహ మగు బృహస్పతి చలనవశమున అప్పడే సింహరాశి క వ భాగయం దుండెను. అగుటచే, ఆసంవత్సరమున దశమాధిపతితో దశమస్థ గ్రహమునకు సమసప్తక వేధ వచ్చినది. దశమ కేంద్రము పితృస్థాన మగుటచే, ఈ దశ పితృకర్మను నూచింపఁజాలిన దే. అష్టమాధిపతి యగు బుధుఁడు చలించి కుంభరాశిలో ౨౨ వ భాగకు రాఁగలుగుటచే, జన్మవరుణునితో ఆ సంవత్సరమే, కేంద్రవేధపాలు నాఁడు. దశమకేంద్రము చలనమువలన అప్పటికి కన్యా రాశిలో ౧౮వ భాగకు వచ్చుటచే అష్టమాధిపతియగు బుధునినుండి కేంద్రవేధకు లోనయినది. దశ అంతయు దశమస్థానమునే చుట్టుకొన్నదా అనిపించును. ఇట్టి దశాసంవత్సరమున పితృనిర్యాణము జరుగుటలో వింత లేదు.

నవమస్థానమును పితృస్థానముగా వ్యవహరించుట సామాన్యముగా మనవారికి వాడుక. కాని, పాశ్చాత్యులు దశమస్థానమునే పితృస్థాన ముందురు. ఈ రెండు సంప్రదాయములుకూడ సమంజసములే యనవచ్చును. నవమస్థానమునకు లగ్నము పంచమ (పుత్ర) భావ మగుటచే, మనవర్షి యుక్తి యుక్తముగా నున్నది. చతుర్థ (మాతృ)స్థానమునకు దశమము భర్తృ (సప్తమ) భావ మగుటచే పాశ్చాత్యుల యుక్తి సయితము తీసివేయరాకున్నది. కాని, ఇందులో నొక విశేష మున్న దనవచ్చును. నవమభావము ధర్మస్థానముకదా! ప్రపంచజాతకమున నవమరాశిపై నధికారము 'గురువు'నకు కలదనుట గమనింపఁదగినది. కాక, నవమస్థానమునకే తపస్థాన మని సయితము వ్యవహార మున్నది కదా! ప్రాచీనకాలమందు మన దేశమున తండ్రులు కేవల జన్మకారణము మాత్రము

ఇప్పుడు ముండిములతో ప్రాకుతూ వుండవచ్చు కాని 12 సంవత్సరాల తరువాత మీ బిడ్డకు

మంచి బట్టలు
మంచి విద్యకావాలి

మీ బిడ్డ
భవిష్యత్తునకు
ఫరవాలేకుండా
ఇప్పుడే
సేషనల్
సేవింగ్స్
సర్టిఫికేట్స్ కొ
నండి

* అవి 12 సంవత్సరాలలో 50% పెరుగుతాయి.

* ఈ పెట్టుబడిమీద మీరు ఆదాయంపన్ను చెల్లించ నవసరంలేదు.

* 12 సంవత్సరాల తరువాత వడ్డీతోనహా వాటిని మార్చి డబ్బు చేసుకోగలరు.

* ఇవి 10, 50, 100, 500 లేదా 1000 రూపాయల ఖరీదులలో దొరకును.

* ఒక్కసారిగా 10 రూపాయలు పెట్టి కొనలేకపోతే, 1 రూ, 8 అణాలు, 4 అణాలు ఖరీదులలో దొరికే సేవింగ్స్ ట్రైంప్స్ కొని, అవి పెరిగినతరువాత సేషనల్ సేవింగ్స్ సర్టిఫికేట్లుగా మార్చుకోవచ్చు.

* సేషనల్ సేవింగ్స్ సర్టిఫికేట్లును, సేవింగ్స్ ట్రైంప్స్ను ప్రభుత్వ అనుమతివున్న ఏజంటులవద్దగాని, సేవింగ్స్ బ్యూరోలలోగాని, పోస్టాఫీసులలోగాని దొరకును.

* వాటికోసం త్వరపడండి

ఆలస్యం చెయ్యవద్దు

మరి అతను
లైఫ్ బాయ్ పద్ధతిని
కూడా నేర్చుకున్నాడు!

ఇప్పుడు అతడు అనేక విషయములను నేర్చుకొంటున్నాడు. గాని లైఫ్ బాయ్ ప్రతిరోజు వాడటంవల్ల కలిగే వుపయోగము మరి యే యితర విషయాల్లోను పొందడు. వాని తల్లి నేర్పిన పాఠమువలన “మరికివలని అపాయము” నుండి అతడు కాపాడబడుటచే ఆమె గర్వపడుచు నుఖించ వచ్చును. యే మాత్రము శ్రద్ధవహించక పోయినను మరికి వలని అపాయము ఎదుర్కొనుటకు సిద్ధముగా వుంటుంది

లైఫ్ బాయ్ యంచి నట్టుల్లాడడత్రమమైనది
ఇది యంచి అలవాటు

కాక తమ సంతానమునకు విద్యాదాతలుగ, ఉపదేశకర్తలుగ, జ్ఞానప్రదులుగ నుండెడివారు. సంతానమునకు వారిపై గురుభావ ముండుట యుక్తమే. అట్టి తండ్రులను నవమస్థానము తెలుపుటలో వింత కానరాదు. కాని, కాలము చాల తారుమాతైనది. ఇప్పటి కాలమున బాలకులు విద్యాభ్యాసము చేయుట కూలి బళ్లలో! తండ్రులనుండి ఉపదేశము కాని, జ్ఞానార్జనము కాని పుత్రులకు వచ్చు పరిస్థితులే అంతరించినవని అందరెఱిగిన విషయమే. ఆకారణమున, సాధారణముగా, పుత్రులకు తండ్రులమీఁద గురుభావము కాని, భక్తికాని ఉద్బోధము కాదు. ఇట్టి పరిస్థితులలో నవమభావము కన్న దశమభావమే పితృస్థాన మునట మిక్కిలి యుక్తముగా నున్న దనవచ్చును గదా? అనభవములో నిపు డీ పద్ధతికే విలువ కానవచ్చుచున్నది. మన గ్రంథములలో సముతయ కొన్ని సందర్భములలో ఈసంప్రదాయమును మనచారు మన్నించినారని తెలుపు మాచన లున్నవి.

పాసిండు, పితృకష్టమును దశ మాచించిననేమి, ఆ దినము మాచించినదా యని కదా మన ప్రశ్న. దైనికజాతక మేమనుచున్నదో చూడము

దాని సాధనవిధాన విధి:— గం. ని. సె.
కడచిన మధ్యాహ్నము నుండి జన్మ
కాలముదాక జరిగిన కాలము
(ఇది సావనకాలము) ... ౧౫ ౧౫ ౧౦
గంటకు ౧౦ సెకండ్లవంతున సావన
కాలమునకు ధనసంస్కారము
చేయఁగా, ... ౦ ౨ ౩౧
వచ్చినది నాక్షత్ర కాలాంతరము
(ఇది భ్రమము,) ౧౫ ౧౭ ౪౧

* Vide Raphael's Astronomical Ephemeris for 1986.

† Vide Raphael's Tables of Houses or North Latitudes

౧౯-౧-౧౯౩౬ నాటి మధ్యాహ్నమునకు నాక్షత్రకాల భుక్తి*	౧౯	౫౦	౫౧
భ్రమమును చేర్చఁగా	౧౫	౧౭	౪౧
వచ్చిన మొత్తములో	౩౫		౩౨
మండలము కోణించఁగా	౨౪		౦
శేషము (నాక్షత్రకాలము)	౧౧		౩౨

ఈ నాక్షత్రకాల ముపకరణముగా, లగ్నపథక గ్రంథము + నుండి జన్మస్థానపు అక్షాంశము (ఈ జాతకమునకు ఉత్తరాక్షాంశం ౫౧, కలలు ౩౨) లగ్నదశమ కేంద్రములను సాధించఁగా, ఈక్రింది ఫలము వచ్చును.

దైనికలగ్నము	౨౪ వ భాగ, వృశ్చికము
దైనికదశమకేంద్రము	౧౬...కన్య.

జన్మకాలమున ఇంద్రగహము మృత్యు (అక్షయ) భావము దున్నదికదా? ప్రశంసలో నున్న దినమున బృహస్పతి ఇంద్రుని జన్మకాలిక స్థానమునకు సమస్తప్రకవేదా స్థానమునం దున్నాఁడు. ఇంద్రుఁడు చారవశమున, స్వస్థానమును మాత్రమేకాక, తత్కాలగురువును సయితము వేధించుచున్నాఁడు. వియోగకారియగు వరుణుఁడు చారవశమున నాటి ఇంద్రగురువుల కిరువురికిని సార్థకేంద్రశ్రుస్థానము నాక్రమించి యుండుట గొప్ప విశేషము. ఇదిచాలక, జన్మకాలమున దలి ఇంద్రగహస్థానము నద్రకేంద్రవిషమదృష్టితో వేధించుచు, ఈవరుణ మహాశయ్యుఁడు ఇంద్రుని జన్మకాలికమృత్యుస్థానఫలము నుద్బోధించు చున్నాఁడు! ఇట్టి ఇంద్రగహ మానాఁడు నికరముగా దైనికదశమ కేంద్రమం దుండుట ముఖ్యముగా పాతకమహాశయ్యలు గమనింపఁదగియున్నది. దశమము పితృస్థాన మగుటచే, నాటి ఫలవిశేషము నీయోగము చక్కఁగా చూపఁగలిగిన దనుటలో నాశ్చర్యము లేదు. దశాఫలితముల ననుభవమునకుఁ దెచ్చు విషయమున దైనికజాతకమున కెంత విలువ యున్నదో, చదువరు లూహించుకోఁగలరు.

భారతి - తారణ ఫాల్గునము

(౨)

౧౯౩౬-వ సంవత్సరమున డిసెంబరునెల ౧౧-వ తేదీనాఁడు మధ్యాహ్నము ౧-౫౨ P. M. (G. M. T.) కాలములో, శ్రీ విద్యద్వైప్రభువు రాజ్యపరిత్యాగము చేయుటచే, మన సార్వభౌమునికి సామ్రాజ్యము సంక్రమించినది. నాటి గ్రహసంపత్తి యిది:-

శ ౧౬-౧౩	వ ౬-౫	కే ౨౪-౩౭
రాజ్య సంక్రమము		
(సాయనము)		
గు ౨-౪ బు ౧-౫౪		
రా ౨౪-౩౭ ర ౧౯-౧౭	చ ౨౨-౦	కు ౧౫-౪౮ కు ౨౯-౫౨
		ఇ ౧౮-౫౭

గం. ని. సెక.

౧౦-౧౨-౧౯౩౬-వ తేదీ నాటి

మధ్యాహ్నమునకు నాక్షత్ర

కాలభుక్తి ... ౧౭ ౧౬ ౮

ధ్రువము కలుపఁగా .. ౧౫ ౧౭ ౪౧

వచ్చిన మొత్తములో ... ౩౨ ౩౩ ౪౯

మండలము శోధించఁగా ... ౨౪ ౦ ౦

శేషము (నాక్షత్రకాలము) ... ౮ ౩౩ ౪౯

ఈకాలమునకు పథకగ్రంథము ననుసరించి

దైనికలగ్నము కుల ౨౭..వ భాగ

దైనిక దశమకేంద్రము సింహము ౬ ..

అని యేర్పడుచున్నది.

*Vide page 164 of the British journal of Astrology, Vol. XXX June, 1937.

జనకునినుండికాక ఇతరుల మూలముగా ఏమియు ఆస్తిని తెలుపునది అప్తమభావము. నాని యధిపతియగు బుధుఁ డీదినమున రాజ్యనూపకుఁ డగు బృహస్పతితో నైకత్యము నందుచున్నాఁడనుట విశేష విషయము. ఈబుధుఁడు క్షేప్రభ్రాతృస్థానాధిపతి (బ్రాభాధిపతి) యగుటయు, ప్రజావతీస్థానమునకు (అనఁగా, క్షేప్రభ్రాతృస్థానమునుండి కశ్యపస్థానమునకు పంచమభావమునకు) బృహస్పతియే అధిపతి యగుటయు మన సార్వభౌమునికి సామ్రాజ్యము సంక్రమించుటకుఁగల కారణము నతిహృద్వ్యముగా నూచించుచున్నవి. క్షేప్రభ్రాతకు భార్యాలాభము మన ప్రభువునకు సామ్రాజ్యలాభముగా పరిణమించిన దనుట!

లగ్నాధిపతియగు జన్మకుంధునికి సప్తమకేంద్రమున విష్ణవకారియగు వరుణుఁడు నిలిచియున్నాఁడు. ఈ స్థానద్వయమునకు సరినడుమ, సింహరాశి ౬-వ భాగలో, దైనికదశమస్థానము వచ్చియుండుట చమత్కారము. చరితదశమాధిపతికి (సింహము ౪-వ భాగ), జన్మదశమాధిపతికి (సింహము ౮-వ భాగ) నడుమ నున్న దీర్ఘనిక దశమ కేంద్రము. అద్భుతశక్తి గల యొకానొక అసాధారణ స్త్రీవ్యక్తి కారణముగా నీవిచిత్రసంఘటన మాకస్పృశముగా సంభవించిన దని జ్ఞప్తియందుంచుకొన్నచో, ఈ దైనికజాతకమందలి వైచిత్ర్యము హృదయంగమముగా మనకు సమన్వయము కాఁగలదు. స్త్రీగ్రహపై, తృతీయ (సహోదర) భావమునుండి సప్తమ (నవమ) భావమున కధిపతి యగు చంద్రుఁ డాదినమున జన్మవరుణునిపై సండుట సయితము విచిత్రమైనదే.

౧౯౩౭-వ సంవత్సరమున మేనెలలో ౧౭ వ తేదీన మధ్యాహ్నము ౦-౩౧ P.M (Summer Time) లో సార్వభౌమునికి సామ్రాజ్య పట్టాభిషేక మహోత్సవ మతివైభవముగా నడచినది.* నాటి దైనిక కుండలీని ప్రక్క పుటలో తిలకింపుఁడు.

	శేం-౪౬ కుం-౩౯	చం-౧౫ X౧౫-౨ బుం-౩౮-చం-౩౫ ర౩౧-౧౯	కేం-౩౫
	సామ్రాజ్య పట్టాభిషేకము (సాయనము)		
గుం-౧౮			I౨౬-౪౧
రాం-౩౫ కుం-౪౮ (వ)			ఇం-౬-౧౪ (వ)

గం. ని. సెక.

౧౧-౫-౧౯౩౭ నాటి మధ్యా

హ్నమునకు నాక్షత్రకాలభుక్తి ౩ గ౫ ౨౧
ప్రవము కలుపగా ... గ౫ ౧౭ ౪౧

వచ్చిన నాక్షత్రకాలము ... గ౮ ౩౩

వైకాలమునకు దైనికకేంద్రములు:—

దైనికలగ్నము మేషము ౧౯౬౬ భాగ

దైనికదశమకేంద్రము మకరము ౭౬

సింహరాశిలో ధనుర్నవాంశ (గురునవాంశ)

ఉదయముగుచుండుటయు, తాత్కాలికదశమకేంద్రము
సింహరాశియగు వృషభమునం గుండుటయు, జన్మకాల
రాజ్యాధిపతియు, తాత్కాలికలగ్నాధిపతియు అగు
గ్రహరాజు (రవి) అభిషేకకాలమున రాజ్యస్థానగుతుం
డుటయు, తాత్కాలికరాజ్యస్థానాధిపతియు, జన్మ
లగ్నాధిపతియు నగు శుక్రం డిమహోత్సవకాలమున
భాగ్యస్థానమునం దుండుటేకాక, తాత్కాలికచంద్రుని
సండి లాభస్థానమునం దుండుటయు సార్వభౌముని
పట్టాభిషేకమహోత్సవమున కెంతయు తగినయోగ
ములు. ఇవి మనస్సులో సంచుకొని దైనికలగ్న
మేషమునదో చదువరులు గమనింతురుగాక! అది నికర
ముగా తాత్కాలికశుక్రనిమిదనే ప్రకాశించు

చున్నది! దైనికలగ్నము నధిష్టించుట కానాడు
శుక్రనికన్న మటి యెంతగ్రహమున కధికారము
గలదు? దైనికజాతకపు విలువను తెలుపుట కింతకన్న
మంచి దృష్టాంతము లభించుట సాధ్యముకాదు.

(౪)

౧౯౩౯-వ సంవత్సరము సెప్టెంబర్ నెల ౩-వ
తేదీన ౧౧-౪౫ A. M. (Summer Time) లో
మన సార్వభౌముడు జర్మనీదేశముపై దండయాత్రా
రంభమును ప్రకటించెననుట సర్వవిదితము. అప్పటి
దైనికకుంసలి యిది:—

	గుం-౪౭ (వ)	చం-౧౪ శం-౫౪ (వ) కేం-౫౩ వం-౧౫౭ (వ)	
	జైత్రయాత్ర (సాయనము)		
కుం-౩౯			X౧౨-౪౫ బుం-౩-౪౫
	I౧-౩౦ రాం-౫౩		కుం-౨౪ రం-౧౦-౨ ఇం-౨౨-౩౫

గం. ని. సెక.

౨-౯-౧౯౩౯ నాటి మధ్యా

హ్నకాలమునకు నాక్షత్ర
కాల భుక్తి. ... గం ౪౨ ౫౭

ప్రవము కలుపగా ... గ౫ ౧౭ ౪౧

వచ్చిన మొత్తములో ౨౬ ౦ ౩౮

మండలము తీసివేయగా ౨౪ ౦ ౦

శేషము (నాక్షత్రకాలము) ౩౮

ఈకాలమున కిది దైనిక కేంద్రములు:—

దైనికలగ్నము ... సింహము గిరికి భాగ

దైనికదశమకేంద్రము... వృషభము ౨ ౧

శైత్రయాత్రారంభకాలమున లగ్నమున రాహు వుదయించుచుండుట యెంతయు తగియున్నది. శక్రపులసు నిర్మాణించుటయే యుద్ధారంభము చేయు వారికి భీకరమూర్తయగు రాహువుయొక్క వర ప్రసాదము కావలయునేకాని, సుఖకాంక్షియగు శుక్రుని తక్కువచెతుకు లక్కరవచ్చునా? ఉత్సవ కాలమా, శయ్యామందిరమా, శుక్రుడు పనికివచ్చుటకు? ఉద్యోగాధిపతియగు రవి లాభస్థానమందుండుట, లగ్నాధిపతియగు శుభాడు ప్రగులుడై (ఉచ్చ) విక్రమస్థానము నాక్రమించుట, ప్రత్యేక శక్ర (సప్తమ) స్థానమున దుర్బలుడగు చంద్రుడు, ప్రభావవిహీనుడగు కేతువు, పంగునగు వక్రశని పిరు జట్టుకట్టుకొనియుండుట, ప్రత్యేకశక్రస్థానాధిపతియగు శుక్రుడు బలహీనుడై (నీచపది) రవి సంయోగమును (అనగా, కేజీనాశనమును) అభిలషించుచుండుట— ఇవన్నియు మిత్రమండలివారి శక్ర జగీమ కేంత సాహాయ్యకరములో వేరుగ విన్నవించుట యనవసరము. సప్తమభావముతో పోల్చి చూచినచో, లగ్న మెన్నియో లెట్లు బలవంతమైన దని నిస్సంశయముగా నీకుండలి చాటుచున్నది. లగ్న, సప్తమ, స్థానముల కున్న యీ బలాబలముల తారతమ్యమే విజయలక్ష్మీకటాక్షము బ్రిటిషు సార్వభౌమని ప్రక్కనే కలదని యుద్ధోపించుచున్నదికదా?

దైనికదశమకేంద్రమానాడు వృషభరాశి ౨-వ భాగలోనుండుటచే, దానికి చంద్రశని కేతుసంయోగపు వ్యాప్తివచ్చినది. సార్వభౌమని యుద్ధమము (దశమము)అనాడు మిత్రద్యయముగల శక్రపువైదండెత్తుటే కదా? దశమకేంద్ర మానాడు చంద్రశనికేతువుల జట్టుపైగాక మఱి యెందుండగలదు? ఇర్మనీ హిట్లరు జాతకమున రవి వృషభరాశిలో ౧-వ భాగ

లో నున్నాడు. కాన, ఆ గ్రహముపై శని వ్రాలి యున్నపు డాస్థానమునే శక్రస్థానముగా యుద్ధ మా రంభించిన దశమకేంద్రమున కంతకన్న తగిన చోటెందుండును? స్వబల పరబల సమీక్షవలన కలుగు జాగరూకత, పట్టిన పట్టు సడలని కార్యదీక్ష, వేసిన యడుగు వెనడియని దాక్షిణ్యము, తాత్కాలికసాకార్యములకు శ్రమపడని దూరాలోచన, సమ్మతితో పనులు నిర్వహించు నోపిక, అనవసర సాహసకార్యములకు దొరకొనని వివేకము—ఇత్యాది గుణము లీశైత్రయాత్రోద్యమములో కానవచ్చుట దైనికదశమ మందలి శనిధర్మము.

దినవర్ష పద్ధతిలో దశమాధిపతి (రవి) చలించి కన్యారాశి ౧౨-వ భాగలో చరించుటకు యుద్ధారంభమునుండి అయిదు సంవత్సరములు పట్టెను. అప్పుడు చలితరవినుండి స్పార్ధకేంద్ర ప్రాతికూల్యదృష్టి శైత్రయాత్రారంభకాలపు చంద్రునిపై వచ్చినది. క్రమముగా నీ చలితరవిప్రాతికూల్యము శనికేతువులవినాదికి సయితము రాగలదు. ౧౯౪౪ సెప్టెంబరు ప్రాంతమునుండి యుద్ధఫలితము వీవిధముగా మిత్రమండలివారి విజయమునకు ప్రాదిచేయుచున్నదో గమనించుట పాఠక మహాశయుల కుత్సాహజనకముగా నుండును.

దైనిక జాతకమును గుణించుపద్ధతి, దానియందలి కేంద్రముల యోగ్యత, వీనినిగూర్చి దిక్పాత్రప్రదర్శనముగా వైయుదాహరణము నొసంగితిని. శుభకార్యములకో, అభివృద్ధికరములగు పనులకో దైనిక జాతకమున కేంద్రములలో శుభగ్రహము లుండు దినములను సంపాదించుట శ్రేయస్కరమని వేరుగా విన్నవించుట అనవసరము.

ఇదికాక, గతజీవితమున ప్రసిద్ధవిషయములు సంభవించినదినములకు దైనిక జాతకమును గుణించినచో ఉపయోగించిన జన్మకాలము శుద్ధమా, అశుద్ధమా అని

సులభముగా నిర్ధారముగుటకు పీలన్నది. దైనిక కేంద్రములకు గ్రహసంబంధము లేనిదే, ముఖ్యపరిణామములు జీవితమున, ఏవోకొన్ని అపవాదరూపముగు సంవర్షములలోకప్పు, సంభవించుట సాధ్యము కాదు. ఆ అపవాదసంవర్షములలో నయితే సహజాదిబిందువుల న్యాప్తి అయినా కేంద్రములకు కలిగియుండగలదు. ఏ

విధముగ వైచక్షేమి, దైనిక కేంద్రముల సాహాయ్యము లేక ప్రబలభువు లనుభవమునకు రావలయు ముఖ్యసూత్రము.

“జన్మకాలఘటిప్రాప్త
లగ్నభావగ్రహోదినా
దైనికం సాధయే చ్చక్రం
ఫలం కేంద్రగ్రహోదితం”

తుంగభద్రా ప్రాజెక్టు శుభోదయము

దాదాపు అర్ధశతాబ్దముబట్టి ఆంధ్రమహాజనులు-ముఖ్యముగా రాయలసీమాంధ్రులు కలలు కొంచుతూ వచ్చిన తుంగభద్రా ప్రాజెక్టుకు భగవదనుగ్రహమువల్ల మొన్న ఫిబ్రవరి 28-న తేదీనాడు శుభలగ్నమున అంకురార్పణజరిగినది. నా డా శ్రీరామమూర్తి పాదస్పర్శపు ధర్మమా అని కవికురాళిల కమనీయ కౌంతామణిగా మారినట్లే నేడు శ్రీశ్రీరామమూర్తి ప్రభృతిమహాశయల ఆఖండకృపి ఫలితముగా రాయలసీమ రత్నాల సీమగా మారనున్నది. ఆధునిక ఆంధ్రుల చరిత్రలో ఇది సువర్ణాక్షరముల లిఖింపదగిన పర్వదినము.

బ్రహ్మాండమైన ఈ తుంగభద్రా జలాశయము హాసపేటకు మాడుమైర్ల దూరములోనున్న ఒకచిన్న కుగ్రామసీమలో జరుగనున్నది. ఇప్పటి కిప్పుడు కొండలతోను, తిప్పలతోను నిండియున్న ఈ గ్రామము మరికొన్ని యేండ్లలో ఒకపెద్ద పట్టణము కానున్నది.

ఈ జలాశయ విస్తీర్ణము 138 చదరపు మైళ్ళుండునని అంచనా. దీని నిర్మాణమంతయు పూర్తయగు

సరికి 8 సంవత్సరముల కాలముపట్టును. ఈజలాశయ నిర్మాణమునకును, కాలువల నిర్మాణమునకును కలిపి మద్రాసు ప్రభుత్వమునకు మొత్తము 10 కోట్ల రూపాయలు ఖర్చుగునని అంచనా వేయబడినది.

ఈ నిర్మాణమువల్ల బల్లారిజిల్లాలోని రాయదుర్గము, హాసపేట, బల్లారి, సిరిగుప్ప, ఆదవేని తాలూకాలలో 2,50,000 ఎకరములును, అనంతపురముజిల్లాలో 1,20,000 ఎకరములును, కర్నూలు జిల్లాలో 1,50,000 ఎకరములును మొత్తము 5,20,000 ఎకరములు సాగుకాబోవుచున్నది. ఈ నిర్మాణముమూలముగా ఉత్పత్తికొనున్న విద్యుచ్ఛక్తితో అనేక ప్రధానపరిశ్రమలుకూడ అభివృద్ధి చెందునున్నవి.

ఈ జలాశయపు ఆనకట్టపాడవు 5000 అ; ఎత్తు 100 అ. వైలునదిమీదకట్టిన ఆనకట్టవల్ల ఏర్పడిన జలాశయము కన్నను ఈ తుంగభద్రా జలాశయము నాలుగున్నరెట్లు పెద్దది కాగలదు.

తుంగభద్రా ప్రాజెక్టు కు భోదరుమం నిర్మాణ పరిశీలనలు

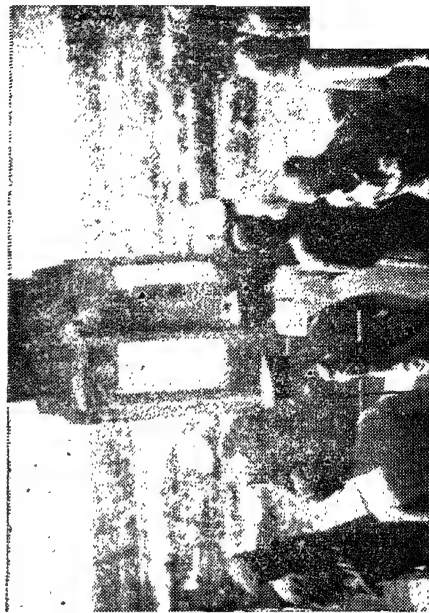
౧. మల్లాపూరు నది తాముకట్ట
భోవులములో ఇవ్వడం
చిన్న జలాశయము.

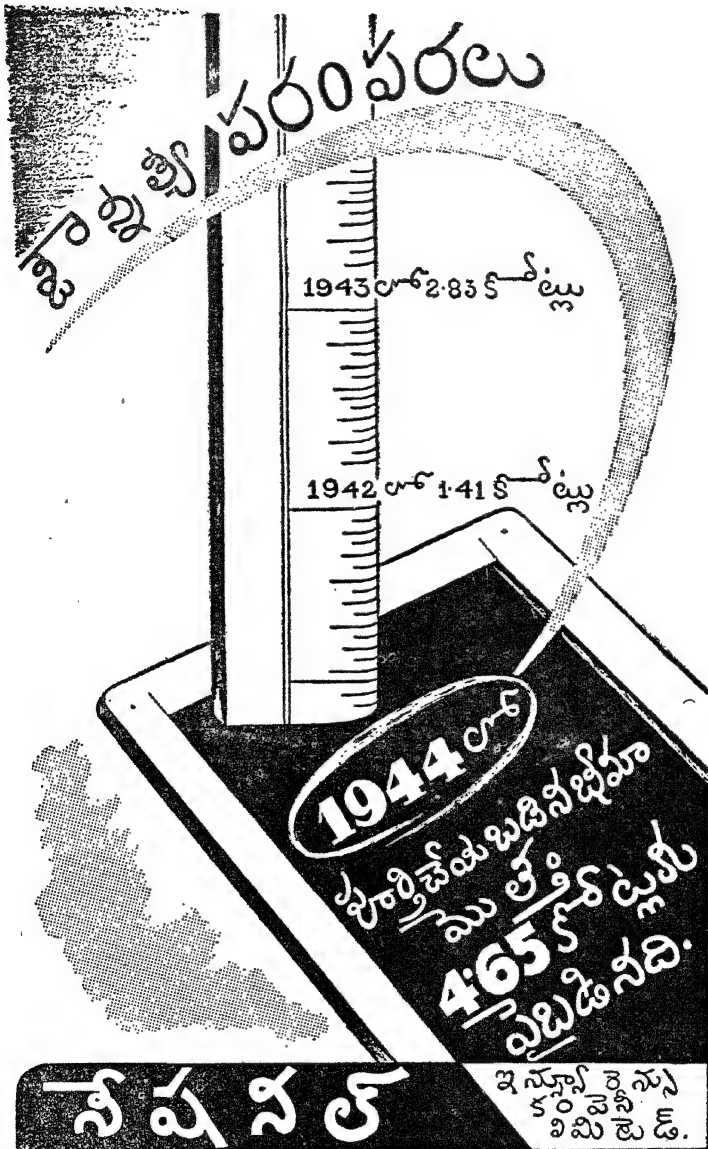
౨. తుంగభద్రా నది అడ్డం
పైబాము ఇలాకాకు చేరిన
పర్వతశిఖర ప్రదేశము.

౩. మల్లాపూరు నది పమిపములో
నిర్మితమైన 'చూపాకారపు'
(మడల్ టామ్) చెరువుకట్ట.

౪. తుంగభద్రా నది బాపకూర్
ము నిర్మితమైన శిలాశాసన
స్తంభము.

7, కౌన్సిల్ హౌస్ స్ట్రీట్, కలకత్తా.

మధ్యస్థానం:-

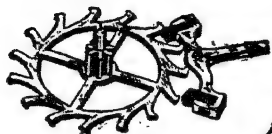
పేషంట్ ఐస్కాన్ రెస్ట్రాన్ లిమిటెడ్.

362, బ్రెజిలియన్ రోడ్, బెన్గళూరు.

వడ్డీ ఆఫీసు:- బెంగళూరు పురం.

TIMES HAVE CHANGED!

1754

అంతర్ ఎస్కేపుమెంటు మొట్టమొదట
కామన్మడ్డి అనువాదించే కవిపెట్టెబడెను.
కాని అది 19-వ శతాబ్దారంభము వరకు
గడియారములకు సాధారణముగా వాడ
బడు చుండుట లేదు.

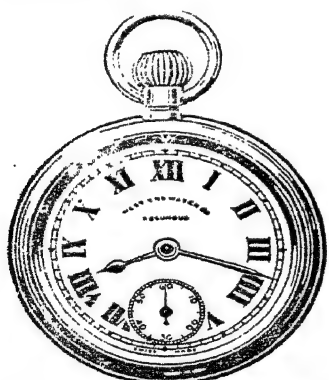

Thomas Mudge

1945

రోజులు మారినవి

నేడు గడియారములో వాడబడే యెస్కేపుమెంటు 200 సం॥ క్రిందట కవిపెట్టెబడిన దానిచూదిరిగానే చాలముటుకు అనునరించి యుండును. ఇతర యే పనిముట్లకంటె బహుశ దానిమీదనే గడియారము వరియైన కాలము చూపుట ఆధార పడి యుండునని చెప్పట సత్యైకరము కాదు. అయినప్పటికి నిర్దుష్టమైన గడియారములో అనేకములైన క్రొత్త పనిముట్లు భాగములు చేరివుండును. ఇవన్ని వైస్విండ్ గడియారము లో భాగా అమర్చబడియుండును. అనేక మైన యీ రకాలు చూ సొగసైన క్యాబిలారగులో కానవగును.

సెకండ్స్ పాకెట్

15 జూయల్స్

ఇకిర్ సిల్వర్, ఓపెన్ ఫేస్, సాధ
రోజులేక అరబిక్ అంకెలు, 30

రవాణా యిబ్బందులవల్ల, ప్రకటించిన రకమున్నీయు నప్రయచియ్య సాధ్యపడకపోవచ్చును. చూవద్దనరకుండి సంతవరకు ఆర్డరులను సరఫరాచేయుటకు సర్వశక్తుల వినియోగించెదము. పేషరు కంట్రాంబల్ల కేటలాగు పంపలేనందుకు చింతిల్లుచున్నాము.

వెస్టేండ్ వాచ్ కంపెనీ, బొంబాయి అండ్ కలకత్తా.

WEST END WATCH CO

Bombay & Calcutta

నీవు కాదు!

[కథానిక]

శ్రీ మొదలి వెంకటరామయ్య =

కరతాళధ్వనులమధ్య అగ్రాసనాధిపతి కామేశం గారు లేచినుంచుని కంఠం సవరించుకున్నారు.

“అయ్యో! కామేశంగారు మాట్లాడుతూన్నారు. దయచేసి నిశ్శబ్దంగాఉండ ప్రార్థిస్తున్నాను.” అని కార్యదర్శి సభాసదులకు మనవిచేసుకున్నాడు. సభలో గుసగుసలు అణిగాయి.

కామేశంగారు అందుకుని-

“మహాశయులారా! యిక్కడ యీ రోజు మన మందరం యెందుకు సమావేశమయ్యామో లోగడ మాట్లాడిన పెద్దనునుషులు విపులంగా తెలియజేశారు. కాబట్టి నేను చెప్పనలసింది యొక్కన లేదు. సుప్రసిద్ధ సంఘసేవకులు, మిత్రులు, యీశురవాసులు ఆయన శ్రీమూర్తిగారి అకాలమరణం మన పట్టణానికి, యీ పట్టణంలోని అనేక సంస్థలకు తీవ్రని కొఱత గలిగించింది. మనపురంలో హరిజనహోస్టలు, జాతీయపాఠశాల, సేవాసంఘము మొదలైన సంస్థలు స్థాపించబడి ముందు కొస్తున్నాయంటే అది క్షీరీశేషులైన మూర్తిగారి స్వార్థరహితమైన కృషిఫలితమే! ఆ సంఘసేవకుడు తన సర్వస్వాన్నీ యీ సంస్థల అభివృద్ధికోసం అర్పించాడు. వైదెచ్చు బుణంకూడా చేసి వానిని సక్రమ మార్గంలో నడిపించడానికి పాటుపడ్డాడు. యీసంస్థలు యెంత ప్రశంసనీయంగా పనిచేస్తున్నాయో, యెంతమంది అనాథలకు ఆస్కారాన్ని కలిగించాయో అనేది చూస్తే ఆయనకృషిని ప్రశంసించనివా

రుండరు. అలాంటి సంఘసేవకుడు, నిష్కల్మష చిత్తుడు, ఉత్తమమిత్రుడు మనపట్టణాన్ని అంధకారంలో ముంచి అస్తమించాడు. నామట్టుకు నేను అలాంటి మిస్ట్రీ ఇక సంపాదించలేను. ఆయన చేసిన మహా త్యాగాలు గర్వించదగ్గవి.

“కాని ఒక్కవిషయం మీరంతా గమనించాలి. మనపట్టణానికి పేరుతెచ్చిన ఆవ్యక్తికి మనం చేయదగ్గ సహాయం ఒకటి ఉంది. ఆయన తనసర్వస్వాన్నీ సంఘసేవకు అర్పించి-వైగా బుణంకూడా చేసి పోయాడు. ఇది ఆయనను నిందించడం గాదు. సత్కార్యాలకే వినియోగించాడుగాని దుబారా యేమీ చెయ్యలేదు. ప్రస్తుతం ఆయనభార్య, ఏకైక పుత్రిక జీవనం జరగక చాలా యిబ్బందిపడుతూ న్నారు. ఒక యకరామాగాణి, ఒక పూరిల్లా యివి ఉన్నాయి. కాని వాటికి తగిన అవ్వంది. వైగా అమ్మాయి వివాహానికి యెదిగివుంది. మనకు అపారసేవ చేసిన ఆ మిత్రుని కుటుంబాన్ని బుణవిముక్తంచేసి వాళ్లకు జీవనోపాధికల్పించడమే యీసమయంలోమనము చూపవలసిన సానుభూతి! ఊరికే సానుభూతిసభ జరిపి లాభంలేదు. క్రియాపూర్వక మవాలి! అప్పడే పరలోకంలో ఉన్న ఆయనఆత్మకు నిజమైన శాంతి లభిస్తుంది. మనం కృతకృత్యుల మవుతాము. ఆయన చూపిన త్యాగానికి మనం కృతజ్ఞత చూపకపోతే మన పట్టణం అధఃపతిత మవుతుం దన్నమాట.”

అని ఒకే గుక్కలో ఆవేశంతో చెప్పి కూర్చున్నాడు.

సభలోంచి "హియర్! హియర్!" (వినుడు, వినుడు) అనే ప్రశంసావాక్యాలు వినిపించాయి.

ఉదయం యెనిమిదిగంటల వరకుంది. రంగమ్మ వెనకా ముందూ చూచుకుంటూ గేటు దాటి వరండాలో కొచ్చింది. తన కాళ్లు రాచుకుని ఆ పాలగచ్చు ఎక్కడ పాడైపోతుందో నని భయపడుతూ, అడుగులు వేస్తూ గది ప్రక్కను నుంచూని సందేహంతో లోపలికి తొంగి చూచింది. తలవంచుకుని కాగితాలు చూచుకుంటూన్న కామేశం గారు బుర్ర పైకెత్తారు. గది గుమ్మంలో నీడ కనిపించింది.

"ఎవర వారు?" అన్నా డాయన.

"నేనండీ బాబుగారూ! రంగమ్మను. తమ తో పనుడని దానిచేత కబురంపిస్తే ఒచ్చానండీ!" అంది రంగమ్మ.

"లోపలికిరండి! మీతో ఒకవిషయం మాట్లాడాలి"

ఆమె బెదురుచూపుల్లో లోపలి కెళ్లి తలుపు దగ్గరనా గోడ కానుకుని నుంచుంది.

మీరు దిగుల్లోఉంటారని యిష్టాల్లనుంచీ మీతో నేను ప్రస్తావన చేయలేదు. ఇప్పుడు అవసరమైంది. కాబట్టి మిమ్మల్ని పిలిపించాను. మూర్తిగారు నాకు రానిచ్చిన దస్తావేజుసంగతి మీకు తెలుసా? అన్నాడు కఠినంగా.

"తెలుసండీ బాబుగారూ!"

"ఒట్టి దస్తావేజు కాదునుమా! మీకు ప్రస్తుతమున్న యకర మగాణి, ఇల్లూగూడా నాకు తనఖా పెట్టాడు. రిజిస్ట్రీ గూడా అయింది. యిదుగో కాగితం!" అంటూ డ్రాయర్లని కాగితం బయటికి తీసి చూపాడు.

రంగమ్మ నిలుపునా నీరయింది, నోటు మాటరా

లేదు. ఇదివరకల్లా ఒట్టి నోటేమో ననుకుంది. మగాణి, యిల్లూగూడా తనఖాపెట్టా రనేసరికి ఆమెముఖంలో కత్తివాటు వేసినా నెత్తురుచుక్క లేకుండా పోయింది. ఇంకేముంది? అంతా పూర్తిఅయింది! తనకూ, సరోజకూ యిక గజేమిటి? యీ ఆలోచనలతో ఆమెకు మాటపెగల్లేదు. అతికష్టమిదా—

"ఒట్టి ప్రాంసరినో టనుకున్నానండీ!" అంది

"యీకాలంలో ప్రాంసరినోటుమీద వెయ్యి రూపాయలు అప్పెవరిస్తారమ్మ పెరిదానా!" అన్నారు నిరాదరసూచక మందహాసంతో కామేశం గారు.

"మొత్తం యెంతయిందండీ బాబుగారూ!"

"యీ రోజుకు సరిగా పదిహేను వందల యింది. ఎంతైతేనేమి! నీ వేమిచ్చి తీర్చుకుంటావు పాపం! ఇంతకూ నీ దురదృష్టం. మణిపూసలంటి భర్తను సంపాదించావు. మహాసంఘనీకవకుడు! ఆస్తిని, ఆఖరుకు పెళ్లాంపుస్తానూగూడా ఆ పాడు సంస్థల కివ్వకపోతే యెండునిగిపోయింది? కడకు ఆ వేమన్నా ఉద్ధరించాయా? చచ్చేదాకా వాటిని బట్టుకుని దేవుళ్లాడి మీకుమాత్రం గతిలేకుండా చేశాడు. ఆహాహా! ఏంప్రయోజనకు! 'మూర్తి గారు చాలా గొప్పవారు. పాపం! పోయారు! వారి కుటుంబానికి మానానుభూతి!' అని అందరూ అనగానే మీ కేం కడుపు నిండింది? ఇంతకూ ఆ ప్రశంసించేవాళ్లల్లా మీకు దమ్మిడి సహాయంజేనే వాళ్లను చూపండి! ఎందుకొచ్చిందీ లేనిపోని అబద్ధి? సంఘాలంటూ లేవదీసి వాటిద్వారా నాలుగుడబ్బలు సంపాదించి బాగుపడడం తెలివిగాని, యిలా దివాలా గావడ మేం తెలివి? ఎంతమంది లేరు ప్రపంచంలో, యీయన ఒక్కడేనా సంఘాన్ని ఉద్ధరించేది? చివరకు కట్టుకున్న భార్యకూ, కడుపున పుట్టిన కుమారుడికి ఆస్కారం లేకుండా చేసిపోయాడు. గొప్ప సంఘ నేవ!" అని తన కసినంతా వెళ్లగక్కేకారు కామేశం గారు.

నీవు కాదు!

రంగమృత కళ్ళనీళ్ళపర్యంత మయింది. తాను దైవసమునిగా జూచుకుని, ఆయన సత్కార్యాలే చేశాడని తాను నమ్మిన తన భర్తను ఆయన స్నేహితుడే, తనయెడలనే యావిధంగా తిట్టిపోస్తాడని కళ్ళోగూడా అనుకోలేదు. ఆ వాళ్ళులాంటి ఆమెహృదయం గాయపడింది. బ్రదికివున్న కాలంలా స్నేహం, చచ్చిపోతారో తిట్లు! ఏమిప్రపంచం! ఏమో సహాయం చేయడానికి పిలిపించాడనుకుని గంపెడాశతో, ఎన్నడూ ఒక్కరి యాచించిగాని, భర్త గతించినప్పటినుంచి గుమ్మందాటిగాని యెరగని తాను అభిమానాన్ని చంపుకుని యిట్లుపెదుక్కుంటూ వస్తే ఇదీ ఆయన చచ్చిన సంభావన!

“అయ్యో! అలా అంటావా? వారికి మీరంటే ప్రాణం. యీనాడు మీనోటంటే యీ మాటలు వింటూంటే నాకు చాలా కష్టంగా వుంది వారేం పొరబాటుచేశారు? అనాథలకు తన ధనాన్నీ, శరీరాన్నీ అర్పించారు; హరిజనవిద్యార్థులకు హస్తాలు కట్టించారు; దిక్కులేని బిడ్డలకు రాబ్బాలు కొని యిచ్చి జీవనోపాయం చూపారు. యిది చెడ్డపనులాండీ? వారు దుబారాచేసిందేమీ లేదు. మీ రలా అసవచ్చునా?”

“అహ! అద్భుతకార్యాలు చేశాడు! నేనంటే ప్రాణం గాబట్టే నన్ను నిలుపునా ముంచేశాడు అందువల్ల వారి కీర్తి ఆచంద్రార్కం నిలుస్తుంది! నీవు మంచి అంటుంటే నే నెందుకు కాదనాలి? నన్ను చూచేసరికి జాలీ కలిగి అలా అన్నానుగాని మధ్య నాకెందు కీకోడవ! అన్నట్టు మరచిపోయాను. నా దస్తావేజు మామేమిటి మరి?”

“నేను ఆడదాన్ని యేం జేయగలను బాబు గారూ! నా పరిస్థితులు మీకు తెలుసుగా! మీదయి ఉంటే యిత సొకటి తింటూ అసిడపట్టున పడి ఉంటాము. అదిగాక పిల్ల పెండ్లికి యెదిగివుంది. ఏ అయ్యచేతులొనన్నా పెట్టవలసిందొకటుంది. మా జీవనం జరగాలి! యినన్నీ తమరు అలాగించండి! మాగాణీ, యిల్లా మీరు తీసుకుంటే యిక మాకు

దిక్కిమిటి? యే చెట్టుకిందనో అడుక్కుతింటూ అల్లాపవలసిందేగదూ! తర్వాత మీ ఆసుగ్రహం!”

“యీజేబాటన్నీ నాముంచ సాగవు! కొంప నుల్లజేసుకోమని నేనేమైనా చెప్పానా? ఎవరి ఖర్తం వాళ్ళ నభివించాలి! మీసాడెంతా నాముందు చెళ్ల బోసుకుంటే యేం లాభం? ఊళ్లో అందర్నీ అడుక్కు తినేవాళ్ళను రక్షించడానికి నేనా కర్తను?”

“నే నలా అన్నానాండీ! తమ దయ అని అడుగుతున్నాను”

“మధ్య నాదయేమిటి? ఏవేపు కంఠకోక్కం వెయ్యిరూపాయ పోట్టుకుని నేనేడుస్తూంటే ఇంకా దయేమిటి? ఆరోజు యెలాగో యిద్దిపుట్టింది గాబట్టి తనఖా పెట్టించుకున్నాను. లేకుంటే నోట్లో నేలేసుకో వలసిందేగదూ!”

“యిప్పుడుమూతం నేను బాకీ అబద్ధ మంటు న్నా, నాండీ?”

“పెగా అబద్ధమనాలి గాబోలు రిజిస్టరీ ఆయన దస్తావేజునుగూడా! బాగుంది వరస! మీకోస మని నాడెప్పు పోట్టుకుంటానా? నాకూ పిల్లా తెల్లా వున్నారు. ఉన్నది లోకుల కిచ్చి సన్యాసిని పోవా లని గాబోలు మీవూహ!”

“అంతమాట లేందుకండీ! తమరు మహారాజులు! యీ పదిపైనువందలా తమకు యెక్కడ రావడం లేదు? అందుకుని ప్రాధేయపడుతూన్నాను. మమ్మల్ని కరుణించి బుణవిముక్తులను చేస్తే ఇంత గండితాగి బతుకుతాము”

“మహారాజానే! ఇదేం మేరుపర్యవహా? ఇలా అందరికీ తోనేస్తూంటే చివరకు నేను మిగుల్తాను. మీయిష్టం! దమ్మిడి గూడా పోనిచ్చేది లేదు. నా కష్టాధితి! సంసారమంతా లోకులకు కొల్లతెట్టి నా మీద బడి యేడుస్తూ లేమిటి? మొదటనే భర్తను దిద్దు కోలేకపోయావా అంత అభిమానం గల యిల్లాలవైతే? దేనికైనా దూరదృష్టి అవసరం గామా! ఆయనకు అనుకూలంగా నీవు తాళం వేస్తూంటే ఇది చివరకు

లేలింది! నా తప్పేమిటి? నీ కలా నోరొచ్చిందమ్మా నన్ను నవ్వుపొమ్మని చెప్పడానికి? ఒకటారెండా? పదిపాను పందలు! అయ్యయ్యో! నాకు మతిపోతోంది! రేపే దావా పడెయ్యబోతున్నాను. మర్యాదగా ఆయిల్లు, మా గాణీ ఒడిలేసి వెడిలేమంది. లేకుంటే బోలెడంత గ్రంథం జరుగుతుంది! బాగా ఆలోచించుకోండి! మీతో వాదించడానికి నాకు టైము లేదు!” అంటూ కామేశంగారు కండువా వేసుకుని వరండాలో కొచ్చారు. వారి వెనకాలే రంగమృగాడా బయటికొచ్చింది.

సంతత భారగా కన్నీరు కారుచూసి రంగమృకు! ప్రపంచమంతా శూన్యంగా కనిపించింది. ఆ ఉండేది కాస్తా పూడితే తనూ, సోజా యేం గావాలి? దిక్కు లేని పక్షి అయింది. ఏం జేస్తుంది? ఆరుమనీవా క్లెవరూ లేరు!

తటాన కామేశంగారి రెండు పాదాలూ పట్టుకుంది నెక్కినెక్కి యేడుస్తూ-

“బాబుగారూ! అన్నం పెట్టినా మీరే; పంపినా మీరే! అడదాన్ని! భిక్షం పెట్టండి!” అంటూ అతని పాదాలను అశ్రువులతో తడిపింది. అది ఉక్కుగుండె! కరుగుతుందా?

కామేశంగారు వికటంగా నవ్వుతూ పాదాలను యివతలకు లాక్కుని—

“ఎక్కడ నేర్పానమ్మా యీ టక్కులు? కడకు యిదే మాంచి ప్రయోగ మనకున్నావు గాబోలు! నీ యేడుపులకు నేనేమీ చలించననకో! చూయింట్లో యాడవడ మేమిటి? నీ భర్తను తలుచుకుని మీ యింట్లో కూచుని బాగా యేడు! నా బాక్సీ మాత్రం వస్తూరై తీరవలసిందే!” అని గర్జించి గబగబా గేబుదాటి పోయాడు!

ప్రంభించిన కన్నీటితో రంగమృకు ఆయన పోయిన వేపే శూన్యంలోకి చూస్తూ నుంచింది!

3

“రంగమృగారూ! యిలా రండి!” అనే మృదు

స్వరం వినిపించింది. రంగమృకు బాహ్యప్రపంచంలో కొచ్చింది. పమిటచెంగుతో ముఖం తుడుచుకుని నలుకై పులా దృష్టి ప్రసరింపజేసి “ఎవరో!” అనుకుంది. యిక ఆ యింట్లో అరక్షణంగాడా నిలవడానికి మనస్సాప్తక, ముందుకు అడుగులేస్తూ “ఇకముందు ఆత్మహత్యే గదా గతి!” అనుకుంది. వెంటనే సోజ సంగతి జ్ఞాపకం రాగానే కన్ను చెమ్మగిలింది.

“మిమ్మల్నే! యిలా రండి!” అని మల్లీ అడే కంఠస్వరం.

వెనుదిరిగి చూచింది. వరండా ప్రక్కగది కిటికీలోంచి ఒకముఖం కనిపించింది. “ఆమే! విశాలాక్షమ్మ! కామేశంగారి భార్య!” అని మనసులో అనుకొని, “ఆయన అన్న మాటలు చాలక యీమే గూడా యింకా యేమో అనదలచుకుంది గాబోలు!” అనే భయంతో తల గిరుక్కున తిప్పకుంది.

“పిలుస్తాంటే వెడతా రేమిటి?” అంది మల్లీ విశాలాక్షమ్మ.

“ఎందుకు తట్టి! సగం చచ్చిపోయాను. పూర్తిగా చంప దలచుకున్నారా!” అనే సరికే ఆమె కంఠం రుద్ద మయింది.

“అయ్యో! మిమ్మల నేమీ అనడానికి గాదు. ఒక్కమాట వినిపాండని పిలుస్తున్నా! అంతే! యిలా లోపలికి రండి!” అంది విశాలాక్షమ్మ నొచ్చుకుని.

విధిలేక వెనక్కు తిరిగింది రంగమృకు. ఆమెను లోపల గదిలోకి తీసి కెళి కూచోమని తానుకూడా యేడురూగా కూచుంది విశాలాక్షమ్మ. రంగమృకు ఉబికి వచ్చే అశ్రువులను మాటిమాటికి అడ్డుపెట్టుకుంటూంది.

“అలా యిదనకండి! నేనుగూడా వారంటూ న్నది యావత్తూ వింటూనే వున్నా. నేనేమో యింకా అంటానని మీరు చెదనవసరంలేదు. నేనూ ఆడదాన్నే! నాకూ హృదయ ముంది! మిమ్మల్నిన్న మాటలకూ, మీరున్న స్థితికీ నాకు కళ్ల నీళ్లుచ్చాయి.” అంది విశాలాక్షమ్మ బాలిగా కండ్లు తుడుచుకుంటూ.

“అనహాయ నని అలా అనడం ధర్మమేనాండి!”

నీవు కాదు!

“అన్ని ఆలోచిస్తారా ఆయన? ఆ స్వభావమే అంత! ఆమాటలన్నీ మీరు మరచిపోవాలి. ఆయన సహాయంచేయకపోయినా నేనున్నాగా! మీకేం ఘరవాలేదు!”

ఆశ్చర్యమైంది రంగమ్మకు. అమృతం వర్షించి నట్టేంది. “ఆయనమాటలకూ, యీమెమాటలకూ యితే తేడా వుండేమిటి? ఆయనే ఆవిధంగా తృణీ కరించినప్పుడు యీవి డేం సహాయం చేస్తుంది?” అనే తర్కంలో పడ్డది రంగమ్మ.

“ఏమిటో ఆలోచిస్తున్నారల్లే ఉంది?”

“ఏముంది? ముందుగతి ఎలాగా అని.”

“మీ కావిత ఆనందంలేదు. మీరూ, మూర్తి గారూ ఆదర్శవంతులు. నాకు మీరంటే చాలా ఆభిమానం. మీరిద్దరూ కలిసి సంఘసేవకు మీసర్వస్వమూ అర్పించారు. అనేకులు అనాథలను ఆభివృద్ధిలోకి తెచ్చారు. ఆయన చేసిన త్యాగంలో, సాధించిన మహా త్యాగంలో మీకుగూడా వాటా వుంది. మీకు యేమీ మిగల్ప లేదని మీరు ఆయన్ను నిందించక పోవడం మీలోని గొప్ప ముగుణం. యీ డబ్బేం కాశ్యతమా? ఒక్క మంచిపేరే భూమిమీద నిల్చేది. మీ దంపతులు అది సంపాదించగలిగేరు! మీరు ధన్యులు.”

ఆమాటలు వింటూంటే రంగమ్మహృదయం ఉప్పొంగింది. అనుకోని ఆదరణ ఆమెలో నూతనోత్సాహం కలిగించింది. “నిజంగా విశాలాక్షమ్మ యితే మంచిదా?” అనుకుంది. కాని కామేశ్వరంగారి మాటలు యింకా చెబుతూ ప్రతిధ్వనిస్తున్నాయి. “ఏం ధన్యులం లేండి! ఇంతవరకూ ఎవరివల్లా మాటపడి యెరగను. చివరకు ఆయనగూడా యేసందర్భంలోనూ పల్లెత్తు మాట అనిన పాపాన బోలేడు. ఈరోజు...”

“అదేగా మొదట చెప్పిన మరచిపొందని! ఆయనకు డబ్బంటే ప్రాణం. ఇండాకానే నేను మాట్లాడుదా మంటే పిలలేకపోయింది. మీరుబుణం తీర్చండి ఆయన ఒడలడు!”

“కానీండి! మాప్రాప్తం!” అంది నిస్పృహతో రంగమ్మ.

“అలా అని పూరుకుంటే? అందుకనే మీకు సహాయంచేయమని భగవంతుడు నన్ను ప్రరీకొల్పు తున్నాడు. నాకు చేయలేకపోయినా నేను చేయడానికి పూనుకున్నాను.”

“సహాయమా? ఎలా చేస్తారు? వారు ఒప్పుకోండి?”

“వారి అంగీకారంతో అవసరంలేదు! ఉండండి యిప్పుడే వస్తాను!” అంటూ లోపలి కెళ్లింది విశాలాక్షమ్మ.

రంగమ్మ కేమీ బోధపడక యిడేదో యింద్రజాల మనుకుంది. కాని అంత ఆవ్యాధ్యంగా మాట్లాడి ద్రోహం చేస్తుందా అని సమర్థించుకుంది. పర్యవసానం చూడాలని ఆమెపూహ!

ఒక చిన్న పెట్టె చేత్తోపట్టుకుని వచ్చి కూర్చుంది విశాలాక్షమ్మ. బాగా పరీక్షిస్తుంది గాని రంగమ్మకు ఆమెఅభిప్రాయ మేమీ తెలిలేదు.

“దస్తావేజుమొత్త మెంతన్నారా?”

“అసంగ తిప్పడెందుకు లేండి!”

“అలా కాదు. మీరు చెప్పితిరాలి!” అంది విశాలాక్షమ్మ ఆజ్ఞానూచకంగా.

“పదిహేనువందలండీ!”

పెట్టెతెరిచి ఒక నోట్లకట్ట బయటికి తీసింది జాగ్రత్తగా లెక్కపెట్టి పదిహేనూ తీసి మిగిలినవి పెట్టెలో పెట్టింది. పదిహేను వందరూపాయలనోట్లు! రంగమ్మ తెల్లబోయి చూస్తూంది. ఆమెకు విశాలాక్షమ్మ అభిప్రాయ మేమిటో బోధపడలేదు.

“ఇవిగో పదిహేనువందల రూపాయలు. ఇవి వారికిచ్చి మీరుబుణం తీర్చుకోండి!” అంటూ విశాలాక్షమ్మ మందహాసంతో నోట్లను అందించింది. రంగమ్మ యీప్రపంచంలో లేదు. అనుకోని సంఘటన!

“మీరనేది నాకు బోధపడడం లేదు!”

“అలా అంటా రేమిటి? మిమ్మల్ని బుణవిను క్తులను జేయడమే నాసంకల్పం. మీరేమీ అనుకో వద్దు! కొన్నాళ్లు చీకటి, కొన్నాళ్లు వెన్నెల! మీరూ, సరోజా పడే కష్టాలకు నాకృపయం బాధపడు తోంది. సంఘసేవకు మీనాశ్రు అర్పించారుగాని మరేం దుబారా చేయలేదు! హృదయం లేనివా రెన్నైనా అంటారు! మీరు కలవరపడగూడదు! ఇవిగో తీసి కొండి!” అంది.

అభిమానం వెనక్కు లాగింది రంగమ్మను.

“మీ రివ్వడం, సేవ తీసుకోవడం లోకం హర్షిస్తుందా? కామేశంకారికి తెలిస్తే ... ఆయ్యా ఎందుకండీ మధ్య మీకు కష్టం? నన్ను పోనివ్వండి!” అని రంగమ్మ లేవబోయింది. వికాలాక్షమమ్మ ఆమె చేయి పట్టుకుని కూచోబెట్టి—

“అడుగడుక్కు మీరు మార్గంజేస్తే యెలాగా? మీరు నా అభిప్రాయం గ్రహించలేనందుకు నాకు చాలావిచారంగా ఉంది. ఇది నాడబ్బు! నాపుట్టిందివా రిచ్చారు సొమ్ము చేయించుకోమని. ఇందులో ఆయ నది చిల్లిగవ్వగూడా లేదు. నాడబ్బు సేమ మీ కిస్తున్నాను. లోకానికి దీంతో యేమీ సంబంధం లేదు. మీరు తీసుకోకపోతే చెడ్డబట్టు!” అంటూ రంగమ్మ చేతుల్లో పెట్టింది నోట్లను.

దీనదృక్పథంతో ఆమెవేపు చూచింది రంగమ్మ.

బయటినుంచి “అమ్మా” అని కేక వినిపించింది. “మీసరోజగారోయ!” అంటూ వికాలాక్షమమ్మ లేచి వెళ్లి “రా! సరోజా!” అని చెయ్యబట్టుకొని వచ్చి తన ప్రక్కన కూచోబెట్టుకుంది.

పోతబోసిన బంగారుబొమ్మ. కమ్మని కను ముక్కుతీరు, ఆడాళ్లకుగూడ మోహాన్ని కలిగించే రూపం.

తల్లి చేతులోని నోట్లను చూచి “అవెక్కడి వమ్మా!” అంది ఆ అమ్మాయి ఆశ్చర్యంతో.

“వికాలాక్షమమ్మగారి దయ తల్లీ!” అంది రంగమ్మ

కృతజ్ఞతాపూర్వక దృక్పథంతో. సరోజ యేమో మాట్లాడబోయింది.

“మీసరోజ కెన్నో యేడండీ రంగమ్మగారూ!”

“మొన్న పువ్వుమాసానికి పథ్నాలుగు వెళ్ళాయి. కన్నతండ్రికి కరువైంది. దానిసంగతి తల్పు కంటే కడుపు చెరువవుతుంది. ఏఅయ్యచేతులో పెడదామనకున్నా మౌనీ యిలా వుంది. దాని ముందుగతేమో!” అని వేడినిట్టార్పు విడిచింది రంగమ్మ. తల్లిదిగులుచూచి సరోజకూడా ఒక కన్నీటి బొట్టు రాలింది.

“అలా మీరు దిగులుపడుతూంటే ఎలా బేజారై పోతోందో చూడండి అమ్మాయి! తప్పచూ సరోజా! దిగులుపడవచ్చా? నీకు మంచిమొగు డొస్తాడులే!” అని బుగ్గ నిమిరింది వికాలాక్షమమ్మ. ఆదుఃఖంలో ఒక సంతోషపుఅల.

“అలాంటి అదృష్టమా! మీ నోటివాక్యాన” అంది రంగమ్మ గుండెబరుపుతో.

“యీ చక్కనిచుక్కపెండ్లి కేమండీ! మరి నేనొక మాటంటాను మీకు సమ్మతమేనా?” అంది నవ్వుతూ వికాలాక్షమమ్మ.

“ఏమిటా!”

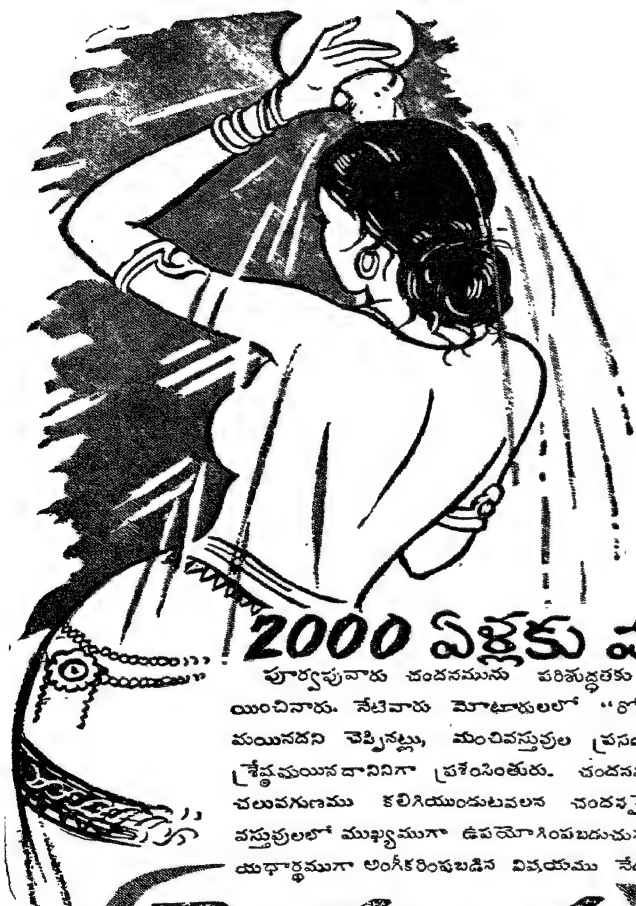
“ఏంలేదు. మా సత్యాని కిచ్చి చెయ్యరాదూ! ఏం సరోజా! మాసత్యాన్ని చేసుకుంటావా?”

సరోజ సిగ్గుతో చిరునవ్వు నవ్వి తలవంచు కుంది. రంగమ్మ ముఖం విప్పారించిగాని వెంటనే ముడు చుకుపోయింది.

“మీరు మహారాజులు! మీకూ మాకూ ఏం సాటి?”

“అలా అంటా రేమిటి? మహారాజు లైతే బంగారం తింటాతా? ఇంతకూ మీసంప్రదాయం మంచిది. మీసరోజ అందమైంది, అంచేతే మిమ్మల్ని అడుగుతూన్నాను.”

“పరిచోసాని కంటున్నారేమో!”

2000 ఏళ్లకు ముందు..

పూర్వపునాడు చందనమును పరిశుద్ధతకు పర్యాయపదముగా నిర్ణయించినారు. నేటివారు మోటారులలో “రోల్స్ రాయిస్”ను ఉత్తమమయినదని చెప్పినట్లు, మంచినస్తుత్రల ప్రసంగములో చందనమును శ్రేష్ఠమయినదానినిగా ప్రశంసించుదురు. చందనము, మధురపరిమళము, చలువగుణము కలిగియుండుటవలన చందనతైలము సౌందర్యాలంకార వస్తువులలో ముఖ్యముగా ఉపయోగింపబడుచున్నది. అశోకునికాలమున యథార్థముగా అంగీకరింపబడిన విషయము నేడుకూడ యథార్థమే!

మై సూ రు
శాం డల్ స బ్బు

“పరిశుద్ధతకు ప్రసిద్ధమైనది చందనమే”

B-3, T6A

మైసూరు గవర్నమెంటు ప్రాధక్తు

పుష్టిగల ఆహారం
అమరినా లేకున్నా,
మిమ్ము బలాధ్వులనుగాచేసే
అన్నత
సర్వదా అమలమైన
అన్నత పుష్టినిచ్చే బలవర్ధకవిషధము
* కేశరి కుటరం అమిటెడ్, మదరాసు *

మీ కండ్లను కాపాడుకొనుడు

జాయ్ కెమికల్ వర్క్సువారి ఐరిట్ ఫూర్మిగా నిరపాయకమైనది. కండ్లపొరలను హరించి దృష్టిని చక్కబరచుటలో దీని ప్రభావ మద్భుతము గనుక కండ్లపొరల ఆరంభదశలో దీనిని సర్వదా ఔషధముగను, ప్రయోజనకరముగను ఉపయోగించవచ్చును.

ఐరిట్ శుక్లములనుక (Opacity of Cornea) వ, శాధకలిగించు కంజంక్టివిటిస్ (Painful conjunctivitis)కు, గ్లకోమావలనదృష్టి లోపముకు, రెటీనాలేక కంటినరముల జబ్బుకు, కంటి నుంచి అన్యపదార్థములు తీసివేసిన తరువాత మిగులు హెచ్చుతగ్గులకు కూడ గట్టిగా పనిచేయును. కంటి ఆపకేమను తరువాత దీనిని ఉపయోగించినచో మిగిలిన పొరలను ఇతరదోషములను హరించును.

కన్ను ఆరోగ్యముగా నుండినపుడు ఉపయోగించినచో దృష్టి అభివృద్ధి అగును, పొరలుగాని, ఏదైతరకంటిశాధలుగాని కలుగజేరవు. దీనిని తియ్యకొంతకాల ముపయోగించుటవలన కంటి అద్దములు పెట్టుకొనవలసిన అవసరముకూడ తప్పించుకొనవచ్చును.

వెల 2 డ్రాముల బుడ్డి 1-కి రు. 1-4-0. 4 డ్రాముల బుడ్డి రు. 2 లు.

హెమామోసతి, బయోకెమిస్ట్రి యుద్ధమునపురూర్వము సేను పనిచేసియున్న సుప్రసిద్ధజర్మను కంపెనీ కెమిస్ట్రవర్క్ సేను సేర్వుకొనినవిధానములతో మిక్కిలి శాస్త్రీయముగను, హామిగను తయారు చేయబడి పట్టుతప్పని నాహోమాపతీమందులతో మిమందులపైట్టేను నింపుడు. వీటివెల డ్రాము 1-కి 0-8-0, 0-8-6. బయోకెమిక్ మందుల ధర-పాడరుగాని ట్రిట్యుకేషన్ గాని-డ్రాము 1-కి 0-8-6, బిళ్లలు డ్రాము 1-కి 0-4-0.

Dr. R. MOHALANOVIS,

Post Box No. 10013, CALCUTTA.

నీవు కాదు!

“నా కేళోకానా అలాంటిది లేదు. నిజంగా అంటున్నా! సరోజను మీ రిచ్చితీరాలి!” అంది ధీర దృష్టితో విశాలాక్షమ్మ.

“మీరు అంతగా కావాలంటూంటే నేను కాదంటానా? ఇదే నిజమైతే మా అమ్మాయి అద్భుతవంతురాలు. ఇంతకూ కామేశం గా రొప్పకోవద్దా!”

“ఇంకా మీకు సందేహమేనా? అదంతా నా భారం! మీరుమాత్రం మాటతప్పేరునుమా! హాస్యం కాదు. ఇవే పెండ్లిమాట లనకోండి!” అంటూ “అబ్బాయ్! సత్యం!” అని పిలిచింది.

పై అంతస్తులో కబ్బునయింది. మెట్లమీద జోడు చప్పుడు.

“అమ్మా! పిల్చావా?” అంటూ సత్యం గదిగుమ్మంలో నుంచున్నాడు. పందొమ్మిది కేంద్రంట్టాయి. బంగారంలాంటి కేరీరచ్చాయ. యావనం కేరీరంబోంచి తొంగిచూస్తోంది. అందం కరుడుగట్టి వుంది. అప్రయత్నంగా అతని చూపు సరోజమీద ప్రసరించింది. సరోజ అతని దృష్టిలో తన దృష్టి ఒకమారు మిళితం చేసింది. సిగ్గుతో ముఖం కందింది. తల ఒంచుకుంది. చిరునవ్వు సత్యంపైదవులమీద నాట్యంచేసింది.

“ఎందుకు పిల్చానమ్మా!” అన్నాడు సత్యం.

“పెండ్లికూతుర్ని చూచావా? నీవు ‘చేసుకుంటా’నని చెప్పితే ఆమె వినాలని కూచోనుంది.”

“ఇదివరకే చెప్పాగా!”

“అలాకుదరదు. ఇప్పుడేమె వినాలంటోంటే!”

“మళ్ళీ నా? చేసుకోవడం ఖాయమే!” అని వెనక్కి తిరిగిపోయాడు.

“ఇదివరకే చెప్పా నంటాడేమిటి మీ అబ్బాయి?” అంది రంగమ్మ.

“అదేమిటో మీ సరోజనే అడగండి!” అని నవ్వుతూ, “మీకు తెలీదు గాబోలు! మావాడు మీయింటి ముందుంచే కారేజీకి వెళుతుంటాడట! ప్రతిరోజూ మీ సరోజ కనిపిస్తూంటుందిట! ఇద్దరి మనస్సులూ

ఎప్పుడేకమయ్యాయి! ఎన్ని సంబంధాలు వచ్చినా ఏమో సాకు పెట్టి తప్పించుకుంటూంటే నేనే మొన్న నిలవదీసి అడిగితే సరోజనుతప్ప యింకెవర్ని చేసుకోనని పట్టుబట్టాడు. నాకూ సంతోషమయింది!” అంటూ-

“అప్పుడే మా కుర్రాణ్ణి వట్ల వేసుకున్నావా?” అని సరోజను ముద్దుపెట్టుకుంది.

రంగమ్మ ముస్తూరై అలాగే చూస్తోంది.

“ఎలా బిచ్చింది చెప్పా యింతరొక్కం రంగమ్మకు! చిత్రంగా వుండే!” అంటూ లోపలి కొచ్చారు కామేశం గారు.

“చిత్ర మేమిటండీ!” అంటూ విశాలాక్షమ్మ యెదురుగా వచ్చింది.

“నేను కల్యాణాదా అనకోలేదు నుమా! రంగమ్మ పదిహేనువందలూ తెచ్చియిచ్చి తనఖా దస్తావేజు రద్దు రాయించి తీసికెళ్ళింది ఎక్కడిది ఆమె కంత డబ్బు?”

“ఆమెనే అడగలేకపోయారా?”

“అడిగాను. ఆమెదీనదకే చూచి జాలిపడి ఎవరో నేను హితురాలు యిచ్చిందట! అంతమొత్త మెవరిస్తారేమిటి? ఆమెమాటలు నమ్మదగ్గ వేనా?”

విశాలాక్షమ్మకు ఒళ్లుకుండ్లింది. ఆయనకర్కశ హృదయాన్ని బద్దలుగొట్టాలనే పట్టుదల ఆమెకు కలిగింది. ఉదయం మాట్లాడలేక పోయిందిగాని యిప్పుడు యెక్కడలేని ఆవేశం కలిగింది. ఏమైతే అవుతుందని సాహసించింది.

“మీదంటే తాతిగుండెగాని అందరివీ అలాగుంటాయా?”

“అ! ఏమిటి? నాది తాతిగుండే!”

“ముమ్మాటికినీ! ఆమె అలా కాళ్ళమీదపడి యేడుస్తూంటే తాతిగుండె కాకపోతే అన్ని మాటలూ అని నెట్టేసి వెళ్లిపోతారా? వింటున్న నాకే కళ్ళనీళ్లు గిర్రనతిరిగాయి.”

“నిజమే! డబ్బెలా వస్తుంది మరి? వాళ్లు సంసారాన్ని సేకమైనా చెరిచానా?”

“ఇంకేం గావాలి చెరచడానికి? కడకు ఆమె సేకించి పదిహేనునందలూ వసూలుచేస్తే! మొన్న సభలో యేమన్నారో జ్ఞాపక ముందా? మూర్తిలాంటి వారు లేరనీ, వారు గొప్ప సంఘసేవకులనీ, అనేకసంస్థలు స్థాపించి పట్టణానికి కీర్తిసంపాదించారనీ ఏకంగా పొగిడారు. ఆయనకుటుంబానికి సహాయంచేయాలనీ, ఉద్ధరించాలనీ ఆవేశంతో యేమేమో చెప్పారు. అలాంటిమీరే యీరోజు ఆ దేశసేవకుని భార్య - అనాథ - వద్దనే చెవులుపించి డబ్బు వసూలుచేశారు. యిదీ మీ ఉపన్యాససారం. యీమాత్రానికి అంతమంది జనంలో ఒట్టిబుద్ధుల చెప్పడ మెందుకూ? ఇలాగే ఉంటుంది ప్రపంచం. బ్రదికున్నవాళ్లూ చాలా మంచివాడనీ, సంఘసేవకుడనీ అంటూంటారు. చచ్చిన కర్తావ్య మొక్కలించుకోవడానికి సామర్థ్యులైన అంటూ జరిపి ఆవేశంతో ఏదో అర్థంలేకుండా మాట్లాడుతారు. క్రియ కొచ్చేసరికి ఆ కీర్తిశేషుని కుటుంబాన్ని తలచుకునేవాళ్లుగూడా వుండరు. వైఫెచ్చు ఆకుటుంబ నాశాన్నే కోరుతుంటారు కొందరు. అంచేతే సత్యానికీ, త్యాగానికీ ప్రపంచంలో తానే లేడు.” అని ఆవేశంతో అంది.

కామేశం గారు కొయ్యబారిపోయారు.

“యీరోజు యేమి టీవరున! ఆమె యిచ్చింది; నేను తీసుకున్నాను. మధ్య నీ దబాయం చేమిటి? సభకు వెళ్లడం తప్పా? వాళ్లు గౌరవంగా అగ్రాసనాధిపత్యం యిస్తే దర్బారోసం మూర్తిని గురించి యేవో రెండుముక్కలు చెప్పాను. అలా చెప్పకపోతే పరువేముంటుంది? చెప్పితేమటుకు అవన్నీ మన బాకీకి అన్య యస్తా యనకున్నావా?”

ఇంతలో ప్రక్కగదిలో చదువుకుంటున్న సత్యం బయటి కొచ్చాడు.

“ఏమిటి నాన్నగారూ! ఆ అర్థంలేని మాటలు? మీరు చూపిన సామర్థ్యం లేమిటి? మీరు చెప్పిన

ముక్కలు మీరే జరపలేకుంటే ఎందుకూ అవి చెప్పడం? వారి కుటుంబాన్ని ఉద్ధరించాలని మీ రనలేదా? కడ కిది ఉద్ధరించడం! ఎందుకండీ యీ పనికిమాలిన సభలు? స్వర్గంలో వున్న మూర్తిగారు మీచర్య జూచి యెంతగా దుఃఖిస్తున్నారో!”

“ఇద్దరూ ఏకమై నామీద యిలా విరుచుకు పడుతున్నారేమిటి? ఎవరికోసం నేను వసూలు చేసింది?”

ఆమె అందుకుని—

“అ! వసూలుచేశారు! మంచి చెడ్డా గమనించ వద్దా? ఇప్పుడు బోలెడుండే! అది చాలామా వాడికి? ఇంకా యెందర్ని యేకించి సంపాదించాలి? పోయేటప్పుడు మీరూ నేనూ నెత్తిన పెట్టుకు పోతామా? వాళ్లకున్నా యిచ్చిందిమన కేం అచ్చొస్తుంది? మొన్న ఆ రామదాసు మొక్కుకుంటూంటే వాడి యిల్లా, వాకిలి జప్తిచేయించి యాలంజేయిస్తేరి. ఆ అవధానిని వికారిని చేసి దేశాంతరం పంపిస్తేరి. యీదినం రంగమ్మ! యిదేం కొత్తా? ఉమారుమనిపించి వాళ్లవద్ద తీసుకున్నది మన కేం శ్రేయస్సు నిస్తుంది? మనకు వుండేది ఆబక్కడు. యెనిమిదికొమ్మలకు యీనలుకు మిగిలాడు. ఎవరినోంటు ఏమెస్తుందో అని నే నెల్లాడుకున్నాను. కడుపును దీనవాళ్లు ఏమైనా అంటారు. ఆ పుసురూ, ఘోషా మనకు కామా? బిడ్డలు గలవాళ్ల కంత కఠినం పనికిరాదు. రామ రామ! మీ రామెనన్న మాటలూ, వివాసలూ చూస్తూంటే భయ మేస్తోందిబాబూ! మీరు ఊరేగండి యీయింట్లో! నేనూ, వాడూ ఎక్కడైనా బతుకుతాము!” అని ఏకంగా వికాలాత్ముడు మెత్తని చీవాట్లు పెట్టింది.

కామేశం గారు నిర్విణ్ణులై—

“ఎందుకీ గొడవంతాను? నన్ను బ్రదకనివ్వనా యేమిటి? చాలించుదూ నీకు పుణ్యముంటుంది? ఎవరైనా వింటారు!”

“వింటే మునిగిపోయిందేమిటి? యీరోజు మొదట మీ రీడ్డివ్యాపారం మానేయాలి: తెలిసిందా? ఉన్నది చాలా!”

నీవు కాదు!

“సరే! నీయిష్టప్రకారమే! ఊహకుంచూ నన్ను చంపక!”

“వనూలుచేతారుగా రంగమృద్ధుర! మాపుట్టిం టివా ల్లిచ్చిందాంట్లో పదిహేనువందలూ నేనే ఆమె కిచ్చి చెల్లింపజేతా, తెలిసిందా? దాంట్లో మీది దప్పజీ లేదు! ఆమెఘోష చూడలేకపోయాను!”

“ఆఁ! నిజంగా నీవేనా యిచ్చింది?”

“అవును. నేనే. ఎందు కాళ్ళర్యం? అదేగాదు! ఆమెకుతురు సరోజను సత్యానికి మాట్లాడాను. పెండ్లి భాయం.”

“అదేమిటి? ఆ దరిద్రపుష్టి నా? మనవాడికా? నేనున్నా ననుకున్నావా, పోయాననుకున్నావా?”

“పథమల్లే అలా అంటా లేమిటి? ఏం, నేను మాట్లాడగూడదూ! దరిద్రులం మనమే! పేరా ప్రతిష్ఠా? ఇంకా వాళ్లే సత్కార్యాలు చేసి పేరు సంపాదించారు. మనకంటే వాళ్లే మేలు.”

“నాకు మతిపోతోంది! ఏమైనా మీయిష్టం! ఇల్లంతా నా కెదురుతిరిగింది. ఇంతకూ వాడు చేసు కుంటా నన్నాడా?”

“శేషక. సంతోషపూర్వకంగా చేసుకుంటా

నాన్నా! ఆపిల్ల మన యింటికి రావడం మన అదృ ష్టం! నీవూ అంగీకరించాలి!”

“పరిస్థితులు మారినప్పుడు తప్పుకుందా? పెప్పు కున్నా నాయనా! నీవు ఒకయింటివాడవు కావడమే నా అభిప్రాయం. సంతోషంతో ఆసక్తిపెట్టాను. వెనకటి పనులకు పక్కాత్తాపపడుకున్నాను. దేవుడు తుమ్మిస్తాడో లేదో!” అంటూ కామేశంగారు ఒక అశ్రుకణాన్ని రాలాచురు.

* * *

సత్యానికి, సరోజకూ అతివైధవంగా వివాహం జరిగింది. పెద్ద లందరూ వధూవరుల నాశీర్వదస్త్రా—

“కామేశంగారు నాడు సభలో అన్న మాటలను యథార్థంగా ఆచరణలో పెట్టి మూర్తిగారి కుటుం బాన్ని ఉద్ధరించారు! నిజంగా కామేశంగారు దీనబాం ధవుడు!” అన్నారు ఏకకంఠంతో.

“దీనబాంధవుణ్ణి నేనేనా?” అని సవితర్కంగా కామేశంగారు తన అంతరాత్మను ప్రశ్నించు కున్నారు.

“నీవు కారు!” అని అతని అంతరాత్మ జవా బిచ్చింది!

‘ఏకోరసః కరుణ ఏవ!’

= శ్రీ రా. వేం. చు. గం. రామారావు =

ఆకలీ, ఆకలీ,

బిచ్చగానికి ఆకలీ.

అపనిలోని అన్నపూర్ణలు

పారబోసిరి అన్నమెంతో పెట్టవైని.

—ఆకలీ, ఆకలీ, బిచ్చగానికి ఆకలీ!

ధూళిలో తూలిపోతూ

ఎండలో సోలిపోతూ

నీళ్లలో ములిగిపోతూ

కూలిపోయా డయ్య నా బిచ్చగాడు.

దేశాన దెలిసిన విశ్వకర్మలు కలిసి

ఉన్న నత్తా లన్ని ఉండబెరికేను.

—ధూళిలో తూలిపోతూ

ఎండలో సోలిపోతూ

నీళ్లలో ములిగిపోతూ

కూలిపోయా డయ్య నా బిచ్చగాడు!

యశావనోద్రిక్త

సంభోగానక్త

ఆత్మానురక్త

అత్యంతానక్తి

కోరుచూ నతడు బిచ్చమెత్తగసాగె.

ఆమెయే రాజ్యమై

యా ప్రమేయమె లేని

రాజు నగరిలోన

విరహాల రంపాల

రగులుచూ మగ్గుచూ

బుగ్గియైపోవగా

రాజమీసా లంత నులిపివేశాడు.

—యశావనోద్రిక్త

సంభోగానక్త

ఆత్మానురక్త

అత్యంతానక్తి

కోరుచూ నతడు బిచ్చ మెత్తగసాగె!

కళ్ళలు కరిగిపోవ

మనసులు మరిగిపోవ

దివ్యవాక్సుధావాహినుల్

కరుణలో ప్రవహిల్లచేసెడు బిచ్చగాడు.

శాస్త్రుశాలల యందు విశ్వ

విద్యాలయములందు

యెండమావుల నీటియందు

కవితారసములేక యది కోరి కలహాల

పెంచేరు.

తలుపులన్నియు మూసి సంతృప్తి

నొందేరు.

—కళ్ళలు కరిగిపోవ

మనసులు మరిగిపోవ

దివ్యవాక్సుధావాహినుల్

కరుణలో ప్రవహిల్లచేసెడు బిచ్చగాడు!

కన్నీళ్లు శోకింప

హృదయాలు ఘోషింప

ప్రాణాలు శోషింప

శాంతియుద్ధములోను

చచ్చిపోయాడు,

ఆ పిచ్చివాడు నా బిచ్చగాడు;

కుర్చీలలో కూలి, కూనిరాగాలతో

కునికపాటులు పడే కులుకుదేవుల్లంత

తమ మెడలు నిండంగ తగిలించు

కొన్నారు విరజాజిదండలు

గొప్పవాళ్ల మంచు, విప్రవీగుచునూ.

—కన్నీళ్లు శోకింప

హృదయాలు ఘోషింప

ప్రాణాలు శోషింప

శాంతియుద్ధములోను

చచ్చిపోయాడు,

ఆ పిచ్చివాడు నా బిచ్చగాడు!

పసిఫిక్ వ్యవహార మహాసభ

= శ్రీ మామిడిపూడి వెంకటరంగయ్య

ప్రపంచసమన్వయను పరిష్కరించుటకు అంతర్జాతీయ మహాసభలను జరపుట ప్రస్తుతముగ అత్యుచ మన చేప్పవచ్చును. అట్టి సభలలో ఒకటి—అనగా పసిఫిక్ వ్యవహారముల మహాసభ—రెండుమాసము లక్రిందట అమెరికా దేశమందు జరిగెను. యునైటెడ్ స్టేట్సు, కనడా, ఆస్ట్రేలియా, న్యూజీలండు, ఇంగ్లండు, ఫ్రాన్సు, చైనా, ఇండియా మొదలైన పరిశ్రామ దేశముల ప్రతినిధులు అందులో పాల్గొనిరి. మన దేశము నుండి శ్రీమతి విజయలక్ష్మీపండిట్, కుంజ్రా, శివరావు, లోకనాథం, సిద్దిక్ గార్లు వెల్లిరి. సభ పదిరోజులు జరిగెను. పసిఫిక్ ప్రాంత దేశములలో శాంతిని స్థాపించుటకును, అచ్చటి ప్రజల యోగక్షేమములను అభివృద్ధి చేయుటకును అవసరమైన విషయములను, విధానములను సభవారు చర్చించి, కొన్ని తీర్మానములను చేసిరి. ఈ చర్చల యొక్క స్వభావమును తెలుసుకొనుటకు పూర్వము వాటికి సంబంధించిన కొన్ని సామాన్యవిషయములను అవగాహన చేసుకొనుట అత్యవశ్యము.

పసిఫిక్ మహాసముద్రము సముద్రము లన్నిటిలో పెద్దది యగుటయేగాక భౌగోళ మయొక్క విస్తీర్ణములో సగభాగమును

ఆవరించియున్నది. ఇది ఆసియా, అమెరికా ఖండముల మధ్య నున్నది. దీనికి తూర్పుతీర మునం దండు అమెరికా ఖండములో 49 మిలి ఆనుకొని కనడా, యునైటెడ్ స్టేట్సు, మెక్సికో, మధ్య అమెరికా రాజ్యములు, దక్షిణ అమెరికా రాజ్యములు నాలుగు ఉన్నవి. వీటి విస్తీర్ణము సుమారు ౧౦౦ లక్షల చదరపుమైళ్లు; జనసంఖ్య ౧2 కోట్లు. ఈ సముద్రమునకు పశ్చిమతీరమందు ఆసియా ఖండములోని సోవియట్ రాజ్యము, కొరియా, చైనా, ఫ్రెంచి ఇండోచైనా దేశము లున్నవి. వీటి విస్తీర్ణము సుమారు ౧౨5 లక్షల చదరపుమైళ్లు; జనసంఖ్య ౬3 కోట్లు. ఇవిగాక ఈ మహాసముద్రములో జపాన్, ఫిలిప్పైన్సు, సుమత్రా, జావా, బార్నియోలతో కూడిన ప్రాచ్య ఇండియా ద్వీపసమూహము, న్యూగినీ, ఆస్ట్రేలియా, న్యూజీలండు మొదలైన గొప్ప ద్వీపములు, చిన్న చిన్న ద్వీపములు అనేకములు ఉన్నవి. వీటి విస్తీర్ణము సుమారు 750 లక్షల చదరపుమైళ్లు; జనసంఖ్య ౨౦ కోట్లు. మొత్తం మీద ౧౦౦ కోట్ల జనం పసిఫిక్ ప్రాంత దేశములలో కాపురము చేయుచున్నారని తేలుచున్నది. భౌగోళమందంతా ౨౦౦ కోట్ల జనం ఉన్నారు. పసిఫిక్ వ్యవహారాలకు గల ప్రాధాన్యం దీనినిబట్టి స్పష్టం అవుతున్నది.

ప్రపంచంలోని దేశాలను స్వాతంత్ర్య దేశాలని, పరాధీన దేశాలని రెండవరకములుగా విభజింపవచ్చును. స్వాతంత్ర్యదేశాలను వాటి అధికార ప్రాబల్యమునుబట్టి అగ్రస్థానములోనివి, మధ్యమస్థానములోనివి, అంత్యస్థానములోనివి అని మూడుగరిగతులుగా విభజించుట కవకాశమున్నది. ఈ విభజనసూత్రములను అనుసరించి పసిఫిక్ ప్రాంత దేశములను పరిశీలించినయెడల ఆసియాఖండమందుండు కొరియా, పాకిస్తాన్, ఫిలిప్పైనుస్, ఫ్రెంచిఇండోచైనా, ప్రాచ్యద్వీపముదాయములోనగునవి పరాధీన దేశములక్రింద సమోదు చేయవలెనవి. తక్కిన వన్నీ స్వతంత్ర దేశములు. స్వతంత్ర దేశములలో అగ్రస్థానమందు చేర్చుగ్గవి యునైటెడ్ స్టేట్స్, రష్యా, జపాన్; కనడా. ఆస్ట్రేలియా, న్యూజీలెండు, చైనా, అమెరికాఖండములోని మెక్సికో చిలీ దేశములు మధ్యమస్థానములోనివి; తక్కినవి అంత్యస్థానములోనివి.

పసిఫిక్ మహాసభలో చర్చించబడ్డ విషయముల ప్రాధాన్యమునేగాక ప్రస్తుత కాలపు ప్రపంచసమస్య లన్నిటియొక్క ప్రాధాన్యమును గుర్తెగులుటకు పైన సూచింపబడ్డ విభజన చాలా ముఖ్యమైనది. స్వాతంత్ర్యదేశములలో తరతమభేదము లుండుటచేతను, కొన్ని దేశములు పరాధీనములై ఉండుట చేతను మన మీకాలమున ఎదుర్కొనవలసిన రాజకీయ ఆర్థికసాంఘికసమస్యలు బహుక్లిష్టతరము లగుచున్నవి.

ఇప్పటి సమస్య లన్నిటిలో యుద్ధసమస్య ముఖ్యతమ మైనదని చెప్పవచ్చును. యుద్ధసమస్య అనగా ప్రస్తుతము జరుగు

చుండు యుద్ధమునకు సంబంధించిన సమస్య కాదు. సామాన్యముగ మానవసంఘమందు యుద్ధవిధానము ఉండవలెనా, ఉండకూడదా అనేదే యుద్ధసమస్య. యుద్ధము ఎంతరించి శాశ్వతమైనశాంతి ప్రపంచమందునెలకొనుట సుసాధ్యమా, కాదా? ఈలాటి సమస్య ఇదివర కెన్నడూ ఉండినది లేదు. ఎవరో కొందరు ప్రముఖులు దానినిగురించి చర్చించినను వారి చర్చలను సామాన్యజనులు, ప్రభుత్వాధికారులు విశేషముగ గౌరవించి యుండలేదు. ప్రస్తుతము ఇదంతయు మారినది. యుద్ధము సంభవించినపుడు దానిలో జయము సంపాదించుటకు ప్రయత్నించుట కంటె యుద్ధములు రాకుండుటకు కావలసిన ప్రయత్నములు చేయుట అత్యవశ్యమను అభిప్రాయము అనేకులలో వ్యాపించినది. పసిఫిక్ ప్రాంతములలో శాంతిని స్థాపించుటకు కావలసిన పరిస్థితు లెట్టివి అను విషయమును మహాసభలో చర్చించుటయందు ఆశ్చర్యమేమియు లేదు.

కారణము సులభగ్రాహ్యము. పూర్వ కాలపు యుద్ధములకును, ప్రస్తుత కాలపు యుద్ధములకును గల భేదములే ఈ కారణము. పూర్వ కాలపు యుద్ధము లన్ని స్థానికములుగ ఉండెను. ప్రస్తుత కాలమున ఏయుద్ధముకూడ స్థానికముగ నుండుటకు వీలులేదు. ప్రతి యుద్ధమూ, ఎచ్చట ప్రారంభమైనను, కడు న్యల్పకాలములో ప్రపంచమందంతటను వ్యాపించుచున్నది. ౧౯౧౮-౧౯ లో జరిగిన యుద్ధము అట్టిది. సర్వీయా అను చిన్న రాజ్యమందు ప్రారంభమైన ఆ యుద్ధము కొద్దిరోజులలో ఐరోపాఖండమునందేకాక

ఇతరఖండములందుకూడ వ్యాప్తిగాంచెను. ప్రస్తుతము జరుగుచున్న యుద్ధముకూడ అట్టిదే. పోలెండులో ప్రారంభమై ప్రపంచ మునంతను ఆవరించినది. ప్రతి దేశముకూడ ఇష్టమున్నను లేకున్నను ఏదోఒక పక్షమును అవలంబించవలసిన పరిస్థితు లేర్పడ్డవి. కొన్ని దేశములు తటస్థముగ నున్నమాట వాస్తవమేకాని ఆ తాటస్థ్యమును నిలబెట్టుకొనుట ఎంతో కష్టసాధ్య మగుచున్నది. ఆకాశ విమానములు మొదలైన ప్రయాణసౌకర్యములు, రవాణాసౌకర్యములు వృద్ధికాను కాను ప్రతియుద్ధముకూడ విశ్వవ్యాప్త మగుచుండును. యుద్ధస్వరూపమందు కలిగిన ఈ మార్పు దాని కోక సమన్వయరూపమును కలిగించినది ఇదిగాక పూర్వపు యుద్ధములలో యుద్ధరంగములకు వెల్లి ఆయుధ పాణులై యుద్ధము చేయువారుమాత్రమే ప్రాణములు కోల్పోవుటయు, అంగవికలులగుటయు సంభవించుచుండెను. ఇప్పు డట్లు కాదు. యుద్ధరంగ మని ప్రత్యేకప్రదేశ మొక్కటిలేదు. దేశమంతయు యుద్ధరంగమే. పురుషులు, స్త్రీలు, వృద్ధులు, యువకులు, పిల్లలు—అందరూ యుద్ధమునకు గురి అగుచున్నారు. విమానములనుండి బాంబులు పేలినపుడు దాని ఫలితమును అందరూ అనుభవించవలసిఉన్నది. ఆహారము, బట్టలు, ఇండ్లు మొదలగు సౌకర్యముల విషయమున సామాన్య పజలు యోధులకంటె ఎక్కువగ కష్టములపాలగుచున్నారు. ఇదిగాక యుద్ధముల మూలమున కలుగుచుండు నష్టము అపారమగుచున్నది. ప్రాణనష్ట మొక్కటి మాత్రమే కాదు. వేలకొద్ది సంవత్సరముల

నుండి నిరంతరము కృషిచేసి సంపాదించిన విజ్ఞానము, నిర్మించిన నాగరికత — ఇవన్నీ కూడ నాశనమగు పరిస్థితు లేర్పడ్డవి. విద్యా సంస్థలు, దేవగృహములు, చిత్రాగారాలు అన్నియు యుద్ధాగ్నికి ఆహుతిఅగుచున్నవి. ధర్మయుద్ధం, అధర్మయుద్ధం అన్న భేదము అదృశ్యమైనది. ఇన్ని కారణాలచేత యుద్ధములను మాన్పివేయుటకు ఏవైన ఉపాయములున్నవా అను విషయము అందఱునూ చర్చించశగ్గ సామాన్యనిషయముగ ఏర్పడ్డది. యుద్ధవిధానమును తొలగించి శాంతిసంస్థాపనము చేయుటయే ప్రస్తుత కాలపు మానవ కోటి ఎదుర్కొనవలసిన సమస్యలన్నిటిలో అగ్రస్థానము వహించియున్నది. ఈ సమస్యను పరిష్కరించగలిగిననాడు ప్రపంచ కల్యాణము ప్రారంభమైన దని చెప్పవచ్చును.

ఇట్టిసమస్య పసిఫిక్ మహాసభయందు ప్రాధాన్యము వహించుటకు మరొక కారణముకూడ ఉన్నది. ప్రపంచచరిత్రను పరిశీలించినయెడల ఒక్కొక్కయుగమందు ఒక్క సముద్రము ప్రపంచమునకంతకు కేంద్రముగ నుండెనని స్పష్టమగును. ప్రాచీనకాలమందు హిందూమహాసముద్ర మిట్టి కేంద్రముగ నుండెను. భరతఖండపు నాగరికత, విజ్ఞానము ఉచ్ఛస్థితికి ఆకాలమునందే రాగలిగెను. తర్వాత మధ్యధరాసముద్రము కేంద్రమయ్యెను. దాని ఫలితముగ గ్రీసు ఇటలీ (రోం) దేశములలో నాగరికత వృద్ధిగాంచెను. అటుపిమ్మట ౧౬-వ శతాబ్దమునుండి అట్లాంటిక్ మహాసముద్రము కేంద్రమయ్యెను. దాని తీరమందుండు స్పెయిన్, పోర్చుగల్, ఫ్రాన్సు, ఇంగ్లండు, హాలెండు దేశములు

ఉచ్చస్థితికి వచ్చి తమ అధికారమును, నాగరికతను ప్రపంచమందంతటను వ్యాపింప చేయగలిగెను. ఇప్పుడు అట్లాంటిక్ ప్రాథవము తగ్గినది; పసిఫిక్ మహాసముద్రపు ప్రాథవము హెచ్చినది. జపాన్, చైనా, రషియా, యునైటెడ్ స్టేట్సు, ఆస్ట్రేలియా మొదలైన దేశములు ముందంజవేయుచున్నవి. ముఖ్యముగ రషియా యొక్కయు, యునైటెడ్ స్టేట్సు యొక్కయు నాయకత్వమున కొంత కాలమువరకు ప్రపంచవ్యవహారము లన్నియు పరిష్కరింపబడు నూచనలు కనబడుచున్నవి. ప్రస్తుత ప్రపంచమునకు పసిఫిక్ మహాసముద్రము కేంద్రముగ నున్నదని చెప్పటలో గల సత్య మిదియే. ఈ సముద్రమందు శాంతి ఏర్పడిన మొదల ప్రపంచమందంతటను శాంతి ఏర్పడగలదు.

౨

శాంతి రెండువిధములు—తాత్కాలిక శాంతి, శాశ్వత శాంతి. పసిఫిక్ మహాసభ యందు ఈ రెండురకముల శాంతిని గురించి చచ్చులు జరిగినవి. తిని స్థాపించుటకు కావలసిన ఏర్పాట్ల విషయమై ప్రతినిధులందరును ఏకాభిప్రాయమునకు రాగలిగిరి. ఈ అభిప్రాయవిషయమైనభలో జరిగిన చర్చలనుబట్టి ఈ క్రింది అంశములు పేర్కొనదగియున్నవి.

(అ) పసిఫిక్ రంగములో ప్రస్తుతము జరుగుచున్న యుద్ధమునకు జపానువారి సామ్రాజ్య కాంక్ష ప్రధాన కారణము. అచ్చట ఇటీవలి కాలమందు శాంతిని భంగపరచినవారు జపానువారే. చైనాలో అంతర్భాగమైన

మంచూరియాను దౌర్జన్యముగ ఆక్రమించు కొనుటయేగాక, చైనాదేశము నంతయు జయించు ఉద్దేశముతో ఏడుసంవత్సరముల నాడు వారు చైనాయుద్ధమును ప్రారంభించిరి. అటుతర్వాత అట్టి కాంక్షతోడనే వారు ౧౯౦౦ లో యునైటెడ్ స్టేట్సుతోడను, ఇంగ్లండుతోడను యుద్ధమునకు దిగి బంగాళాఖాతమునకు తూర్పున నుండు దేశములను, ద్వీపములను స్వాధీనపరచుకొనిరి. గనుక శాంతిని భంగపరచుచున్న జపానువారిని ఓడించి, కఠినములగు సంధి పరతులను వారిపై విధించినగాని యుద్ధానంతరము కొంత కాలమువరకైనా శాంతి ఉండజాలదు.

(ఆ) ఆ పరతులు ఎట్టివిగ నుండవలెను? జపానువారి వశమందున్న పరదేశముల నన్నిటిని వారి పరిపాలననుండి వేరుపరచి ఒక జపానుదేశమును మాత్రమే వారి వశమందుంచవలెను. మంచూరియా ఫార్మోసాలను చైనాకు ఇయ్యవలెను. కొరియా స్వతంత్ర రాజ్య గ ఏర్పడవలెను. ఇదిగాక వారి నౌకాబలము, విమానబలము, యుద్ధ పరికరాలు సంపూర్ణంగా మిత్రమండలివశం కావలెను. జపానువారు నిరాయుధులైనగాని తాత్కాలిక శాంతి కలుగజాలదు. ఇప్పుడు జరుగుచుండు యుద్ధములూన మిత్రమండలి వారికిని, పసిఫిక్ రంగములోని ఇతర దేశముల వారికిని కలిగిన నష్టమునకు పరిహారముగ జపానువారివద్దనుండి ద్రవ్యమును వసూలు చేయవలెను. ఇది ధనరూపమునగాక వస్తురూపముగ నుండవలెను. ఈ పరిహారద్రవ్యము యుద్ధముమూలమున నష్టము పొందిన ప్రజ

లందరును పంచుకొనవలెను. యుద్ధము ముగిసినతర్వాత కొంత కాలమువరకు మిత్రమైన్యములు జపాను దేశములో ఉండవలెను. తాము ఓడిపోయినట్లు ప్రజలు గ్రహించుట కిది ఒక చిహ్నముగ నుండును. ఇదివరకు జపానులో అమలుపరచబడుచున్న “నిర్బంధ సైనికపద్ధతి” రద్దుకావలెను.

(ఇ) మరొకొన్ని పరత్తులనుగురించి ప్రతినిధులలో అభిప్రాయభేద ముండెను. ప్రస్తుతము సామ్రాజ్యమును వాలించుచున్న చక్రవర్తి సింహాసనచ్యుతుడు కావలెనని కొందరును, అది అవసరములేదని మరొకొందరును అభిప్రాయపడిరి. చక్రవర్తియొక్క నిరంకుశప్రభుత్వము తొలగి, ప్రజాప్రతినిధుల పరిపాలన స్థాపింపబడినయెడల చక్కగ నుండునని అనేకులు అభిప్రాయపడిరి.

(ఈ) ఈ చర్చలలో స్పష్టమైన మరొక విషయము గమనింపదగియున్నది. ఐరోపా ఖండములోని శాంతికి జర్మనీదేశము భంగము కావించెనని అందరూ అంగీకరిస్తున్నారు గదా? అట్టి జర్మనీని యుద్ధానంతరము శిక్షించుటకు మిత్రమండలివారు అనేక ప్రణాళికలను తయారు చేయుచున్నారు. జపానువారి దౌర్జన్యము జర్మనీవారి దౌర్జన్యముకంటె అధికమైనది కాదు. గనుక జపాను వారిపై విధింప బడు శిక్ష జర్మనీవారిపై విధింపబడు శిక్ష కంటె ఎక్కువగ ఉండకూడదు. ఒకే నేరము చేసినవారికి ఒకే దండనము ఉండవలెను. ఈసూత్రమును ఇండియా మొదలైన ప్రాచ్యదేశముల ప్రతినిధులు

ఎక్కువగ బలపరచిరి. దానికి కారణము జర్మనీవారు శ్వేతవర్ణులు; జపానువారి రంగు భిన్నమైనది. రంగును బట్టి వ్యక్తులను, జాతులను నిరాడంబరుట ఐరోపా ఖండవాసుల కొక లక్షణము. జపానువారి విషయములో అట్టి లక్షణమును చూపకూడదని ప్రాచ్యప్రతినిధుల వాదము.

కాని మన మందరమును కోరుకది తాత్కాలిక శాంతి కాదు. ఇది అవసరమే. కాని శాశ్వత శాంతి ఇంతకంటె అవసరము. దీనిని స్థాపించుట ఎట్లు? ఈ విషయమై భిన్నాభిప్రాయము లనేకములు బయలుదేరినవి.

జపానువారి మూలంగా ఎన్నటికి గాని శాంతిభంగం కాకుండ ఉండుటకు మార్గము లేమైన ఉన్నవా? గత యుద్ధము ముగిసిన తర్వాత బహు కఠినములైన పరత్తులను జర్మనీవారిపై విధించడం, వారిని నిరాయుధులుగ చేయడం జరిగినది. కాని ఇది సంవత్సరములలో హిట్లరు నియంతయై జర్మనీయొక్క బలముల నన్నిటిని ఎన్ని రెట్లో వృద్ధిచేసి కడు భీకరమైన యుద్ధమును ప్రారంభింపగలిగెను. అదేవిధముగ జపానువారు యుద్ధనన్నాహము చేయలేరా? అట్లు వారు చేయకుండుటకై ఏవైన ఉపాయము లున్నవా? సుమారు పదికోట్ల జనంకలిగినజపాన్ దేశం పై కి రాకుండచేయుట సాధ్యమగు పనియా? ఇది కొన్ని సందర్భములలో సాధ్యము కావచ్చునని కొందరు సూచించిరి. ఆకాశవిమానములను జపానువారు ఎన్నటికి తయారు చేయకుండునట్లు నిషేధించుట;

యుద్ధపరికరముల ఉత్పత్తికి అత్యవసరములైన పదార్థములు—అల్యూమినిం వంటివి జపాను వారికి లభింపజేయకుండుట ; జపానుదేశము లో ప్రస్తుతము ప్రముఖవర్గముగనుండు మైత్రనర్గము (Militarists) ను వివాళము గావించి వారిస్థానమున పారిశ్రామిక వర్గమునకు (Industrialists) ప్రాధాన్యమును కల్పించుట—మొదలగు సూచనలను కొందరు కావించిరి. కాని వీటిని అమలులో ఉంచుట కష్టసాధ్యమని అనేకులు అభిప్రాయపడిరి. జపానుదేశమును పూర్తిగ జయించి మిత్రమండలివారు వశపరచుకొనినగాని ఇదంతయు సాధ్యముకాదను నమ్మకము అందరికిని కలిగినట్లు కనుపించుచున్నది. జపానును స్వాధీనము చేసికొని పరతంత్రరాష్ట్రముగ పరిపాలించుట కానిపని. ఇట్లయినయెడల అనునదికూడ ఆచరణయోగ్యము కాని ఆదర్శమని వదలుకొనవలసినదేనా ?

ఈసందర్భమున ఫ్రెంచిప్రతినిధి చెప్పిన మాటలలో కొంతనత్యమున్నది. జపాను వారొక్కరే నేరస్థులనిన్ని, దండనాథులనిన్ని, శాంతిభంగమున కంతకూ వారి సామ్రాజ్యకాంతి ఒక్కటే కారణమనిన్ని, తక్కినరాజ్యాలవా రందరూ సాయుధులై యుద్ధనన్నాహములు చేయుచు ఒక జపాను వారు మాత్రమే యుద్ధనన్నాహములు చేయకూడదని నిశ్చయించుట క్రమమార్గము కాదనిన్ని, ప్రపంచములో గల దేశములనన్నిటిని హద్దులో పెట్టి నియమించగల సంస్థ ఒకటి ఏర్పడినప్పుడే ప్రపంచశాంతి స్థాపించుటకు వీలగుననిన్ని, ఏదో ఒక్క దేశమునకు

మాత్రము బుద్ధిచెప్పటకు ప్రయత్నించుట బాధము లేదనిన్ని అతడు వ్యక్తపరచెను. గనుక ప్రపంచమందంతట శాంతి కుదిరినప్పుడే పసిఫిక్ దేశములలో శాంతి ఏర్పడుననిన్ని, అట్టి శాంతికై ప్రయత్నము చేయవలెననిన్ని ఆ చర్చలవలన తేలినది.

2

సిఫిక్ మహాసభలో మరికొన్ని విషయములను గురించి చర్చలు జరిగెను. అందులో ఒకటి ఫ్రాన్సు, హాలెండు, ఇంగ్లండు మొదలైన ఐరోపియకజాతులవారి అధీనమందుండు వలసరాష్ట్రముల (Colonies) భవిష్యత్తు. ఫ్రాన్సుయొక్క అధీనమందు ఫ్రెంచి ఇండోచైనాదేశమున్నది. దీనిని వారు ౧౮౬౭ తర్వాత వశపరచుకొనిరి. హాలెండు అధీనమున సుమత్రా, జావా, గార్నియో, సెలబీస్ మొదలైన ద్వీపములున్నవి. ౧౭-వ శతాబ్దమునుండి వారు ఈరాష్ట్రములకు పరిపాలకులుగ నున్నారు. ఈద్వీపములలో కొన్ని భాగములు ఇంగ్లీషువారి వశమందున్నవి. ఫిలిప్పైన్ ద్వీపములు యునైటెడ్ స్టేట్సువారి వశమందున్నవి.

హాలెండు, ఫ్రాన్సు మొదలగు దేశముల వశమున చాలకాలమునుండి ఈ రాష్ట్రములున్నను వీటిలోని ప్రజల సౌఖ్యమునకై పరిపాలకులు విస్తారము పాటుపడినట్లు కనుపించుట లేదు. పరిపాలకదేశముల సౌఖ్యమునకు ఈ ప్రజలను ఒక సాధనముగ జేసికొనుటయే వారి ఉద్దేశము. విద్యయందును, ఆరోగ్యమందును, ఆర్థికసౌకర్యములందును ఈ రాష్ట్రములలోనివారు ఎంతో వెనుకబడి

ఉన్నారు. వీరి సంఖ్య సుమారు ౧౦ కోట్లు. వీరిని పాలించుచుండు ప్రాన్సు, హాలెండు దేశములలోని ప్రజల సంఖ్య చాల తక్కువ. ౮౦ లక్షల హాలెండువారు ఏడుకోట్ల వలస రాష్ట్ర ప్రజలను పాలించుచున్నారు. ఈ వలసరాష్ట్రములు ఈవిధముగ పరాధీనములై ఉండవలసినదేనా, లేక స్వతంత్రములు కావలసినదా అన్న విషయము పసిఫిక్ మహాసభలో చర్చకు వచ్చెను. ఈ చర్చలలో తేలిన ముఖ్య అంశములు కొన్ని కలవు.

(అ) జావా, బార్నియో మొదలైన వలస రాష్ట్రములు కొంతకాలము వరకు పరాధీనమందు ఉండవలసినదే. పూర్ణ స్వరాజ్యమును స్థాపించి నిలబెట్టుకొనుటకు కావలసిన పరిస్థితులు ఆ ప్రదేశములలో ఇంకను ఏర్పడలేదు. హాలెండు, ప్రాన్సు, మొదలైన దేశముల పరిపాలనము అంతరించినయెడల ఈ వలసరాష్ట్రములు మరొక దేశమునకు వశమగుట తప్పదు. ఆ ప్రదేశములలోని ప్రజలు అనేక జాతులకు, తెగలకు సంబంధించి ఉన్నారు. వారిలో ఐకమత్యము లేదు. విదేశీయుల పాలనము అదృశ్యమైనయెడల వారిలో వారికి అంతఃకలహములు సంభవించును. గనుక ప్రస్తుతపు పరిస్థితులలో పరాధీనత తప్పనిదని అనుకొనవలెను.

(ఆ) అయితే, పరాధీనులై, ఎల్లప్పుడు వారు వారి పరిపాలకులగు డచ్చివారికి, ఫ్రెంచివారికి చాకిరీ చేయుచు సుఖజీవితమన సేమియో యెరుగక యుండవలసినదేనా? ఎప్పటికైనను వారికి విమోచన

ముండునా? అన్న ప్రశ్నలకు ఒకవిధమైన సమాధానము సూచింపబడ్డది.

(ఇ) ఏమిటి ఈ సమాధానము? వలస రాష్ట్రముల పరిపాలన విషయమై ఒక న్యాయమైన ప్రణాళిక ఏర్పడవలెను. దానికి “పసిఫిక్ ప్రణాళిక” అని పేరు పెట్టవచ్చును. దాని కంఠకు “వివిధజాతుల సమత్వము” ఆధారము. ఏజాతిగాని వేరొక జాతికంటే ఉత్తమమైనదనిన్ని, ఆకారణముచేత అది పాలకజాతిగ నుండి రాజ్యాధికారమును వహించుట కర్హమైనదనిన్ని అనుకొనుట అధర్మము. జాతులన్నియు—తెల్ల జాతులవలె రంగుజాతులకూడ—సౌఖ్య మనుభవించుటకు సమానావకాశములు ఏర్పడవలెను. ఈ సూత్రము ననుసరించి వలస రాష్ట్రముల పరిపాలనము ఇకమీదట జరగవలసి ఉన్నది.

(ఈ) కాని ఈ సూత్రమును ఆచరణలో పెట్టుట ఎట్లు? వలసరాష్ట్ర పరిపాలనమును చక్కగ చేయుచున్నారా, లేదా అని విమర్శించుటకు ఒక అంతర్జాతీయ సభ ఏర్పడవలెను. అట్టి సభవారి సమ్మతికి లోబడి హాలెండు, ప్రాన్సు మొదలగువాగు వారి రాష్ట్రములను పాలించవలెను.

ఇట్టి ప్రణాళికవలన విస్తారలాభ ముండునా అన్న సందేహము ప్రతినిధులలో అనేకులకు కలిగెను. ఈ సూత్రము కొత్తది కాదు. ౧౯౧౯ లో ఏర్పరచబడిన నానా జాతీయ సమితియొక్క విధులలో కొన్ని వలసరాష్ట్ర పరిపాలనముల విమర్శ ఒక్కటిగ నిర్ణయింపబడెను. కాని, ఆ సమితి ఈ విధిని చక్కగ నిర్వహించలేకపోయెను.

పసిఫీక్ ప్రణాళికలో సూచించబడ్డ అంతర్జాతీయ మహాసభ ఇంతకంటె ఎక్కువ పని చేయగలుదా?

ఈ అనుమానమునకు అవకాశము లేకపోలేదు. కాని వలసరాష్ట్రముల పరిపాలనమును ప్రజల సౌఖ్యమునకై జరిపించునట్లు చేయగల సాధనము మరొకటి ఉన్నదా? ఆ రాష్ట్రములలోని ప్రజలు స్వాతంత్ర్యాన్ని లైసెన్సులపై ఎట్టి కట్టమును ఉంచదు. కాని వారికి ఇష్టమే అట్టి అర్హత లేదు. వారు ఇతరుల అధీనము దుండవలసినవారే. ఈ పరాధీనము నష్టకరము కాకుండుటకు అంతర్జాతీయసభ ఒక సాధనము. అట్టి సభలో రాష్ట్రప్రజల ప్రతినిధు లుండుట అత్యవశ్యము. వారి సలహాలను, సూచనలను అనుసరించి పరిపాలకులు వారి పరిపాలనను నడుపవలసి ఉన్నది.

ఈ సందర్భములో మనము గమనించవలసిన సామాన్యవిషయ మొకటి ఉన్నది. ప్రభువుల పరిపాలన చక్కగ జరుగుటకు మన మెన్ని సాధనములను కల్పించినను నిజమైన ఫలితము కలుగుటకు వారి హృదయ నుండు గొప్ప పరివర్తనము కలుగవలెను. ప్రజలను సుఖింపజేయుటయే తమ కర్తవ్యమనియు, అందుకై స్వార్థమునుకూడ అవసరమైనప్పుడు త్యజించవలెననియు వారనుకొనినయెడల కల్పితసాధనములు తక్కినవి ఉన్ననూ, లేకున్ననూ పరిపాలనము ప్రశంసనీయ మగును. వలసరాష్ట్రములనూ, పరాధీ

నదేశములనూ పాలించువారిలో అట్టి హృదయపరివర్తనము కలుగవలె నని మనము ఆశించవలెను.

౪

స్వసామ్రాజ్యములను విస్తరించుకొని, ఇతరజాతులవారిని తమ అధికారముక్రింద ఉంచుకొనుటకు ప్రయత్నించినవారు జపాను వారు మాత్రమే కాదు; అట్టి ప్రయత్నములను చేయుచుండువారిలో వారు మొదటి వారుకూడా కాదు. ఈ విధానము వారు ఇటీవలికాలములో ఇంగ్లండు, రషియా, హాలెండు, ఫ్రాన్సు మొదలగు ఐరోపియన్ దేశములవారినుండి నేర్చుకొన్న పాఠమే. ఇట్టి సందర్భములో సామ్రాజ్యతత్వమును ఐరోపియన్ దేశములవారు పూర్తిగా వదలినగాని ప్రపంచశాంతి కలుగజాలదు. కొందరికి సామ్రాజ్యము లుండుటచేతనే, తక్కిన బలవంతులుకూడ సామ్రాజ్యములను సంపాదించ ప్రయత్నించుట జరుగుతున్నది. అందును సామ్రాజ్యపరిత్యాగము చేసిననాడు గాని యుద్ధము లంతరించుటయు, శాశ్వత శాంతి కలుగుటయు సంభవించదు.

భరతఖండమునుండి మహాసభకు వెళ్లిన ప్రతినిధులందరును ఈ విషయమును నొక్కి చెప్పిరి. ముఖ్యముగా ఇండియాకు స్వాతంత్ర్యము లభించినగాని ప్రపంచశాంతి రాజాలదని ఋజువుచేసిరి. ఆ మహాసభలోని చర్చలకిదొక ప్రధానలక్షణము.

విశ్వం వెళ్లి*

[నాటకము]

=శ్రీ సోమంచి యజ్ఞస్థళాస్త్రి=

౧-వ అంకము

[శ్రీ కంఠచయములుగారి ఇల్లు. లోపల బల్లదగ్గర చయ నులుగారు వ్రాసుకుంటూ వుంటారు. పయనించి తలుపు కొట్టిన చప్పుడు. మొదటిమాట చయములు లక్ష్య పెట్టారు. మళ్ళీ తలుపుకొట్టిన చప్పుడు.]

చయ—ఎవరది ?

(వైనించి) అరవిందం—నేను.

చయ—నేనంటే ?

అర—నేను ! అరవిందాన్ని.

చయ—నువ్వేనదోయ్. రా, లోపలికి రా. అదేమిటి? పరాయివాడిలాగ వైనించి తలుపు కొడతావేం? మనలో మనకి మర్యాదలేమిటి ?

(అరవిందం లోపలికొచ్చి నుంచుంటాడు)

కూదో నాయనా. (అరవిందం కూచుంటాడు. ఒక్క నిమిషం నిశ్శబ్దం)పాపం: చాలా కష్టమొచ్చింది. గోవిందం పోవడం నాకూ పెద్దదెట్టు. నా కుడిభుజం వడిపోయింది. కాని విచారించి ప్రయోజనం లేదు. “జాతస్య మరణం దృవం.” మన మందరమూ వెళ్లవలసినవారమే. దైర్యంగా

అర—నిజమే. కాని నన్ను కన్న తండ్రిని మించి ప్రేమించి ఆదరించారు. ఆ దయామయుడి కరుణాకటాక్ష వీక్షణం నామీద ప్రసరించకపోతే ఏమయ్యుండునో?

చయ—అతనికి పుత్రసంతానం లేదుకాదు! అందు చేత నీమీదే అంత మమకారమూ....

అర—కానే కాదండి, నానహోదరిసి అంత ఆదరాను రాగాలతోచే పోషించి పాలించారు. నా కృతజ్ఞత వాచా

చెప్పుకుందామన్న కోరిక ఫలించకమునుపే ఆయన పరమ వదించారు. ఇహ నా కృతజ్ఞత ఎవరికి చెప్పుకోను? హత భాగ్యుడిని: దురదృష్టవంతుడిని:

చయ—అన్నీ మాటల్లో చెప్పారదోయ్ పెట్టవాడా? నీ నడవడివల్ల అతని కాసంగం తెలిదూ? అరవిందం చాలా యోగ్యుడని ఆయన ఒకమాట నాలో అనలే ఉన్నాడు.

అర—అది వారి హృదయవైకారం. చయములు గారు చాలా ఉత్తము లని గోవిందంగారు నాలో అనేక పర్యాయములు అర్పారు.

చయ—ఏదో, అతనికి నామీదన్న అభిమానంగాని ....నువ్వు అతని కొడుకువు కానందుకు ఒకందుకు అతను సంతోషిస్తూనేవుండేవాడునుమా; కాముడిని నీ కివ్వాలని, నిన్ను అల్లుణ్ణి చేసుకోవాలని అతని కుండేది.

అర—నా కంఠ అదృష్టమా? అంత భాగ్యమా? కాముడీసాహచర్యమే నాకు లభించగలిగితే ఇహ నే కోరదగిన దేముంది? కాని కాముడియిచ్చ ఏరీతిగా వుందో!

చయ—నీకంటే తగిన వరుడు దొరుకుతాడుదోయ్ ఆ అమ్మాయికి: ఆనంగం ఆ అమ్మాయికిమాత్రం తెలియదూ? ఎంత చురుకైన పిల్ల, తల్లిరంధ్రంబుచే ఎంత వినయవిదేయతలు! ఎంత భయభక్తులు! తన యిష్టప్రకారం స్వతంత్రించి ఒక్క పని చేసేదా? ఎప్పుడూ తల్లో కండ్లో చెప్పా రన్ను వనే చేసేదిగాని....నువ్వు స్వతంత్రంగా ఆలోచించడం నేర్చుకోవాలమ్మా! అని నేను ఎన్నోమాటలు చెబుతూ వాచామనుకూడాను. తండ్రికోరిక నెరవేర్చడానికి ఏమని ఆయనా చేస్తుందో? నిన్ను పెల్లొడ్డానికేం: పరమసంతోషంతో ఒప్పుకుంటుంది:

అర—అందుకు సందేహం లేదు. కాని అవిధ మనన్ను అన్యధా లగ్నమయిందేమో, నన్ను ప్రేమిస్తోందో

* బెర్నార్డుషా 'లాసిన' మాన్ అండ్ సూపర్ మాన్, అన్ననాటకం దీనికి మూలకం.

లేదో. నన్ను ప్రేమించకపోయినా కండికారిక ననుసరించి నన్ను వివాహమాడమని నే నెలా ప్రార్థించగలను? నా అవ్యక్తదేవత నన్ను కరుణిస్తుందో లేదో!

చయ—మరీ కవిత్యం మాట్లాడకు, కొముదికి నువ్వంటే అయ్యమే. ఇంకా ఏం కావాలి? కావ్యాద్లో నాయకా నాయకులు ప్రేమించుకున్నట్టు ఇక్కడ జరగాలంటే కుదురుతుందా?

అర—నాకు ఈహా తెలిసినప్పటినించి, నాకు జ్ఞానోదయమయిన తీరనించి నే కొముదినే ప్రేమించాను, కొముదినామమే జపించాను, నారత్నం ప్రతిజ్ఞలు, శరీరంలో ప్రతిదాడి కొముదికి స్వాగత మివ్వడానికి తహతహలాడుతున్నాయి. నే ద్యానించే సాందర్యదేవత, నే పూజించే సుగుణరాశి, నా కవిత్వానికి పట్టుకొమ్మ, నా కొముది, నన్ను వరించకపోతే నేను ఆజన్మాంతం మోటుక బ్రహ్మచారిగా వుండిపోతాను. నాయామనస్సు, నాయాదేహం అన్యాయత్తం కావించలేను.

చయ—నిన్ను మాచక్కగా పెళ్లాడుతుంది. నీ అంత యోగ్యుడు మరెవరూ లేరుకాని, నీలో ఒక్క దోషమండోదు.

అర—ఒక్క దోషమేనాండి. శతసహస్రదోషా యన్నాయి. నాలో లేని దోషమే లేదు. కొముదికి నేను తగినేతగను అనలు, అయినా, మిహు సంతాపం కలిగించిన ఆ దోషమేదో తెలుసుకుంటే సంస్కరించుకోడానికి ప్రయత్నిస్తాను. చెప్పురా?

చయ—నువ్వు వ్యాధి అహయకుడివి! లోకానుభవం లేదు. ఎవరితో స్నేహం చెయ్యాలో, ఎవరితో చెయ్యకూడదో తెలియదు. నీ కి విశ్వేశ్వరరావుతో ఎలా స్నేహ మయిందోదు! నిన్ను బట్టి వాడూ గోవిందం ఇంటికి చనువుగా వస్తున్నాడు. కాని నే నివ్వడే చెబుతున్నా, వాణ్ణిమాత్రం నాగడప తొక్కనివ్వను.

అర—(నవ్వుతూ) విశ్వమా? ఏం చేశాడు?

చయ—వాడికి ముద్దుపేరుకూడానా? ఆపేరు తలుచుకుంటేనే వంచమహాపాకకాలా చుట్టుకుంటాయి. ఈయింట్లో ఆపేరు ఉప్పురించనేకూడదు. తెలిసిందా?

అర—మీ తెండు కింత కోపం తెప్పించారు! మిమ్మల్ని చూస్తూ....

చయ—నన్నే చూస్తూ అనడానికి గుండా. చెరువా :

అంటే ఎరగడూ? నన్ననకపోతేమాత్రం: వాడూ, వాడి రాతలూను. వెదవరాతలు. అన్నీ కాదుకూతలు. ఈ పుస్తకం చూడు. ఇంతకంటే అధమారి అధమపుస్తకం, నికృష్ట పుస్తకం ఎవరూ రాసుండరు: మరి ఇలాటి పుస్తకాలు ఎందుకు అచ్చువెయ్యనిస్తారో తెలియదు. ఈ పుస్తకాన్ని వెంటనే నిషేధించెయ్యడమేకాక ఎక్కడ దొరికితే అక్కడ తగలబెట్టెయ్యాలి:

అర—వ్రాతలో కటుత్వ ముందికాని మనిషి జహు మంచివాడు. వాడిరాతలు అంత శ్రద్ధగా చూడకూడదు. ఏదో విచిత్రరాతలు వ్రాసుకుంటూ వుంటాడు. ధన ముందికనక అచ్చువేయిస్తాడు, చూసీచూడనట్టు పూరుకోవాలి :

చయ—నువ్వు మంచివాడివి కనక లోకమంతా మంచే అనుకుంటావు నువ్వు. అనుభవం లేకపోదంచేత నల్లని వన్నీ నీళ్లా, తెల్లనివన్నీ పాలా అని నీ అభిప్రాయం!

అర—ఏమి టాపుస్తకం ?

చయ—ఏమో : నే చదివానూ? ఇలాటి వెదవరాతలు చదువుతానా అనలు. ఓ, పుణ్యం అంటూ లేవని ఏదో ఏడి శాడుకు. వరమదార్పాగ్యుడు, వాడి స్నేహం మాత్రం నువ్వు వాడుకోవాలి. లేకపోతే కొముది నీకు దక్కదు.

(అంటూ వుంటే నొకరుకట్టవారు లోపలి కొస్తాడు.)

నొక—విశ్వేశ్వరరావుగారుండి : మీతో తొందరగా మాట్లాడాలి. రావొచ్చునా అని కనుక్కురమ్మన్నారుండి :

చయ—విశ్వేశ్వరరావూ : వీళ్లేదు. ఇంట్లోకి రావొద్దని చెప్పు.

నొక—ఇంట్లోనే వున్నారండి. కొముదమ్మగారూ, వారూ కలిసొచ్చారు లోపల మాట్లాడుతున్నాడు.

అర—అదీ విశ్వం వరస.

నొక—రమ్మని చెప్పనాండి :

చయ—(క్రిగై) ఊ.

(నొకరు వెళ్లిపోతారు. అకస్మాత్తుగా తలుపు తెరుచుకుని విశ్వేశ్వరరావు లోపలికొస్తాడు.)

విశ్వ—(చేతిలో పున్న కాగితం చూపిస్తూ, చయ నులు మీదిమీదికి వెళ్తూ) ఇదేమిటి తెలుసునా :

చయ—(గంభీరంగా) తెలియదు.

విశ్వే—గోవిందంగారి విల్లుకాగితం. గోవిందం చచ్చి పోతూ రావిన విల్లు. కొముదికి ఎవరిని గార్థియనుగా వేరా ధో తెలుసా ?

చయ—నన్ను నియమించా రనుకుంటా !

విశ్వే—మిమ్మల్నే కాదు, నన్ను కూడాను. నన్ను కొముదికి గార్థియనుగా వేరాడండి :

చయ—నిన్నా ! అనంభవం.

విశ్వే—అనంభవ మేమిటి ? నా ప్రాణాలు పోతూ వుంటే : (వెళ్లి దేవీల్ మీద కూచుని) చదునులుగాకూ, మిమ్మల్ని బలిమాలకుంటాను. ఈ ఉపద్రవం ఎలానైనా తప్పించాలి. కొముదివిషయం నాకు తెలిసినంత మీకు తెలియదు. అది చెయ్యని సాహసకార్య ముండదు, అన్నీ తన గార్థియన్లు మీమిదికో, నామిదికో తోస్తుంది. తన ప్రతిచేష్టకి బాధ్యతకా మన నెత్తిన రుద్దుకుంది. కాని మనం తల్లకిందులు తపస్సుచేసినా మన ఒద్దికతో వుంచ లేము, దానికి మనం గార్థియన్లుగా వుంటే మనకి ప్రాణ సంకటం :

అర—(ఎంతో బాధతో) విశ్వం: కొముదివిషయమై అంత చులకనగా మాట్లాడకురా :

విశ్వే—నీకు దానిమీద ప్రేమచేత కళ్లు కప్పిపోయా యిరా బాబూ. పైగా ఇదో గొడవ. వీజ్జే పెళ్లాడక, నేను ఇష్టపడకపోడం వల్ల మానేసినట్లుయినా చెబుతుంది. ఒకవేళ పెళ్లాడానికి ఒప్పుకుందా, తన కిష్టం లేకపోయినా మన ఆజ్ఞానుసారం చేసినట్లు బాధ్యత అంతా మనకి చుట్టపెరు తుంది. ఎటొచ్చినా నాపీకమిదికే వొస్తుంది. ఈ ప్రమాదం తప్పిద్దురా :

చయ—అవిల్లు నన్ను చూడనియ్యి. (విల్లుకాగితం చేతికొందిస్తాడు. చదువుతుని తెల్లబోయి) గోవిందానికి నా మీద అవసరమేకమా ? నన్ను మరొకరితో కలిపి జాయం బుగార్థియన్ గా వెయ్యడానికి ?

విశ్వే—ఈ ప్రాణసంకటం మీదుమిక్కిలి నేనే తెచ్చిపెట్టుకున్నానుగదా చేతులారా : గోవిందంగారితో ఒక నాడు మాట్లాడుతూవుంటే మిమ్మల్ని గార్థియన్ గా వేసిన సంగతి చెప్పారు. మీవుద్దేశాలన్నీ కొన్ని శతాబ్దాలనాటి పాత పురాతనోద్దేశానినీ, కొముదిలాటి ఆధునికయువతికి మీరు గార్థియన్ గా తగరసీ అన్నాను.

చయ—నావుద్దేశాలా పాతపురాతనోద్దేశాలు ?

—అందుకు సందేహమా ? “వెన్నల వెన్నరికం

అని అప్పుడే ఒక వుస్తరం ఘోరిచేశాను. కనక మీలో జడగా ఆడుకురి అభిప్రాయానన్న యవకుణ్ణి ఎవరి నై నాకూడా గార్థియన్ గా వెయ్యాలని ఉపాచారజలతోనహో భూటుగా వాదించాను. అవాదనయిన పదిహేనురోజులకే ఈవిల్లులారాదు. నామాటమీద మీతో కలిపి నన్నుకూడా గార్థియన్ గా వేశాడు. వాకొంప తీశాడు :

చయ—నేను నీతో కలిపి గార్థియన్ గా వుండడానికి ఎంతమాత్రమూ ఒప్పుకోను.

విశ్వే—ఏం లాభం? రెండుగంటలనింది, నేను గార్థి యణగా వుండనోయ్ అని మొర్రపెట్టుకోడం లేదూ? ప్రయోజనం ఏమన్నావుచా :

దాన్ని చూసాన్న వున్నప్పుడు చూయింటికి వొచ్చిపో : వాళ్లంతాకూడా ఈనాడు న న్నాచరిస్తారనుకోడం తప్పే : నాకర్థం. అంతరూ నన్ను ఒంటరిదాన్ని చేసిపొంది” అనడం ప్రారంభించింది కొముది, ఈ యెత్తుకమాషా చూశారా : దిక్కులేనిదిట : దిక్కులేనిది :

అర—ఎంత కఠినహృదయం నీది విశ్వం? ఎత్తు వియోగదుఃఖిత దిక్కులేనిది కాదూ? సానుభూతి చూపించ దానికి ఇబులు....

విశ్వే—దిక్కులేని దేమిటోయ్. ఇప్పు డేంతక్కు వయింది కొముదికి? కావలసినంత దన ముంది, ఎదురుచెప్పే లేని తగ్గీ, చెల్లెలూ వున్నారు. రూపం చూసి మురిసిపోయి పాదాక్రాంతలయే నీవంటి ప్రేమితు రున్నాడు. ఇంక కావలసిన దేమిటి? తప్ప, బాధ్యత భరించడానికి ఒక వ్యక్తి కావాలా? ఈ పాపాలపై రవివదవి నా కక్కర్లేదు.

చయ—నువ్వు గార్థియణగా ఉండడానికి ఒప్పు కుంటే ఒప్పుకో, చూసుకుంటే చూసుకో, నీతో కలిపి గార్థియణగా వుండడానికిమాత్రం నేను అంగీకరించను.

విశ్వే—అంగీకరించను, అంగీకరించను అని పాట పాడతారు! ఏం లాభం? మీరింకా ఎక్కడో పెరటిదారినే వున్నారదకా, మనం నిరాకరించినా ఏముంటుందో తెలుసునా : “మానాన్న ప్రతికూరికా నాకు వేదాక్షరం, మీరు నాకు గార్థియన్లుగా వుండి బాధ్యత వహించడానికి ఇష్టపడకపోయి నా మీరే నా గార్థియన్లని ఎంచుకుంటాను” అంటుంది. కసాయివాడి చేతులో పడిన గొడ్డు బావడానికి ఒప్పుకోక ఏం ప్రయోజనమో....

భారతి - తారణ ఫాల్గునము

అర—అహో! దురన్యాయం! ఘోరఅన్యాయం, కోమలసననీకహృదయ, సుకుమారగాత్రి, లావణ్యమూర్తి, కొమ్మిది కసాయివానిగోటిరా పోయిస్తావు!

విశ్వే—నువ్వు అంత ప్రేమిస్తున్నావుకదా! నిన్ను గార్చియకా వెయ్యితేకపోయారా? అరవిందం! నువ్వు నాకు ఒక్కసహాయం చేసిపెట్టాలిరా, వీలైనంత త్వరలో కొమ్మిది పెళ్లాడెయ్యాలి. భర్తే గార్చియన్ అయిపోరాడుకనక నా తల తడిచిమానుకోవొచ్చును. నిన్ను దాని చేతులో వడకుండా రక్షించా అనుకున్నానుగాని నువ్వో నేనో బలికాక తప్ప నవ్వదు, తనకి మాలిన ధర్మ ముంటుందా?

అర—ఓహో! విశ్వం. కొమ్మిదీవరిణయభాగ్యంకోసం అహోరాత్రాలు పలవరించి తపస్సు చేస్తున్నానే! నాకోరిక లీడేరినా, నాకు మహదానందం లభించదూ? నన్ను రక్షించా లంటావేమిటి?

విశ్వే—ఓరి నీ తపస్సు కూలూ! యావజ్జీవం మహదానందం కావాలని తపస్సా? ఆనుభవించలేవోయి, దొర్నా గ్యూడా, అనుభవించలేవు! అతిమాధుర్యంలాగ ఆతిఆనందమూ మొహంమొస్తుతుంది.

చయ—నీ పెట్టిసిద్ధాంతా లిక్కడ కట్టిపెట్టు!

విశ్వే—విన్నావా? అరవిందం. ఆయనబుర్రలో శతాబ్దాలనాటి ఉద్దేశాలు ఎలా పాతుకుపోయివున్నాయో?

చయ—ఆ, నీవుద్దేశాలన్నీ తెలుస్తూనేవున్నాయిగా! (పుస్తకం పైకి తీసి) ఇందులో వున్నవేనా?

విశ్వే—ఏమిటి? నాపుస్తకం చదివామా మీరు?

చయ—నీపుస్తకం చదివేటంత దొర్నాగ్యూ డెవరూ లేదు ఇక్కడ.

విశ్వే—చదవకపోతే ఎందుక్కొన్నారు మరి?

చయ—నేను కొంటానా? నువ్వు మహాప్రబుద్ధుడివని అనుకునే కుంత ఒకడు నాకు పంపించాడు. చివీపారేడ్డా మనుకుంటూవుంటే నువ్వొచ్చావు. (పుస్తకం గట్టిగా నేల మీద విసరికొడతాడు).

విశ్వం—అపుస్తకం చదవకుండానే అందులో రాసిన పన్నీ చెడవని మీ రెలా తెలుసుకున్నారు?

చయ—నువ్వు రాసిన పుస్తకాలు చెడ్డవికాక మంచి వెలా అవుతాయి! అయినా నీతో వాదించడం బుద్ధితక్కువ, అని మరోవేపు తిరిగి కూచుంటాడు).

విశ్వం—మరి గార్చియన్ సంగతేమిటి?

అర—కొమ్మిదినే అడిగిచూస్తేనో?

చయ—కొమ్మిది లేం తెలుసు? అనుభవం లేదు.

చిన్నపిల్ల.

విశ్వం—కొమ్మిది అనుభవంలేని చిన్నపిల్లా? మిమ్మల్ని చూస్తే నాకు జాలేస్తోంది చయనులుగాదూ!

చయ—నీ అభిప్రాయాలన్నీ నువ్వు దాచుకో, నిన్నెవరూ సలహా అడుగులేదు.

విశ్వం—కొమ్మిది తన యిష్టమొచ్చినట్లు చేస్తుంది, తన యిష్టమొచ్చినట్లు ప్రవర్తించుకోదానికి మనచేత సలహా యిప్పించుకుంటుంది. ఏమన్నా చెడిందా, తప్పంతా, బాధ్యతంతా మన నెత్తిన రుద్దుతుంది. తెలిసిందా? కొమ్మిది చూడాలని అరగంటనించి అరవిందం తహతహలాడిపోతున్నాడు. ఊ, వెళ్లి విలుచుకురా!

అర—నాకేం అంత చూడాలని....

విశ్వ—అబద్ధం ఆడకు....ఊ, త్వరగా వెళ్లిరా.... అత్తే నేవు వుండిపోకు. నాకూ, చయనులుగారికీ వట్టంలేదు. మరి ఆలస్య మయితే చూడిపోతాం.

అర—(చయనులతో) వాడి మాట లన్నీ నిజ మనుకోకండి. (అని వెళ్లిపోతాడు. ఎవరూ మాట్లాడరు. కొంతసేపు నిశ్చలం.)

విశ్వం—అరవిందం తిరిగొచ్చేదాకా ఇలా మూగగా కూచోడమంటే మరి ప్రాణంపోతుంది.దానికంటే ఏవో వాగ్యదం వేసుకుంటేనే మంచిది. కానీండి.

చయ—నీలాటి సిగ్గుమాలినవాణ్ణి నే నెక్కడా చూడలేదు.

విశ్వం—ఈనాటికి నిజం కనిపెట్టారండి! నేను సిగ్గు విడిచిపెట్టేశాను. అదే నా గొప్పతనం. నాకున్న శక్తిసామర్థ్యాలు ప్రకటింపకోదానికి నాకు సిగ్గుండుకు? తమాషా కనిపెట్టారా! పెద్దమనిషి అనిపించుకుండా మనుకున్న వాగ్దాందరినీ తినేస్తూ, ఎందుకూ పనికిరాకుండా చేస్తున్న దేమిటి? సిగ్గు, మొహమాటమూ కాదూ? ఎవంటి కయినా వెళ్లితే కడుపు నిండా అన్నం తినడానికి సిగ్గు, మనసు విప్పి మాట్లాడానికి సిగ్గు. చివరికి ధీమాగా బతకడానికి సిగ్గు. మన జీవితమంతా మన్ని గురించి ఇతరు లేమనుకుంటారో అన్న సిగ్గుతో గడుపుకుంటాము. అయినా ఒక్క విషయంలోమాత్రం సిగ్గు లేదులేండి. నాపుస్తకం చదవకుండా, అందులో ఏముందో

తెలుసుకోకుండా నన్ను రిట్టదానికిమాట్రం ఏవిధమైన నిగ్గూ లేదు: సంకోచమూ లేదు.

చయ—నీలో చాదింది ప్రయోజనం లేదు.

విశ్వం—వాదించడానికి ఆలోచనలు లేవనంది.

చయ—నీ స్పృహనింబి.....(అంటావుంటే అరవిందం, గోవిందంభార్య రామాయమ్మ, కౌముదీ వానారు. కాముదినీ చూడగానే చయనులుగారి భార్య మారుతుంది)

రా అమ్మ: రా: కూడో. ఎంతటివారికయినా కష్టాలు తప్పవు. ఎప్పుడో ఒకప్పుడు అందరం వెళ్లవలసిన వాళ్లమే. ఇప్పుడు మీనన్న. ఇంకోకొన్నిళ్లకి నేను....

కాముదీ—(కొంచెం గద్దవన్నరంతో) మీరుకూడా నన్ను విడిచివెళ్లిపోతానని చెప్పడానికా ఇప్పుడు పిలిపించారు? ఆసలే ఓడ:బంతో వుంటే: (అని బెక్కుతుంది)

చయ—లేదమ్మా లేదు, నా కిప్పుడాచ్చిన ఫరవాయేమీ లేదు.నిన్నోయింటివాన్ని చేసి.భర్తచేతుల్లో అప్పగించి మరీ వెళతానమ్మా!

కాము—(ఇంకో బెక్కు బెక్కు) నాన్న పోయి ఇంకా వారంరోజులు కాలేదు, అప్పుడే నాపెళ్లిమాటలా?

చయ—ఇవాళ అన్నీ సీహృదయం నొప్పించే మాటలే అంటున్నాను తల్లీ, పెద్దవాడి మాటలు లక్ష్యపెట్టకు.

విశ్వం—కాదా: మీమాట లక్ష్యపెట్టాడని మీరే చెప్పకున్నారవార ఇవా మీరు గార్డయకాగా వుండి చెయ్యగలిగే దేమిటి? చూకారా ఆశక్తి: రెండునిమిషాల్లో దానానుదానుజ్ఞ చేసుకుంది మిమ్మల్ని.

కాము—విశ్వానికి మరో వసేం లేదు. తాతయ్యా: అన్నిటికీ పెడద్దాట తియ్యడమే!

విశ్వం—తాతయ్యా: నీ గార్డయకాని పట్టుకుని తాతయ్యా అని పిలుస్తావా?

కాము—నే చిన్నప్పటినుంచీ చయనులు తాతయ్యా అనే పిలిచేదాన్ని. నాకు చయనులుగారు తాతయ్యా: నేను చయనులుగారి మనమరాలి. కాదాతాతయ్యా?

చయ—అవునమ్మా అవును, అతని మాటలకేం? నన్ను తాతయ్యా అనే పిలు. మరేపేరుపెట్టి పిలిచినా నేను ఒప్పుకోనేఒప్పుకోను. (విశ్వంతో) అయిందా నీవని? అనవసరంగా జోకం కలగజేసుకోకు.

కాము—అయితే నన్నెందుకు పిలిపించావు తాతయ్యా:

చయ—నీలో ఒక యుభువృషభారం మాట్లాడాని పిలిచానమ్మా.

కాము—నాలో వ్యవహారము: చిన్నపిల్లని నాకేం తెలుస్తుంది తాతయ్యా:

విశ్వం—వేషాలు చూసేసి ఇంకగా జవాబు చెప్పు.

కాము—విశ్వాని కనలు హృదయం లేదు తాతయ్యా. (అని ముట్టు గుడ్డుస్తుంది)

చయ—అవునమ్మా అవును, ఆర నోకసాయి. (తరచా పం చూట్టాడాతో తెలిక కాసేపు పాడుకుని)చూడమ్మా. ఒక్కనిమిషం నైర్భం చిక్కపట్టుకుని ఈ వ్యవహారం పరిష్కారం చేసుకోవాలి. మీనన్న విల్లలో పెద్దనంకటం తెచ్చి పెట్టాడు. నన్ను ఈ విశ్వశ్వరావుతో కలిపి గార్డయన్గా వేశాడు. నా కడేం ఇష్టంలేదు.

కాము—అమ్మేమో....!

రాము—కాముదీ: నిన్ను లతిమాటకుంటాను-నామీద మాత్రం ఏమీ పెరరికం పెట్టకు. నా కీవిషయంలో ఇష్టాయిష్టాలు లేవు. ఉన్నా ఆదెవరూ లక్ష్యపెట్టనూపెట్టరు. మీ ముగ్గురికీ ఏది మంచిదని కోస్తే అదే చెయ్యండి.

(ఈనంగతి చూడమని విశ్వం సంజుచేస్తాడుకాని చయనులు గుర్తించదు).

కాము—నాకూ, లలితకీ గార్డయన్గా వుండి, బాధ్యతరా వహించేక్తి అమ్మకి లేదని తెలుసును. మాకు కొంత సహాయమూ, సలహా అవసరం. కనక మాకు ఎవరో ఒకరు గార్డయన్గా వుండితీరాలి. ఆలాటప్పుడు మానాన్న నియమించినవాళ్లని కాదని నేను అనగలవా?

చయ—అంటే. మీనన్న చేసిన ఏర్పాటు నీకు నచ్చిందన్నమాట.

కాము—నాకు నవ్వుడమూ లేదు. నవ్వుకపోవడమూ లేదు. మానన్న ఏర్పాటుచేశాడు. అంతే నాకు కావలసింది.

చయ—కండ్లమీద అంక భక్తి వుండడం మంచిదే నమ్మా; కాని దానివల్ల ఇప్పుడు మన సమస్య తేలదే?... చూడు, మూలో ఒకరం చెయ్యకూడని తప్పు పని చేశామనుకో, ఆనంగతి తెలియకే మీనన్న మమ్మల్ని గార్డయన్గా వేశా డనుకో. ఆనంగతి నీకు తెలిసిన తరవాత.

కాము—చెయ్యకూడని పని నువ్వు చేస్తావని నేను ఎలా వూహించను తాతయ్యా?

విశ్వం—నిజంగా ఏమీ చెయ్యలేదుకదా ఇంతకి?

చయ—(కోపంతో) లేదు.

రామా—చెయ్యనప్పుడు చేసినట్లు పూహించి ఆసుకోద మొందుకు:

కౌము—చూశావా తాకయ్యా! నిన్ను గురించి అలా టిడి అనుకోకం అమ్మ కేమీ ఇష్టంలేదు :

చయ—మీయిద్దరికీ నామీదుండే అభిమానంచేత అలా అంటున్నారు. ఈసంగతి తిన్నగా చెప్పడం చాలా కష్టంగా వుంది.

విశ్వ—చెప్పడం చేతకావడం లేదనండి.

చయ—నువ్వు చెప్పు మహా చేతనయితే!

విశ్వ—నేను నీకు గార్డయన్ గా వుండడానికి తగినవి చయనులుగారి అభిప్రాయం. నాకూ ఆ అభిప్రాయమే వుందనుకో. తప్పుపని అన్నారే! అది నే రానిన పుస్తకం. ఆ పుస్తకంకనక మీనాన్న చదివివుంటే నన్ను గార్డయన్ గా నియమించివుండరని ఆయన ఉద్దేశం. ఆండుచేత మీమంచి కోసం, నేను గార్డయన్ గా వుండకూడదని నువ్వు చెప్పాలంటారు. నువ్వు మాట అంటే చాలు నేను వరమవంతోషంతో విరమించుకుంటాను.

కౌము—నువ్వు రానిన పుస్తకమా? నే నది చదవలేదే

విశ్వం—ఓఁ. అయితే త్వరగా చదివేసి ఏదో ఒకటి నిర్ణయించెయ్యి: (అని పుస్తకం తీసి ఇవ్వబోతాడు)

చయ—అహహఁ. ఆ పుస్తకం చదవకూడదు. ముట్టుకోకూడదు, నేను నీగార్డియన్ని చెబుతున్నాను. ఆ పుస్తకం కిందపారెయ్యి.

కౌము—నీ కిష్టంలేని పని ఎందుకు చేస్తాను తాతయ్యా: (అని పారేస్తుంది)

విశ్వం—ఒక గార్డియన్ రానిన పుస్తకం చదవకూడదని రెండోగార్డియన్ అంటే వ్యవహారం ఎలా తెగుతుంది? ఆ పుస్తకం చదవమని నే నంటా ననుకో.

కౌము—మరీ కొంచెవాడివి విశ్వం: నా కలాటి దర్శనంకంటె తెప్పిపెట్టవని తెలియదూ :

చయ—(కొంచెం విసుగుతో) సరేనమ్మా. నువ్వు ఏదో ఒకటి తేల్చియ్యాలి. అకనో నేనో ఏదోఒకటి నిర్ణయించాలి.

కౌము—నేనేం చెప్పను? నాకేం అనుభవం తేదు. చిన్నపిల్లని. మానాన్న చేసిన నిర్ణయం నేను కాదనను.

రామా—మీరిద్దరూ గార్డియన్లుగా వుండడానికి ఇష్టం లేక దాధ్యంరా కౌముదిమీద పెట్టడం నాకేమో అన్యాయంగా కనిపిస్తోందినుమా: ఈలోకంలో ఇదేమిదో, ఎప్పుడూ తప్పు రెండోవానిమీద పెట్టడమే కనిపిస్తోంది.

చయ—మీ రలా అర్థం తీస్తే నే నేం చెప్పగలను?

కౌము—తాతయ్యా! నాకు గార్డియన్ గా వుండడానికి నీ కిష్టంలేదా? మానాన్న ఎంతో చమ్మిన మీరే, ఆయన పోగా నే ఇలా నన్ను వొదిలిపెట్టేస్తే ఇహ నాకు దిక్కేమిటి? (అని బెక్కుతుంది.)

చయ—భయం లేదమ్మా! నేనుండగా నీకొచ్చిన భయమేమీ లేదు.

కౌము—అమ్మయ్యా! ఇప్పటికీ నాప్రాణం కుదుట వద్దది. నువ్వు ఒప్పుకున్నట్టేనా విశ్వం?

విశ్వం—చయనులుగారు ఒప్పుకోక అంక సాధించారుకనక నేను తిరగబడనా? ఊ. కానీ. రోడ్లో తరిట్ట రోకటిపోటుకి వెరి చేలాభం?

చయ—అమ్మా! అతన్ని విశ్వం అని అంక చనువుగా పిలవడమన్నా మానెయ్యవమ్మా!

కౌము—మరేమని పిలవమంటావు తాతయ్యా! విశ్వం అని పిలిస్తే నీ కిష్టంలేదుబోయ్?

విశ్వం—నా కేం నువ్వు బొద్దుకోనీ పేరెట్టావా? విశ్వేశ్వరరావు అని పూర్తిపేరెట్టే పిలవాలి.

కౌము—నిజంగా అలా పిలిస్తే నీ కిష్టం వుండనేవుండదు మగ్గని. అవునన్నది కాదనడమేగా నీవేని.... అకననననన్నీ నిజమనుకోకూడదు తాతయ్యా: పరేగాని వ్యవహారమంతా అయిపోయినట్టేనా? అంకా మానాన్న చెప్పినట్టే జరుగుతుందేగా! నా కెంత సంతోషంగా వుందో చెప్పలేను, రావే అమ్మా. ఇహ మన కిక్కడ పనిలేదు, (అని లోపలికి వెళ్లి పోతుంది. తల్లి వెనకాలే వెళుతుంది)

విశ్వం—చెప్పానా చయనులుగారూ? ఇహ మన పనయిపోయింది.

చయ—కట్టిపెట్టు నీదోరణి, (అని లోపలికి వెళతాడు)

విశ్వం—అరవిందం, నీకు ఈ లోకంలో పేదప్రభావులు సంపాదించుకోవాలని వుందా?

అర—ఓ, లేకేం? నాపేరు చిరస్థాయిగా వుండే కవిత్వం వ్రాయాలని అభిలాష లేదు?

విశ్వ—నువ్వు తాగర్తగా ఉండకపోతే కాముడి నిన్ను పెళ్లాడేస్తుంది. దానితో సేకారికలన్నీ ఎలాంటి జీవించి పోవాలి.

అర—ఎంత కుష్కపిష్టాంతరా నీది, నా అంబాగుండి నాప్రియురాలే నాకు లభించినట్లయితే, నాహృదయం వికసించదూ, నాకవితాసృష్టి అమోఘమై వెల్లివిరియి!

విశ్వ—వెట్టివాడా! శ్రీవ్యామోహంలో పడినవాడివి ఇంత నువ్వు ఏంప్రయోజనం పొందినదగలవు? శ్రీ ప్రళయ కారిణి, విధ్వంసకళాస్వరూపిణి. నిన్ను కలిగించేస్తుంది, మోసపోకు.

అర—ఎంత కర్కశవాక్కు నీది, పోనీలే. నన్ను కలిగించేస్తే కలిగించేసింది, అదే నాకీష్టం, అదే నాకు పరమానందం. చరమాభిలాష.

విశ్వ—శ్రీలో వున్న చమత్కార మదే! మన చేతే స్వయంగా మన వినాకం కోరుకునేటట్లు చేస్తుంది

అర—వినాకమా? కానీ. నా వాంఛ నీదే, నా రోమ రోమాంచలాల వాంఛనిద్దే నా విషయమయితే....

విశ్వ—అరవిందం, ఒక్కమాటు ఈసృష్టివిచిత్రం ఆలోచించు. సృష్టి ఆదిలో శ్రీపురుషవివక్షత లేదు. కీటక రూపంలో వున్న ఒక ప్రాణి సృష్టివిజనవల్లనే అనేకప్రాణులుగా మారిపోయే తరవాత సృష్టికి అంతకంటే మంచిపద్ధతి కట్టింది. ఒకే కీటకంలో శ్రీపురుష ప్రకృతులు రెండూ వుండేవి. శ్రీప్రకృతే సర్వదా జీవితావస్థలో వుండేది. పురుష ప్రకృతి కొన్నిసమయాల ప్రాణానికొప్పు సృష్టికి సహాయ పడి మళ్ళీ దీర్ఘనిద్రలోకి పోయేది. తరవాత జరిగింది శ్రీ పురుషస్వకీర్తివిజన. కాని పురుషప్రకృతి ఎప్పటికీ నిమిత్త మాత్రమే. సృష్టికదాంపత్యం చూశావా? ఆడతేలు గర్భం తాల్చగానే మొగతేలుని నమిలి, మింగి, జీర్ణంచేసుకుంటుంది. అంటే సృష్టికార్యమయినతరవాత ఆడతేలుకి మగ తేలుతో మరి ప్రయోజనం లేదన్నమాట. మానవజాతిలో ఈసంబంధం అంత స్పష్టంగా వ్యక్తం కాకపోయినా పురుషుడు శ్రీహస్తంలో కీలుబొమ్మ, శ్రీకి ఈలోకంలో ఒక్కటే పరమావధి, సృష్టి. ఆకార్యానికి పురుషుణ్ణి సాధనమాత్రుడుగా ఉపయోగించుకుంటుంది, పురుషుడు శ్రీని ఆకర్షిస్తాడనుకోదం పొరపాటు. శ్రీ గూడు పన్ని కూచున్న సాలిడు.

పురుషుడు ఎరపకగానే రబళించేస్తుంది. ఇది సృష్టిరహస్యం. తాగర్త ప్రపంచంలో ప్రమాజనకారిణిగా వుండాలంటే, నువ్వే స్వయంగా సృష్టించాలంటే శ్రీవ్యామోహంనించే రప్పించుకో.

అర—క్షీర గురించి ఎంత అన్యాయంగా మాటాడు చున్నావురా!

విశ్వ—అన్యాయంకాదు. ఇదే పరమసత్యం. శ్రీలు పురుషుల విలాసవస్తువులని అనుభవించి ఉభయ శ్రీలకి సాధనమౌతులు. శ్రీ పురుషుణ్ణి ప్రేమించడు. బలికి ముందు వేటపోతుని బలియెట్టడంలో ఎంత ప్రేమ వుంటే శ్రీప్రేమలోనూ అంతే సర్వముంది.

అర—ఇహ చాలించు నీ ఉపన్యాసం, నీహ ప్రేమోదయమైతే, నీమనసూ ఏవృత్తిమీదనయినా లగ్నమయితే ఆనాడు అర్థమవుతుంది శ్రీ ప్రేమరూపిణి, శక్తిరూపిణి!

విశ్వ—వెట్టివాడా! ప్రేమ అన్నదే లేదు. ఈ లోకంలో వున్నది ఆకర్షణ. మహాశక్తి, సుడిగుండంలో, అయస్కాంతంలో మహాశక్తి ఉన్నాయి, నమీపానికి పోయిన వస్తువుల్ని ఆకర్షించి, అరికట్టి నాశనం చేస్తాయి ప్రతిఘటనకి లొంగని ఈ ఆకర్షణే ప్రేమఅనీ, విధిగా ఆకర్షణంపడడమే ప్రేమించుకోదమనీ భ్రమపడుతున్నావు.

అర—కొత్తవా న్నెవరైనా నీమాటలు వింటే యుదును కుంటారు తెలుసునా? అధ్యాపంచేత మా కేమీ ప్రమాదం లేకుండా వుంది.

(లోపలినించి చయసులుగారూ, కాముడీ దిగుతారు, చయసులు చాలా గాభరాపడుతూవుంటాడు.)

చయ—(విశ్వాన్ని చూసి) నువ్వీంకా వెళ్ల లేదు?

విశ్వ—మీకేమన్నా అర్థమొస్తున్నానా ఏమిటి? అయితే వెళతా రెండి.

కాము—విశ్వానికిమాత్రం ఎప్పుడో ఒకప్పుడు తెలియకుండా వుంటుందా ఇప్పుడే చెప్పేస్తేసరి! వెళ్లకోయ్,వుండు.

చయ—ఎలా చెప్పాలో తెలియకుండావుంది. నోరాధం లేదు. అరవిందం, మీదెల్లె

అర—(అదుర్గాతో) ఏం? మాచెల్లెలి కేం ప్రమాదం రాలేదుకదా! ప్రాణభయం లేదుకదా!

చయ—ప్రాణం పోయినా బాగుండిపోను నాయనా!

అర—ఏం జరిగిందో చెప్పండి .... కాముడీ నువ్వన్నా చెప్పవచ్చూ!

కొము—ఎలా చెప్పినాలో నాకు మాత్రం తెలుసా? మన్ని ఎరుగునవున్నావనూ అనుమానపడకుండా ఉషని ఇంకో పూరేదన్నా తీసుకుపోతే మంచిదనుకుంటాను.

విశ్వం—ఓ, అదా :

చయ—సంచేహం లేదు. మొన్న రహస్యంగా పెళ్లి లేదీ దాక్షకుకి చూపించుకుంది. అది రహస్యమని తెలిక దాక్షుడు ఇవాళ ఇంటికే వచ్చిచూసించింది. అందరికీ తెలిసిపోయింది. చూడోనెల దాటించింది.

అర—(చేతిలో మొహం దాచుకుని) ఎంతవని జరిగి పోయింది: ఈ మోసంచేసిన వ్రోహీ, దుర్మార్గుడు, చండాలుడు ఎవరో.

చయ—అదే మరీ అన్యాయంగా వుంది: పేరు చెప్పి మఱీ చెప్పడు:

అర—ఎంతవని జరిగింది: ఎంతవని జరిగింది!!

విశ్వం—ఏ రైలుప్రమాదమో అయి చచ్చిపోతే ఎంత దాగుండిపోను. అప్పుడు నీకు ఎంత చూయగా, గౌరవంగా వుండిపోను.

అర—నీ వేళకోసానికి పో పాళ లేదు.

విశ్వం—వేళాకోళామా? ఇందాకటినిందీ చెప్పిన దంతా మరిచిపోయావా? శ్రీకి పరమావధి నృప్తికాదా? పురుషుడు నిమిత్తమాత్రుడు కాదా? పుస్తాముడి పడితేనేం, పడకపోతేనేం? నీచెల్లెలు సంతానవతి అయి తన ప్రయోజనం నెరవేర్చుకోతోంది. సంతోషించడానికి బదులు నిమిత్తమాత్రుడయిన ఆ పురుషుడి పేరేదో తెలియలేదని కుంగిపోయి, నీచెల్లె లేదో మహా ఘోరపాపం చేసినట్టు ఏడు పుమోహో లేదతారేం?

చయ—నాయంబ్లో మళ్ళీ యిలాటి కారుకూతలు చూస్తే మెడట్టుకు గంటించేస్తాను.

విశ్వం—(చివాటన లేచి) కొముదీ: ఉష ఇప్పుడెక్కడుంది :

కొము—నువ్విప్పుడక్కడికి వెళతావా ఏమిటి?

విశ్వ—తప్పకుండా. ఉష ఇప్పుడు అవద్దకలో వుంది. కావలసినది సానుభూతి, సహాయం. మీవల్ల లభించేటట్టు లేదు. నేనుండగా ఉషకి ఏదోవరకూ జరగవలసిన అవసరం లేదు.

కొము—కొందరవడకు, ఉష లోవలే వుంది:

విశ్వం—ఏమిటి? చయనులుగారింట్లోనే? చయనులుగారింట్లో అపవిత్రమయిపోయిందీ? చయనులుగారూ, ఇంకా ఇక్కడే వున్నారా? పెళ్లి వెంటనే వీధిలోకి గెండుయ్యింది. ఇల్లండా లోషనెట్టి కడిగించండి.

కొము—(గాభరాగా) తాతయ్యా: నిజంగానే వీధిలోకి గెండుస్తావా?

చయ—ఓ చీ, అతని మాటల కేమిటి? కానీ మన మధ్యని ఓ గోముఖవ్యాప్తం ప్రవేశించింది. నీతినియమాలు పాటించనివాడు, ఓ దుర్మార్గుడు మన యింట్లో ప్రవేశించాడు. వాడెవరో తెలుసుకోడం మన కర్తవ్యం కాదా? ఇవాళ ఉషని మోసంచేసినవాడు రేపు.....

కొము—తాతయ్యా: అంత గట్టిగా మాట్లాడకు: ఉష చెప్పనంటావుంటే మన మేం చెయ్యగలము?

చయ—ఉషీ చెప్పనక్కర్లేదు. కళ్లు జాగ్రత్తగా పెట్టుకు చూసుకుంటే మనకే తెలుస్తుంది. ఉషని ఎరుగునవున్నావో ఎవరైనా నీకింకా చూసాం పాపం లేదని వాదించేవాడున్నట్టులే....

విశ్వం—అహా. (కొంచెం చర్చి) ఏమిటో అనుకున్నా. చయనులుగారికి నిగ్రహశక్తి ఎలాగయినా కొంత తక్కువే.

చయ—(నిర్ధానపోయి) నామీద అనుమానమా? ఘోరం, ఘోరం!!

విశ్వం—ఏం? నామీద అనుమానానికి ఎంత హేతువుందో, మీమీద అనుమానానికి అంతే హేతువుందిగా: అవకాశం అందరికీ సమానంగానే లేదామరీ?

చయ—(ఇవా మాట్లాడలేక కూలబడిపోతాడు).

విశ్వం—ఉషకి పట్టుబోయే సంతానానికి తండ్రి ఎవరని తెలుసుకుంటే యేం, తెలుసుకోకపోతే యేం? ఇప్పుడేం చెయ్యాలో ఆలోచించండి ముందు.

అర—నాకర్తవ్య మేమిటో తెలియకుండావుందికదా నాకు:

విశ్వం—నీకర్తవ్యం ఎవరికి కావాలి? నీచెల్లెలి అవసరం ఆలోచించు.

చయ—ఎవరి అవసరాన్నిబట్టి వారు నడుచుకుంటూ కర్తవ్యం సంగతే స్మరించకపోతే నీతి ఏముయిపోయేటట్టు: మనిషిజన్మ ఎత్తడమెందుకు?

విశ్వం—నీతి అంటే శ్రీహత్యా, మావృతానా? ఏపాపమెరగని వసిష్ఠికి శిక్ష విధించడమే నీతి అయితే నశించిపోయినా ప్రమాదం ఏమీ లేదు.

(చదునులు జవాబు చెబుచున్నది ప్రయత్నిస్తాడు కాని కొమురి అడ్డం తగులుతుంది)

కొము—రాతయ్యా: నువ్వుకూడా వెళ్లి ఉదయ ఇక్కడికి రమ్మని పిలుచుకురా: పాపం: అరవిందం ఒక్కదూ ఏమీ చెయ్యలేదు.

చయ—వెళ్లాలనే వుంది కాని నిన్ను ఒక్కరైసి ఇక్కడ విడిచివెళ్లడానికి మనస్కరించడం లేదు. నువ్వు కూడా నాతోటి రా: పూ:

కొము—(కొంచెం సిగ్గు తెచ్చిపెట్టుకుని) నేనుంటే అన్నిసంగతులూ మూట్టాడానికి సందేహిస్తారు. నేవినకూడని సంగతులు చాలావున్నాయని అమ్మ అంటూవుంటుంది.

చయ—అవునవును, నువ్వు రావడం చూస్తే మంచిది కాదులే! నువ్వు మంచిచెడ్డలు చక్కగా తెలుసుకున్నదని వచ్చూ: (అని వెళ్లిపోతాడు)

కొము—(విశ్వందగ్గరగా వచ్చి) నాకు గార్మియంగా వుండడం నీ కిష్టమేనా?

విశ్వం—నీచేష్టలకి దాద్యత వహించేందుకు ఇదివరకున్నదాల్లా చాలక నన్నుకూడా నీచితాలోకి ఎక్కించాలా?

కొము—వేళాకోళం మానుకూ కొండవేపు.

విశ్వం—వేళాకోళం కాదు కొముడి! నీరో వున్న ఆకర్షణనించి తప్పించుకుందామని చిన్నపుటినించి ప్రయత్నిస్తూనేవున్నాను. అడుగుడుక్కి నే వోడిపోతూనేవున్నా, చివరికి నీమాటే నెగ్గుతోంది, నీకోరికనిబట్టే నే నడుచుకోవలసిస్తోంది.

కొము—పోదూ. నువ్వు మరీని...మన చిన్నప్పుడు.

విశ్వం—నువ్వేమీ జ్ఞానకంచెయ్యక్కర్లేదు బాబూ, ఆరేళ్ల పిల్లపుటినించి నీవే అకర్షించడమేగా!

కొము—నేనా నిన్ను అకర్షించినది? నువ్వేగా నావెనకాల తిడుగుతూ అడిచేవాను, ఇది చేశాను- వాడిని తన్నాను నీడిని తన్నాను అని ప్రగల్భాలు కొట్టేవాడివి: పైగా అన్ని అవిధాలు.

విశ్వం—ఏం చెయ్యను? నీ ఆకర్షణ అలాటివి: నా సాహసకృత్యా లేవో ప్రతిరోజూ చెబుతేనేగాని నీకు సంతోషం కలిగేది కాదు. నీచిరునవ్వుకోసం నేను నానా

తగువులూ పెట్టుకుని తన్నులు ఎనేవాడిని, కొన్ని సాహస కృత్యాలు జరగనివి కలిపించివెప్పాడు. అవే నీ వెక్కువ డుచించడంచేత ఇదూ తన్నులుకూడా తనద మొదలకని అన్నీ కలిపించే చెప్పడం ప్రారంభించాను. అయితే నే చెబుతున్న వన్నీ అబద్ధాలని అప్పుడే కనిపెట్టా వన్నమాట:

కొము—ఆ. కాని నువ్వెక్కడ చిన్నబుచ్చుకుంటావో నని పైకి అనేదాన్నికాదు. చిన్నేచిరంగానన్నా సంతోష పెట్టాలనే నాకుందేది, నువ్వు చెప్పిన అబద్ధాలన్నీ నిజాలని నే నమ్మివట్టు నటింప ప్రయత్నించినందువల్ల నీకు ఆనందం కలిగితే ఎందుకు ప్రయత్నించడంకాదు?

విశ్వం—చూశావా? ఎనిమిదేళ్ల పిల్లకే ఎంత లోకజ్ఞానమో: నటన, ఆకర్షణ శ్రీ పుట్టుకలో నేర్చిన విద్యలు. శ్రీ మూర్తిభవించిన ప్రవృత్తి. గతక తన ప్రయోజనం నెరవేర్చుకోకపోతే వెనకముందులు ఆలోచించడం, వేన్నీ బలివ్వడానికయిన వెనకాడడం.

కొము—నందు దొరుకుతే చాలామే. ఏవో వేదాంతం మొదలెడతావు. నీ వేదాంతం ఎవరికి గాలిలో నేనంటే నీ కిష్టంగా వుండేదా?

విశ్వం—ఇష్టంగా వుంటేనే: లేకపోతేనే: కొండ చిలువ చుట్టేసుకున్న జంతువుకి కొండచిలువమీద ఇష్టముంటేనే, లేకపోతేనే: ఎంత ప్రయత్నించినా బయటపడలేదుగా!

కొము—ఓహో, ఇందుకా నన్ను మాటిమాటికీ కొండచిలువ కొండచిలువ అంటావు. కొండచిలువ ఇలా చుట్టేసుకుంటుందా! (అని దాహపులు మెడకి పెనవేస్తుంది)

విశ్వం—కొంచెతనం మాని అలా కూడో. నీ ఆటలు ఇప్పుడు నాదగ్గర పోతున్నాయి. నువ్వెలా చేశావని నే నెవరికోనైనా చెబుతా ననుకో. ఎవరూ నమ్మరు. పైగా నీమీద అవమాన పుట్టించానని నామీద ఎదురుతిడుగుతారు. నామీద నువ్వేమన్నా చెప్పు-అందరూ నమ్మేస్తారు.

కొము—అంతే కావాలి కాస్త. అస్తమానమా అందరికీ భయమెత్తే మాటలు మాట్లాడితే అంతే అవుతుంది. ఎవరేం అనుకుంటే ఏంగాని నన్నుగురించి నువ్వేమనుకుంటున్నావు చెబుదూ!

విశ్వం—నువ్వా! అరవిందాన్ని కలిగించేసి జీర్ణం చేసేసుకోడానికి సిద్ధంగా వున్నావు.

కొము—అరవిందాన్నా: నిన్ను చూస్తే ఒక్కొక్కప్పుడు నాకు జాతీస్తుంది విశ్వం. ఎంతో తెలివయినవాడికి

మరే మాట్లాడుతావు. కాని కొన్నివిషయాలు నీకు అసలేమీ తెలియదు:

విశ్వం—అరవిందం నీమీద పద్యాలూ, పాటలూ రానేస్తున్నాడు. ఇరవై నాలుగుంటలూ ఏమీదే ధ్యాన.... నాకు తెలియకపోవడమేమిటి ?

(అంటూవుంటే చయసుబాగాడు, భార్య, అరవిందం తిరిగిస్తారు.)

భార్య—ఇప్పు డేమంటారు చెప్పండి? అమ్మా. ఎంత పెంకితనం: తప్పవని చేసి, తగుదునమ్మా అని ఇంకా మొహం పెత్తుకు తిరుగుతా నంటుంది ?

చయ—అనవసరంగా ఎందుకు కేకలేస్తావు?

అర—తప్పచేసినప్పుడు అనవలసిందే రెండి. నామీద ప్రేమచేత మీరు అనకపోయినా లోకం వూరుకుంటుందా? ఉషని ఎక్కడికైనా తీసుకుపోతా రెండి.

భార్య—చేసినవనికి మళ్ళాక్రొవవడి ఏదీస్తే అదోదారి: అయినా ఈదాచిన పిల్లల్ని పెళ్ళిలేకుండా వుంచకూడదరా అంటే ఏంటారా? చేసినదాని కిప్పుడు అనుభవించాలి.

విశ్వం—అవునమ్మా, పెళ్ళంటూ అయిపోతే, మొగు డంటూ తెరచాటు వుంటాడుకనక, అవయన ఏం జరిగినా ఇబ్బంది వుండదు. గౌరవాని కేమీ లోటుండదు.

భార్య—పోనీ! పండులు కన్నట్లు కనమను!

చయ—అతనితో ఎందుకు వ్యతా వాదం:

భార్య—ఏం? అతనంటే మాటకి జవాబుచెప్పడం భయమా?

చయ—వూరుకుందూ?

భార్య—వూరుకుంటేనే ఇంత మరీ సేత్రేగిపోయి నది. ఇంతమంది కలిసి దానిచేత పేరు చెప్పించలేకపోయాడు!

విశ్వం—పేరు చెబితే ఏంచేస్తారు?

భార్య—వాడి కిచ్చి పెళ్ళన్నా తగలేద్దం:

విశ్వం—ఏం అరవిందం? ఏదెళ్ళెళ్ళి ఓదర్మార్గడికి ఓద్రోహికి, చండాలుడికి ఇచ్చి పెళ్ళి చెయ్యాలని

విశ్వం—మరి: వాణ్ణి అన్నిటికంటే తిట్టి ఇప్పుడు మళ్ళీ వాడికే యిచ్చి పెళ్ళి చేద్దామంటే అర్థమేమిటి? లేకపోతే వాడు విజంగా దుర్మార్గుడు, దగుల్పాణి, చండాలుడు కాదా?

అర—విశ్వం, నువ్వు ఒక్కనిమిషం వూరుకుందూ?

నాకేం చెయ్యడానికి పాలుపోకుండావుంది. పిల్లకి చెలగాటం, ఎలక్ట్రిక్ ప్రాజనంకటం.

(ఉష పైకొస్తుంది, రవికలగుడ్డ గిరవాచేస్తూ)

ఉష—మీరిచ్చిన గుడ్డ మీలే తీసుకోండి, నే వెళుతున్నా:

విశ్వం—ఉషా! ఒక్కమాటు లోపలికి వచ్చి కూచో. తిన్నగా నంగతి సందర్భాలన్నీ మాటలాడు.

ఉష—పొద్దుటినించి అందరి మాటలూ వింటూనే వున్నా. ఇహ చాలు. నన్ను పోనవ్వండి,

విశ్వం—ఉషా! నువ్వేమీ తప్పుచెయ్యలేదు. నువ్వే దో మహాపూరపాపం చేసినట్లు వీళ్ళందరూ నిన్ను దండించడానికి ప్రయత్నిస్తున్నారు. కాని భయపడకు. విజంగా ఇప్పుడు తప్పు నిన్ను నిందిస్తున్నవాళ్ళ డే:

ఉష—నేను తప్పుచెయ్యలేదని నీ కెలా తెలిసింది? ఎవరు చెప్పారు ?

విశ్వం—ఒకరు చెప్పేదేమిటి ఉషా! మాతృత్వం ప్రీతి జన్మహక్కు. పంతానకాంక్ష ప్రీతి పహజం. పురుషుడు నిమి త్రమాశ్రుడు. నిమి త్రమాశ్రుడయిన పురుషుణ్ణి భర్త అన్న పేరుతో ఆజన్మాంతం భరించా లన్నది సంఘం నిర్మించిన సీతి. ఆక్కర్లేదని నానిద్దాంతం. నానిద్దాంతం నువ్వు ఆచరణలో పెట్టి చూపించావు. నీరైత్యం ప్రశంసనియం. నువ్వు వీరమాతవి. నీకు సహాయానికి ఏమీ లోటుండదు. నా సర్వసంపదలూ నువ్వు స్వేచ్ఛగా వినియోగించుకో వొచ్చును. ధనంతో సంఘాన్ని ప్రతిఘటించావా, నీ నీగపువ్వు తెంపలేదు ఉషా!

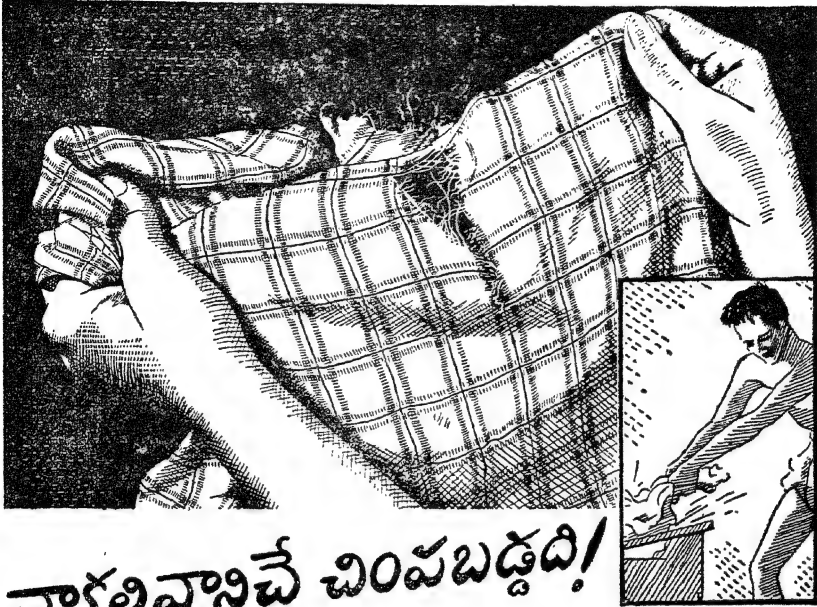
ఉష—ఓ ఛీ. నువ్వేమిటో నిజం గ్రహించి నాపక్షం మాట్లాడుతున్నా వనుకున్నాను. నువ్వు వీళ్ళలాగే నేను చెడ్డదాన్నే ఆనుకుంటున్నావు. పైగా నీ నీవాభిప్రాయాలు నేను ఒప్పుకుంటున్నట్లుకూడా మాట్లాడుతున్నావు. ఇదివరకు అందరి మాటలూ భరించానుగాని నీసానుభూతిమాత్రం నహించలేను. నాకు వివాహం కాలేదని మీరందరూ ఎందు కనుకోవాలి? మీలో ఒక్కరయినా ఆసంగతి కనుక్కుడానికి ప్రయత్నించారా !

అర—నీ వివాహ మయిందా :

విశ్వం—ఇదోటా ?

భార్య—ఇదో కొత్త పన్నాగమా ?

ఉష—అబద్ధం చెప్పవలసిన అగత్యం లేదు నాకు. (లోపలినించి మంగళమాత్రం తీసి చూపిస్తూ) కల్లారా చూడండి.

చాళివానిచే చింపబడ్డది!

—ఇంకొకటి కొంటే ఎంత అవుతుందో చూడండి

బట్టలకు యిప్పుడున్న రకంతో చాళివాడు తుట్టుపడేటట్లు బాదటం చూడటే బాధ. బట్టలు చాలకాలము మున్నునట్లు చూడవలెను. వాటినిగూర్చి తగు జాగ్రత్త తీసుకోవలెను. చాళివాడు మోటుగా బండకేసి బాదటం యింకా అవసరంలేదు. బట్టలు ఎంత మురికిగానైనా వుండవీ. సన్లైటు సబ్బుతో మురికిని బహుశుభవుగా పోగొట్టవచ్చును. సన్లైటు సబ్బుయొక్క స్వతస్విద్యమైననురుగు పంకతి మీకు బహుశా తెలిసే వుంటుందిగా: మంచి బలముగల చాళివాడు కట్టకోగాని రాతిమీద వేసేగాని బాదటం, వీటి అన్నిటికంటే సన్లైటు సబ్బుయొక్క మృదువైన నురుగులో యెట్లువగా మురికిని పోగొట్టగలుగుచున్నది. ఈ క్రింద మద హరించిన సన్లైటు “సబ్బు-రక్షణ” అను మార్గమును తెలిసికొని, వెంటనే మీ యింట్లో అమలులో పెట్టండి.

మీ పనివాడికి సన్లైటు “సబ్బు-రక్షణ” విధము నేర్పండి

పట్టించవలెను. 3. సబ్బు బట్టలకు బాగా అంటనివ్వండి. రాతికేసేగాని కట్టకోగాని బాదవద్దు. సన్లైటుయొక్క స్వతస్విద్యమైన నురుగు మురికినంతటిని వస్త్రమునుండి వదల్చును. 4. మురికి అంతయు పోయేటట్లు బట్టలను బాగాపుసమండి. బాగా మురికిగావున్న బట్టకు ఇంకొకసారి సబ్బువట్టించుట అవసరము.

సన్లైటు సబ్బు బట్టలను కావాడును

మీరూ

మీ ధనమూ

భవిష్యత్తు

“వాడబ్బు నావ్వంతం. వాయిద్యం వచ్చినట్లు నేను దాని నెంచకుండానే చేసుకోకుండాను?” అంటారేమో. ధైర్యమూ మిగిల్చుకుంటే, చివరకు మీరు దానిని చెమట పీడ్చి (కష్టపడి) సంపాదించి యున్నట్లుంటే దానిని చండుగ చేసేయ్యాలని కోరరుగదా? అత్యవసరం కావచ్చునున్నా, అత్యధిక ధరలు చెల్లించి కొనుగోలుచేస్తూ మీరు మీదబ్బును చండుగ పెట్టడమే జరుగుతున్నది. కెలలు చుట్టి మామూలు స్థితికి వచ్చేరకం కోవకుండా అనిచే మన మంచిది.

భవిష్యత్తును మరిచిపోవద్దు. యుద్ధం సమాప్తమై విజయలాభం కలిగినప్పుడు, భారతదేశం యుద్ధానంతర ఆభివృద్ధి కార్యాలకోసం యావచ్చు కనీస సర్వసంపత్తిని వినియోగించి కాంతికాలపు కళలను వృద్ధిచేసుకోవడం కోసం ఎంతయినా మూలధనం కావలసి యుంటుంది. మీరు ఇప్పుడు ఎంతమాదిక చేసి, ఏమి మిగిల్చి సంపాదించుకొనో అది మీ భవిష్యత్తుకు గట్టి ప్రవాచకుని వెయ్యగలడు.

❖ (భీమ) ఇమ్మారెమ్మలోను, ప్రభుత్వ ఋణాలలోను, దేశీయ పేదరికపు సర్టిఫికేట్లలోను, పోస్టాఫీస్ పేదరికపుల్లోను, పేదరికపు బ్యాంకు అకౌంటులోను, సహకార సంఘాలలోను దబ్బు పెట్టుబడి పెట్టడం మంచిది. మీ ధనం మురక్షిరంగా భద్రంగా ఉంటుంది. చీటిలోనేనైన దబ్బుకు మీకు మంచి ఫలితం కలుగుతుంది. లాభం, వడ్డీ వస్తోంది.

వీలైనంత ఎక్కువగా
కూడి క
బెయ్యండి.
మిగిల్చినదంతా
పెట్టుబడి పెట్టండి

దేశీయ యుద్ధరంగంవారు దేశీయులకు చేసే విజ్ఞప్తి.

భార్య—ఎవరితోటీ చెప్పకుండా రహస్యంగా న్వయం వరం చేసుకున్నావా అమ్మా! మొగుడెవరు?

ఉష—మీతో చెప్పవలసిన అవసరం లేదు.

విశ్వం—ఎవరయితేనే? చయనులుగారూ, చెయ్యిడి మంగళసూత్రానికి జోహారు:

ఉష—నామీద నిందారోపణ చేసి అవమానించిన సంగతి మరిచిపోను.

విశ్వం—చచ్చిన పాముని కొట్టి ఏం ప్రయోజనం ఉపా? మమ్మల్ని క్షమించు. కాముడిని చూసేయనా క్షమించు.

ఉష—కాముదా? కాముడి మొదటినించి సానుభూతి చూపిస్తూనేవుందనుకో. అయినా దాని కీసంగతి తెలుసుగా?

విశ్వం—కాముడికి ఈసంగతి తెలుసా? ఆహా! ఎంత మోసం, ఎంత మోసం! ఇహముం దెప్పుడూ ఏ ఆడదాని పక్ష

మూ మట్టాడకుండా బుద్ధిచెప్పివు.

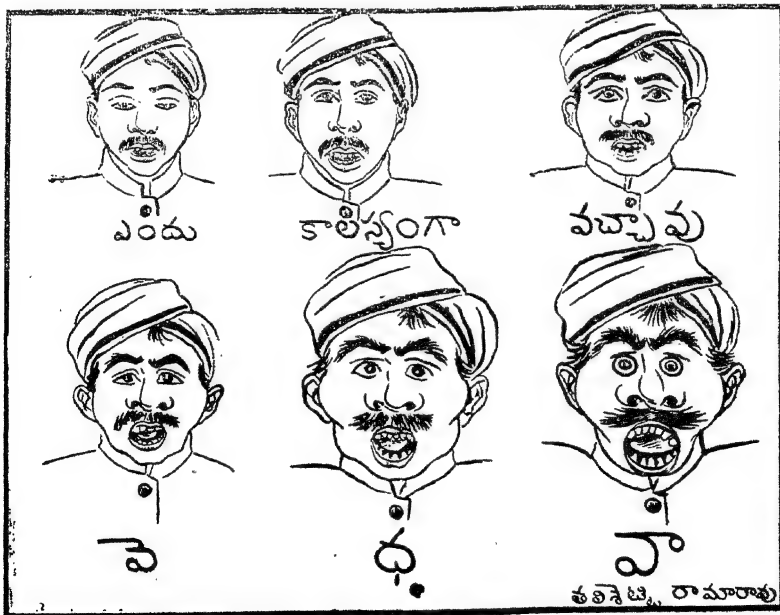
ఉష—ఇహ నే నిక్కడుండడం మీకూ, నాకూ కూడా కష్టంగా వుంటుంది. నే వెళరాను.

చయ—తెలియక మే మన్న చూపిలకి క్షమించమూ:

భార్య—మీ అంచరికీ వెళ్ళితిండా ఏమిటరా! ఎవరి తోనూ చెప్పకుండా వెళ్ళి పెళ్ళి చేసుకొచ్చి మన్నందరినీ మోసంచేసినది కప్పు దానిదా, మీదా? మీరందరూ ఏదో ఘోరపాపం చేసినట్టు బలిపూజాకోడం మొదలెడుతున్నారే?

విశ్వం—చూశాదా చయనులుగారూ! శ్రీమాయ. దీని ముందు పురుషమాత్రం మనం ఎందుకు పనికొస్తాం? ఇప్పటికయిన గ్రహించారా? మనం వృత్తి కీలుబొమ్మలం బాబూ! వృత్తి కీలుబొమ్మలం!

[నశేషము]

ఉపాధ్యాయుడు — విద్యార్థి దృష్టిలో

చె లి!

= శ్రీ మాధవవెద్ది బుచ్చి సుందరరామకావ్య =

విధి యను నైంద్రజాలికుండు విశ్వముపేరిటి మంత్రపింఛ మి
వ్విధముగఁ ద్రిప్పి నిన్ను భ్రమపెట్టుటగాని నిజానకున్న వే ?
యుదయముఁ బొందు టస్తమయమొందుటలన్నవి యల్లప్రాద్దుకా
ల్కదపునె ? యంతెయే మొగద! కాంత! సుఖమ్మునుగట్టమాత్మకుఁ.

ఏ యొకనాటికేనిఁ జెలి! యీ పవలన్నచె లేకయుండగా
రేయినడంగనున్నదియొ సృష్టికిమూలము సూర్యబింబమే
పోయెడికొక్కొ యొక్క మసిబాగ్గయి యందునిమిత్తమే యొకొ
ఛాయగ మృత్యు వాతని నజస్ర మిటుల్ విడనాడకుండుటల్.

దేహమటన్న యీప్రమిద దీపముగా వెలుంగఁ బ్రపంచక
న్నేహరనమ్ములేనియెడ జీవమువృత్తియటన్న వత్తికే
దాహకమై సమస్తమును దగ్ధమొనర్చుటెకాదు తానునం
దేహరియించిపోవును జెలి! వృథగాగ నివృత్తిపేరటఁ.

కడచె గతంపుఁ జీకటులు కాంచు వివేకపు నేటి ప్రాద్దునం
బడసినయట్టి వెల్లున భవన్మతి పార్వణచంద్రబింబమై
వెడలగ భావవీధులను వేడుకవెన్నెల గాయఁ జొచ్చెడిక
గడగుము చంద్రకాంతమటు ఖాయముతోడఁ గరంగిపోవఁగఁ.

గంధము నప్పటప్పటికి గాలి యెటుల్ గ్రహియించివీడునో
బంధమునందుఁ జిక్కి యటె ప్రాణముతప్పుకొనంగఁ జొచ్చు త
త్సంధినిమాత్ర మే నెఱుంగఁజాలకపోతి నికేమి చెప్ప ఈ
రుంధనతోడనే గడచె రోజులు మానము లేండ్లుపూండ్లునుఁ.

కరివలె మాటిమాటికిని కాల్వీదలించునుగాని యంతలో
తిరిగి మనోహరీ! మకరితీరున బంధము వచ్చి పట్టెడిక
విరవిరబోయి ప్రాణ మతివిహ్వలతఁ మొఱవెట్టినక భారిం
భారి ఫలమేమి ? పట్టువిడుపుల్ గ్రహియింపగ నేరకుండినక.

మధురనేలిన తెలుగునాయకరాజులు

= శ్రీ దిగవల్లి వేంకటేశ్వరరావు =

సం గమరాజవంశీయులగు విదుగురు సోదరులు శ్రీ. శ. ౧౩౩౬లో కర్నాటకదేశము మధ్య తుంగభద్రానదీతీరమున విద్యానగరము నిర్మించి విజయనగరసామ్రాజ్యమును స్థాపించినారు. ఇది రమారమి మూడువందలెండ్లు వర్ధిల్లినది. వీరు తెనుగువిభులని, ఇది తెలుగుసామ్రాజ్యమని అందరికిని తెలిసిన విషయమే. ౧౩౪౩ మొదలు ౧౩౬౬ వరకూ విద్యానగరమేలిన బుక్కరాయల మహామంత్రి మాధవవిద్యా రణ్యులవారు సనాతన ధర్మార్థధారణకు బద్ధకంఠులైనవారు. ఆకాలంలో మధురను మహమ్మదీయుల క్రమించుకొని యున్నందున బుక్కరాయలవారు తమ కుమార్తెలో ఒకడైన కంపరాయ లనువారిని పారదోలడానికి దక్షిణ దిగ్విజయయాత్ర చేసి రమ్మని పంపించారు. అంతట కంపరాయలు తుండీరమునకు రాజధానియైన జింజీలో దండనాయకుడుగా నున్న గోపనార్జుని యొక్కయు, సాళువ మంగియొక్కయు సహాయముతో పడమర తిరువాంకూరునుండి తూర్పున శ్రీరామసేతువువరకు గల దేశమును జయించి మధురలోని సుల్తానులను తెగటార్చి దేశమును విజయనగరమునకు పరగణాగాచేసి కొంతకాలము తానక్కడనుండి దేశమును పరిపాలించినాడు. ఈసంగతి శాసనములవలన తెలుస్తున్నది. ఈయనసంతతివారుకూడా కొన్నాళ్లు పరిపాలించినారు. ఈవిశేషములు కంపరాయల భార్య రచించిన మధురావిజయ మనే సంస్కృతకావ్యములో వర్ణింపబడి యున్నది. తరువాత విద్యానగరము నేలిన చక్రవర్తులీ దక్షిణదేశమునకు రాజాధిరాజులుగానుండి, సామాన్య పరిపాలనము పూర్వ రాజవంశీయులైన పాండ్య చోళరాజులకే వదిలి, వారివల్ల కప్పమును పుచ్చుకుంటూ, అప్పు

డప్పుడు అజమాయిషీ నిమిత్తము రాజప్రతినిధులను పంపుతూవచ్చారు. ప్రాథమికరాయ లనే చెంప దేవరాయలవారి కాలంలో (౧౪౨౪-౧౪౪౬) అక్కన మాదన లనే ఇద్దరు అన్నదమ్ములు దక్షిణదేశానికి రాజప్రతినిధులుగా వచ్చి దేశపరిపాలన జరిగించారు. దేవరాయల తరువాత ఉత్తరాన మహమ్మదీయుల యొత్తిడివల్ల కొంతకాలము విద్యానగరసామ్రాజ్యము చిక్కిలలో మునిగినది. సంగమరాజవంశమునకు బదులుగా సాళువరాజవంశమువారు పరిపాలకులైనారు. సాళువ నరసింహుని కాలములో వీరనరసింహుడనే యతనిని దక్షిణరాజ్య ప్రతినిధిగా పంపినారు. ౧౫౦౯ మొదలు ౧౫౨౯ వరకూ విద్యానగరము నేలిన కృష్ణదేవరాయలవారు ౧౫౧౨-౧౫౧౩ సంవత్సరములలో దక్షిణ దిగ్విజయయాత్ర చేసి శివసమద్రము, ఉమ్మటూరు, శ్రీరంగపట్నము, కొడగు, మళయాళము, చిత్తూరు మొదలైన ప్రాంతాలను తమవశము చేసికొన్నారు. దక్షిణదేశమును మూడుభాగములుగా చేసి నెల్లూరు మొదలు కొల్లడమువరకును గల సీమకు జింజీలోని కృష్ణప్పనాయకుని, కాకేరిప్రాంత సీమకు తంజావూరులో నున్న విజయరాఘవనాయకుణ్ణి, తిరునల్వేలి ప్రాంతమునకు వెంకప్పనాయకుణ్ణి అధికారులుగా చేసినారు.

కృష్ణదేవరాయలవారి కాలంలో చోళరాజుకూ, పాండ్యరాజుకూ తగాదాలు వచ్చి చోళరాజు పాండ్యరాజును పదభ్రష్టుణ్ణి చేయగా పాండ్యరాజు రాజ్యం అతని కిప్పించడానికి క్రీకృష్ణరాయలవారు తమ తోశేఖానా (ధనాగార) అధికారిన్నీ, దక్షిణదేశరాజ ప్రతినిధిన్నీ, కాశ్యపగోత్రుడున్నూ అయిన శాగమునాయకుణ్ణి పంపగా ఆయన చోళరాజును ఓడించి

పాండ్యరాజ్యమున్నూ, చోళరాజ్యమున్నూ కలిపి తానే విలసాగినాడు. అంతట పాండ్యరాజు మొర పెట్టుకోగా నాగమనాయకుని శిక్షించడానికి ఎవరిని పంపుదామో అని కృష్ణరాయలవారు ఆలోచిస్తూ వుంటే నాగమనాయకుని కుమారుడైన విశ్వనాథనాయకుడే దానికి పూనుకొని తండ్రిని పట్టి తేగా శ్రీకృష్ణ దేవరాయలవారు అతని రాజభక్తికి సంతోషించి అతనిని అనేకవిధాలుగా గౌరవించి నాగమనాయకుణ్ణి తుమించారు. విశ్వనాథనాయకుడు మహాకూరుడై అనేకయుద్ధాలలో గెల్చినందువల్ల రాయలవారి అనుగ్రహానికి పాత్రుడైనాడు. ఇలాంటివాణ్ణి దక్షిణ దేశానికి సామంతరాజుగా చేస్తే తమ సామ్రాజ్యానికి అంశగా వుంటాడని రాయలవారికి తోచింది. అంతట పాండ్యరాజుకు ఔరసుడు లేనందువల్ల ఆయనను ఒప్పించి విశ్వనాథనాయకుడికి పాండ్యరాజ్యాన్ని పట్టంకట్టి అతనికి 'దక్షిణసింహాసనాధిపతి' యనే బిరుదు నిచ్చి మధురకు పంపించారు. విశ్వనాథుడు తన మంత్రులైన నియోగులను కంచికాపురస్తుడైన ఆర్యనాయక మొదలియారను, బిసెపాకం కేశవప్పనాయణ్ణి, ఇంకా ఇతర పరివార జనమును వెంటబెట్టుకుని మధురకుపోయి పరిపాలింపసాగినాడు. అప్పటినుంచీ మధుర నేలిన అతని వంశీకులందరూ పాండ్యమండలాధీశ్వరులని, దక్షిణసింహాసనాధ్యక్షులని బిరుదులు వహించి పరిపాలింపసాగినారు. ఈసంగతులు తంజావూరు ఆంధ్రరాజుల చరిత్ర యనే పురాతనమైన ఒక తెలుగు వచనగ్రంథంలో వర్ణింపబడియున్నవి. *

౧౫౩౦ మొదలు ౧౫౪౨ వరకూ విద్యానగర సామ్రాజ్యాన్ని పరిపాలించిన అచ్యుతదేవరాయల వారి (కృష్ణరాయలతమ్ముడు) కాలములో దక్షిణమున

* బ్రహ్మశ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు ౧౯౧౪ లో ప్రకటించిన తంజావూరు ఆంధ్రరాజుల చరిత్ర.

† బ్రహ్మశ్రీ కురుగంటి సీతారామయ్యగారి తంజావూరు ఆంధ్రనాయకరాజచరిత్ర.

తిరువాంకూరురాజు మధుర నాయకునిమీద తిరుగబడి నందువల్ల రాయలవారు ౧౫౩౫ ఆప్రాంతంలో దక్షిణ దిగ్విజయయాత్రచేసి తన తోడియల్లుడైన చినచెవ్వప్ప నాయకుణ్ణి చోళమండలానికి రాజుగా చేశాడు. అతడును, ఆయనవంశీకులను తంజావూరును రాజధానిగా చేసుకొని పరిపాలింపసాగినారు. అంతట మధుర నాయకులకూ, తంజావూరునాయకులకూ విరోధాలు, తగవులు, యుద్ధాలు బయలుదేరినవి.

యనంతరము చక్రవర్తి యైన సదాశివరాయలవారికాలములో (౧౫౪౨ మొదలు ౧౫౬౫ వరకూ) కృష్ణదేవరాయలవారి అల్లుడైన అలియరామరాయలనే ఆరవీటి రామరాజు బలపంతుడై సామ్రాజ్యమును పరిపాలించినాడు. ౧౫౬౯ మొదలు ఆయనతమ్ములను, వారివంశీయులను చక్రవర్తులైనారు. రామరాయలు తన పితృవ్యపుత్రులైన రామరాయ విజల చినతిమ్మనాయకులను దక్షిణదేశానికి రాజప్రతినిధులుగా చేశాడు. వారు దక్షిణమున తిరుగుబాటుచేసిన తిరువాంకూరు సింహాళరాజులను ఓడించారు. తంజావూరు మధురజేరిల నేలే నాయకులు విజయనగర సామ్రాజ్యానికి సామంతులుగా నుండి దేశపరిపాలనము చేసేవారు.

ఇలాగ కంపరాయల కాలమునుంచి ఉత్తరము నుంచి దక్షిణమునకు తెనుగువారియొక్కయు, కర్నాటకులయొక్కయు వలస ప్రారంభమైనది. విజయనగర ప్రభువులు దండయాత్రచేసినప్పుడల్లా వారితో వచ్చిన పరివారజనములోని తెలుగువారు కొందరిక్కడ స్థిరముగా నెలకొనసాగినారు. తెలుగుకుటుంబాలవారు క్రమక్రమంగా ఒకప్రవాహంలాగ దక్షిణదేశానికి వచ్చి నెలకొనసాగినారు. ఇలాగ వచ్చిన వారిలో అన్ని జాతులవారు, అన్ని వృత్తులవారు ఉన్నట్లు తెలుస్తున్నది. ౧౫౫౦ సంవత్సరం ఆషాఢుడు నాటికికూడా తంజావూరుజిల్లాలోని జనసంఖ్యలో ఒకటిన్నరలక్ష తెలుగు వారున్నారని ఆజిల్లామాన్యులు వ్రాసిన గ్రంథకర్త వ్రాసినాడు.† అలాగే మధురజిల్లాలోని జనసంఖ్యలో మూడులక్షల తెలుగువారున్నారని ఆజిల్లామాన్యులు

మధురనేలిన తెలుగునాయకరాజులు

రచించిన నెల్సన్ వ్రాసినాడు. వారిలో బ్రాహ్మణ శ్రుతియ నైశ్య శూద్రులు అష్టదివ్యములవారు నున్నారు. తెలుగునాయకరాజ్యాలు అంతరించిన నూతండ్లతరువాతకూడా ఇంత తెలుగుజనం అక్కడ నున్నదంటే ఆసలు వలసకు వెళ్లిన ప్రజలు ఎన్నిలక్షల మంది ఉంటారో ఊహించ వచ్చును.

చరిత్రరచన

తంజావూరునేలిన నాయకరాజులు తెలుగువారే ననేసంగతి చిరకాలముక్రిందటనే తెలుగులో రచింపబడి బ్రహ్మశ్రీ వేటూరి ప్రభాకరకాస్తురివారివలన ప్రకటింపబడిన తంజావూరు ఆంధ్రరాజులచరిత్రవల్లను, దక్షిణదేశ ఆంధ్రవాఙ్మయచరిత్రనుగూర్చి పలువురు వ్రాసిన వ్యాసములవల్లను, బ్రహ్మశ్రీ కురుగంటి సీతారామయ్యగారు రచించిన తంజావూరుఆంధ్రనాయక రాజచరిత్రవల్లను అందరికిని బాగా తెలిసివచ్చినది. కాని మధురనేలిన నాయకులుకూడా తెలుగువారే ననే సంగతి అంతబాగా ప్రచురము కాలేదు. వైగా మన దురదృష్టవశమువల్ల మధురనాయకులనుగురించి ఇంగ్లీషులో వ్రాయబడిన గ్రంథములలోకూడా దీనినిగూర్చి వివరముగా వ్రాయబడలేదు. ౧౮౬౮ లో జె. హెచ్. నెల్సన్ వ్రాసిన మధురజిల్లానామాల్యు ఫునర్మద్రణము లేనందువల్ల దొరకడములేదు. ఆర్. సత్యనాథయ్యరు గారిచే రచింపబడి మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయముచే ౧౯౨౮ లో ప్రకటింపబడిన మధురనాయకులచరిత్రలో మధురనాయకరాజ్యము తెలుగురాజ్యమే ననేసంగతి సరిగా వివరింపబడకపోగా తెలుగుపేర్లు అరవయ్యచ్చారణతో వ్రాయబడుటవల్ల మన మధురనాయకులు అరవవారేమోననే అపోహకూడా కలిగిస్తున్నది. మధుర నాయకరాజ్యమునకు మూలపురుషుడైన విశ్వనాథ నాయకుడు కాశ్యపగోత్రుడైన తెలుగువాడు. ఆయన పేరు మహారాజహన్యరాజశ్రీ విశ్వనాథనాయని అయ్యలుగారుఅనిన్ని, ఆయనకుమారుడైన కుమారక్రిష్ణప్ప, లేక క్రిష్ణమ్మనాయకునిపేరు మహారాజహన్యరాజశ్రీ క్రిష్ణమ్మనాయని అయ్యలుగారు అనిన్ని కేవలము

జాతీయమైన ఈ తెలుగుపద్ధతితోనే మధురజనాలయం లోని సువర్ణపద్మ సహోవరము దక్షిణపుష్కరి గోడమీద వ్రాయబడినది. మధుర నేలిన విశ్వనాథ నాయకుని సంతతివారు పై విధమైన గౌరవ వాచకములతోనే వ్యవహరింపబడినారు. ౧౬౦౧-౯ మధ్య మధుర నేలిన ముద్దుక్రిష్ణమ్మగారి పేరు ముత్తుక్రిష్ణప్ప యని, ౧౬౦౯ మొదలు ౧౬౨౩ వరకూ మధుర నేలిన ముద్దువీరప్పగారి పేరు ముత్తువీరప్పయనిన్నీ వ్రాసినారు. ౧౬౨౩ మొదలు ౧౬౫౮ వరకూ మధుర నేలిన ప్రతిభాకాలి పేరు మహారాజహన్యరాజశ్రీ తిరుమల శౌరినాయని అయ్యలు గారు అయి యుండగా సత్యనాథయ్యరు తిరుమలనాయకుడని వ్రాసి యారుతున్నారు.

ఇలాగే ౧౬౫౯-౧౬౮౨ మధ్య మధుర నేలిన చొక్కనాథనాయకుని కుమారుడున్నూ, ౧౬౮౨-౧౬౮౯ మధ్య మధుర నేలిన తెలుగు ప్రభువున్నూ అయిన రంగ కృష్ణ ముద్దువీరప్పనాయకుని పేరు ముత్తు వీరప్ప యని వ్రాసినాడు. ఆయనయనంతరము ఆయన కుమారుడైన విజయరంగ చొక్కనాథుని బాల్యంలో ౧౬౮౯ మొదలు ౧౭౦౬ వరకూ మధురను పాలించిన ఆయన తల్లియైన మంగమ్మగారి పేరును మంగమ్మగో అని వ్రాసినాడు. తెలుగు పేర్లు అరవవారు వ్రాయడంలో అవి విరూపం చెందడంలో ఆశ్చర్యం లేదు. అచ్చమైన తెలుగువాడున్నూ, అమాత్యుడున్నూ, తిరుమలశౌరికాలంలోన్నప్ప దిగ్గవానిన్నీ అయిన రామప్పయ్యగారి పేరు కొన్ని అరవకాసనములలో రామప్పయ్యరు అని మారింది. ఆయనను గురించి వ్రాయబడిన ఒక తమిళ పద్యకావ్యంలో రామప్పయ్యగో అని మారింది. అయితే మంగమ్మగారి కాలంలో దిగ్గవానిగా నుండి మధురరాజ్యాన్ని అతి సమర్థతతో పరిపాలించిన తెలుగు అమాత్యుడైన నరసప్పయ్యగారి పేరుమాత్రము మార్చకుండానే చరిత్రప్రసిద్ధమైనది. ౧౭౦౬ మొదలు ౧౭౩౨ వరకు మధురరాజ్యం పరిపాలించిన విజయరంగ చొక్కనాథునికి తెలుగుమీద కల్గి అభిమానమును గురించిగాని, ఆయనకాలంనాటి తెలుగు సాహిత్యాభివృద్ధిని గురించి కాని సత్యనాథ

య్యరుగారు వ్రాయసేలేదు. “నాయడు, నాయని” అనే తెలుగు పదములే అరవములో ‘నాయ క్క’ అనే రూపంతో ఉచ్చరింప బడుతున్నవనినీ, ఇప్పటికీ మధుర రాజ్యంలోని కవరెయ్ అనే బలిజ కులాలవారు ఈ నాయక విరుదమును వహిస్తున్నారనినీ ౧౮౬౮ లో మధుర రాజ్య చరిత్రను రచించిన నెల్సను వ్రాసినాడు.

జింజి, తంజావూరు, మధుర రాజ్యాల నేలిన నాయకుల చరిత్రలోని అనేక విషయాలను గురించి చరిత్రకారులలో అభిప్రాయ భేదము లున్నప్పటికీ వీరు తెలుగువారనే విషయంలో మాత్రము అభిప్రాయ భేదములు లేవు. చరిత్రకారు లందరూ వీరు తెలుగు వారే నని అంగీకరిస్తున్నారు.

మధుర రాజ్యంలోని తెలుగుజనము

౧౮౫౦-౫౧ కులములవారి జనాభా లెక్కల వల్ల మధుర జిల్లాలో ౧౭,౪౪,౫౮౭ మంది ప్రజలున్నట్లున్నా, ఇందులో ౩,౦౦,౦౦౦ మంది పరాయి జనము అయినట్లున్నా లేలినది. ఇందులో బ్రాహ్మణులు, లిప్పీలు, క్రైస్తవులు మొదలైనవారి సంఖ్య చేరలేదు. వీరిలో చాలామంది తమిళులు కారు. బ్రాహ్మణులలో నున్న పరాయిజనము చాలామంది తెలుగువారే. వీరిలో చాలామంది ప్రభుత్వం క్రిందను, జమీందార్ల క్రిందను వుద్యోగము చేస్తున్నారు.

యుద్ధాలలో మైసూరు మహారాష్ట్ర విజయనగర సేనాధిపతులతో వచ్చినవారు గాక మహమ్మదీయ దండయాత్రల సమయంలో చాలామంది బ్రాహ్మణ కుటుంబాలు దక్షిణాదికి పోయి తలదాచుకున్నారు. వీరు బయట అరవం మాట్లాడుతారు గాని ఇళ్లలో తెలుగే మాట్లాడతారు అని ‘మధురరాజ్యము’ అనే పుస్తకాన్ని రచించిన జే. హెచ్. నెల్సన్ ౧౮౬౮ లో వ్రాసినాడు. బ్రాహ్మణులలో తెలుగువారు గాక మహారాష్ట్రుల మొదలైనవారు కూడా వున్నారు.

వీరు తమతమ తెగలలో గాక తమిళ బ్రాహ్మణులలో పెండ్లిండ్లు చేసుకొంటారు.

బ్రాహ్మణేతర కులాలలోని పరాయిజనంలో ఎక్కువమంది తెలుగువారే. పోర్చుగీసు జెనరాలు క్రైస్తవులు అందరినీ కలిపి “బడగ”లనేవారు. కాని ప్రజలలో మాత్రం తాము అధికులమనే భావం తెలుగు కులాలవారందరిలోనూ వ్యాపించియున్నది. తెలుగు వారిని ‘వడుకను’ అని అరవవారు పిలుస్తారు. ‘వడుకను’ అనగా ఉత్తరాది జనమని అర్థము. ఈ వడుకనులలో చాలామంది వైష్ణవులు. వారు జం దెములు ధరిస్తారు. తమ కవములను దహనం చేస్తారు గాని పూడ్చరు. వారిలో ముఖ్యముగా (౧) కవరెయి, (౨) గొల్ల, (౩) రెడ్డి, (౪) కమ్మవారు, (౫) తొట్టియ లేక కంబలవా రనే అయిదు తెగ లున్నవి. ఈ చివరి మూడు తెగలు వ్యవసాయము చేసి జీవించే జనము. వారు మాట్లాడే భాష తెలుగు. వారి ఆచార వ్యవహారాలు అరవవారివాటికి భిన్నంగా వుంటవి. వారు అరవం మాట్లాడడం నేర్చుకున్నారు. వారిలో చాలామంది మొదట విజయనగరం సేనాధిపతులకింద నైని కులుగానో, పాశేకార్లుగానో పనిచేసిన తరువాత సామాన్య రైతులైనవారు. కమ్మవారు తొట్టియనులలో నొక తెగవారు. రెడ్లు కేవలము వ్యవసాయము వల్ల జీవించే రైతులు. వీరు తమిళులకంటే బలిష్ఠులు. గొల్లవారిసంగతి చెప్పనక్కరలేదు. ఇక కవరె లనే వారిని “బలిజ” అనికూడా అంటారు. వీరి సంఖ్య చాలా ఎక్కువగా నున్నది. వీరిలో చాలామంది వివిధ వృత్తులు చేసుకుని జీవిస్తారు. కొంతమంది కేవలము గాజులు చేసి జీవిస్తారు. వీరిని గాజులపెట్టని అంటారు. నూలు వడకడము, రంగులు వేయడము, ముచ్చిపని మొదలైనవి చేసేవారిని ‘నాయకు’లని పిలుస్తారు. వీరందరూ జం దెములు ధరిస్తారు. వీరు గాక పట్టుసాలె, గూలు సేసేవారు, తెలుగుసాలెలు, మంగళ్లు, చాకళ్లు, మాలమాదిగలు కూడా చాలామంది మధుర జిల్లాలో నున్నారు. చెరువులు త్రవ్వే ఒడ్డె జనము నాయకరాజులతోనే వచ్చినట్లు తెలుస్తుంది. పుస్తకములకు అట్టలు కట్టి, కలములు చేసి, తోళ్లకు రంగులు వేసే ముచ్చిలు తెలుగువారే. *

* The Madura Country— by J. H.

Nelson. Part II. p p. 80.88.

మధురనేలిన తెలుగునాయకరాజులు

విశ్వనాథ నాయకుడు

పాండ్లరాజుగాను, దక్షిణ సింహాసనాధిపతిగాను కృష్ణ దేవరాయలవలన నియమింపబడిన విశ్వనాథ నాయకుడు మధురను రాజధానిగా చేసికొని ౧౫౨౯ మొదలు ౧౫౬౪ వరకూ పరిపాలించాడు. ఆయన తోపాటు పరివారము, సైనికులు, రాజ్యంత్ర నిపుణులైన నయోగులు వేదశాస్త్రపారంగతులైన వైదికులు, కవులు, గాయకులు మొదలైన తెలుగువారు వివిధ కులాలవారు, వివిధవృత్తులవారు మధుర రాజ్యానికి వచ్చారు. వీరిందరూ అక్కడ స్థిరనివాసం ఏర్పరచుకున్నారు. పాండ్లరాజ్యంలో పూర్వకాపులై యున్న అరవప్రజలు అన్ని తెగలవారు, అన్ని వృత్తులవారు విశ్వనాథునిపాల బడ్డారు. విజయనగర సామ్రాజ్యము విజృంభించినప్పటినుంచీ శైర్యసాహసములుగల కన్నడ, తెలుగు నాయకులు కొందరు దక్షిణదేశంలోకి దండయాత్రలు చేసి దేశాక్రమణ చేసి అనేక భాగాలను స్వతంత్ర ప్రభువులై అవతల జింజీనేలే నాయకులకు గాని, ఇవతల పాండ్ల, చోళరాజులకుగాని లోబడక ఎవరికీ కప్పము చెల్లించకుండా వున్నవారున్నారు. విశ్వనాథుడి దక్షిణసింహాసనాధిపత్యము కుస్థిరంగా వుండవలెనంటే అరవలను, తెనుగువారిని, ఈనాయకులనుకూడా ఏదో విధముగా సమాధానపరిచి తన ప్రభుత్వానికి లోబరచి యుంచాలి. ఇందు కత దొక ఉపాయం ఆలోచించాడు. మధురకొటకు ౨౨ బురుజులున్నవి. తనకు కనబడిన బలవంతులైనవారి కొక్కొక్కరి కొక్కొక్క బురుజును రక్షించే భారం విధిపెట్టి, వారు కొంతకప్పుం చెల్లించేట్లున్నూ, కొంతసైన్యం సిద్ధంగావుంచి అనసరమైనప్పుడు తనకు సహాయం చేసేట్లున్నూ ఏర్పాటుచేసి ఒక్కొక్కరిని కొంత దేశభాగానికి అధికారిగాచేసి పాశెగారు అనే బిరుదునుచ్చి తానొక దర్బారుచేసి ఆసథంలోకి వారి నాహ్వనించి వారికి ధనకనకవస్తువాహనాలు బహుమానంగా ఇచ్చి బిరుదుములు, ప్రత్యేకసౌకర్యములనిచ్చి గౌరవించాడు. అంతట ఈ ౨౨ పాశెగార్లున్నూ అప్పటినుంచి విశ్వ

నాథునికి నమ్మినబంబులై ఆయనకు సహాయంగా వున్నారు. ఈరాజకార్యములను చక్కజెబ్బినంతో విశ్వనాథునికి స్వనాయకమొదలియారనే కంచీపుర కాపురస్తుడైన యువ్వోగి లోష్టుడ్డాడు. అతడు విశ్వనాథునికి దళవాయిగాను, ప్రభానామచ్యుడుగాను ఉండి అనేకయుద్ధాలలో జయముచేకూర్చి రాజకార్యాలను అతిసమర్థతతో చక్కజెట్టివాడు. విశ్వనాథుడు ౧౫౬౪ వరకూ ప్రజానరంజకంగా దేశాన్ని పరిపాలించాడు. విశ్వనాథనాయకుని వంశికులైన నాయకరాజులందరూ ఆయనయందున్న గౌరవమును బట్టి తమ రాజకాసనాలలో తమ శేర్లకు ముందాయన శేరుకూడా చేరుస్తూవచ్చారు.

విశ్వనాథనాయకుడు ఎప్పుడు మధురరాజ్యానికి రాజైనదీ సరిగా తెలియవలెదు. కృష్ణదేవరాయలవారే విశ్వనాథనాయకునికి మధురరాజ్యానికి పట్టంకట్టి దక్షిణదేశాధిపతిగా చేశారని తంజావూరు ఆంధ్రరాజుల చరిత్ర చెపుతున్నా కృష్ణదేవరాయల వారి అనంతరం ౧౫౩౦ మొదలు ౧౫౪౨ వరకూ విజయనగర సామ్రాజ్యాన్ని పరిపాలించిన అచ్యుతదేవరాయలవారే విశ్వనాథ నాయకుణ్ణి దక్షిణ సింహాసనాధ్యక్షునిగా చేసిట్లు 'పాండ్లరాజచరిత్ర' యనే గ్రంథంలోని ఈక్రింది పద్యం చెపుతున్నది :

“ అచ్యుతరాయ లే యవనీశ మాళికి
సరుదురౌ పలువగ బిరుదులిచ్చె
దక్షిణ సింహాసనాక్షిణ సామ్రాజ్య
ధారయిండయ్యెన్ ధరణివిభుడు
ఘనముగా విజయధ్వజ మహాలక్ష్మి నే
ధీరుడు తెచ్చి ప్రతిష్ఠా జేసె
మధురాపురంబన మహానీయ పాండ్లభూ
మండలంబేతెనే మహిషమాళి
అతడు నృపమాత్రుడా మహాహవ జయంక
భూవరా హాది బిరుదసంభూతకీర్తి
కార్తికీ చంద్రధవళితగగనవాటి
అలఘుడౌ విశ్వనాథనాయకకీర్తి, ”

ఈపుస్తకం అడయారు గ్రంథాలయమునం దున్నది. దీనిని గురించి శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిల వారు సత్యభామాసాంత్వన పీఠికలో వ్రాసియున్నారు.

కొన్నికైఫీయతులలోకూడా అచ్యుత దేవరాయలవారే విశ్వనాథునికి మధురరాజ్యాన్ని పట్టం కట్టి నట్లు వ్రాయబడినది. అయితే ఆకాలంనాటి శాసనాలలో మాత్రం విశ్వనాథుని పేరు మధురరాజుగా కనబడడంలేదు.

అచ్యుతదేవరాయలవారి శాసనాలలో విశ్వనాథుడు రాయలవారి “ఉడిగి”పు సేవకుడని యుదాహరింపబడినది. రాయలవారి సన్నిహిత భృత్యులలో సామంత మండేశ్వరులు, సేనాధిపతులు, గొప్పసరదారులు, ఉద్యోగులు, ప్రభువులు అనేకులున్నట్లు శాసనాలవల్లనే తెలుస్తున్నది. అందువల్ల మన విశ్వనాథుడుకూడా అలాంటి ప్రభువై యుండేవాడనడానికి సందేహంలేదు. అచ్యుతదేవరాయల తరువాత ౧౫౪౨ మొదలు ౧౫౬౯ వరకూ విజయనగర సామ్రాజ్యాన్ని పరిపాలించిన చక్రవర్తి సదాశివరాయలు, అయితే ఆయన పేరునకే చక్రవర్తిగాని నిజంగా ౧౫౬౫ వరకూ

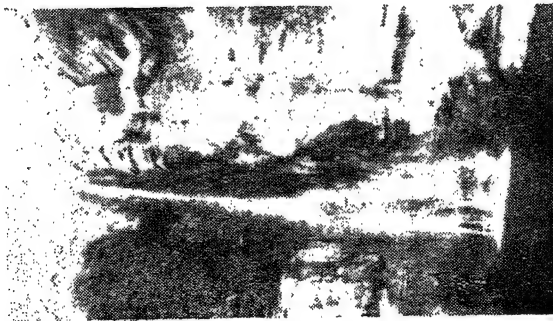
పరిపాలించినవాడు కృష్ణదేవరాయల అల్లుడు

* Studies in the History of the third Dynasty of Vijayanagar—Dr. N. Venkata-ramanayya, pp 458-461.

డైన అలియ రామరాజునే ఆరవీటి రామరాజుగారే. ఆయనతరువాత ఆయనసోదరులే చక్రవర్తులైనారు. ఈ రామరాజుగారి కాలంనాటి శాసనాలలోకూడా విశ్వనాథుడు మధురరాజుగా పేర్కొనబడలేదు. గాని అతడు చోళరాజ్యంలోని ఒక గొప్ప అధికారిగాను, రామరాజుగారి కార్యకర్తగాను, తిరువాది దేశమునకు అధికారియైన అమరనాయకుడుగాను పేర్కొనబడినాడు. అమరనాయకుడనగా కొంతదేశానికి, సైన్యమునకు అధికారియైన సామంతప్రభువు. కొన్ని శాసనాలలో రామరాయలవారికి, విశ్వనాథునికి ఆయురారోగ్య అయిశ్వర్యాభివృద్ధుల నిమిత్తము దానమిచ్చినట్లున్నది. దేశమంతా విజయనగర చక్రవర్తిపేరుతోనే పరిపాలింపబడుతూ వున్నందువల్ల శాసనాలలో చక్రవర్తిపేరేగాని సామంతమండలేశ్వరుని పేరు ప్రత్యేకంగా వివరింపబడకపోవడంలో ఆశ్చర్యంలేదు. అంతమాత్రంచేత ఆకాలంలో విశ్వనాథుడు మధురకు పరిపాలకుడుగా లేడని చెప్పడానికి వీలులేదు. ఇంతకూ చాలాకాలంవరకూ విశ్వనాథుడున్నా, ఆయన వంశీయులున్నా విజయనగర చక్రవర్తి రాజప్రతినిధులుగానే దక్షిణదేశాన్ని ఏలినారుగాని స్వతంత్రరాజులుగా ఏలలేదు. శ్రీ. శ. ౧౫౬౦ నుంచి విశ్వనాథుని పేరుతోపాటు ఆయనకుమారుడైన కుమారకృష్ణప్ప పేరుకూడా కనపడుతూ వున్నది. ౧౫౬౪ లో ఈ కృష్ణప్పనాయకుడు పట్టాభిషిక్తుడైనట్లు మృత్యుంజయ పత్రములు చెపుతున్నవి. *

(నకేషము)

అంధుల జీవితం

౧. ఎత్తిపోతల జలపాతము
పల్నాడునీమలోనిది. ఇక్కడ నిద్రుప్పుత్తి ఉత్పత్తి
గొప్ప అవకాశమున్నది.

౩. బగాగా జలపాతము
జయపుర సంస్థానములోని మరియొక జలపాతము. విద్యుచ్ఛక్తి ఉత్పత్తి
కిని ప్రాజెక్టుముగా మహత్తరమైన యున్నది.

ఇంతవరకు ఏ తెలుగు చిత్రమునకు లభించని సన్మానము పొందిన చిత్రరాజము.

విద్య

రాగాణం : కృష్ణ జేపీ * లక్ష్మీరాజ్యం
గౌరీనాథకాస్త్రీ * సి. యస్. ఆర్.
శ్రీరంజని జూనియర్ * బలికేపల్లి
పారుపల్లి సోదరులు * పి. వి. సుబ్బారావు

తీగల * వెల్లింకి * రామిరెడ్డి
సరితాదేవి * విజయ * సంద్ర
విదవాన్ భాగవతార్
మాధుర్ కృష్ణా * కోటిశ్వరరావు.

ఈ క్రింది కేంద్రములలో దగ్విజయముగా నడచుచున్నది.

బెజవాడ - మారుతీ	నెల్లూరు - వినాయక	కాకినాడ - ఎల్విన్
గుంటూరు - రాధాకృష్ణ	రాజమండ్రి - కృష్ణా	విజయనగరం - కృష్ణా

త్యర లో : మిగతా కేంద్రములలో

భీమవరం — వెల్కం	తెనాలి — సత్యనారాయణ
ఏలూరు — పాండురంగం	విశాఖపట్టణం — ?

“ శ్రీ ని వా స్ ఫి లి మ్సు రి లీ జ్. ”

కవులు :	దైరక్షరు ;	పోలోగ్రఫీ :
బలికేపల్లి “భంకా”	చిత్రపు నాయకమూర్తి	కోటిస్
పాండు ; వాగ్గే	అర్థ : శర్మ	మ్యూజిక్ : పెంచలయ్య, మోతీరావు

DISTRIBUTORS FOR ANDHRA, ORISSA & BENGAL :
CHAMRIA TALKIE DISTRIBUTORS,
MADRAS — BEZWADA — SECUNDERABAD — GUNTAKAL.

కలగుంజుగంప

శ్రీ. బి. వి. నరసింహారావు

నాడు. జనార్దనరావుపంటి అమృతవాక్కు ఉపకషా లేను.

ఈయన కృష్ణామండలంలోనికాతరంవాస్తవ్యుడు.

కాని ప్రారంభవిద్యనుంచి పట్టభద్రస్వీకరణం వరకూ కాకినాడలోనే గడపినాడు అంచేత యితడు కాకినాడకు దత్తుడైనాడు. హూణుడ్య నభ్యసించి హూణసాహితీకవనముయొక్క రాసికృత్యము అలవరచుకొన్నాడు. నవ్యాంధ్రసాహిత్యము దోసిల్ల జుర్రుకొన్నాడు. పురాణభారతగేయకవి జయదేవుని అష్టపదులకు, నారాయణతీర్థలవారి తరంగములకు తన శాతీరము, శరీరమును ఒడుగుట్టువోజేసికన్నాడు. సహజస్వభావగరిమచేతనే యితనికి సాహిత్యము, సంగీతము అలవడినవి. ఇతనిలోని రాసికృత తన అభినయేచ్ఛకు, నృత్యలాభునమునకును అనువైన మానసికపరిసరమును ఏర్పరుచుతూనేఉండును.

శ్రీ నరసింహారావు ఎంతైనా మంచి వినయ సంపత్తి గలవాడు. ఎటువంటి సందిగ్ధసంఘటనలలోనైనా యువకోద్రేకంలో తనలోని అడకువ నేమాత్రమూ కుంటుపడదనియడు.

పంచదశవర్ష ములక్రిందట ఓనాడు తెనుగునాడున విలసిల్లే అభినయకళయొక్క భావికన్యతిగూర్చి సంభాషిస్తూ భావికాలపు వెలుతురు కనే కనులతో స్వర్గీయ శ్రీ కొంపెల్ల జనార్దనరావు ఆయుష్కంఠుడైన శ్రీ నరసింహారావుపేరు నాకు మొట్టమొదట చెప్పి, యితడు అభినయకళకు ఒక విశిష్టమైన విస్తృతస్థితి సంక్షప్తముచేయగలడని ఆశీర్వాదీ పలికి

ఈనాడు శ్రీ బి. వి. నరసింహారావు రంగడు తేరిన రంగసావి అయినాడు. ఉదయశంకర్, గోపీనాథ్, రాగిణీదేవి, స్వర్గీయనర్తకిపాన్లవా మొదలుగా గల విశ్వవిఖ్యాతనృత్యస్వాముల నాట్యభంగిమములు యీతనిలో వైతన్యము కలిగించి తన నాట్యవిస్వాసములకు ప్రభుత్వ నిచ్చినవి.

“అనార్కలీ” నాటకములో నాట్యము ఆవశ్యకమై, ఆ భూమిక తాను ధరించుట అనసరమై, నృత్యము నేర్వ మొదలుపెట్టినాడు. నాటినుండి నాట్యములో ఎక్కువ కళాపశలమైన విన్నాచాలు నేర్వవలె ననే ఔత్సుక్యం, లభించిన అవకాశములను చేజార్చుకొనీకుండా, నృత్య, గానాభినయములలో యీయనను నిష్ఠాతను చేసింది. ఎందరో కళాభిజ్ఞులు నేర్వాలని ఉబ్బిళ్లారే నాట్యవిన్నాచాలు శ్రీ నరసింహారావు ఒక్కసారి తన సేత్రయుగళిలో ఒక్క మెళమవైన అరమాడ్చులోనే భావాన్ని ధ్వనింపజేసి, మన హృదయాలను స్వనితము చేయగలడు. భంగిమమున ఆతీంద్రియమైన భావలోకానికి ఆతడు కేలెత్తును; గానమున నరసింహారావు స్వరేశ్వరుని శిక్షణ పొందిన కిన్నెరాంగన.

శ్రీకృష్ణకాస్త్రిగీతాలు, ఎంకిపాటలు, అష్టపదులు, తరంగములు అభినయరూపకములుగా వాటిని మనకు ప్రవచించినపుడు, వాటిని చిత్రములుగా ధ్వనిలో పొదివి “వేయికొడుగా వ్రాసివేసికొనును.”

ఆతని శరీరము త్రిభంగపద్మ ఆతిలలితముగా కూర్చు
కొనగలడు. నాట్యభంగిమలు చైతన్యమై, స్థిరమై,
ముద్రాంకితమై, లాల్యమునుండి, విశృంభిలమై ఎన్నో
సౌందర్యప్రభలతో శేత్రోత్సవము చేయుచు మన
కొక అలౌకికానందము పంచును.

“ఆరాధన” ఆధీనముపట్టి మనకు రచించి
ప్రదర్శించినప్పుడు ఎన్నో చిరుదీపికలు మెరసినట్లునూ,
ఎన్నో చిరుఘంటికలు స్వనించినట్లునూ పాడగట్టి
మనముకూడ ఒక్కసారి కలియుగముమాట మరచి
వింతగా రాధికాకాంతల మెఘాదుము.

శ్రీ నరసింహారావు నాట్యాధీనయములలో
పాశ్చాత్యనృత్యములోని లయ, మన పౌరాతన్య
భరత శాస్త్రము లోని రసధునీనృత్యకోలాహలము
సమన్వయింపజేసిన స్థాయి భావనస్థితి రహితై కన్నట్టు
తుంది. ఆతని ప్రతిభంగిను ఒక భావస్థితిని రచైక
చైతన్యస్థితి. మధురభావములకు ఆతని హృదయము
విసమితలతికయై క్రంగిపోతుంది. ఆ ఉద్వేగస్థితిలోనే
ఆతడు నాట్యము మొదలుపెట్టి ఆ భావమును ఆతి
లలితముగా భంగిమలలో రచించి వ్యక్తపరుస్తాడు.

ఎంతటివో తాకికమైన అవసరపాళములు నిలు !
నిలు ! అని పలుపువేసి రాటకు కట్టి వుంచుతున్నాడు.

నాణ్యము ప్రధాన లక్ష్యము

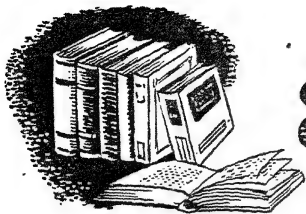
అందు చేత

జాబ్ కో బి.లి.యం.టె

అందు ఎక్కువగా వాడుచున్నాడు.

గజ్జెలు కట్టుకుని, యుణంఝణముని చిందులు
త్రొక్కుతూనే ఉంటాడు శ్రీ నరసింహారావు.

జనమంచి కామేశ్వరరావు.

విమర్శనము

దేవయాని - చిత్రాంగద

శ్రీ రవీంద్రనాథ్ ఠాకూరు బెంగాలీనుండి అనువదించబడిన నాటిక ద్వయము. అనువాదకులు : బెజవాడ గోపాలరెడ్డిగారు. ముట్టురి కృష్ణరావుగారి కుదిపలకులతో సహా. విశ్వభారతివారు అనుమతించిన అనువాదము. ప్రచురణ: గురుజీవగ్రంథమండలి, త్యాగరాయనగరు, మద్రాసు. వెలరూపాయిపావలా.

రవీంద్రుని రచనలలో 'చిత్రాంగద' విశిష్టము. సారస్వత పరమమధుర్యము నీ పద్యనాటిక చదివిన ఆస్వాదింపగల్గుదుము. ప్రేమపరీక్షామును ఇందు నిరూపితము. ఇంద్రియ గ్రాహ్యమైన బాహ్యసౌందర్యమును, హృదయవేద్యమైన భావసౌందర్యమునుగూడ కవి ఈనాటకమున ప్రదర్శించినాడు. ప్రకృతియందు వ్యాపించియున్న సౌందర్యమును, జీవితముయొక్క శరద్వసంతములందలి సౌందర్యమును కవి ఈనాటకము లోనికి ఆకర్షించి ప్రకటించినాడు.

ఇంతేకాదు. మానవుల ఈ ప్రేమ ఆంతర్యమును, దీని రహస్యమును గ్రహించి కుతూహలమేని 'చిత్రాంగద'ను ఆవగాహనము చేసికొనవలెను. జీవితమందు వాటిలు అల్పత్వములను, దారిద్ర్యములను నెట్టి వేసి 'నేను ధన్యుడను' అని మర్త్యునిచే పలికించగల ఈ ప్రేమతత్త్వమును కవి ఇందు నిరూపించినాడు.

ఐన, ఈనాటకమునకు అంతరార్థము ఉన్నదా, ప్రేమతత్త్వవిచారణకేనా చిత్రాంగద, అర్హునడు, వసంతుడు, మదనుడు అను పాత్రలు, అందుకేనా ఈరచన అని ప్రశ్నించవచ్చును. కాని ప్రశ్నకు

సమాధానము కొద్దిలో చెప్పట కష్టము. కావ్యము వేఱు, తత్త్వవిచారణ వేఱు. అయినను ప్రపంచము నందు కవి ఏమి వర్ణించినను దాని జీవాంశమునేకదా మనకు ఇవ్వవలసినది? దాని సౌందర్యము దేకదా? అదే కదా దానియధార్థము, లేక తత్త్వము? కనుక ఈ దృష్టితో, ఒకవిధముగా తత్త్వజ్ఞుడు కానిచో కవి ఎట్లుగను?

ఈవిషయమెట్లున్నను చిత్రాంగద అతి మధురమైన కావ్యము. భావబద్ధమైన కవి శబ్దబాల మిచట గాయకుని స్వరసంచారమువలె హృదయమున ప్రవేశించును. దీనిని చదివిన తరువాత మనము విన్నది సంగీతమా, లేక సాహిత్యమా అని భ్రమింపజేయును.

ఈనాటకమును, దీనితోపాటు 'పీడ్కోలుకాపము' అను దేవయానినాటకమును శ్రీ బెజవాడ గోపాలరెడ్డిగారు వంగమూలమునుండి అనువదించినారు. అనువాదకుని సామగ్రిలో మూలరచన యెడల ప్రేమ గౌరవము లుండుట ముఖ్యము. వీనివల్లనే శ్రీ రెడ్డిగారు ఈ అనువాదము చేయుటానినారు.

రవీంద్రుని ప్రత్యక్షచిత్రమగుర్చి విని, లేదా ఆంగ్లమున చదివి, లేదా మూలవంగభాషలో చదువ నేర్చి ముగ్ధులైనవారికి ఆయనగ్రంథానువాదములు కాతుకము కలిగించును. ఇదివరలో వెలిసిన తెలుగు అనువాదములు స్వల్పమే. ఆయన ప్రత్యక్షచిత్ర తెలుగులో అవతరించలేదు. ఇప్పుడు శ్రీ బెజవాడ గోపాలరెడ్డిగారు ఈపనికి పూనుకొని ముందుకు వచ్చినారు.

అనువాద మనకు సుకరము కాదు. స్వతంత్రింపి వ్రాయగలవానికికన్న అనువాదమనకు బహుశమైన

భారతి - తారణ ఫాల్గుణము

సంపత్తి అవసరము. ఇక కవిశృంగారముమీదికి కవిత్వము భాషాంతర మొనర్చుటకు కావలసినది చాళవకన్న సామర్థ్యము; ఉత్సాహముకన్న ప్రజ్ఞ.

నంగభాషలోని మూలమునందలి సంస్కృత పదములు చాలవఱకు అనువాదమున నిలిపినారు. సంస్కృతభాషాసంబంధముగల ఇతరభాషలవారికిని మూలమునందలి ఈ పదములు కొంతవఱకు సులభము. బోధపడవచ్చును. కాని కవియొక్క తాత్పర్యము అనువాదమున వెంటనే స్ఫురించకపోయినను కొంచెం మాలోచనమీదట ఊహించుకొనవీలగును. కవియొక్క మూలరచనయొడ గౌరవాత్మకముచేతనే అనువాదకు లిట్లు మూలమును తమ రచనలో కాపాడినవిషయము 'విన్నపము'లో ఇట్లు తెలిపినారు:

“మాతృకలోని సంస్కృతపదప్రయోగముల నిలుపవలెననుఅనక్తి, సులభగ్రాహ్యముగు ఆంధ్రమున వ్రాయవలెననెడి నా అభిలాష నామందు ఉండినవి. ఆరెండింటినమాధానమే నా ఈ ప్రస్తుత అనువాదము” అని. రెండునాటకములు చదివినమీదట రెడ్డిగారి రెండు లక్ష్యములకును తగినంత సమాధానము కుదిరినదా అని శంక కలుగును. మూలములోని పదములను అనువాదములో నిలిపినందున రచించునిసంస్కృత సమాసముల మాధుర్యము తెలియుచున్నది. కాని కొన్నిచోట్ల అర్థము, అన్వయము ఇందువల్లనే కుదురకవచ్చును.

ఉపసంహారములో శ్రీ ముట్నూరి కృష్ణరావు గారు వ్రాసినట్లు “రెడ్డిగారు సాధ్యమైనంతవరకు రచించుని పదముల కూర్పున, ప్రయోగములకీతిని,

శయ్యాపై ఖలిసి లెలుప ప్రయత్నించిరి. ఇందుమూలమున తెలుగు సుదీర్ఘమునకు కొంత కొరత వాటిని చను రచించుని పలుకుబడిని చుచు కొంత తృప్తరకు పలుకుచు: “నురు.” కాని ఈ మాత్రపు తృప్తియేనా అనువాద లక్ష్యము? ఐనచో ప్రయత్నము అనువాద మాధుర్యమున గాక అన్వయమున ఉద్దేశమున రెండు వాక్యములు చాలును.

“ఏ నీసంతానమును నాదృష్టమున వహించి యున్నానో అది పుత్రుడైన ఆత్మైకవీరశిష్యుని నొసగి ద్వితీయ అద్భుతనిగతేనీ ఆతనిని ఆతని జనకుని చరణములకడకు చేను పంపిన దినము నన్ను నీవు తెలిసికొన గలవు, ప్రియతమా”...

...“తన శ్రద్ధనేత్రవాత్రమున పురుషుల పరాక్రమ శక్తిని, తపశ్శ్రేణియు పరాధూత మొనర్చు ముగ్ధ, మాధవీణితనులత, పరావలంబిత, లజ్జాభయ వీనాంగియగు ఆ సామాన్యులన ధన్యురాలు.”

విశ్వభారతివారి అనుమతితో రచించుని రచనలను తెలుగుచేసి ప్రచురించుటకు శ్రీ గోపాలరెడ్డి గారు సమకట్టినందున వారి కముందు ప్రచురించబోవు గ్రంథములు తెలుగులో రాశించవలెనను అభిలాషతో, రచించునియొడగల గౌరవముతో ఇంతగా విమర్శించుట అవసరమైనది. ఇది దిద్దొక్కత్రము. ముందు ముందు అవగాహనయు, తెలుగు వ్రాయు నేర్పును ఎక్కువగా ప్రతిఫలించగలవని ఆశ.

‘సురుచి’

గ్రంథ స్వీకారము

Telugu Literature

ప్రాచీన, అధునాతన ఆంధ్రవాఙ్మయచరిత్ర
పి. ఇ. యక్. ప్రచురణలో ౧౫-వది. ఆంగ్ల
గ్రంథము. రచయిత : పి. టి. రాజుగారు, యం. ఏ.,
పి హెచ్. డి., ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయము, గుం
టూరు. ప్రకాశకలు : ఇంటర్నేషనల్ బుక్ హౌసు
లిమిటెడ్, ఆష్లేక్, బొంబాయి. వెల రూ. ౨-౮.

ఆరాత్రి

నాటికలు, రచయిత : కాజ. వెంకటపద్మనాభ
రావుగారు. ప్రకాశకలు : స్వర్ణలతా గ్రంథమాల,
కాకినాడ, వెల ౮ అణాలు.

కన్నీటిచుక్కలు

కవితారచన. కవి : జోష్యము జనార్దనశాస్త్రి
గారు, తెలుగు పండితుడు, మునిసిపల్ హైస్కూలు,
తాడిపత్రి.

ప్రాణమిత్ర

క్షీణించిన వీర్యశక్తిని పెం
పొందించును. నరములకు పటు
త్వమును కండపుష్టి నిచ్చును.
మెదడుపని చేయువారికి ఆత్మమిత్రము.

మలబార్ ఆయుర్వేదిక్ స్టోర్సు
107 బూదెస్, మదరాసు

పక్షిభాతము నకు ఆమోఘమయిన

101 సాధు
ఆవర్తితము

ఆయుర్వేదము

వాడిచూడుడు. రృప్తి చెందుడు
ఆయుర్వేదాచార్య ఎం. మధవమూర్తి.
ఎ. ఎం. ఎ. సి. కళనర్సింగు ఫిజిషియన్.

మలబార్ ఆయుర్వేదిక్ స్టోర్సు
107 బూదెస్, మదరాసు

ఆంధ్రగ్రంథమాల పుస్తకముల పట్టిక

ఆంధ్రవిజ్ఞానసర్వస్వము (2 సంపుటములు) సంపు. 1 కి రు. 10-0-0	
శ్రీ మహాబుధినిఘంటిత యోగశాస్త్రము—కా. సూర్య	
నా రాయణయోగిని	... 5-0-0
భగవద్గీత (సంస్కృత)—జె. రామా రావుగారి వ్యాఖ్యానముతో 1, 2, 3 సంపుటలు మాత్రమే ఉన్నవి. సంపు. 1 కి	... 1-8-0
శతకపుటచరిత్ర—పం. సుబ్బారావుగారు	... 1-8-0
చారిభాషికపదకోశము (ఇంగ్లీషులోని శాస్త్రీయపదముల తెలుగుపదముల నిఘంటువు)	... 1-4-0
ఆంధ్రవాఙ్మయసూచిక (ముద్రితముద్రితగ్రంథములపట్టిక)	1-0-0
శ్యామసుందరము—బం. సత్యనాథముగారు	... 1-0-0
జీవనప్రభాతము (న.)—కె. యన్. వెంకటరమణిగారు	... 1-0-0
భీష్మడు (నాటకము)—పొ. పిచ్చైరెడ్డిగారు	... 1-0-0
చంద్రహాసము (నవల)—జి. జోనపుకవి	... 0-12-0
అవిమారకము (నాటకము)—మానపల్లి రామకృష్ణకవిగారు	0-10-0
కృషీవలవిజయము	... 0-8-0
వివాహతత్వము—బం. మల్లయ్య శాస్త్రీగారు	... 0-8-0
నిరుద్ధభారతము—మం. వెంకటశర్మగారు	... 0-8-0
శ్రీరామవిజయము (నాటకము)	... 0-8-0
ఆరోగ్యసాధనము— గాంధీమహాత్ముడు	... 0-8-0
గీతాబోధ—	... 0-4-0
ప్రార్థనగీతావళి	... 0-4-0
హాళికోద్ధారము—(ప్ర) శేషాద్రిశర్మగారు	... రు. 0-4-0
మానవవ్యవస్థములు—థామస్ పెయిన్	... 0-4-0
హిందీతెలుగు బాలిశిక్ష—పం. ఆ. శాస్త్రీగారు	... 0-6-0
,, మొదటివాచకం	... 0-6-0

మేనేజరు, ఆంధ్రగ్రంథమాల,

